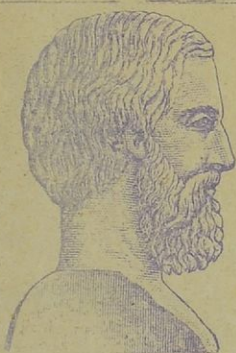

1904

Ευκεκοιμένους διὰ πέντε ἔτη.

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑΡΙΟΝ

Δημοτ.

ΗΡΩΔΟΤΟΣ

ΥΠΟ

Θ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1904

Ἐγκριμένους αὐθις ἐπὶ νέαν πενατετίαν.

ΗΡΟΔΟΤΟΣ

ΚΑΙ

ΠΟΙΗΣΕΙΣ

ΜΕΤΑ ΠΟΛΛΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΧΑΡΤΩΝ

Ἐγκριθεὶς ὡς ὁ ἀριστος ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἐπὶ πενατετίαν.

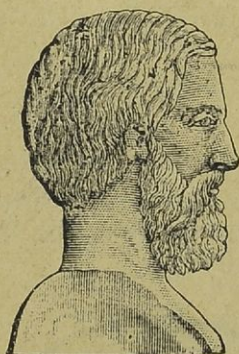
ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ Δ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ
ΑΡΡΕΝΩΝ ΤΕ ΚΑΙ ΘΗΛΕΩΝ

ΥΠΟ

Δ^{ρος} ΘΕΟΔ. Ν. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΝΕΑ

Χ. Β. 1904

X. B.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΠΛΑΤΕΙΑ ΑΓ. ΘΕΟΔΩΡΩΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΕΜΠΟΡΕΙΩΝ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Φιλοσοφίας, Πολιτικής

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ

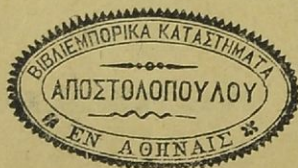
ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τὸν κ. Θ. Ν. Ἀποστόλοπουλον.

(Περὶληψις.) Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸν Νόμον ΒΤΓ κλπ., τὸ σχετικὸν Β. Διάταγμα κλπ., τὰς προκηρύξεις περὶ διαγωνισμοῦ κλπ. καὶ τὴν ἔκθεσιν τῆς οἰκείας Ἐπιτροπείας, δηλοῦμεν ὑμῖν, ὅτι ἐγκρίνομεν τὰ ὑφ' ὑμῶν εἰς τὸν διαγωνισμὸν ὑποβληθέντα ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΚΑΘ' ΗΡΟΔΟΤΟΝ, ὅπως εἰσαχθῶσιν ἐπὶ νέαν ΠΕΝΤΑΕΤΙΑΝ κλπ. ὡς διδακτικὸν βιβλίον διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς Δ' τάξεως τῶν δημοτ. σχολείων, δημοσίων, δημοσυντηρητῶν καὶ ιδιωτικῶν κλπ. κλπ.

Ὁ Ὑπουργὸς
Ἐδ. Εὐταξίας

Τὰ γνήσια ἀντίτυπα φέρουσιν ἐν μὲν τῇ ἔμπροσθεν σελίδι τὴν σφραγίδα τῆς υπογραφῆς τοῦ ἐκπονήσαντος τόδε τὸ βιβλίον, ἐν δὲ τῇ παρούσῃ τὴν σφραγίδα ταύτην.

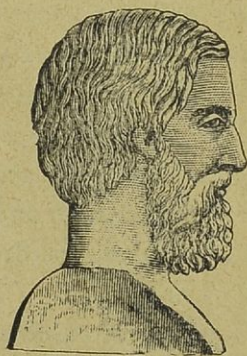
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΚΑΘ' ΗΡΟΔΟΤΟΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Εκείνος, ὅστις πρῶτος συνέγραψε τὰς ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ ἱστορίας, ὀνομάζεται Ἡρόδοτος. Ὁ Ἡρόδοτος ἦτο ἀρχαῖος Ἕλλην. Ἡ πατρίς του ἦτο ἡ Ἀλικαρνασσός, δωρική πόλις τῆς Καρίας, κειμένη εἰς τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ Ἡρόδοτος ἐγεννήθη κατὰ τὸ ἔτος 484 πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀπέθανε κατὰ τὸ ἔτος 408, εἰς ἡλικίαν ἐβδομήκοντα ἐπτὰ ἐτῶν περίπου.

Ὁ Ἡρόδοτος ἀνῆκεν εἰς οἰκογενεῖαν περιφανῇ καὶ πλουσίαν. Πολὺν δὲ νέος περιηγήθη ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὰς τότε γνωστὰς πόλεις καὶ χώρας καὶ συνέλεξεν ἀκριβεῖς σημειώσεις ὧσων εἶδεν ἢ ἔμαθεν. Τὰς σημειώσεις ταύτας τακτοποιήσας καὶ συμπληρώσας μετὰ ταῦτα εἰς τοὺς Θουρίους, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἀποικία τῶν Ἀθηναίων ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ, ἀπετέλεσε τὸ ἀξιοθαύμαστον τοῦτο βιβλίον.

Ο ΗΡΟΔΟΤΟΣ

Ὁ Ἡρόδοτος διὰ τὸ βιβλίον του τοῦτο ὠνομάσθη Πατὴρ τῆς Ἱστορίας. Λέγει δὲ ὁ ἴδιος, ὅτι ἔγραψε τὰς ἱστορίας, τὰς ὁποίας ἐν τοῖς ἐξῆς θ' ἀναγνώσωμεν, ἵνα μὴ αἱ πράξεις τῶν ἀνθρώπων μετὰ παρέλευσιν χρόνου πολλοῦ λησμονηθῶσι καὶ ἵνα μὴ ἔργα μεγάλα καὶ θαυμαστά τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων¹ μείνωσιν ἄγνωστα, καθὼς καὶ ἡ αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν οὗτοι ἐπολέμησαν πρὸς ἀλλήλους.

1. Πρῶτα αἷτια τῆς μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων ἔχθρας.

Οἱ λόγιοι τῶν Περσῶν καὶ οἱ Φοινίκες² πολλὰ καὶ διάφορα ἐμυθολόγουν περὶ τῶν αἰτίων τῆς μεταξὺ βαρβάρων καὶ Ἑλλήνων ἔχθρας. Ἀλλ' ὁ Ἡρόδοτος, ὡς λέγει, δὲν ἔκρινεν ἄξιον νὰ ἐξετάσῃ ἂν ταῦτα, ὡς ἐμυθολογοῦντο, ἦσαν ἀληθῆ ἢ ὄχι, καὶ θεωρεῖ ὡς πρωταιτίους τῆς ἔχθρας ταύτης τοὺς βαρβάρους, διότι αὐτοὶ πρῶτοι ἠδίκησαν τοὺς Ἕλληνας.

Εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας οἱ Ἕλληνες εἶχον κτίσει πολλὰς ἀποικίας κατὰ διαφόρους ἐποχὰς τῆς ἀρχαιότητος. Οἱ κτίσαντες δὲ τὰς ἀποικίας ταύτας ἦσαν Αἰολεῖς καὶ Ἴωνες καὶ Δωριεῖς. Πάντες δὲ καὶ οἱ Αἰολεῖς καὶ οἱ Ἴωνες καὶ οἱ Δωριεῖς ἦσαν Ἕλληνες ἐλεύθεροι.

Εἰς τὰ μέσα τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐξείνεντο χώρας, ἡ ὁποία ἐκαλεῖτο Λυδία. Τὰ ἔμπροσθεν τῆς Λυδίας παράλια, τὰ βρεχόμενα ὑπὸ τῆς μεσογείου θαλάσσης, κατεῖχον οἱ Ἴωνες.

Ἐν τῇ Λυδίᾳ ἐβασίλευε τότε βασιλεὺς τις, Λυδὸς τὸ γένος, ὀνομαζόμενος Κροῖσος. Πρωτεύουσα δὲ τῆς Λυδίας ἦσαν αἱ Σάρ-

1. Οἱ Ἕλληνες ἐκάλουν βαρβάρους πάντας τοὺς μὴ ὄντας Ἕλληνας.

2. Ἡ Φοινίκη ἔκειτο πρὸς βορρᾶν τῆς Παλαιστίνης, ἐκτεινομένη παρὰ τὴν παραλίαν τοῦ ἀνατολικοῦ πέρατος τῆς Μεσογείου θαλάσσης. Τὸ σχῆμα τῆς Φοινίκης ἦτο στενὸν καὶ ἐπίμηκες, ὁ δὲ λαὸς αὐτῆς ἦτο λαὸς ἐμπορικώτατος καὶ ναυτικός. Ἡ Φοινίκη ἦτο ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

δεις. Ὁ Κροῖσος ἀνέβη εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον τῆς Λυδίας, ὧν τριάκοντα καὶ πέντε ἔτων τὴν ἡλικίαν· ἦτο δὲ βασιλεὺς ὅλων τῶν ἐθνῶν τῶν ἐντεῦθεν τοῦ Ἑλλήνου¹ ποταμοῦ, ὅστις ῥέων ἀπὸ νότου μετὰ Καππαδοκίας καὶ Παφλαγονίας ἐκβάλλει πρὸς βορρᾶν εἰς τὸν Εὐξείνιον καλούμενον Πόντον.

Οὗτος ὁ Κροῖσος, πρῶτος ἐκ τῶν μέχρις ἐκείνης τῆς ἐποχῆς γνωστῶν βαρβάρων, ἄλλους μὲν ἐκ τῶν Ἑλλήνων κατέστησε φόρου ὑποτελεῖς, ἄλλους δ' ἔκαμε φίλους. Καὶ φόρου μὲν ὑποτελεῖς κατέστησε τοὺς ἐν Ἀσίᾳ κατοικοῦντας Ἴωνας καὶ Αἰολεῖς καὶ Δωριεῖς, οἱ ὅποιοι πρότερον ἦσαν ἐλεύθεροι, φίλους δ' ἔκαμε τοὺς Λακεδαιμονίους.

Ὁ Κροῖσος πρῶτους ἐκ τῶν Ἑλλήνων προσέβαλε τοὺς Ἐφεσίους. Μετὰ δὲ τοὺς Ἐφεσίους προσέβαλε καὶ ὑπέταξε κατὰ σειρὰν τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην τὰς πόλεις τῶν Ἰωνῶν καὶ Αἰολέων, διαφόρους αἰτίας ἐπινοῶν, κατ' ἄλλων μὲν μείζονας, κατ' ἄλλων δὲ μηδαμινάς.

Ἀφοῦ δὲ οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ Ἕλληνες ἔγειναν φόρου ὑποτελεῖς, ὁ Κροῖσος διανοεῖτο νὰ κατασκευάσῃ στόλον καὶ νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν νησιωτῶν. Ἐνῷ δὲ ἦσαν ἑτοιμα ὅλα τὰ εἰς τὴν ναυπηγίαν ἀναγκαιοῦντα, οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι Βίας ὁ Πριηνεύς, οἱ δὲ ὅτι Πιπταχὸς ὁ Μυτιληναῖος ἦλθεν εἰς τὰς Σάρδεις. Ἡρώτησε δὲ αὐτὸν ὁ Κροῖσος τί νεώτερα ἤξευρε περὶ Ἑλλάδος. «Ὁ βασιλεῦ, ἀπεκρίθη, οἱ νησιῶται ἀγοράζουσι πολυάριθμον ἵππικόν, »διανοούμενοι νὰ ἐκστρατεύσωσιν εἰς τὰς Σάρδεις καὶ ἐναντίον »σοῦ». Νομίσας δὲ ὁ Κροῖσος ὅτι ἐκεῖνος ἔλεγε τὴν ἀλήθειαν,

1. Ὁ Ἑλλήνους ποταμὸς (νῦν Κιζιλ Ἰρμάκ) ἦτο τὸ ὄριον τῆς Μηδικῆς ἀρχῆς καὶ τῆς Λυδικῆς· ῥέει δ' ἐκ τοῦ Ἀρμενίου ὄρους διὰ τῆς χώρας τῶν Κιλικίων, κατωτέρω δ' ἔχει ἐκ δεξιῶν μὲν τοὺς Ματιανούς ἐξ ἀριστερῶν δὲ τοὺς Φρύγας· μετὰ τούτους ῥέων ἄνω πρὸς βορρᾶν, ἐνθεν μὲν ἀποχωρίζει τοὺς Καππαδόκας, οἱ ὅποιοι ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Σύριοι, ἐξ εὐωνύμων δὲ τοὺς Παφλαγόνες. Οὕτω ὁ Ἑλλήνους ποταμὸς ἀποκόπτει πᾶσαν τὴν κάτω Ἀσίαν, ἀπὸ τῆς ἀπέναντί τῆς Κύπρου θαλάσσης μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου.

εἶπεν· «Εἶθε οἱ θεοὶ νὰ ζωτίσωσι τοὺς νησιώτας νὰ ἔλθωσι μὲ ἵππους ἐναντίον τῶν Λυδῶν!»

Ὁ δὲ ἀνταπῆντησεν· «ὦ βασιλεῦ, προθύμως μοὶ φαίνεται
 »ὅτι ἡνῆχθης νὰ πολεμήσῃς ἐν τῇ ξηρᾷ πρὸς ἵππεῖς νησιώτας,
 »εὐλόγους ἐλπίδας ἔχων· οἱ δὲ νησιῶται, ἀφοῦ ἔμαθον, ὅτι σὺ
 »κατασκευάζεις μετὰ σπουδῆς πλοῖα, ἵνα ἐκστρατεύσῃς κατ'
 »αὐτῶν, τί ἄλλο νομίζεις ὅτι εὐχονται ἢ νὰ πολεμήσωσι κατὰ
 »τῶν Λυδῶν ἐν θαλάσῃ, διὰ νὰ σὲ ἐκδικηθῶσιν ὑπὲρ τῶν ἐν
 »τῇ ἡπείρῳ κατοικούντων Ἑλλήνων, τοὺς ὁποίους σὺ ἔχεις ὑπο-
 »δουλώσει;»

Λίαν εὐχαριστήθη ὁ Κροῖσος ἐκ τοῦ ἐπιλόγου τούτου καὶ
 ἔπαυσε τὴν ναυπηγίαν, πεισθεὶς εἰς τὸν ὁμιλοῦντα, διότι ἐνόμι-
 ζεν ὅτι ὠμίλει πολὺ φρονίμως. Καὶ τοιοῦτοτρόπως ἔκτοτε
 συνῆψε φιλίαν πρὸς τοὺς κατοικοῦντας τὰς νήσους Ἰωνας.

2. Ὁ Κροῖσος καὶ ὁ Σόλων.

Μετά τινα δὲ χρόνον ὁ Κροῖσος εἶχεν ὑποτάξει πάντας τοὺς
 ἐντεῦθεν τοῦ Ἰλίου ποταμοῦ κατοικοῦντας λαοὺς.

Τότε ἤρχοντο εἰς τὰς Σάρδεις, αἱ ὁποῖαι ἤχμαζον ἐπὶ πλούτῳ,
 πολλοὶ ἐκ τῆς Ἑλλάδος σοφοί, (οἱ ὁποῖοι κατὰ τοῦτον τὸν χρό-
 νον ἔζων), διὰ διαφόρους ὑποθέσεις των· μεταξὺ δὲ αὐτῶν ἦλθε
 καὶ ὁ Σόλων, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ὅστις ποιήσας νόμους εἰς τοὺς
 Ἀθηναίους¹ κατ' αἰτησίν των ἀπεδήμησεν ἔπειτα δέκα ἔτη, ἵνα
 ἴδῃ καὶ μάθῃ περισσότερα καὶ ἵνα μὴ ἀναγκασθῇ νὰ καταργήσῃ
 τινὰ ἐκ τῶν νόμων, τοὺς ὁποίους ἔκαμε. Διότι οἱ Ἀθηναῖοι οἰ-
 κοθεν δὲν ἠδύναντο νὰ πράξωσι τοῦτο, ἐπειδὴ ὑπεχρεώθησαν διὰ
 μεγάλων ὀρχων νὰ κυβερνηθῶσιν ἐπὶ δέκα ἔτη μὲ τοὺς νόμους,
 τοὺς ὁποίους ἤθελε θέσει εἰς αὐτοὺς ὁ Σόλων.

Ἐνεκα λοιπὸν τούτων καὶ χάριν περιηγήσεως, ἀποδήμησας

1. Τῷ 594 πρὸ Χριστοῦ.

ὁ Σόλων ἦλθεν εἰς τὴν Αἴγυπτον πρὸς τὸν βασιλέα αὐτῆς Ἀμασιν καὶ τέλος εἰς τὰς Σάρδεις πρὸς τὸν Κροῖσον. Ἐλθὼν δὲ ἐφιλοξενεῖτο ἐν τοῖς ἀνακτόροις ὑπὸ τοῦ Κροίσου. Μετὰ ταῦτα δέ, τὴν τρίτην ἢ τετάρτην ἡμέραν, τῇ διαταγῇ τοῦ Κροίσου, ὑπηρετὰι περιῆγον τὸν Σόλωνα εἰς τοὺς θησαυροὺς καὶ ἐπεδείκνυσαν τὰ πάντα, ὄντα μεγάλα τε καὶ πολυτελεῖ. Ἀφοῦ δὲ παρετήρησεν οὗτος ταῦτα, ἠρώτησεν αὐτὸν ὁ Κροῖσος τάδε :

«Ἐνε Ἀθηναῖε, ἐπειδὴ μεγάλη φήμη ἔφθασεν εἰς ἡμᾶς καὶ περὶ τῆς σοφίας σου καὶ περὶ τῆς περιηγήσεώς σου, ὅτι ἐκ φιλομαθείας περιῆλθες καὶ εἶδες πολλὰ μέρη τῆς γῆς, μοὶ ἐπῆλθεν ἐπιθυμία νὰ σ' ἐρωτήσω, ἐὰν μέχρι τοῦδε εἶδες τινα εὐδαιμονέστατον πάντων». Ὁ μὲν Κροῖσος ἐλπίζων ὅτι εἶναι ὁ εὐδαιμονέστατος τῶν ἀνθρώπων ἠρώτα ταῦτα· ὁ δὲ Σόλων, χωρὶς οὐδόλως νὰ κολακεύσῃ αὐτόν, ἀλλὰ τὴν ἀλήθειαν μεταχειρισθεὶς, λέγει : «ὦ βασιλεῦ, Τέλλον τὸν Ἀθηναῖον».

Ἐκπλαγείς δὲ ὁ Κροῖσος διὰ τὸ λεχθὲν ἠρώτησε μετ' ἀνυπομονησίας : «Διὰ τί νομίζεις, ὅτι ὁ Τέλλος εἶναι ὁ εὐδαιμονέστατος ;» Ὁ δὲ Σόλων εἶπε : «Πρῶτον μὲν διότι ὁ Τέλλος, τῆς πόλεως εὐτυχούσης, εἶχε παῖδας καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ εἶδε ν' ἀποκτήσωσιν ἅπαντες οὗτοι τέκνα καὶ νὰ ζήσωσι πάντα· δεύτερον δέ, διότι καὶ ἱκανὴν διὰ τὸν τόπον μας περιουσίαν εἶχε καὶ ἡ τελευτὴ τοῦ βίου του ὑπῆρξε λαμπροτάτη. Διότι, ὅτε ἐπολέμησαν οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς τοὺς ἀστυγείτονας τῶν Μεγαρεῖς ἐν Ἐλευσίνι, βοηθήσας τοὺς οἰκείους καὶ τρέψας εἰς φυγὴν τοὺς πολεμίους, ἀπέθανεν ἐνδοξότατα, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔθαψαν αὐτὸν δημοσίᾳ δαπάνῃ ἐκεῖ ὅπου ἔπεσε καὶ τὸν ἐτίμησαν μεγάλως».

3. Δευτέρα ἐρώτησις τοῦ Κροίσου πρὸς τὸν Σόλωνα.

Ἀφοῦ δὲ ὁ Σόλων διηγήθη τὰ κατὰ τὸν Τέλλον, ἠρώτησεν αὐτὸν ὁ Κροῖσος τίνα ἐγνώριζε δεύτερον μετ' ἐκεῖνον, ἐλπίζων

ὅτι ἀφρεύκτως θὰ τύχη τοῦλάχιστον τῶν δευτερείων. Ὁ δὲ Σόλων εἶπε : « Τὸν Κλέοβιν καὶ τὸν Βίτωνα. Οὗτοι ἦσαν κατὰ τὸ » γένος Ἀργεῖοι καὶ εἶχον περιουσίαν ἀρκετὴν, ἀκόμη δὲ καὶ » ῥώμην σώματος τοιαύτην, ὥστε ἀμφότεροι ἦσαν ἐξ ἴσου νικη- » ται εἰς τοὺς ἀγῶνας, καὶ μάλιστα διηγοῦνται περὶ αὐτῶν τὰ » ἐξῆς· Μίαν ἡμέραν, ὅτε οἱ Ἀργεῖοι ἐπέλουν ἑορτὴν εἰς τὴν » Ἡραν, ἦτο ἀνάγκη ἐξάπαντος νὰ κομισθῇ εἰς τὸν ναὸν ἡ μή- » τηρ αὐτῶν ἐφ' ἀμάξης, συρομένης ὑπὸ ζεύγους βοῶν· ἀλλ' οἱ » βόες δὲν ἤρχοντο ἐγκαίρως ἐκ τοῦ ἀγροῦ· μὴ δυνάμενοι δὲ νὰ » περιμένωσι περισσότερον οἱ νεανῖαι, ἔζευξαν ἑαυτοὺς καὶ ἔσυ- » ρον τὴν ἄμαξαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὤχετο ἡ μήτηρ αὐτῶν. Δια- » κομίσαντες δὲ αὐτὴν τεσσαράκοντα καὶ πέντε σταδίους¹ ἔφθα- » σαν εἰς τὸν ναόν».

Ἀφοῦ δὲ οἱ νεανῖαι ἐποίησαν ταῦτα, οἱ μὲν Ἀργεῖοι περι- » κυκλώσαντες αὐτοὺς ἐμακάριζον τὴν ῥώμην των, αἱ δὲ Ἀργεῖαι » τὴν μητέρα αὐτῶν, διότι εἶχε τοιαῦτα τέκνα. Ἡ δὲ μήτηρ, » οὕσα περιχαρὴς διὰ τὴν πρᾶξιν καὶ τὴν φήμην, ἐστάθη ἐνώπιον » τοῦ ἀγάλματος καὶ ἠῤῃχετο νὰ δώσῃ ἡ θεὰ εἰς τὰ ἑαυτῆς τέκνα » Κλέοβιν καὶ Βίωνα, τὰ ὅποια ἐτίμησαν αὐτὴν μεγάλως, ὅ,τι » εἶναι ἄριστον εἰς τὸν ἄνθρωπον. Μετὰ ταύτην δὲ τὴν εὐχὴν, » ἀφοῦ ἐθυσίασαν καὶ ἔφαγον καλῶς, κατακοιμηθέντες ἐν αὐτῷ » τῷ ναῷ οἱ νεανῖαι δὲν ἐξύπνησαν πλέον, ἀλλὰ τοῦτο ὑπῆρξε τὸ » τέλος τῆς ζωῆς των. Οἱ δὲ Ἀργεῖοι κατεσκεύασαν ἀγάλματα » αὐτῶν καὶ ἀνέθεσαν ταῦτα εἰς Δελφοὺς πρὸς ἔνδειξιν, ὅτι ὑπῆρ- » ξαν ἄνδρες ἄριστοι».

4. Τὸ τέλος τῆς συνδιαλέξεως τοῦ Σόλωνος καὶ Κροΐδου.

Ὁ Σόλων λοιπὸν τῆς εὐδαιμονίας τὰ δευτερεῖα ἀπένεμεν εἰς τούτους, ὁ δὲ Κροῖσος, χάσας τὴν ὑπομονήν, εἶπεν : « ὦ ξένε

1. Ἐκαστος στάδιος (ἢ στάδιον) ἔχει μῆκος 185 μέτρων σχεδόν. Ὡστε οἱ 45 στάδιοι εἶναι μῆκος 8324 σχεδὸν μέτρων, ἧτοι ἀπόστασις μιᾶς ὥρας καὶ τριῶν τετάρτων αὐτῆς περίπου διὰ πεζὸν ὁδοιπόρον.

» Ἀθηναῖε, ἡ δὲ ἡμετέρα εὐδαιμονία τὸσον μηδαμινὴ ὑπὸ σοῦ
» ἐκρίθη, ὥστε οὐδὲ τῶν κοινῶν ἀνθρώπων ἐποίησας ἡμᾶς ἀξίους; »

Ὁ δὲ Σόλων εἶπεν· «ὦ Κροῖσε, μὲ ἐρωτᾷς περὶ ἀνθρωπίνων
» πραγμάτων, τὰ ὅποια εἶναι ἄστατα. Ἐν τῷ βίῳ τοῦ ἀνθρώ-
» που οὐδεμία ἡμέρα φέρει τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, τὸ ὅποion ἔφερον ἡ
» προηγούμενη. Σὺ δὲ βλέπω ὅτι καὶ πολὺ πλούσιος εἶσαι καὶ
» βασιλεὺς πολλῶν ἀνθρώπων· ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὅποion μὲ ἡρώ-
» τησας, ἐγὼ δὲν σε λέγω ἀκόμη, πρὶν ἢ μάθω ὅτι ἐτελεύτησας
» τὸν βίον καλῶς. Διότι ὁ πολὺ πλούσιος δὲν εἶναι εὐδαιμο-
» νέστερος τοῦ ἔχοντος τὸν ἐπιούσιον ἄρτον, ἐὰν δὲν εὐτυχῇσῃ,
» ἔχων πάντα καλᾶ, νὰ τελευτήσῃ τὸν βίον καλῶς. Διότι πολ-
» λοὶ ἄνθρωποι βαθύπλουτοι δὲν εἶναι εὐτυχεῖς, πολλοὶ δὲ με-
» τρίαν ἔχοντες περιουσίαν εἶναι εὐτυχεῖς. Καὶ ὁ μὲν βαθύπλου-
» τος δύναται διὰ τοῦ πλούτου αὐτοῦ νὰ πληρώσῃ πᾶσαν ἐπιθυ-
» μίαν καὶ νὰ ὑποφέρῃ μεγάλην τινὰ ζημίαν, ἐὰν τῷ συμβῇ· ὁ
» δὲ εὐτυχὴς εἶναι ἄνοσος, ἀπαθὴς κακῶν, εὖπαις καὶ εὐειδής¹.
» ἐὰν δὲ πρὸς τούτοις τελευτήσῃ καλῶς τὸν βίον, οὗτος εἶναι
» ἐκεῖνος, τὸν ὅποion σὺ ζητεῖς, ὁ ἀξίος νὰ κληθῇ εὐδαίμων· πρὶν
» ἢ δὲ τελευτήσῃ, δέον νὰ μὴ καλῶμεν ἀκόμη αὐτὸν εὐδαίμονα,
» ἀλλ' εὐτυχῇ. Λοιπὸν πρέπει νὰ βλέπωμεν ποῖον θὰ εἶναι τὸ
» τέλος ἐκάστου πράγματος· διότι εἰς πολλοὺς ἡ τύχη, ὑποδεί-
» ξασα πρῶτον εὐδαιμονίαν, ἀνέτρεψεν ἔπειτα τούτους καθ' ὅλο-
» κληρίαν». Ταῦτα λέγων ὁ Σόλων εἰς τὸν Κροῖσον οὐδαμῶς
εὐχαρίστει αὐτόν, ἀλλ' ἀπεπέμφθη ὑπ' αὐτοῦ νομισθεῖς λίαν
ἀμαθὴς, ἐπειδὴ, ἀφίνων τὰ παρόντα ἀγαθὰ, συνεβούλευε νὰ βλέ-
πωμεν τὸ τέλος παντὸς πράγματος.

5. Ἀρχὴ κακῶν εἰς τὸν Κροῖσον.

Μετὰ δὲ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Σόλωνος, μεγάλη ὀργὴ ἐκ θεοῦ
κατέλαβε τὸν Κροῖσον. Ὁ Κροῖσος εἶχε δύο παῖδας, ἐκ τῶν

1. Πάντα ταῦτα συντελοῦσιν εἰς τὴν εὐδαιμονίαν.

οποίων ὁ μὲν εἷς ἦτο κωφάλαλος, ὁ δὲ ἕτερος κατὰ τὰ πάντα πολὺ πρῶτος τῶν ὁμηλικίων του· ὠνομάζετο δ' οὗτος Ἄτυς. Τὸν Ἄτυν τοῦτον, μόλις νυμφευθέντα φονεύει κατὰ λάθος ἐν κυνηγίῳ ὁ Ἀδραστος, ὅστις κατήγετο ἐκ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τῆς Φρυγίας καὶ ἦτο υἱὸς ἀνδρῶν φίλων τοῦ Κροῖσου.

Τὸν φόνον σπεύδει καὶ ἀγγέλλει τις εἰς τὸν Κροῖσον, ὅστις ἀκούσας ἔμενεν ἀπαρηγόρητος. Ἦλθον δὲ μετὰ τοῦτο καὶ οἱ Λυδοί, οἱ φέροντες ἐκ τοῦ ὄρους τὸν νεκρόν, ὅπισθεν δὲ τοῦ νεκροῦ ἠκολούθει ὁ φονεὺς. Στάς δὲ οὗτος πρὸ τοῦ νεκροῦ ἔτεινε πρὸς τὰ ἐμπρὸς τὰς χεῖρας καὶ παρέδιδεν ἑαυτὸν εἰς τὸν Κροῖσον παρακαλῶν νὰ τὸν σφάξῃ ἐπάνω εἰς τὸν νεκρόν, ἐπειδὴ δὲν ἦτο ἄξιός νὰ ζῇ πλέον.

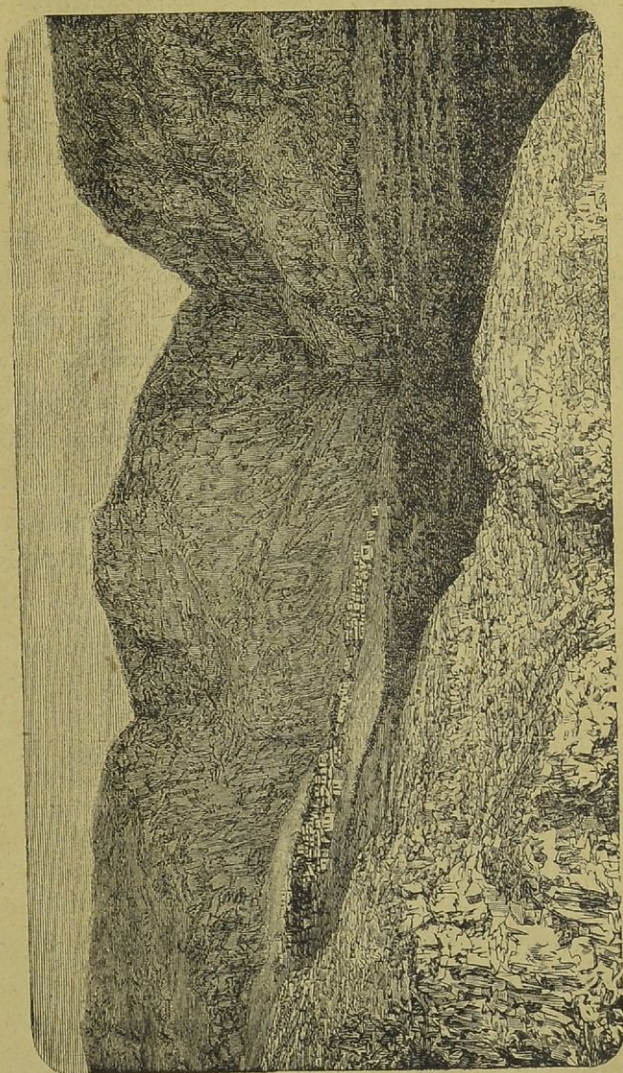
Ὁ δὲ Κροῖσος, ἂν καὶ εὕρισκετο ἐν τῷ ταύτῃ συμφορᾷ, ἀκούσας ταῦτα εὐσπλαγχνίσθη τὸν Ἀδραστον καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· «Ἐχω, ὦ ξένε, παρὰ σοῦ πᾶσαν τὴν ἱκανοποίησιν, ἀφοῦ ὁ ἴδιος »καταδικάζῃς σεαυτὸν εἰς θάνατον. Δέν μοι εἶσαι σὺ ὁ αἴτιος »τῆς συμφορᾶς, ἀλλὰ βεβαίως θεός τις, ὅστις πρὸ πολλοῦ μοι »ἐφάνέρωσεν ἐν ὀνείρῳ τὰ μέλλοντα νὰ συμβῶσιν».

Ὁ Κροῖσος λοιπὸν ἔθαψε, καθὼς ἔπρεπε, τὸν υἱόν του, ὁ δὲ Ἀδραστος, ὁ φονεύσας ἄλλοτε τὸν ἀδελφόν του καὶ τῶρα τὸν υἱὸν τοῦ περιποιηθέντος αὐτόν, συναισθανόμενος ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ βαρυσυμφορώτατος πάντων τῶν ἀνθρώπων, ὅσους αὐτὸς ἐγνώριζε, σφάζει ἑαυτὸν ἐπάνω εἰς τὸν τάφον τοῦ Ἄτυος.

6. Ὁ Κροῖσος καὶ τὸ ἐν Δελφοῖς¹ μαντεῖον.

Ἐπὶ δύο ἔτη ὁ Κροῖσος ἦτο-βεβυθισμένος εἰς πένθος μέγα διὰ τὴν στέρησιν τοῦ υἱοῦ του. Μετὰ δὲ ταῦτα ἡ αὐξήσις τοῦ

1. Ἐν Δελφοῖς (νῦν Καστρί) ἦτο τὸ περίφημον μαντεῖον τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος, παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Παρνασσῶ, ὅπου ἡ ἱέρεια Πυθία καθεζομένη ἐπὶ τρίποδος ἐν τῷ οὐχὶ πλατεῖ στομίῳ τοῦ αὐτοῦ ἄντρου καὶ καταλαμβανομένη ὑπὸ σπασμωδικῶν κινήσεων, ἕνεκα τῶν κάτωθεν ἐκ τοῦ ἄντρου ἀναπεμπομένων ἀτμῶν, ἐχρησιμοῦται μὲ φωνὴν καὶ κινήσεις καὶ τρόπον μαινομένου ἀνθρώπου.

Οι Δελφοὶ (θήμερον Καστρί).

Περσικοῦ κράτους ὑπὸ τὸν Κῦρον, υἱὸν τοῦ Καμβύσου, ἔκαμε μὲν τὸν Κροῖσον νὰ παύσῃ πενθῶν, ἐνέβρισε δὲ αὐτὸν εἰς φροντίδα, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ ἐμποδίσῃ τὴν αὐξανομένην δύναμιν τῶν Περσῶν, πρὶν ἢ οὗτοι γείνωσι μεγάλοι. Μετὰ τὴν σκέψιν λοιπὸν ταύτην, καὶ ἀφοῦ παρήλθεν ὅχι πολὺς χρόνος, ἔπεμψεν ἀπεσταλμένους Λυδοὺς εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς θεὸν μετὰ δώρων πλουσιωτάτων, χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν, ἵνα ἐρωτήσωσι τὸ μαντεῖον ἂν δύναται νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Περσῶν καὶ ἂν πρέπῃ νὰ προσλάβῃ ἄλλους συμμάχους.

Ὡς δ' ἔφθασαν οἱ Λυδοὶ εἰς τὸ μαντεῖον καὶ ἀνέθεσαν τὰ ἀναθήματα, ἡρώτων λέγοντες: «Κροῖσος ὁ βασιλεὺς τῶν Λυδῶν καὶ ἄλλων ἐθνῶν, νομίσας ὅτι τοῦτο τὸ μαντεῖον εἶναι τὸ μόνον ἐν ἀνθρώποις, σᾶς προσφέρει δῶρα ἄξια τῆς μαντείας σας, καὶ τώρα σᾶς ἐρωτᾷ ἂν πρέπῃ νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τῶν Περσῶν καὶ ἂν πρέπῃ νὰ προσλάβῃ ἄλλους συμμάχους».

Οἱ μὲν ἀπεσταλμένοι ταῦτα ἡρώτων, τὸ δὲ μαντεῖον ἀπεκρίθη ὅτι ἂν ἐκστρατεύσῃ ὁ Κροῖσος κατὰ τῶν Περσῶν θὰ καταλύσῃ μεγάλην ἀρχήν· συνεβούλευε δ' αὐτὸν ἐν τῷ αὐτῷ χρησμῷ νὰ εὕρῃ καὶ νὰ προσλάβῃ συμμάχους τοὺς δυνατωτάτους ἐκ τῶν Ἑλλήνων.

Ἀφοῦ δ' ἔμαθεν ὁ Κροῖσος τὴν ἀπόκρισιν τοῦ μαντείου ὑπερέχρη διὰ ταύτην.

7. Οἱ Ἀθηναῖοι.—Οἱ Λακεδαιμόνιοι.

Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Κροῖσος ἐφρόντιζεν ἐξετάζων τίνες ἦσαν οἱ δυνατώτατοι τῶν Ἑλλήνων, ἵνα προσλάβῃ τούτους συμμάχους. Ἐξετάζων δ' εὕρισκεν ὅτι ὑπερεῖχον οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ μὲν τοῦ Δωρικοῦ γένους, οἱ δὲ τοῦ Ἰωνικοῦ. Διότι ταῦτα ἦσαν τὰ προέχοντα, ὄντα τὸ πάλαι τὸ μὲν τῶν Ἀθηναίων, ἔθνος Πελασγικόν, τὸ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων, ἔθνος Ἑλληνικόν.

Ἐκ τούτων λοιπὸν τῶν ἐθνῶν, τὸ μὲν Ἀττικὸν ἐπληροφό-

ρεῖτο ὁ Κροῖσος ὅτι εὐρίσκετο εἰς ἐσωτερικάς ταραχὰς ἕνεκα τοῦ Πεισιστράτου, ὅστις κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἐτυράννευε τῶν Ἀθηναίων.

Περὶ δὲ τοῦ ἔθνους τῶν Λακεδαιμονίων ἐμάνθανεν ὁ Κροῖσος ὅτι εἶχον ἀπαλλαγὴν ἀπὸ μεγάλων κακῶν καὶ ἤδη ἦσαν νικηταὶ ἐν τῷ κατὰ τῶν Τεγεατῶν πολέμῳ. Διότι ἐνῷ οἱ Λακεδαιμόνιοι εὐτύχουν εἰς τοὺς ἄλλους πολέμους, μόνον πρὸς τοὺς Τεγεάτας πολεμοῦντες ἡττῶντο. Πρὸ ταύτης δὲ τῆς ἐποχῆς καὶ κακονομώτατοι ἦσαν σχεδὸν πάντων τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀκοινῶνητοι πρὸς τοὺς ξένους. Ἦλθον δὲ εἰς εὐνομίαν ὡς ἐξῆς. Ὁ Λυκοῦργος, δόκιμος ἀνὴρ τῆς Σπάρτης, ὅτε ἐγένετο ἐπίτροπος τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ Λεωβῳῶτου, ὅστις ἐκαλεῖτο καὶ Χαρίλαος, μετέβαλεν ὅλους τοὺς νόμους καὶ ἔλαβε τὰ προφυλακτικὰ μέτρα νὰ μὴ παραβαίνωσι τούτους. Μετὰ δὲ ταῦτα συνέστησε τὰ ἀναφερόμενά εἰς τὸν πόλεμον, ἐνωμοτίας¹ καὶ τριακάδας² καὶ συσσίτια³, πρὸς δὲ τούτοις τοὺς ἐφόρους καὶ γερουσιαστάς⁴.

Τοιοιούτρόπως λοιπὸν οἱ Σπαρτιᾶται εὐνομήθησαν. Εἰς δὲ τὸν Λυκοῦργον ἀποθανόντα ἔκτισαν ἱερόν, καὶ ἐσέβοντο αὐτὸν μεγάλως. Ἐπειδὴ δὲ εἶχον εὖφορον χώρην καὶ ἱκανὸν πλῆθος ἀνδρῶν, ταχέως προώδευσαν καὶ εὐτύχησαν.

8. Ὁ Κροῖσος συμαχεῖ μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων.

Ταῦτα λοιπὸν πάντα μανθάνων ὁ Κροῖσος ἔπεμπεν εἰς Σπάρτην πρέσβεις, ἵνα φέρωσι δῶρα καὶ ἵνα ζητήσωσι συμμαχίαν, παραγγείλας τί ἔπρεπε νὰ λέγωσιν. Οὗτοι δ' ἐλθόντες ἔλεγον : « Ἐπεμψεν ἡμῶς Κροῖσος ὁ βασιλεὺς τῶν Λυδῶν καὶ ἄλλων

1. Ἐνωμοτία ἦτο ὁρισμένον ἄθροισμα πολεμιστῶν (25).

2. Αἱ τριακάδες ἦσαν τὸ σύνολον 30 ἀνδρῶν

3. Τὰ συσσίτια ἦσαν κοινὰ τράπεζαι τῶν Σπαρτιατῶν, ὅπου συνέτρωγον πάντες.

4. Οἱ ἐφόροι καὶ ἡγεμόνες τῶν Σπαρτιατῶν.

» ἐθνῶν, λέγων τάδε : « ὦ Λακεδαιμόνιοι, ἐπειδὴ ὁ θεὸς ἐχρη-
» σμοδότησε νὰ προσλάβω φίλους Ἑλληνας, μανθάνω δ' ὅτι
» ὑμεῖς κατέχετε τὴν πρώτην θέσιν ἐν Ἑλλάδι, πρὸς σᾶς ἀπο-
» τείνομαι κατὰ τὸ χρηστήριον, θέλων νὰ γείνω φίλος καὶ σύμ-
» μαχος ὑμῶν ἄνευ δόλου καὶ ἀπάτης ».

Καὶ ὁ μὲν Κροῖσος ταῦτα δι' ἀγγέλων προέτεινεν· οἱ δὲ Λα-
κεδαιμόνιοι, ἐπειδὴ εἶχον ἀκούσει καὶ αὐτοὶ τὸν δοθέντα εἰς τὸν
Κροῖσον χρησμόν, ἠὲ χαριστήθησαν διὰ τὴν ἄφιξιν τῶν Λυδῶν
καὶ ἔκαμαν ὅρκους περὶ φιλίας καὶ συμμαχίας· εἶχε δὲ ὁ Κροῖ-
σος πρότερον κάμει εἰς αὐτοὺς καὶ τινὰς εὐεργεσίας, διότι πέμ-
ψαντες οἱ Λακεδαιμόνιοι εἰς Σάρδεις ν' ἀγοράσωσι χρυσόν, ἵνα
κάμωσι τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος, ἔλαβον τοῦτον δωρεὰν παρὰ
τοῦ Κροῖσου, μὴ δεχθέντος τὰ χρήματα.

Ἐνεκα λοιπὸν τούτων οἱ Λακεδαιμόνιοι, καὶ διότι ἐξ ὅλων
τῶν Ἑλλήνων ὁ Κροῖσος προτιμήσας αὐτοὺς ἐξέλεξε φίλους,
ἐδέχθησαν τὴν συμμαχίαν καὶ ἦσαν ἑτοιμοὶ νὰ βοηθήσωσιν αὐ-
τόν, ὅταν ἤθελε τοῖς παραγγεῖλει.

9. Κροῖσος καὶ Κῦρος.

Ὁ δὲ Κροῖσος, μὴ νοήσας ὀρθῶς τὸν χρησμόν τοῦ μαντείου
τῶν Δελφῶν, ἡτοιμάσθη καὶ ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Περσῶν·
ἔφθασε δὲ καὶ ἐστρατοπέδευσε εἰς τὴν Πτερίαν τῆς Καππαδο-
κίας¹. Καὶ τὴν μὲν πόλιν τῶν Πτερίων ἐκυρίευσεν, ἐκυρίευσεν δὲ
καὶ πάσας τὰς περὶ αὐτῆς πόλεις, χωρὶς εἰς οὐδὲν νὰ πταίωσι.

Ὁ δὲ Κῦρος, ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν, συναθροίσας τὰ στρα-
τεύματά του προεχώρει εἰς συνάντησιν τοῦ Κροῖσου. Πρὶν
δ' ἐκστρατεύσῃ ἔπεμψε κήρυκας εἰς τοὺς Ἴωνας καὶ προσεπάθει

1. Ἡ Καππαδοκία ἦτο χώρα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, κειμένη πρὸς δυσμὰς
τῆς Ἀρμενίας· ἡ δὲ Πτερία ἦτο μέρος ἰσχυρότατον τῆς Καππαδοκίας, κει-
μένη πρὸς τὸ μέρος τῆς ἐν Εὐξείνῳ Πόντῳ πόλεως Σινώπης· ἐκεῖ νῦν κεί-
ται τὸ φρούριον Ἐγροί-Καλέ, ὅπερ εἶναι ἡ κλεις τῆς βορείου Καππαδοκίας.

ν' ἀποστατήσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ Κροίσου. Οἱ Ἴωνες ὅμως δὲν ἐπείθοντο. Ὁ Κῦρος δέ, ὡς ἔφθασεν εἰς τὴν Πτερίαν, ἐστρατοπέδευσεν ἀντικρὺ τοῦ Κροίσου. Ἀφοῦ δ' ἔγεινεν ἰσχυρά μάχη καὶ ἐφονεύθησαν πολλοὶ ἐξ ἀμφοτέρων, διεχωρίσθησαν, ἐπειδὴ ἐπῆλθε νύξ, χωρὶς νὰ νικήσῃ κανεὶς. Καὶ τὰ μὲν στρατόπεδα ἀμφοτέρω τοιουτοτρόπως ἠγωνίσθησαν¹.

Ὁ δὲ Κροῖσος, ἀποδώσας τὸ ἀποτέλεσμα εἰς τὸν ἀριθμὸν τοῦ στρατεύματός του, διότι ὁ ἰδικὸς του στρατὸς ἦτο πολὺ ὀλιγώτερος ἢ ὁ τοῦ Κύρου, ἐπέστρεφε τὴν ἐπομένην εἰς τὰς Σάρδεις, σκοπὸν ἔχων, ἀφοῦ προσκαλέσῃ μὲν τοὺς Αἰγυπτίους κατὰ τὰς συνθήκας (διότι εἶχε κάμει καὶ μετ' αὐτῶν τοιαύτας, ὅπως καὶ μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων), ἀφοῦ καλέσῃ δὲ καὶ τοὺς Βαβυλωνίους (διότι καὶ πρὸς τούτους εἶχε κάμει συμμαχίαν), ἀφοῦ παραγγείλῃ δὲ καὶ εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους νὰ ἔλθωσιν ἐντὸς ὀρισμένου χρόνου, ἀφοῦ συναθροίσῃ πάντας τούτους καὶ συγκροτήσῃ τὸ στράτευμά του, ἐσκέπτετο, μετὰ τὴν παρέλευσιν τοῦ χειμῶνος, νὰ ἐκστρατεύσῃ ἅμα τῷ ἔαρι κατὰ τῶν Περσῶν.

Καὶ ὁ μὲν Κροῖσος ταῦτα φρονῶν, ὡς ἔφθασεν εἰς τὰς Σάρδεις, ἔπεμπε κήρυκας πρὸς τοὺς συμμάχους νὰ εἰπωσιν εἰς αὐτοὺς νὰ συναθροισθῶσιν εἰς τὰς Σάρδεις μετὰ πέντε μῆνας· τὸν δὲ ὑπάρχοντα καὶ κατὰ τῶν Περσῶν πολεμήσαντα στρατόν, ὅσος ἦτο ἐπὶ μισθῷ, ὅλον διέλυσεν, οὐδαμῶς ὑποπεύσας μή ποτε ὁ Κῦρος, ὅστις τόσον ἰσοδυνάμως ἠγωνίσθη πρὸς αὐτόν, ὀδηγήσῃ τὸν στρατὸν κατὰ τῶν Σάρδεων.

10. Ὁ Κῦρος πολιορκεῖ τὰς Σάρδεις.

Ὁ δὲ Κῦρος μαθὼν ὅτι ὁ Κροῖσος, ἐπανερχόμενος εἰς τὰς Σάρδεις, μέλλει νὰ διαλύσῃ τὸν στρατόν του, ἀποφασίζει νὰ ἐπέλθῃ ὅσον τὸ δυνατὸν τάχιστα κατὰ τῶν Σάρδεων, πρὶν ἢ ἐκ

δευτέρου συναθροισθῇ ἡ δύναμις τῶν Λυδῶν. Ἀποφασίσας δέ, ἐποίει ταχέως· ἔσπευσε λοιπὸν μετὰ τοῦ στρατοῦ του εἰς τὴν πρὸ τῶν Σάρδεων ἐκτεταμένην καὶ γυμνὴν πεδιάδα.

Τότε ὁ Κροῖσος περιῆλθεν εἰς πολλὴν ἀπορίαν, διότι τὰ πράγματα ἀπέβησαν ἄλλως ἢ ὡς αὐτὸς ἤλπιζεν· ἀλλ' ὅμως ἐξῆγε τοὺς Λυδοὺς εἰς μάχην. Ἐμάχοντο δὲ οὗτοι ἀπὸ τῶν ἵππων, καὶ ἔφερον δόρατα¹ μεγάλα, καὶ ἦσαν ἐπιτήδαιοι ἵππεῖς.

Εἰς τὴν πεδιάδα λοιπὸν τῶν Σάρδεων, ὡς εἶδεν ὁ Κῦρος τοὺς Λυδοὺς τασσομένους εἰς μάχην, φοβηθεὶς τὸ ἱππικόν, ἐποίησε κατὰ συμβουλήν τοῦ Ἀρπάγου, ἀνδρὸς Μήδου, τ' ἀκόλουθα· ὅσαι κάμηλοι σιτοφόροι καὶ σκευοφόροι ἠκολούθουν τὸ στρατεύμα του, ταύτας πάσας συναθροίσας καὶ καταβιβάσας τὰ φορτία, ἀνεβίβασεν ἐπ' αὐτάς ἀνδρας ἐνδεδυμένους ἱππικὴν στολήν. Ἐτοιμάσας δ' αὐτοὺς προσέταξε νὰ προπορεύωνται τοῦ ἄλλου στρατεύματος κατὰ τοῦ ἱππικοῦ τοῦ Κροίσου, ὁ δὲ πεζὸς στρατός, διέταττεν ὁ Κῦρος ν' ἀκολουθῇ τὰς καμήλους, ὅπισθεν δὲ τοῦ πεζικοῦ ἔταξεν ὄλον τὸ ἱππικόν.

Ἀφοῦ δὲ ὁ Κῦρος παρέταξεν εἰς μάχην τὰ στρατεύματά του ἐν τῇ πεδιάδι τῶν Σάρδεων, παρήγγειλεν ἐκ μὲν τῶν ἄλλων Λυδῶν νὰ μὴ φείδωνται νὰ φονεύωσι πάντα ὅστις ἐγένετο ἐμπόδιον, τὸν Κροῖσον δ' αὐτὸν νὰ μὴ φονεύσωσι, μηδὲ ἐὰν ὑπερασπίζη ἑαυτόν, ἀλλὰ νὰ τὸν συλλάβωσι ζῶντα.

Ταῦτα μὲν ὁ Κῦρος παρήγγειλε· τὰς δὲ καμήλους ἔταξεν ἀπέναντι τοῦ ἱππικοῦ τῶν Λυδῶν, διότι ὁ ἵππος φοβεῖται τὴν κάμηλον καὶ δὲν ὑποφέρει οὔτε τὴν θεάν οὔτε τὴν ὁσμὴν αὐτῆς. Ὡς δὲ συνήρχοντο οἱ στρατοὶ εἰς τὴν μάχην, οἱ ἵπποι, καθὼς

1. Δόρυ=λογχόξυλον. Τὸ δόρυ ἦτο τὸ κυριώτατον ἐπιθετικὸν ὄπλον τῶν πεζῶν, ὅπερ συνέχευτο ἐκ τοῦ «ξυστοῦ» (μακροῦ κονταρίου) καὶ ἐκ τῆς σιδηρᾶς αἰχμῆς, ἀποληγούσης, κατὰ τὸ μὴ κοπτερὸν αὐτῆς ἄκρον εἰς σωλῆνα, ἐν ᾧ ἐνεπύγνυτο τὸ ξυστόν. Ἐπὶ δὲ τῆς ἐτέρας ἄκρας τοῦ ξυστοῦ ἦν ὁ «σαυρωτήρ», ὅς ἐκ ἀκροσίδηρον, χρήσιμον εἰς τὸ πῆξαι κατὰ γῆς τὸ δόρυ. Τὸ δόρυ εἶχε μῆκος 12—16 ποδῶν, ἤτοι 4 μέχρι 5 περίπου μέτρων, καὶ ἐχρησίμευεν εἰς τὸ πῆξαι καὶ ἐφ' ὧν ἀπὸ τοῦ ἑξίστου ἐκλήθη χαλκὴ Πολιτικῆς

ὠσφράνθησαν τῶν καμῆλων καὶ εἶδον αὐτάς, ἀμέσως ἀνέστρε-
φον, ὀπίσω, ἢ δὲ ἐλπίς τοῦ Κροΐσου ἐματαιώθη. Δὲν ἐδειλίασαν
ὁμῶς διὰ τοῦτο οἱ Ἀλδοί, ἀλλ' ὡς ἐνόησαν τὴν αἰτίαν, ἐπήδη-
σαν ἀπὸ τῶν ἵππων καὶ πεζοὶ συνεπλάκησαν μὲ τοὺς Πέρσας.
Ἵστερον δέ, ἀφ' οὗ ἔπεσον πολλοὶ καὶ ἐκ τῶν δύο διαμαχομένων
μερῶν, οἱ Λυδοὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καὶ περικλεισθέντες εἰς τὸ
τείχος ἐπολιορκοῦντο ὑπὸ τῶν Περσῶν.

11. Τὰ Θυρεατικά.

Ὁ Κῦρος κυριεύει τὰς Σάρδεις.

Ὁ δὲ Κροΐσος, νομίζων ὅτι ἡ πολιορκία θὰ διαρκέσῃ πολὺν
χρόνον, ἔπεμπεν ἐκ τοῦ τείχους ἄλλους ἀγγέλους πρὸς τοὺς
συμμάχους, ἵνα ἔλθωσι τάχιστα πρὸς βοήθειάν του, ἐπειδὴ ἐπο-
λιορκεῖτο.

Ἐπεμπε λοιπὸν ἀγγέλους καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους συμμάχους
καὶ δὴ καὶ εἰς τὴν Λακεδαιμόνα. Ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτὸν τοῦτον
χρόνον συνέπεσε νὰ ὑπάρχῃ ἕρις μεταξὺ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ
τῶν Ἀργείων περὶ τινος χώρας, ἡ ὁποία ἐκαλεῖτο Θυρέα¹. Διότι
τὴν Θυρέαν ταύτην, ἀνήκουσαν εἰς τὴν Ἀργολίδα, ἀποκόψαν-
τες κατέλαβον οἱ Λακεδαιμόνιοι. Ἀφ' οὗ δὲ οἱ Ἀργεῖοι ἔτρεξαν
εἰς βοήθειαν τῆς χώρας, ἣν ἀπέκοπτον ἀπ' αὐτῶν, ἐλθόντες εἰς
διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων συνεφώνησαν, ἵνα
πολεμήσωσιν ἐξ ἑκατέρων τριακόσιοι, ὅποιοι δ' ἂν ἐκ τῶν δύο
ὑπερισχύσωσι, τούτων νὰ εἶναι ἡ χώρα· τὸ δὲ πλῆθος τοῦ στρα-
τοῦ ἀμφοτέρων συνεφώνησαν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του,
χωρὶς νὰ παραμείνῃ κατὰ τὸν ἀγῶνα. Καὶ τοῦτο, ἵνα μὴ βλέ-
ποντες οἱ ἕτεροι τοὺς ἰδικούς των νικωμένους τρέξωσιν εἰς βοή-
θειαν αὐτῶν.

1. Ἡ Θυρέα (ἢ αἱ Θυρέαι) ἦτο πόλις καὶ χώρα ἐν Ἀργολίδι (ἢ μᾶλλον
ἐν Κυνουρίᾳ), κειμένη πρὸς Α. τοῦ Παρθενίου ὄρους, παρὰ τὸν Ἀργολικὸν
κόλπον.

Ἀφοῦ συνεφώνησαν ταῦτα, ἀπεμακρύνοντο· ἐκλεκτοὶ δ' ἐξ ἑκατέρων μείναντες συνεπλάκησαν. Μαχομένων δ' αὐτῶν καὶ γινομένων ἰσοπάλων, ὑπελείποντο ζῶντες ἐξ ἀνδρῶν ἑξακοσίων τρεῖς μόνον, τῶν Ἀργείων μὲν ὁ Ἀλκίηωρ καὶ ὁ Χρόμιος, τῶν Λακεδαιμονίων δὲ ὁ Ὀθρυάδης· ὑπελείφθησαν δ' οὗτοι, ἐπειδὴ ἐπῆλθε νύξ.

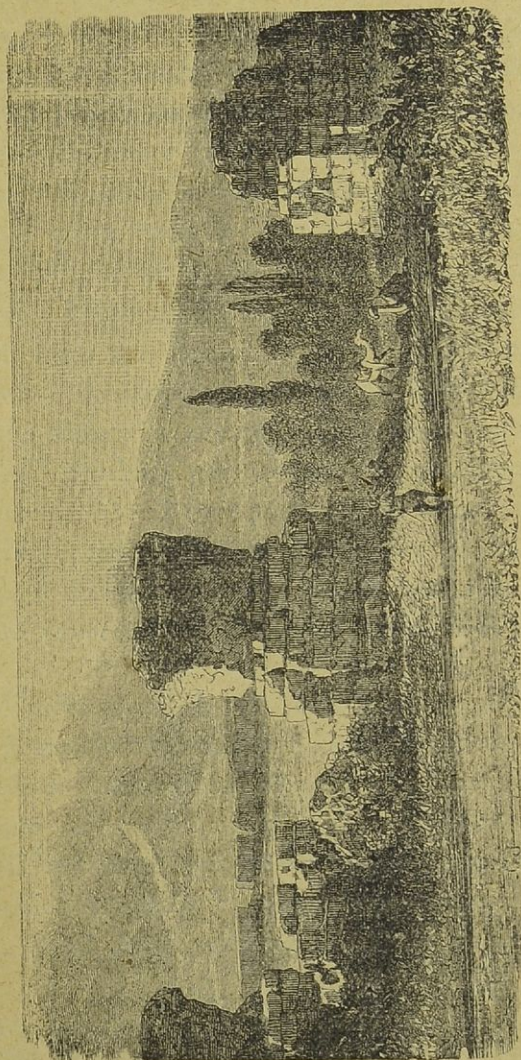
Οἱ μὲν δύο λοιπὸν τῶν Ἀργείων, νομίζοντες ἑαυτοὺς νικητάς, ἔτρεχον εἰς τὸ Ἄργος, ὁ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων Ὀθρυάδης, ἀφαιρέσας τὴν πανοπλίαν ἀπὸ τῶν φονευθέντων Ἀργείων καὶ συναθροίσας τὰ ὅπλα πρὸς τὸ ἑαυτοῦ στρατόπεδον, ἔμενεν ἐν τῇ τάξει του.

Τὴν ἀκόλουθον δὲ ἡμέραν ἦλθον καὶ οἱ δύο στρατοὶ καὶ διημφισβήτουν τὴν νίκην. Καὶ οἱ μὲν Ἀργεῖοι ἔλεγον ὅτι ἐκ τῶν ἰδικῶν τῶν ἐσώθησαν περισσότεροι, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ὅτι ὁ ἰδικὸς τῶν παρέμεινε καὶ ἀφῆρεσε τὴν πανοπλίαν ἐκ τῶν φονευθέντων Ἀργείων. Τέλος δὲ ἐκ τῆς ἔριδος ἦλθον εἰς συμπλοκὴν καὶ ἐμάχοντο· ἀφοῦ δ' ἔπεσον ἀμφοτέρωθεν πολλοί, ἐνίκησαν οἱ Λακεδαιμόνιοι.

Καὶ οἱ μὲν Ἀργεῖοι ἔκτοτε ἔκοψαν βαθέως τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς τῶν, ἐνῶ πρότερον ἦτο ἐπάναγκες νὰ τρέφωσι κόμην μακράν, καὶ ἔκαμαν νόμον καὶ κατάραν μηδεὶς τῶν Ἀργείων νὰ θρέψῃ τὴν κόμην του πρότερον, μηδὲ αἱ γυναῖκες νὰ φορέσωσι χρυσᾶ κοσμήματα, πρὶν ἐπανακτῆσωσι τὰς Θυρέας. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἐνομοθέτησαν τὰ ἐναντία τούτων· διότι ἐνῶ πρότερον δὲν ἔτρεφον κόμην, ἔκτοτε ἤρχισαν νὰ τρέφωσι τοιαύτην. Τοιοῦτο τέλος ἔσχεν ὁ πόλεμος μετὰξὺ Λακεδαιμονίων καὶ Ἀργείων περὶ τῆς Θυρέας.

Ὁ δὲ εἷς ὁ περισώθεις ἐκ τῶν τριακοσίων, ὁ Ὀθρυάδης, λέγουσιν ὅτι αἰσχυνόμενος νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Σπάρτην, ἀφοῦ οἱ συλλοχίται του ἐφονεύθησαν, ἐφόνευσεν αὐτὸς ἑαυτὸν αὐτοῦ ἐν ταῖς Θυρέαις.

Ἐνῶ λοιπὸν εἰς τοιαύτην κατάστασιν εὐρίσκοντο τότε τὰ

Ἑορτή των Σάρδεων.

πράγματα τῶν Σπαρτιατῶν, ἦλθεν ὁ Σαρδιανὸς κῆρυξ παρακαλῶν αὐτοὺς νὰ βοηθήσωσι τὸν Κροῖσον, ὅστις ἐπολιορκεῖτο. Οἱ δὲ Σπαρτιάται, ἂν καὶ εὐρίσκοντο εἰς τοιαύτην κατάστασιν πραγμάτων, ὅμως, ἀφοῦ ἤκουσαν τὸν κήρυκα, ἦσαν πρόθυμοι νὰ βοηθήσωσιν. Ἐν ᾧ δὲ καὶ αὐτοὶ καὶ τὰ πλοῖα ἦσαν ἑτοιμα, ἦλθεν ἄλλη ἀγγελία, ὅτι ἐκυριεύθη τὸ τεῖχος τῶν Λυδῶν καὶ ὅτι συνελήφθη ὁ Κροῖσος ζῶν· τοιουτοτρόπως δὲ ἔμειναν καὶ δὲν ἐξεστράτευσαν ὑπὲρ τῶν Λυδῶν καὶ ἐναντίον τῶν Περσῶν.

Αἱ δὲ Σάρδεις ἐκυριεύθησαν¹ κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον· τὴν δεκάτην τετάρτην ἡμέραν τῆς πολιορκίας τοῦ Κροῖσου, ὁ Κῦρος ἔστειλεν ἱππεῖς εἰς ὅλον τὸ στράτευμά του καὶ προεῖπεν ὅτι θὰ δώσῃ μεγάλα δῶρα εἰς ἐκεῖνον, ὅστις πρῶτος θ' ἀναβῇ τὸ τεῖχος. Μετὰ τοῦτο δέ, ἀφοῦ ὁ στρατὸς ἐδοκίμασε καὶ τίποτε δὲν κατώρθωσεν, ἀνὴρ τις Μάρδος, ὀνομαζόμενος Ὑροιάδης, ἐδοκίμαζεν ἀναβαίνειν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς ἀκροπόλεως, ὅπου οὐδεὶς εἶχε ταχθῇ φύλαξ, διότι δὲν ὑπῆρχε φόβος μήπως ἡ πόλις κυριευθῇ ποτε ἐκεῖθεν, ἐπειδὴ ἡ ἀκρόπολις κατὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο, τὸ κείμενον ἀντικρὺ τοῦ Τμῶλου², ἦτο ἀπότομος καὶ ἀπροσμάχητος.

Ὁ Ὑροιάδης λοιπὸν οὗτος εἶδε τὴν προτεραίαν Λυδὸν τινα, ὅστις κατὰ τοῦτο τὸ μέρος τῆς ἀκροπόλεως κατέβη καὶ ἔλαβε τὴν περικεφαλαίαν του, ἡ ὁποία κατεκυλίσθη ἄνωθεν· παρετήρησε λοιπὸν καλῶς καὶ ἔβαλε τοῦτο εἰς τὸν νοῦν του. Τὴν ἐπομένην ἐκ τοῦ αὐτοῦ μέρους ἀνέβη καὶ αὐτὸς καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν Περσῶν, μιμούμενοι αὐτόν· ἀφοῦ δ' ἀνέβησαν πολλοί, ἐκυριεύθησαν αἱ Σάρδεις καὶ ὅλη ἡ πόλις ἐπορθεῖτο.

1. Τῷ 546 ἔτει πρὸ Χριστοῦ.

2. Ὁ Τμῶλος εἶναι ὄρος τῆς Λυδίας, συνέχεια τοῦ Ταύρου· ἐκτείνεται δὲ ἀπὸ τῆς ἐν Φρυγίᾳ πόλεως τῶν Κελαινῶν ΝΔκῶς παρὰ τὸν ποταμὸν Μαϊάνδρον, φερόμενος δὲ ἀρχικῶς διὰ τῆς Λυδίας ὀνομάζεται ἰδίως ἐνταῦθα Τμῶλος· εἶναι εὐφωρότατος, ἐξαιρέτως δ' εἰς ἀμπέλους, ἔτι δ' ἔχει μεταλλεῖα ψευδαργύρου (σίγγου) καὶ χρυσοῦ· ἐπὶ μιᾷς τῶν κορυφῶν αὐτοῦ ἔκειτο πρὸς Δ ἡ ἀκρόπολις τῶν Σάρδεων, τὸ νῦν Μπόζ - Δάγ· ἐξ αὐτοῦ δὲ πηγάζουσιν ὁ Κάϋστρος, ὁ Ἑρμος καὶ ὁ Πακτωλός.

13. Ὁ ἄλλαλος υἱὸς τοῦ Κροῖσου λαλεῖ.

Εἰς αὐτὸν δὲ τὸν Κροῖσον συνέβησαν τὰ ἐξῆς. Εἶχεν υἱόν, τὸν ὅποιον καὶ πρότερον ἀνεφέραμεν, κατὰ μὲν τὰ ἄλλα καλόν, ἄφωνον ὁμως. Ἐν τῇ παρελθούσῃ εὐτυχίᾳ τοῦ ὁ Κροῖσος τὸ πᾶν εἰς αὐτὸν εἶχε κάμει, καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς Δελφοὺς εἶχε πέμψει νὰ ἐρωτήσῃ περὶ αὐτοῦ. Ἡ δὲ Πυθία εἶπεν αὐτῷ τὰ ἐξῆς :

« ὦ Λυδὲ κατὰ τὸ γένος, πολλῶν βασιλεῦ, πολὺ ἀνόητε » Κροῖσε, μὴ σκέπτου ν' ἀκούσῃς εἰς τὸν οἶκόν σου τὴν πολυ-
» πόθητον φωνὴν τοῦ υἱοῦ σου λαλοῦντος. Πολὺ συμφορώτε-
» ρον εἶναι εἰς σὲ νὰ λείψῃ τοῦτο· διότι θὰ ὀμιλήσῃ τὸ πρῶτον
» ἐν ἡμέρᾳ δυστυχεῖ ».

Ὅτε δὲ ἐκυριεύετο τὸ τεῖχος τῶν Σάρδεων, Πέρσης τις πα-
ραγνώρισας τὸν Κροῖσον ἐπήγαινε νὰ φονεύσῃ αὐτόν. Καὶ οὗτος
μὲν βλέπων τὸν Πέρσῃ ἐρχόμενον ἐναντίον του ἠδιαφόρησεν,
ἐνεκα τῆς παρούσης δυστυχίας του, οὐδὲ τὸν ἔμελεν ἂν φο-
νευθῇ· ὁ δὲ υἱὸς του ὁ ἄφωνος ἀπὸ τὸν φόβον του καὶ ἀπὸ τὴν
δυστυχίαν του ἐξέβαλε φωνὴν καὶ εἶπεν· « ὦ ἄνθρωπε, μὴ φο-
» νεύσῃς τὸν Κροῖσον ». Καὶ οὗτος μὲν τοῦτο πρῶτην φορὰν
ἐλάλησε· μετὰ δὲ τοῦτο ὠμίλει καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς
ζωῆς του.

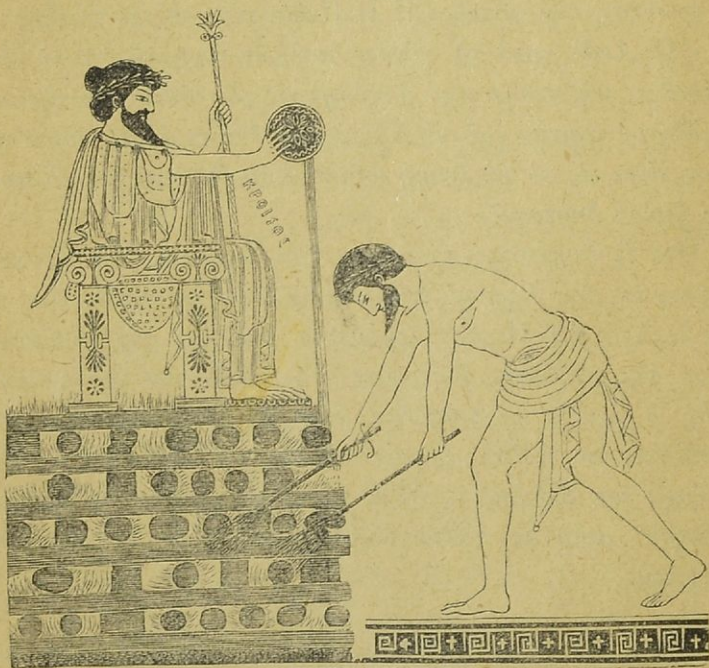
13. Ὁ Κροῖσος ἐνθυμεῖται τὸν Σόλωνα.

Οἱ δὲ Πέρσαι καὶ τὰς Σάρδεις ἐκυρίευσαν καὶ αὐτὸν τὸν Κροῖ-
σον συνέλαβον ζῶντα, ἀφοῦ ἐβασίλευσεν ἔτη δέκα τέσσαρα καὶ
ἐπολιορκήθη ἡμέρας δέκα τέσσαρας, καταλύσας κατὰ τὸν χρη-
σμὸν τὴν ἑαυτοῦ μεγάλην ἀρχήν. Συλλαβόντες δ' αὐτὸν οἱ Πέρ-
σαι ὠδήγησαν πρὸς τὸν Κῦρον. Οὗτος δὲ σωρεύσας πυρὰν με-
γάλην ἀνεβίβασεν ἐπ' αὐτὴν τὸν Κροῖσον, δεδεμένον μὲ ἀλύσεις,
καὶ παρ' αὐτὸν δέκα τέσσαρας παῖδας Λυδῶν.

Ὁ δὲ Κροῖσος ἰστάμενος ἐπάνω εἰς τὴν πυρὰν ἐνεθυμήθη,
καίπερ ὦν ἐν τῇ τῷ Κροῖσῳ ἐκείνῃ δυστυχίᾳ, τοὺς λόγους τοῦ Σόλωνος, ὅτι

οὐδείς ἐκ τῶν ζώντων εἶναι εὐδαίμων· ὥς δὲ ἐνεθυμήθη τούτους ἀνεστέναξε καὶ τρίς ὠνόμασε τὸ ὄνομα «Σόλων».

Καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας διέταξε τοὺς διερμηνεῖς νὰ ἐρωτήσωσι τὸν Κροῖσον τίς οὗτος, ὃν ἐπεκαλεῖτο. Οὗτοι δὲ προσελθόντες ἠρώτων. Ὁ δὲ Κροῖσος ἐρωτώμενος, μέχρι τινὸς μὲν ἐσιώπα·

Ὁ Κροῖσος ἐπὶ τῆς πυρᾶς.

μετὰ ταῦτα δέ, ἐπειδὴ ἠναγκάζετο, εἶπεν· «Ἐπικαλοῦμαι ἐκεῖνον, τοῦ ὁποίου τὰς συμβουλὰς θὰ ἡγχομένη εἰς ὅλους τοὺς βασιλεῖς ἀντὶ πολλῶν χρημάτων». Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐνόουν τί ἔλεγε, πάλιν ἠρώτων αὐτὸν τί εἶπεν. Ἐκεῖνος δ' ἔλεγεν ὅτι πρὸ καιροῦ ἦλθεν εἰς τὰς Σάρδεις Σόλων ὁ Ἀθηναῖος, καὶ ἰδὼν ὅλα τὰ πλούτη του εὗρισκεν αὐτὰ μηδαμινά, εἰπὼν τοιαῦτα μάλιστα, ὥστε ὅπως εἶπε οὕτω καὶ συνέβησαν εἰς αὐτὸν πάντα, ἂν καὶ οἱ γένοιτο τοῦ δὲν ἀνευροῦντο μόνον εἰς αὐτὸν τῶν ἐλλείποντων ἅπαν τὸ

ἀνθρώπινον γένος, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς νομιζοντας ἑαυτοὺς εὐ-
τυχεῖς.

Ὁ μὲν Κροῖσος ταῦτα διηγεῖτο. Ὁ δὲ Κῦρος μετενόησε καὶ
συλλογισθεὶς ὅτι καὶ αὐτὸς ἄνθρωπος ὧν παραδίδει ζῶντα εἰς
τὴν πυρὰν ἄλλον ἄνθρωπον, μὴ ὑπάρξαντα κατώτερόν του κατὰ
τὴν εὐδαιμονίαν, διέταξε στρατιώτας νὰ σθέσωσι τάχιστα τὸ
καίόμενον πῦρ καὶ νὰ καταβιβάσωσι τὸν Κροῖσον καὶ τοὺς μετὰ
τοῦ Κροῖσου. Καὶ οὗτοι προσπαθοῦντες δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ
κατισχύσωσι τοῦ πυρός.

Τότε (διηγοῦντο οἱ Λυδοὶ) ὁ Κροῖσος, μαθὼν τὴν μεταμέ-
λειαν τοῦ Κύρου καὶ ἰδὼν ὅτι οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ σθέσῃ τὸ πῦρ,
ἐβόησεν ἐπικαλούμενος τὸν Ἀπόλλωνα νὰ σώσῃ αὐτὸν ἐκ τοῦ
παρόντος κινδύνου. Ἐν ᾧ δὲ μετὰ δακρύων ἐπεκαλεῖτο τὸν θεόν,
ἐξαίφνης, αἰθρίας καὶ νηνεμίας οὔσης, ἔλεγον ὅτι συνήχθησαν
νέφη καὶ ἔγεινε μεγάλη κακοκαιρία καὶ ἔπεσε ῥαγδαιστάτη
βροχή, καὶ οὕτω κατεσθέσθη ἡ πυρὰ καὶ ἐσώθη ὁ Κροῖσος.

14. Ὁ Κῦρος συνδιαλέγεται μὲ τὸν Κροῖσον.

Ὁ Κῦρος καταβιβάσας τὸν Κροῖσον ἀπὸ τῆς πυρᾶς ἡρώτη-
σεν αὐτὸν τὰ ἀκόλουθα· «Κροῖσε, τίς ἐκ τῶν ἀνθρώπων σέ ἔπεισε
»νὰ ἐκστρατεύσῃς ἐναντίον τῆς ἰδικῆς μου χώρας καὶ νὰ κατα-
»στῇς εἰς ἐμὲ πολέμιος ἀντὶ φίλου;»

Ὁ δὲ Κροῖσος ἀπεκρίθη· «ὦ βασιλεῦ, ἐγὼ ταῦτα ἔπραξα
»διὰ τὴν σὴν μὲν εὐδαιμονίαν, διὰ τὴν ἐμὴν δὲ κακοδαιμονίαν.
»Αἴτιος δὲ τούτων ὑπῆρξεν ὁ θεὸς τῶν Ἑλλήνων, προτρέψας
»με νὰ ἐκστρατεύσω. Διότι οὐδεὶς εἶναι τόσον ἀνόητος, ὥστε
»νὰ προτιμᾷ τὸν πόλεμον ἀντὶ τῆς εἰρήνης. Διότι ἐν μὲν τῇ
»εἰρήνῃ οἱ παῖδες θάπτουσι τοὺς πατέρας, ἐν δὲ τῷ πολέμῳ
»οἱ πατέρες θάπτουσι τοὺς παῖδας. Ἀλλὰ ταῦτα βεβαίως οἱ
»θεοὶ ἠθέλησαν νὰ συμβῶσι τοιοῦτοτρόπως».

Ὁ μὲν Κροῖσος ταῦτα ἔλεγεν, ὁ δὲ Κῦρος λύσας αὐτὸν τὸν

ἐκάθισε πλησίον ἑαυτοῦ καὶ πολὺ τὸν περιεποιεῖτο. Ὅλοι δέ, καὶ αὐτὸς καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ὄντες, παρετήρουν μὲ θαυμασμὸν τὸν Κροῖσον. Οὗτος δέ, σκεπτικὸς ὢν, ἠσύχαζε· μετὰ ταῦτα δὲ στραφεὶς καὶ ἰδὼν τοὺς Πέρσας λεηλατοῦντας τὴν πόλιν τῶν Λυδῶν εἶπεν· «ὦ βασιλεῦ, δύναμαι νὰ σοι ἐμιλήσω;» — «ὦ, τι θέλεις, μετὰ θάρρους», εἶπεν ὁ Κῦρος.

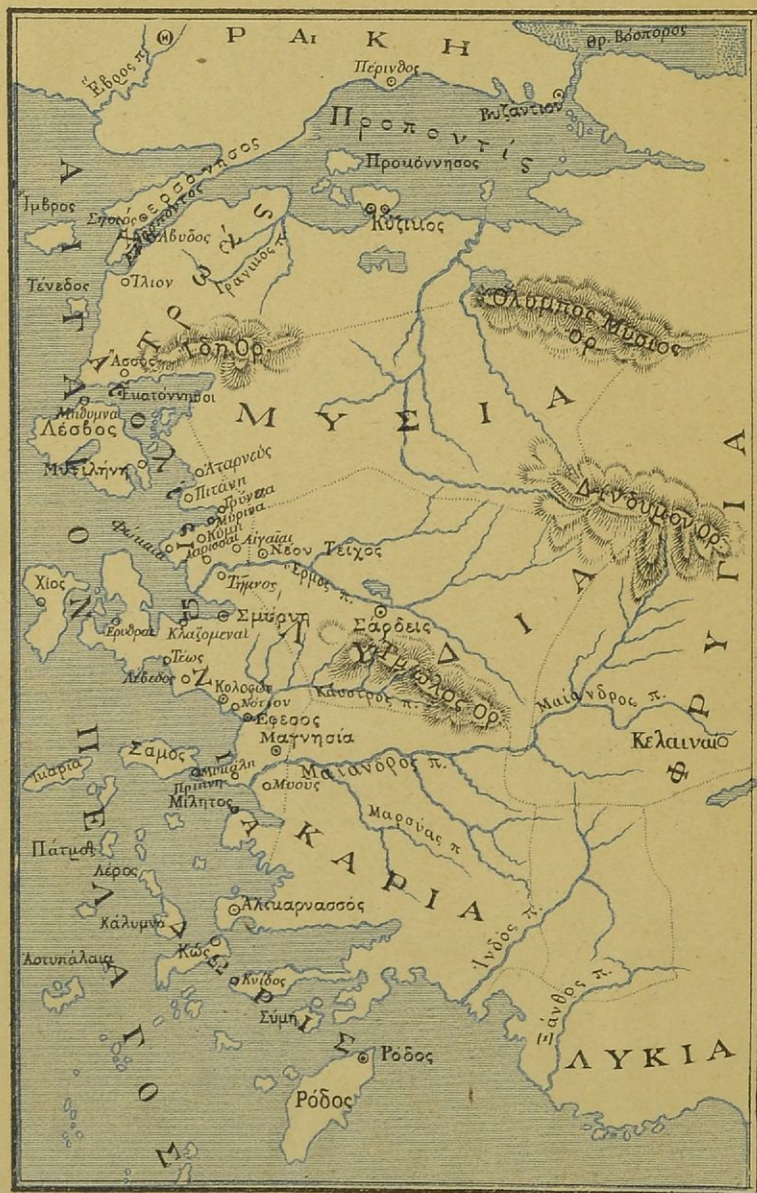
Τότε ὁ Κροῖσος ἠρώτησεν αὐτὸν λέγων· «Τοῦτο τὸ πολὺ »πλῆθος τί πράττει ἐκεῖ μετὰ πολλῆς σπουδῆς;». Ὁ δὲ Κῦρος εἶπε· «διαρπάζει τὴν πόλιν σου καὶ τὰ χρήματά σου». Ὁ δὲ Κροῖσος ἀπήντησεν· «Οὔτε τὴν ἐμὴν πόλιν οὔτε τὰ ἐμὰ χρήματα διαρπάζει· διότι εἰς ἐμὲ δὲν ἀνήκει πλέον οὐδὲν ἐκ τούτων· ἀλλὰ διαρπάζει τὰ ἰδικά σου πράγματα».

Οἱ λόγοι οὗτοι καὶ ἄλλαι τινὲς συμβουλαι τοῦ Κροῖσου ἤρεσαν πολὺ εἰς τὸν Κῦρον. Διὰ τοῦτο εἶπε πρὸς αὐτόν· «ὦ Κροῖσε, »ἐπειδὴ εἶσαι καλὸς ἄνθρωπος, ζήτησον παρ' ἐμοῦ ὅ,τι ἂν θέλῃς καὶ θά σοι γείνη ἀμέσως». Ὁ δὲ Κροῖσος εἶπεν· «ὦ δέσποτα, μεγίστη χάρις εἰς ἐμὲ εἶναι νὰ με ἀφήσῃς νὰ πέμψω »ταύτας τὰς ἀλύσεις εἰς τὸν θεὸν τῶν Ἑλλήνων, τὸν ὁποῖον »ἐγὼ ἐτίμησα ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους θεούς, καὶ νὰ ἐρωτήσω »αὐτὸν ἐὰν συνηθίζῃ νὰ ἐξαπατᾷ τοὺς πράττοντας εἰς αὐτὸν »καλόν». Καὶ διηγήθη ὁ Κροῖσος εἰς τὸν Κῦρον ὅλην τὴν αἰτίαν τῆς κατ' αὐτοῦ ἐκστρατείας.

Μετὰ ταῦτα ἔστειλεν ὁ Κροῖσος τὰς ἀλύσεις του εἰς τοὺς Δελφούς, παραγγέλλων εἰς τοὺς Λυδοὺς νὰ ἐρωτήσωσι τὸν θεόν, ἂν δὲν ἐντρέπεται νὰ ἀπατᾷ τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ εἶναι ἀχάριστος.

Ἀφοῦ δὲ ἦλθον οἱ Λυδοὶ καὶ εἶπον τὰ ἐντεταλμένα, λέγεται ὅτι ἡ Πυθία εἶπε τὰ ἐξῆς· «Ὁ Κροῖσος δὲν ἔχει δίκαιον, διότι »αἱ Σάρδεις ἦτο πεπρωμένον νὰ καταστραφῶσι· τρία δ' ἔτη κα- »πώρθωσε νὰ ἀναβάλῃ τὴν ἄλωσιν τούτων ὁ Ἀπόλλων, μὴ δυ- »νηθεὶς νὰ πείσῃ περισσότερον τὰς Μοίρας. Ὡς πρὸς δὲ τὸν »χρησμὸν ἐπίσης δὲν ἔχει δίκαιον· διότι ὁ Ἀπόλλων προέλεγεν

ΤΑ ΠΑΡΑΛΙΑ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ

ΚΑΡΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

»εἰς αὐτὸν ὅτι θὰ καταλύσῃ μεγάλην ἀρχήν, ἐὰν ἐκστρατεύσῃ
 »κατὰ τῶν Περσῶν. Ὁ δὲ Κροῖσος ἔπρεπε τότε νὰ ἐρωτήσῃ, ἐὰν
 »ἤθελε νὰ σκέπτηται καλῶς, ποῖαν ἐκ τῶν δύο ἐννοεῖ, τὴν ἰδι-
 »κὴν τοῦ ἀρχῆν ἢ τὴν τοῦ Κύρου. Διὰ τοῦτο ἄς αἰτιᾶται
 »ἑαυτόν». Ταῦτα μὲν ἡ Πυθία ἀπεκρίθη εἰς τοὺς Λυδοὺς, οὗτοι
 δ' ἀνέφεραν εἰς τὸν Κροῖσον, ὅστις ἐνόησεν, ὅτι τὸ σφάλμα ἦτο
 ἰδικόν του καὶ ὅχι τοῦ θεοῦ. Τοιαῦτα λοιπὸν εἶναι τὰ περὶ τῆς
 βασιλείας τοῦ Κροίσου καὶ τῆς πρώτης καταστροφῆς τῆς Ἰωνίας.

Τοιοτοτρόπως λοιπὸν οἱ Λυδοὶ ἔγειναν δοῦλοι τῶν Περσῶν.

15. Ὁ Κύρος καὶ οἱ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἕλληνες.

Οἱ Ἴωνες δὲ καὶ οἱ Αἰολεῖς, ἀμέσως ὥς οἱ Λυδοὶ ὑπεδουλώ-
 θησαν ὑπὸ τῶν Περσῶν, ἔπεμπον ἀγγέλους εἰς τὰς Σάρδεις πρὸς
 τὸν Κύρον, θέλοντες νὰ εἶναι εἰς αὐτὸν ὑπήκοοι ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς
 ὅρους, ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἦσαν καὶ εἰς τὸν Κροῖσον. Ἀλλ' ὁ Κύ-
 ρος δὲν ἐδέχθη, διότι οἱ Ἴωνες πρότερον, ὅτε αὐτὸς δι' ἀγγέλων
 παρεκάλει αὐτοὺς ν' ἀποστατήσωσιν ἀπὸ τοῦ Κροίσου, δὲν ἐπεί-
 θοντο, τότε δέ, ἀφοῦ τὰ πράγματα ἐτελείωσαν, ἦσαν ἔτοιμοι
 νὰ ὑπακούσωσιν εἰς τὸν Κύρον.

Οἱ Ἴωνες, ὥς ἤκουσαν τὴν εἰδησιν ταύτην, περιετείχισαν τὰς
 πόλεις τῶν ἑκάστοι καὶ συνηθορίζοντο εἰς τὸ Πανιώνιον ὅλοι οἱ
 ἄλλοι, πλὴν τῶν Μιλησίων, διότι πρὸς μόνους τούτους ὁ Κύ-
 ρος ἐσυνθηκολόγησε μὲ τοὺς αὐτοὺς ὅρους μὲ τοὺς ὁποίους εἶχε
 συνηκολογήσει καὶ ὁ Κροῖσος. Οἱ δὲ λοιποὶ Ἴωνες ἀπεφάσισαν
 ἀπὸ κοινοῦ νὰ πέμψωσιν ἀγγέλους εἰς Σπάρτην, ἵνα ζητήσωσι
 βοήθειαν.

Οἱ Ἴωνες δέ, μόνοι ἐξ ὅλων τῶν ἀνθρώπων, εἶχον κτίσει πό-
 λεις ὑπὸ τὸν κάλλιστον οὐρανὸν καὶ εἰς τὸ ὠραιότατον κλίμα,
 ὅπου δὲν ἔπασχον οὔτε ὑπὸ τοῦ ψύχους καὶ τῆς ὑγρασίας οὔτε
 ὑπὸ τῆς θερμότητος καὶ τῆς ξηρασίας. Αἱ πόλεις δὲ τῶν Ἰώνων
 ἦσαν δώδεκα· ἐξ αὐτῶν ἡ Μίλητος ἔκειτο πρώτη πρὸς μεσημ-

βρίαν· μετὰ ταύτην δὲ ἡ Μυσοῦς καὶ ἡ Πριήνη· αὗται μὲν αἱ τρεῖς ἦσαν ἐν τῇ Καρίᾳ· αἱ δὲ ἀκόλουθοι ἐν τῇ Λυδίᾳ, Ἐφεσσος, Κολοφῶν, Λέβεδος, Τέως, Κλαζομεναί, Φώκαια. Ἐκ δὲ τῶν τριῶν ὑπολειπομένων, δύο μὲν κατεῖχον νήσους, τὴν Σάμον¹ καὶ τὴν Χίον, ἡ δὲ μία ἔκειτο ἐν τῇ ἡπείρῳ καὶ ἐκαλεῖτο Ἐρυθραί.

Ἐξ ὧν λοιπὸν τούτων τῶν Ἰώνων οἱ Μιλήσιοι ἦσαν ἐκτὸς φόβου, διότι ἔκαμαν συνθήκην μὲ τὸν Κῦρον· ἐπίσης δὲ καὶ οἱ νησιῶται ἦσαν ἐκτὸς φόβου, διότι οἱ Πέρσαι δὲν ἦσαν ναυτικοί.

Τὸ δὲ Πανιώνιον ἦτο τόπος ἱερὸς τῆς Μυκάλης, ἐστραμμένος πρὸς βορρᾶν καὶ ἀφιερῶμένος ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ τῶν Ἰώνων εἰς τὸν θεὸν Ποσειδῶνα τὸν Ἐλικώνιον. Ἡ δὲ Μυκάλη² ἦτο ἀκρωτήριον τῆς ἡπείρου ἀπέναντι τῆς Σάμου· ἐδῶ συναθροίζομενοι ἀπὸ τῶν πόλεων οἱ Ἴωνες ἐτέλουν ἐορτὴν ὀνομαζομένην Πανιώνια.

Αὗται μὲν ἦσαν αἱ Ἰωνικαὶ πόλεις· αἱ δὲ Αἰολικαί, κείμεναι ἄνωθεν τῶν Ἰωνικῶν, ἦσαν ἡ Κύμη, αἱ Λάρισαι, τὸ Νέον Τεῖχος, ἡ Τῆμνος, ἡ Κίλλα, τὸ Νότιον, ἡ Αἰγιρδέσσα, ἡ Πιτάνη, αἱ Αἰγαῖαι, ἡ Μύρινα, ἡ Γρύνεια. Αὗται ἦσαν αἱ ἀρχαῖαι πόλεις τῶν Αἰολέων, ἑνδεκα τὸν ἀριθμὸν· διότι διεμοιράσθησαν μεταξύ τῶν αἱ ἑνδεκα πόλεις τοὺς κατοίκους τῆς δωδεκάτης πόλεως Σμύρνης, καταληφθείσης ὑπὸ τῶν Κολοφωνίων.

Ἐκ δὲ τῶν πόλεων τῶν ἐχουσῶν τὰς νήσους πέντε μὲν ἐνέμοντο τὴν Λέσβον, μία ἔκειτο ἐν Τενέδῳ καὶ ἄλλη μία εἰς τὰς καλουμένας Ἐκατονήσους. Οἱ νησιῶται οὗτοι οὐδένα ἀπὸ τοῦ Κύρου εἶχον φόβον· αἱ λοιπαὶ ὅμως πόλεις ἐνέκριναν ἀπὸ κοινοῦ ν' ἀκολουθήσωσι τοὺς Ἴωνας.

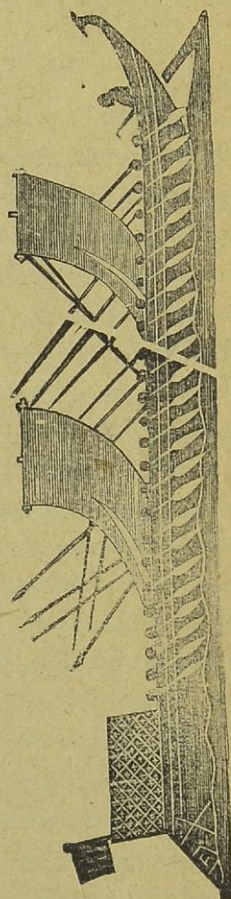
1. Ἡ Σάμος ἦτο μία τῶν μεγίστων καὶ ἐπισημοτάτων ἑλληνικῶν νήσων τῶν παρὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἀνήκουσα εἰς τοὺς Ἴωνας ἔκειτο δὲ ἐν τῷ Ἰκαρίῳ πελάγει, ἀπέναντι τῆς ἐν Ἰωνίᾳ ἄκρας Μυκάλης, ἀπέχουσα αὐτῆς ἐπὶ στάδια, ἧτοι 1300 περίπου γαλλικὰ μέτρα.

2. Τῷ αὐτῷ ὀνόματι καλεῖται τὸ τε ἀκρωτήριον καὶ τὸ ὄρος καὶ ἡ πόλις.

Φθάσαντες εἰς τὴν Σπάρτην οἱ πρέσβεις τῶν Ἰώνων καὶ Αἰο-
λέων ἐζήτουν βοήθειαν· ἀλλ' οἱ Λακεδαιμόνιοι οὐδεμίαν ἔδωκαν
ἀκρόασιν, ἀλλ' ἀπέπεμψαν τοὺς πρέσβεις
ἀπράκτους. Ἀπέστειλαν ὅμως ἄνδρας μὲ
πεντηκόντορον, οἱ ὅποιοι, ἀφοῦ ἔφθασαν
εἰς Φώκαιαν, ἔπεμψαν εἰς τὰς Σάρδεις
τὸν ἐξοχώτατον ἐξ αὐτῶν, ὅστις ὠνομά-
ζετο Λακρίνης· οὗτος δ' ἐλθὼν εἰς τὸν
Κῦρον εἶπεν εἰς αὐτὸν ἐκ μέρους τῶν
Λακεδαιμονίων νὰ μὴ βλάψῃ καμμίαν
πόλιν τῆς ἐλληνικῆς γῆς, διότι αὐτοὶ
δὲν θ' ἀδιαφορήσωσι.

Τότε ὁ Κῦρος ἠρώτησε τοὺς παρόντας
ἐκ τῶν Ἑλλήνων, τίνες ἄνθρωποι καὶ
πόσοι κατὰ τὸ πλῆθος εἶναι οἱ Λακεδαι-
μόνιοι, οἱ ὅποιοι ἀπαγορεύουσιν εἰς αὐτὸν
ταῦτα. Πληροφορηθεὶς δὲ εἶπε πρὸς τὸν
Λακρίνην· «δὲν ἐφοβήθην ἀκόμη ἄνδρας
»τοιούτους, οἱ ὅποιοι συνερχόμενοι εἰς
»τὸν ἐν τῷ μέσῳ τῆς πόλεως τόπον, τὴν
»ἀγοράν¹, ἐξαπατῶσιν ἀλλήλους δι' ὄρ-
»κων. Οὗτοι, ἐὰν ἔχω ὑγείαν, δὲν θὰ
λαλῶσι περὶ τῶν συμφορῶν τῶν Ἰώνων,
»ἀλλὰ περὶ τῶν ἰδίων».

Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος μέλλων νὰ
ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον ἄλλων ἐθνῶν, ἀφοῦ
ἐτακτοποίησε τὴν διοίκησιν τῆς Λυδίας, ἐπέστρεφεν εἰς τὴν Περ-
σίαν, ἄγων ἅμα μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν Κροῖσον. Βραδύτερον δ' ἀπέ-
στειλε τὸν στρατηγόν του Ἀρπαγον, ὅστις ὑπέταξε τοὺς Ἰωνάς.

Πεντηκόντορος (πλοῖον ἀρχαῖον ἔχον πενήντην κντα κωπῆς).

1. Ἀγορὰ ἐκαλεῖτο τὸ μέρος ὅπου ἡγόραζον καὶ ἐπώλουν. Οἱ Πέρσαι δὲν
εἶχον τοιαύτας ἀγοράς.

Ἐπίσης ὑπέταξε τοὺς Αἰολεῖς, τοὺς Δωριεῖς, τοὺς Κᾶρας καὶ ἐν γένει ὅλην τὴν κάτω Ἀσίαν. Τοιουτοτρόπως δὲ ὁ Κῦρος ἔγεινεν ἄρχων πάσης τῆς Ἀσίας.

16. Τὰ κατὰ τὴν Βαβυλῶνα.

Ὁ Κῦρος, ἀφοῦ ἔγεινε κύριος ὅλης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐπέ-
τέθη κατὰ τῶν Ἀσσυρίων. Τῆς Ἀσσυρίας δὲ ὀνομαστοτάτη καὶ
ἰσχυροτάτη πόλις ἦτο ἡ **Βαβυλῶν**, ἡ ὁποία ἔκειτο ἐπὶ ἐκτε-
ταμένης πεδιάδος καὶ ἦτο τετράγωνος τὸ σχῆμα· ἐκάστη δὲ
πλευρὰ τοῦ τετραγώνου τούτου εἶχε μῆκος ἑκατὸν εἴκοσι στα-
δίων¹. Πέριξ δὲ τῆς μεγάλης ταύτης πόλεως ἦτο τάφος βαθεῖα
καὶ πλατεῖα πλήρης ὕδατος, ἔπειτα δὲ πελώριον τεῖχος² ἐκ
πλίνθων ὀπτῶν. Διὰ μέσου δὲ τῆς πόλεως διήρχετο ὁ ποταμὸς
Εὐφράτης. Αἱ δὲ οἰκίαι ἦσαν μὲ τρεῖς καὶ μὲ τέσσαρας ὀροφάς
καὶ αἱ ὁδοὶ εὐθεῖαι. Πλὴν δὲ τοῦ τείχους τούτου ὑπῆρχεν ἕσω-
θεν καὶ ἕτερον, τὸ ὁποῖον ἦτο ὄχι πολὺ ἀσθενέστερον τοῦ ἐτέρου,
στενώτερον δέ.

Τῆς δὲ Βαβυλῶνος ταύτης ἐδασίλευσε μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ
γυνὴ τις καλουμένη Νίτωκris. Αὕτη ἄνωθεν τῆς Βαβυλῶνος
κατέστησε τὸν Εὐφράτην ποταμὸν τόσον σχολιόν, ὥστε ῥέων
οὗτος ἤρχετο τρεῖς φορὰς εἰς τινὰ τῶν κωμῶν τῆς Ἀσσυρίας.
Πολὺ δ' ἄνωτέρω τῆς Βαβυλῶνος, καὶ παραπλεύρως τοῦ ποτα-
μοῦ, ἔσκαψε δεξαμενὴν παμμεγέθη διὰ λίμνην. Ἐποίει δὲ ταῦτα
ἡ Νίτωκris, διὰ νὰ καταστήσῃ τὸν Εὐφράτην βραδύτερον, ἕνεκα
τῶν περικαμπῶν, καὶ τὸν πλοῦν εἰς τὴν Βαβυλῶνα δύσκολον.
Καὶ τοῦτο, ἵνα μὴ ἔχωσιν εὐκόλον συγκοινωνίαν οἱ Μῆδοι μὲ
τοὺς Βαβυλωνίους καὶ μανθάνωσι τὰς ὑποθέσεις αὐτῶν.

1. Ἦτοι 22,200 μέτρων· διὰ πεζὸν δ' ὁδοιπόρον τὸ μῆκος τοῦτο εἶναι διά-
στημα 4 ὥρων καὶ ἡμισείας· ὥστε ἡ περίοδος ὅλης τῆς πόλεως ἦτο 18 ὥρων.
Ἐκαστον δὲ στάδιον ἔχει μῆκος 185 ὡς ἔγγιστα μέτρων γαλλικῶν· πέντε
δὲ χιλιάδες μέτρων (μία λεύγη) εἶναι διάστημα μιᾶς ὥρας.

2. Πεντήκοντα βασιλικῶν πήχεων τὸ πλάτος καὶ διακοσίων τὸ ὕψος. Ὁ
πήχυς ἦτο μικρὸς τὸ μῆκος.

Αὐτὴ δ' αὐτὴ ἡ Νίτωκρις ἐπενόησε καὶ τὴν ἐξῆς ἀπάτην. Κα-
τεσκευάσε δι' αὐτὴν εἰς κατάλληλον μέρος τάφον μεγαλοπρεπέ-
στατον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπέγραψε τὰ ἐξῆς· «Ἐάν τις ἐκ τῶν ὕστε-
»ρον ἐμοῦ γινομένων βασιλέων τῆς Βαβυλῶνος ἔχῃ ἔλλειψιν
» χρημάτων, ἃς ἀνοίξῃ τὸν τάφον καὶ ἃς λάβῃ ὅσα θέλει. Μὴ
» ὁμῶς ἀνοίξῃ αὐτόν, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἔλλειψιν, διότι δὲν θὰ εἶναι
» καλόν». Ὁ τάφος οὗτος ἔμενεν ἄθικτος, ἕως ὅτου ἡ βασι-
λεῖα περιῆλθεν εἰς τὸν Δαρεῖον¹. Οὗτος δ' ἀνοίξας τὸν τάφον
χρήματα μὲν δὲν εὔρεν, ἀλλὰ τὸν νεκρὸν καὶ γράμματα λέγοντα
τὰ ἐξῆς· «Ἐάν δὲν ᾗσο ἅπληστος χρημάτων καὶ αἰσχροκερδῆς,
δὲν θὰ ᾗνοιγες τάφους νεκρῶν».

Ὁ Κῦρος λοιπὸν κατὰ τοῦ υἱοῦ ταύτης τῆς γυναικὸς ἐξε-
στράτευσεν· ὠνομάζετο δ' οὗτος Λαβύνητος καὶ εἶχε τὴν βασι-
λεῖαν τῶν Ἀσσυρίων. Ὅτε ὁ Κῦρος ἔφθασε πλησίον τῆς πό-
λεως, οἱ Βαβυλώνιοι, οἱ ὅποιοι ἐκστρατεύσαντες περιέμενον αὐ-
τόν, συνεπλάκησαν πρὸς αὐτόν καὶ νικηθέντες ἐν τῇ μάχῃ ἐκλεί-
σθησαν εἰς τὴν πόλιν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον προεισαγάγει τροφάς
διὰ πολλὰ ἔτη. Ὁ δὲ Κῦρος εὐρίσκετο εἰς ἀμηχανίαν, ἐπειδὴ ὁ
χρόνος παρήρχετο καὶ τὰ πράγματα οὐδόλως προώδευον.

Εἶτε λοιπὸν ἄλλος συνεβούλευσεν αὐτόν εἴτε μόνος τὸ ἐνόη-
σεν, ἰδοὺ τί ἔπραξε· τάξας τὸν στρατὸν κατὰ τὴν ἐν τῇ πόλει
εἴσοδον τοῦ ποταμοῦ καὶ κατὰ τὴν ἑξοδὸν του, παρήγγειλε νὰ
εἰσέλθωσιν οἱ ἄνδρες εἰς τὴν πόλιν, ὅταν ἴδωσι τὸ ρεῖθρον τοῦ
ποταμοῦ νὰ γείνῃ διαβατόν. Ἐκεῖνος δ' ἐλθὼν εἰς τὴν τεχνη-
τὴν λίμνην τῆς Νιτώκριος εἰσῆγαγεν εἰς ταύτην τὸν ποταμὸν
διὰ διώρυχος καὶ καὶ οὕτω κατέστησε διαβατόν τὸ ἀρχαῖον ρεῖ-
θρον. Τότε οἱ Πέρσαι εἰσῆλθον εἰς τὴν Βαβυλῶνα ἀπροσδοκῆτως
καὶ ἐκυρίευσαν αὐτήν².

Ἡ Βαβυλωνία χώρα ἦτο τόσοσιν πλουσία, ὥστε ἐκ τῶν δώ-
δεκα μηνῶν τοῦ ἔτους τοὺς τέσσαρας ἔτρεφεν αὐτὴ μόνη τὸν βα-

1. Ἰδε § 25.

2. Τῷ 538 πρὸ Χριστοῦ.

σιλέα, τοὺς δὲ ὀκτὼ πᾶσα ἡ λοιπὴ Ἀσία. Τοιουτοτρόπως ἡ Ἀσσυρία χώρα ἦτο ἰσοδύναμος μὲ τὸ τρίτημόριον τῆς δυνάμεως τῆς ἄλλης Ἀσίας κατὰ τὴν εὐφορίαν καὶ τὴν παραγωγὴν. Ἐν τῇ γῇ δὲ τῶν Ἀσσυρίων βροχὴ ἐπιπτεν ὀλίγη, ὁ δὲ σῖτος ἐπαχύνετο καὶ ὠρίμαζε ποτιζόμενος ἐκ τοῦ ὕδατος τοῦ ποταμοῦ, μεταφερομένου διὰ τῶν χειρῶν καὶ διὰ ποτιστικῶν μηχανῶν. Ἡ συκῇ, ἡ ἄμπελος καὶ ἡ ἐλαία δὲν εὐδοκίμουν ἐκεῖ. Οἱ δημητριακοὶ ὅμως καρποὶ τοσοῦτον εὐδοκίμουν, ὥστε τὸ ἐν ἀπέδιδε διαχόσια, ἐνίοτε δὲ καὶ τριακόσια.

Περίεργα δὲ ἦσαν τὰ πλοῖα τῶν Βαβυλωνίων τὰ πλέοντα ἐν τῷ ποταμῷ· ταῦτα ἦσαν κυκλωτερῇ ὥς ἀσπίς καὶ πάντα δερμάτινα. Ἐκοπτον ἰτέας καὶ κατεσκευάζον τὸν σκελετὸν τοῦ πλοίου· ἔπειτα ἔτεινον περὶ τούτου ἔξωθεν δέρματα, μὴ διακρινομένης οὔτε πρύμνης οὔτε πρύρας. Ἀκολουθῶς ἐπλήρουν τὸ πλοῖον χόρτου ξηροῦ, ἔθετον ἐπ' αὐτοῦ τὰ φορτία καὶ ἄφινον νὰ φέρηται τοῦτο ὑπὸ τοῦ ρεύματος τοῦ ποταμοῦ· διευθύνετο δὲ ὑπὸ δύο ἀνθρώπων ἰσταμένων ὀρθῶν καὶ κρατούντων δύο μεγάλας κώπας. Ἐν ἐκάστῳ δὲ πλοίῳ ἐνυπῆρχε καὶ ὄνος ζωντανός.

Ἀφοῦ λοιπὸν πλέοντες ἔφθανον εἰς τὴν Βαβυλῶνα καὶ διέθετον τὸ φορτίον, ἐπώλουν τὸν σκελετὸν τοῦ πλοίου καὶ ὅλον τὸν ξηρὸν χόρτον, τὰ δὲ δέρματα ἔθετον ἐπὶ τοὺς ὄνους καὶ ἐπέστρεφον εἰς τὴν Ἀρμενίαν διὰ ξηρᾶς. Ἐκεῖ κατεσκευάζον ἄλλα πλοῖα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ἐνδυμασίαν δὲ μετεχειρίζοντο τὴν ἐξῆς· πρῶτον ἐφόρουν χιτῶνα λινοῦν ποδήρη, ἐπάνω δὲ εἰς τοῦτον ἄλλον μάλλινον καὶ μετὰ ταῦτα περιετυλίσσοντο μὲ μανθῶαν λευκόν. Τὸ σῶμά των δ' ὀλόκληρον ἤλειπον μὲ μύρα.

Οἱ Βαβυλώνιοι ἰατροὺς δὲν εἶχον, ἀλλὰ τοὺς ἀσθενοῦντας ἔφερον ἔξω εἰς τὴν ἀγοράν· ὅστις δ' ἔπαθεν ὁ ἴδιος ἢ εἶδεν ἄλλον παθόντα τὴν αὐτὴν ἀθνήναιαν προσήρχετο καὶ συνεβούλευε τὸν ἀσθενῆ. Δὲν ἦτο δὲ συγκεχωρημένον νὰ περάσῃ τις ἔμπροσθεν τοῦ πάσχοντος, πρὶν ἐρωτήσῃ αὐτὸν τίνα νόσον εἶχεν.

17. Ἡ ἐπὶ τοὺς Μασσαγέτας ἐκστρατεία καὶ ὁ θάνατος τοῦ Κύρου.

Ἀφοῦ δὲ ὁ Κύρος κατέκτησε καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ἐπεθύμησε νὰ ὑποτάξῃ τοὺς Μασσαγέτας¹. Τὸ ἔθνος τοῦτο ἦτο μέγα καὶ πολεμικόν, κατῴκει δὲ πρὸς ἀνατολὰς τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ ἐκεῖθεν τοῦ Ἀράξου ποταμοῦ, ὅστις ἐκβάλλει εἰς αὐτήν. Ἡ δὲ Κασπία εἶναι θάλασσα ἰδιαίτερα, μὴ συγκαινωνοῦσα μὲ τὴν ἄλλην θάλασσαν. Καὶ πρὸς δυσμὰς μὲν τῆς θαλάσσης ταύτης ἐκτείνεται ὁ Καύκασος, ὅστις εἶναι μέγιστον καὶ ὑψηλότατον ὄρος, πρὸς ἀνατολὰς δ' ἐκτείνεται ἀπέραντος πεδιάς, τῆς ὁποίας μέγα μέρος κατεῖχον οἱ Μασσαγέται, ἐναντίον τῶν ὁποίων ὁ Κύρος ἐπεθύμησε νὰ ἐκστρατεύσῃ.

Ἐβασίλευε δὲ τότε τῶν Μασσαγετῶν γυνή, ἣτις ἐκαλεῖτο Τόμυρις. Ταύτην ὁ Κύρος ἐζήτησε τὸ πρῶτον ὡς σύζυγον· αὕτη ὁμῶς νοήσασα ὅτι ζητεῖ κυρίως τὴν βασιλείαν τῶν Μασσαγετῶν καὶ ὄχι αὐτήν, ἡρνήθη τὴν πρότασιν. Τότε ὁ Κύρος ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Μασσαγετῶν καὶ ἐφθασεν εἰς τὸν Ἀράξην ποταμόν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου κατεσκεύασε γεφύρας, ἵνα διαβῇ ὁ στρατός.

Ἡ δὲ Τόμυρις πέμψασα κήρυκα ἔλεγεν αὐτῷ τὰ ἐξῆς· «ὦ βασιλεῦ τῶν Μήδων, παῦσον τὰς ἐτοιμασίας σου καὶ ἄφες μας ἡσυχούς, διότι δὲν δύνασαι νὰ γνωρίζῃς ἂν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐπιχειρεῖς, ὅθ' ἀποθῶσιν ὑπὲρ σου· ἂν δ' ἐπιθυμῇς νὰ δοκιμάσῃς τοὺς Μασσαγέτας, μὴ κάμῃς τὸν κόπον νὰ γεφυρώσῃς τὸν Ἀράξην· ἡμεῖς ἀναχωροῦμεν τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, ἵνα διαβῇς εἰς τὴν ἡμετέραν χώραν. Ἐὰν δὲ θέλῃς νὰ δεχθῇς ἡμᾶς εἰς τὴν ἰδικήν σου, κάμμε σὺ τὸ ἴδιον».

Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κύρος συνεκάλεσε τοὺς πρώτους ἐκ τῶν Περσῶν καὶ συνεσκέπτετο μετ' αὐτῶν. Συνεφώνουν δὲ πάντες νὰ δεχθῶσι τὴν Τόμυριν καὶ τὸν στρατὸν τῆς εἰς τὴν χώραν τῶν. Τότε Κροῖσος ὁ Αὐδός, ὅστις ἠκολούθει ὡς αἰχμάλωτος τὸν Κύρον, προέτεινε τὴν ἐναντίαν γνώμην λέγων τάδε· «ὦ βασιλεῦ, ἀφοῦ ὁ Ζεὺς μὲ ἔδωκεν εἰς σέ, ὅθ' ἀποτρέπω, ὅσον δύναμαι, πᾶν κακὸν γινόμενον εἰς τὸν

1. Οἱ Μασσαγέται ἦσαν φυλὴ σκυθικὴ, ἥ ὁποία κατῴκει πρὸς Α τῆς Κασπίας καὶ περὶ τῆς Ἀράξης λίμνης.

οἰκόν σου. Διότι τὰ παθήματα μοι ἔγειναν μαθήματα. Δέχθητι
 »λοιπὸν τὴν γνώμην μου· διότι μάθε, ὅτι τὰ ἀνθρώπινα πράγματα
 »κυκλοφοροῦσιν οὕτως, ὥστε δὲν ἀφίνουσι τοὺς αὐτοὺς πάντοτε νὰ
 »εὐτυχωσιν. Ἐγὼ λοιπὸν ἐναντίαν γνώμην τῶν ἄλλων· διότι, ἐὰν
 »δεχθῇς τοὺς πολεμίους εἰς τὴν χώραν σου, χάνεις ὅλον τὸ βασι-
 »λειόν σου, ἂν νικηθῇς, ἐπειδὴ οἱ Μασσαγέται νικῶντες θὰ προχωρή-
 »σωσιν εἰς τὰς ἐπαρχίας σου· ἂν δὲ νικήσῃς, ἡ νίκη σου δὲν θὰ εἶναι
 »τόσον μεγάλη, ὅσον ἐὰν νικήσῃς τοὺς Μασσαγέτας ἐν τῇ ἐκείνων
 »χώρα, διότι θὰ προχωρήσῃς κατ' εὐθείαν εἰς τὸ βασιλείον τῆς Το-
 »μύριος. Ἐκτὸς δὲ τούτου εἶναι ἐντροπὴ ὁ Κῦρος νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς
 »γυναῖκα».

Αὗται μὲν αἱ ἐναντίαι γνώμαι ἐδόθησαν· ὁ Κῦρος δέ, προτιμήσας
 τὴν τοῦ Κροίσου, παρήγγειλεν εἰς τὴν Τόμυριν, ὅτι αὐτὸς θὰ διαβῇ
 τὸν ποταμὸν καὶ θὰ ἔλθῃ ἐναντίον ἐκείνης. Παραδώσας δὲ τὸν Κροί-
 σον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Καμβύσῃν καὶ παραγγείλας νὰ τιμῇ καὶ νὰ πε-
 ριποιῇται αὐτόν, ἂν ἡ διάβασις κατὰ τῶν Μασσαγετῶν δὲν εὐδοχι-
 μῇσῃ, διέβαινε τὸν ποταμὸν μετὰ τοῦ στρατοῦ του.

Νυκτωθεὶς δὲ καθ' ὁδὸν ἐκοιμήθη εἰς τὴν χώραν τῶν Μασσαγετῶν
 καὶ εἶδεν ὄνειρον, ὅτι ὁ Δαρεῖος, ὁ πρεσβύτατος ἐκ τῶν παίδων
 τοῦ Ὑστάσπου, εἶχεν ἐπὶ τῶν ὤμων πτέρυγας, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ
 μὲν μία ἐπεσκάζετο τὴν Ἀσίαν, ἡ δὲ ἄλλη τὴν Εὐρώπην. Ἐξυπνή-
 σας ὁ Κῦρος καὶ φοβηθεὶς τὸ ὄνειρον ἐκάλεσε τὸν Ὑστάσπην ἰδαι-
 τέρως καὶ τῷ εἶπε τὸ ὄνειρον· ἔστειλε δ' αὐτόν πάλιν εἰς τὴν Περ-
 σίαν, ἵνα, ἂν ὁ Κῦρος ὑποτάξῃ τοὺς Μασσαγέτας καὶ ἐπιστρέψῃ
 εἰς τὴν Περσίαν, τῷ παρουσιάσῃ (ὁ Ὑστάσπης) τὸν υἱὸν τοῦ εἰς
 ἔλεγχον. Ὁ Ὑστάσπης λοιπὸν προθύμως διέβη τὸν Ἀράξην καὶ
 ἐπορεύετο εἰς Περσίαν, ἵνα φυλάξῃ εἰς τὸν Κῦρον τὸν υἱὸν τοῦ
 Δαρείου¹.

Διαβὰς δὲ ἐπὶ γεφυρῶν τὸν ποταμὸν τοῦτον, καὶ φοβερωτάτης
 μάχης γενομένης (τῷ 529 πρὸ Χριστοῦ) μεταξὺ τῆς Τομύριος καὶ
 τοῦ Κῦρου, ἐνίκησαν οἱ Μασσαγέται, τὸ δὲ πλεῖστον τοῦ περσικοῦ
 στρατεύματος ἐκεῖ κατεστράφη, καὶ αὐτὸς δ' ὁ Κῦρος ἐφονεύθη, βα-
 σιλεύσας ἐν ὄλῳ ἔτη εἴκοσι καὶ ἐννέα.

1. Ἴδὲ κατωτέρω § 25.

Ἡ δὲ Τόμυρις πληρώσασα ἀνθρωπίνου αἵματος ἄσκον, ἀνεζήτησε καὶ εὔρε μεταξὺ τῶν πτωμάτων τῶν Περσῶν τὸν νεκρὸν τοῦ Κύρου· ἐβύθισε δὲ τὴν κεφαλὴν του εἰς τὸν ἄσκον ἐπιλέγουσα· «Κορέσθητι αἵματος, ἀκόρεστε Κύρε».

Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ τέλος τοῦ Κύρου.

18. Ἡ Αἴγυπτος καὶ ὁ Νεῖλος.

Τελευτήσαντος τοῦ Κύρου, παρέλαθε τὴν βασιλείαν ὁ Καμβύσης, ὁ υἱὸς τοῦ Κύρου καὶ τῆς Κασσανδράνης. Οὗτος τοὺς Ἴωνας μὲν καὶ Αἰολεῖς ἐνόμιζε δούλους πατρικούς, ἐστρατηλάτει δὲ κατὰ τῆς Αἰγύπτου.

Οἱ Αἰγύπτιοι ἦσαν λαὸς ἀρχαιότατος, τὸ δ' ἔδαφος τῆς Αἰγύπτου εὐφορώτατον, ἕνεκα τοῦ Νείλου ποταμοῦ· κατεῖχε δὲ (καὶ κατέχει) μεγάλην ἔκτασιν πολὺ πεδινήν, ἥ ὁποία πρὸς μὲν τὰ παράλια ἦτο πλατεῖα, πρὸς δὲ τὰ μεσόγεια, ἀπὸ τῆς πόλεως Ἡλιουπόλεως¹, καθίστατο στενωτέρη.

Ἄλλη πόλις τῆς Αἰγύπτου ἦσαν αἱ Θῆβαι. Αἱ Θῆβαι ἦσαν πόλις μεσόγειος, κειμένη ἐπὶ τοῦ Νείλου ποταμοῦ καὶ ἀπέχουσα τῆς Ἡλιουπόλεως ἐννέα ἡμερῶν πλοῦν.

Ὁ Νεῖλος τὸ θέρος ἐπλημμυρεῖ (καὶ νῦν πλημμυρεῖ) τοσοῦτον, ὥστε ὑπερεκχειρίζων ἐχύνετο ἐκ τῆς κοίτης του καὶ ἐκάλυπτεν ὅλας τὰς γαίας τῆς Αἰγύπτου, τὰς ὁποίας διὰ τοῦτο καθίστα εὐφορώτατας· ὅταν δ' ὑπερεξεχειλίζε καὶ ἐκάλυπτε τὴν χώραν, μόνον αἱ πόλεις ἐφαίνοντο ὑπερέχουσαι, ὁμοιάζουσαι πολὺ πρὸς τὰς ἐν τῇ Αἰγυφίᾳ πελάγει νήσους· διότι τὰ μὲν ἄλλα μέρη τῆς Αἰγύπτου ἐγίνοντο πέλαγος, μόναι δ' αἱ πόλεις ὑπερεῖχον. Τὸν χειμῶνα δ' ὁ Νεῖλος φέρει ὀλιγώτερον ὕδωρ ἢ τὸ θέρος, ῥέει δὲ ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν διὰ μέσου τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἐπὶ πολλοὺς μῆνας δύναται τις νὰ πλέῃ ἐντὸς αὐτοῦ.

1. Ἡ Ἡλιούπολις ἔκειτο ἐκεῖ ἔνθα ὁ Νεῖλος ἀρχίζει νὰ διακλαδίζεται εἰς πολλοὺς βραχίονας, ἵνα ἐκβάλῃ εἰς τὴν θάλασσαν.

19. Οἱ πρῶτοι βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου.

Πρῶτος βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου λέγουσιν οἱ ἱερεῖς αὐτῆς ὅτι ὑπῆρξεν ὁ Μῆν, ὅστις ἔκτισε τὴν πόλιν Μέμριν¹. Μετὰ τὸν Μῆνα ἀπῆρθιμουν οἱ ἱερεῖς τὰ ὀνόματα ἄλλων τριακοσίων τριάκοντα βασιλέων.

Μετὰ τοὺτους ἐβασίλευσεν ὁ Σέσωστρις, ὅστις κατέκτησε πολλὰ γειτονικὰ ἔθνη, ἔπειτα δὲ διέβη ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ὑπέταξε τοὺς Σκύθας καὶ τοὺς Θρᾷκας. Ἐντεῦθεν δ' ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Αἴγυπτον.

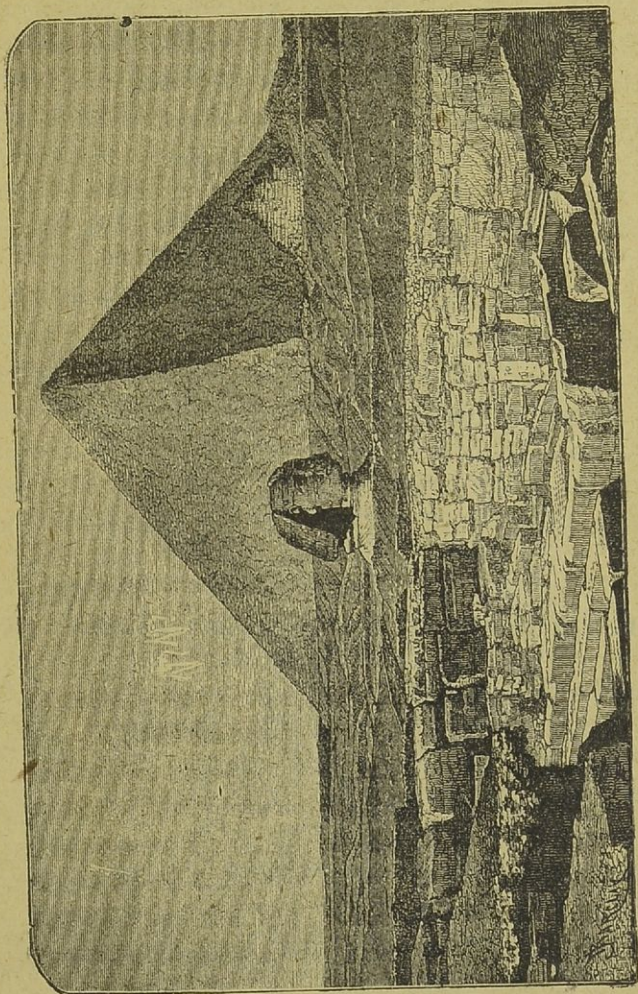
Ἄφου ἀπέθανεν ὁ Σέσωστρις παρέλαβε τὴν βασιλείαν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Φερῶν, ὅστις οὐδεμίαν ἐκστρατείαν ἔκχευε. Μετὰ τοῦτον ἔλαβε τὴν βασιλείαν εἰς Μεμφίτης, ὀνομαζόμενος κατὰ τὴν γλῶσσαν τῶν Ἑλλήνων Πρωτεύς. Οὗτος ἔζη καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Πάρις ἤρπασε τὴν Ἑλένην καὶ τοὺς θησαυροὺς τοῦ Μενελάου ἐκ τῆς Σπάρτης. Τὸν Πάριν οἱ ἄνθρωποι ἔρριψαν εἰς τὴν Αἴγυπτον· λέγεται δὲ μάλιστα ὑπὸ τῶν ἱερέων ὅτι ὁ Πρωτεύς ἀπέπεμψε τοῦτον, κρατήσας τὴν Ἑλένην καὶ τοὺς θησαυροὺς. τοὺς ὁποίους βραδύτερον ἀπέδωκεν εἰς τὸν Μενέλαον, ἐλθόντα εἰς τὴν Μέμριν ἐκ τῆς Τροίας μετὰ τὴν ἄλωσιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων.

20. Ὁ Ἀμασις καὶ ὁ ποδανιπτῆρ αὐτοῦ.

Μετὰ τὸν Πρωτέα, ἔλεγον οἱ ἱερεῖς τῆς Αἰγύπτου, ὅτι παρέλαβε τὴν βασιλείαν ὁ Ῥαμφίνιτος. Μετὰ τοῦτον δὲ διάφοροι ἄλλοι βασιλεῖς, μετὰ τοὺς ὁποίους ἐβασίλευσεν ὁ Ἀμασις, ὅστις παρανόμως κατέλαβε τὴν βασιλείαν. Τὸν Ἀμασιν τοῦτον κατ' ἀρχὰς περιεφρόνουν οἱ Αἰγύπτιοι, διότι τὸ πρῶν ἦτο ἄπλοῦς πολίτης καὶ ἐξ οἰκογενείας οὐχὶ ἐπιφανοῦς. Μετὰ ταῦτα ὁμως προσεῖλκυσε αὐτοὺς διὰ τῆς συνέσεως, καὶ ἰδοὺ πῶς.

Ὁ Ἀμασις εἶχεν ἕνα ποδανιπτῆρα χρυσοῦν, ἐν τῷ ὁποίῳ καὶ αὐτὸς καὶ ὅλοι οἱ δαιτυμόνες ἐνιπτον τοὺς πόδας των. Τοῦτον λοιπὸν κατὰ πόδας ἐποίησεν ἄγαλμα θεοῦ καὶ ἔστησεν αὐτὸ εἰς τὸ καταλλήλστατον μέρος τῆς πόλεως. Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ἐσέβοντο αὐτὸ μεγάλως

1. Ἡ Μέμρινος ἦτο κενὸν τόπος παρὰ τὴν ἁριστεράν ὁχλὴν τοῦ Νείλου καὶ πᾶσι τοῖς ἱεροῦ τοῦ Νείλου ἐκταξιδευτικῆς πολιτικῆς καὶ πᾶσι τοῖς ἱεροῦ τοῦ Νείλου ἐκταξιδευτικῆς πολιτικῆς.

Μεγάλη πυραμὶς καὶ Σφίγγη.

Τότε ὁ Ἀμασις συγκαλέσας τοὺς Αἰγυπτίους ἐφάνέρωσεν εἰς αὐτοὺς, ὅτι τὸ ἄγαλμα κατεσκευάσθη ἐκ τοῦ γνωστοῦ ποδανιπτῆρος, εἰς τὸν ὅποιον πρότερον μὲν οἱ Αἰγύπτιοι ἔπλυνον τοὺς πόδας καὶ ἄλλας ἀκαθαρσίας ἔρριπτον, τότε δὲ μεγάλως ἐσέβοντο. Τὸ ἴδιον λοιπὸν εἶπεν ὅτι συνέβη καὶ εἰς αὐτόν· διότι, ἂν πρότερον ἦτο ἀπλοῦς δημότης, τῶρα ὁμῶς εἶναι βασιλεὺς αὐτῶν. Καὶ συνεβούλευεν αὐτοὺς νὰ τιμῶσι καὶ νὰ φροντίζωσι δι' αὐτόν. Τοιοῦτοτρόπως προσείλκυσε τὴν ἀγάπην καὶ ὑπακοὴν τῶν Αἰγυπτίων.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας δὲ τοῦ Ἀμάσιος λέγεται ὅτι πολὺ ἠτύχησεν ἡ Αἴγυπτος. Ὁ Ἀμασις δ' ἐθέσπισε τὸν νόμον ν' ἀποδεικνύῃ εἰς τὸν νομάρχην κατ' ἔτος ἕκαστος Αἰγύπτιος πόθεν πορίζεται τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἄλλως νὰ τιμωρῆται μὲ θάνατον. Τὸν ἄμεμπτον τοῦτον νόμον λαβὼν ὁ Σόλων ἐξ Αἰγύπτου ἔθεσεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

Ὁ Ἀμασις δὲ ἡγάπα καὶ ἐπροστάτευε πολὺ τοὺς ἐν Ἀσίᾳ Ἑλληνας· διὰ τοῦτο δ' ἔλαβε καὶ γυναικὰ Ἑλληνίδα, τὴν Λαδίκην.

21. Ὁ περὶ τοῦ δακτυλίου τοῦ Πολυκράτους μῦθος.

Καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Ἀμασις ἐβασίλευε τῆς Αἰγύπτου, ὁ Σάμιος Πολυκράτης δι' ἐπαναστάσεως κατέλαβε τὴν Σάμον¹. Καταλαβὼν δὲ ταύτην συνέδεσε φιλίαν καὶ συμμαχίαν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου Ἀμασιν, πέμψας δῶρα καὶ δεχθεὶς ἄλλα παρ' ἐκείνου. Καθ' ἣν δ' ἐποχὴν ὁ Καμβύσης ἐξεστράτευε κατὰ τῆς Αἰγύπτου, ἐξεστράτευσαν καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι κατὰ τοῦ Πολυκράτους, εὐτυχῶντος κατὰ πάντα.

Ὁ Πολυκράτης εὐθύς ὥς κατέλαβε τὴν Σάμον ἀπέκτησεν ἐντὸς ὀλίγου τόσῃν ἐπιρροήν, ὥστε τὸ ὄνομά του διεφημίσθη εἰς ὅλην τὴν Ἰωνίαν καὶ τὴν ἑλλην Ἑλλάδα, διότι, ὅπουδῆποτε καὶ ἂν ἐξεστράτευε, πανταχοῦ ἠτύχει· ἐλεηλάται δὲ πάντας ἄνευ διακρίσεως, διότι, ἔλεγε, περισσότερον θὰ εὐχαριστήσῃ ἕνα φίλον ἢ ἂν τῷ ἀποδώσῃ ὅσα παρ' αὐτοῦ ἔλαβεν ἢ ἂν ἐξ ἀρχῆς δὲν λάβῃ τίποτε.

Ὁ Ἀμασις ἐγνώριζε πολὺ καλῶς τὴν μεγάλην ταύτην εὐτυχίαν

τοῦ Πολυκράτους· ἐπειδὴ δ' αὕτη ἔβαιεν ἀξανομένη, ἔγραψεν αὐτῷ τὰδε : « Ὁ Ἄμασις πρὸς τὸν Πολυκράτη λέγει τὰ ἐξῆς· Εἶναι εὐ-
 »χάριστον μὲν νὰ μανθάνῃ τις ὅτι ὁ φίλος του καὶ σύμμαχος εὐτυ-
 »χεῖ, ἐγὼ ὁμως εὐχομαι εἰς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ἀγαπῶ, εἰς ἄλλα
 »μὲν πράγματα νὰ εὐτυχῶσιν, εἰς τινὰ δὲ ν' ἀποτυγχάνωσι, διότι
 »δὲν γνωρίζω κανένα ἄνθρωπον, ὅστις, εὐτυχῶν κατὰ πάντα, νὰ
 »μὴ ἐτελείωσεν τὸν βίον κακῶς. Σὺ λοιπόν, πειθόμενος εἰς ἐμέ,
 »πρᾶξον τὰ ἐξῆς· Ζήτησον ὅ,τι ἔχεις πολυτιμότεον, καὶ τοῦ ὁποίου
 »ἡ ἀπώλεια πολὺ θὰ σὲ λυπήσῃ, καὶ ἀπόβαλε τοῦτο οὕτως, ὥστε
 »νὰ μὴ ἀναφανῇ πλέον μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ἐὰν τοῦ λοιποῦ
 »καὶ εὐτυχίαι σου δὲν συμπίπτωσιν ἐναλλάξ μὲ τὰς δυστυχίας, διόρ-
 »θωνε αὐτάς μὲ τὸν τρόπον, ὃν ἐγὼ σοὶ ὑπέδειξα ».

Ἀναγνώσας ταῦτα ὁ Πολυκράτης καὶ ἐνόησας ὅτι καλῶς συνε-
 βούλευεν αὐτὸν ὁ Ἄμασις, ἐσκέφθη νὰ εὕρῃ ποῖον ἦτο τὸ πολυτιμό-
 τατον τῶν πραγμάτων του, τοῦ ὁποίου ἡ στέρησις θὰ ἐλύπει τὰ μά-
 λιστα τὴν ψυχὴν του· εὗρε δὲ ὅτι τοῦτο ἦτο χρυσόδετος σφραγὶς ἐκ
 λίθου σμαράγδου, τὴν ὁποίαν ἐφόρει ὡς δακτύλιον. Ἀποφασίσας λοι-
 πὸν νὰ χάσῃ ταύτην ἡτοίμασε πεντηκόντορον, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπεπι-
 βάσθη καὶ αὐτὸς καὶ πολλοὶ ἄλλοι καὶ ἀνήχθησαν εἰς τὸ πέλαγος.
 Τότε ἀφαιρέσας ἀπὸ τοῦ δακτύλου του τὴν σφραγίδα τὴν ῥίπτει ἐνώ-
 πιον ὄλων εἰς τὸ πέλαγος καὶ ἐπιστρέφει εἰς τὰ ἀνάκτορά του, σφό-
 δρα λυπούμενος διὰ τὴν συμφορὰν.

Τὴν πέμπτην δὲ ἡ ἑκτὴν ἡμέραν ἀπὸ τούτων, ἀλιεὺς τις συλλα-
 βὼν ἰχθὺν μέγαν καὶ καλὸν παρουσιάσθη εἰς τὸν Πολυκράτη καὶ
 τῷ προσέφερεν αὐτόν· ὁ δὲ Πολυκράτης εὐχαριστηθεὶς ἐκάλεσεν εἰς
 τὸ δεῖπνον καὶ τὸν ἀλιέα. Ἐν ᾧ δὲ οἱ θεράποντες ἔσχιζον τὸν ἰχθύν,
 εὐρίσκουσιν ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτοῦ τὸν δακτύλιον τοῦ Πολυκράτους·
 ὡς δὲ εἶδον, ἀμέσως ἔλαβον αὐτόν, καὶ χαίροντες ἔφερον εἰς τὸν Πο-
 λυκράτη, λέγοντες πῶς εὐρέθη. Ταῦτα πάντα ἔγραψεν ὁ Πολυκρά-
 τής πρὸς τὸν Ἄμασιν εἰς Αἴγυπτον.

Ὁ Ἄμασις λαβὼν καὶ ἀναγνώσας τὴν ἐπιστολήν, τὴν ἐλθοῦσαν
 παρὰ τοῦ Πολυκράτους, ἐνόησεν ὅτι ὁ φίλος του δὲν ἐμελλε νὰ ἔχῃ κα-
 λὸν τέλος, ἀφοῦ εὐρίσκει καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀποβάλλει. Πέμψας δὲ
 κήρυκα εἰς Σάμον εἶπεν, ὅτι διαλύει τὴν φιλίαν. Ἐπραξε δὲ τοῦτο,

ἵνα μὴ καταλάβῃ τὸν Πολυκράτη δεινὴ τις καὶ μεγάλη δυστυχία καὶ λυπηθῇ διὰ ταύτην καὶ αὐτός, ὥς λυπεῖται τις περὶ φίλου ἀνδρός.

Κατὰ τοῦ Πολυκράτους λοιπὸν τούτου, εὐτυχοῦντος κατὰ πάντα, ἐξεστράτευσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, συμπραττόντων προθύμως καὶ τῶν Κορινθίων. Ἐλθόντες δὲ μετὰ μεγάλου στόλου ἐπολιόρχουν τὴν Σάμον. Προσβαλόντες δὲ τὸ τεῖχος ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῶν Σαμίων καὶ, μετὰ τεσσαρχικῆς ἡμέρας πολιορκίαν, ἐπειδὴ δὲν ἔκαμνον καμμίαν προκοπὴν, ἐπέστρεφον ὀπίσω εἰς τὴν Πελοπόννησον. Αὕτη εἶναι ἡ πρώτη ἐκστρατεία, τὴν ὁποίαν οἱ Ἀωριεῖς Λακεδαιμόνιοι ἔκαμαν εἰς τὴν Ἀσίαν.

Μετά τινα δ' ἔτη συνέβη τὸ ἐξῆς· Πέρσης τις, ὀνόματι Ὀροίτης, ὅστις εἶχε διορισθῇ πρότερον ὑπὸ τοῦ Κύρου διοικητὴς τῶν Σάρδεων, ἐπεθύμησε πρᾶγμα ἀνόσιον. Διότι χωρὶς νὰ πάθῃ τι ὑπὸ τοῦ Σαμίου Πολυκράτους, χωρὶς ν' ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ κακὸν τινα λόγον, χωρὶς νὰ τὸν ἴδῃ πρότερόν ποτε, ἐπεθύμει νὰ τὸν συλλάβῃ καὶ νὰ τὸν θανατώσῃ. Διαμένων λοιπὸν ὁ Ὀροίτης ἐν Μαγνησίᾳ, πόλει κειμένην ὑπεράνω τοῦ Μαιάνδρου ποταμοῦ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ μαθὼν ὅτι ὁ Πολυκράτης διενεοῖτο νὰ κυριεύσῃ τὴν Ἰωνίαν καὶ τὰς νήσους, ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν ἀγγελίαν λέγουσαν τὰδε· «Ὁ Ὀροίτης πρὸς τὸν Πολυκράτη λέγει τὰ ἐξῆς· Μανθάνω ὅτι σκέπτεσαι μεγάλα πρᾶγματα, ἀλλὰ γνωρίζω ὅτι τὰ χρήματά σου δὲν σ' ἐξαρκοῦσιν εἰς τὰ σκεδιδῆ σου. Ἐὰν λοιπὸν πράξῃς ὥς θὰ σοι εἴπω, καὶ τὸν ἑαυτὸν σου θ' ἀνυψώσῃς καὶ ἐμὲ θὰ σώσῃς· διότι ἔμαθον σφωδρῶς, ὅτι ὁ Καμβύσης ἀπεφάσισε θάνατον ἐναντίον μου. Ἐὰν λοιπὸν ἔλθῃς καὶ φυγαδεύσῃς ἀπ' ἐδῶ ἐμὲ καὶ τὰ χρήματά μου, τότε ἄλλα μὲν ἐξ αὐτῶν ἴλασθαι σύ, ἄλλα δ' ἄρες εἰς ἐμέ· ἔχων δὲ χρήματα θ' ἄρξῃς ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Ἐὰν δὲ δὲν δίδῃς εἰς ἐμὲ πίστιν περὶ τῶν χρημάτων, πέμψον τινὰ ἐκ τῶν πιστοτάτων σου, ἵνα τῷ δείξω ταῦτα».

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Πολυκράτης, ἐχάρη καὶ ἐδέχθη τὴν προσφορὰν. Ἐπεμψε δὲ τὸν γραμματεῖα του Μαιάνδριον, ἵνα ἴδῃ τὰ χρήματα. Ὁ δὲ Ὀροίτης, μαθὼν ὅτι πρόκειται νὰ ἔλθῃ ὁ κατὰσκοπός, ἔπραξε τὰ ἐξῆς· πληρώσας λίθων ὀκτὼ κιβώτια, πλὴν ὀλίγου μέρους περὶ τὰ χεῖλα ἔρασε ἐν ἑαυτῷ λεπτὰν στεφάνων χρυσοῦ καὶ δέσας καλῶς

εἶχεν αὐτὴ ἔτοιμα. Ἐλθὼν δὲ ὁ Μκιάνδριος καὶ ἰδὼν ἀνήγγειλεν εἰς τὸν Πολυκράτην.

Οὗτος δέ, ἂν καὶ πολὺ οἱ τε μάντις καὶ φίλοι ἀπηγόρευον, ἤτοιμάζετο ν' ἀναχωρήσῃ. Περιφρονήσας λοιπὸν πᾶσαν συμβουλὴν ἐπλευσε πρὸς τὸν Ὀροίτην, συνοδευόμενος ὑπὸ πολλῶν φίλων του. Ὅτε δ' ἔφθασεν εἰς τὴν Μκινησίαν ἀπέθανε θάνατον σκληρόν· διότι ὁ Ὀροίτης ἀποκτείνας αὐτὸν τὸν ἀνεσκολόπισε.

Τοιοιουτρόπως λοιπὸν ἐτελείωσαν οἰκτρῶς αἱ πολλαὶ εὐτυχίαι τοῦ Πολυκράτους, ὡς προεμάντευσε δι' αὐτὸν ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Ἀμασις. Ἐκ δὲ τῶν ἀκολουθῶν τοῦ Πολυκράτους, ὅσοι μὲν ἦσαν Σάμιοι, ἀπελύθησαν ὑπὸ τοῦ Ὀροίτου, ὅσοι δὲ ἦσαν ξένοι καὶ δοῦλοι, ἐκρατήθησαν ὡς ἀνδράποδα. Τὴν δὲ Σάμον τοῦ λοιποῦ κατείχεν ὁ Μκιάνδριος, ὁ υἱὸς τοῦ Μκιανδρίου, ἄφ' ὅτου ὁ Πολυκράτης ἀφῆκεν αὐτὸν ἐπίτροπόν του.

Μετ' ὀλίγον ὅμως καὶ ὁ Ὀροίτης κακῶς ἐτελεύτησε, φονευθεὶς ὑπὸ τῶν ἰδίων δορυφόρων του, τῇ ὑποκινήσει τοῦ Δαρείου, ὅστις νεωστὶ εἶχε γείνει βασιλεὺς τῆς Περσίας¹. Ὁ Δαρεῖος οὗτος ἀφῆρεσε τὴν Σάμον ἀπὸ τοῦ Μκιανδρίου καὶ παρέδωκε ταύτην εἰς τὸν ἀδελφόν του Πολυκράτους Συλοσσώντα.

22. Ὁ Καμβύσης ἐκστρατεύει κατὰ τῆς Αἰγύπτου.

Βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου ἦτο ὁ Ἀμασις καθ' ὃν χρόνον ἤτοιμάζετο νὰ ἐκστρατεύσῃ κατ' αὐτῆς ὁ Καμβύσης, ὁ υἱὸς τοῦ Κύρου. Ἐπειδὴ δ' ἔπρεπε νὰ διέλθῃ διὰ τῆς χώρας τῶν Ἀραβίων, ἔστειλε καὶ παρέκάλεσε τὸν βασιλέα αὐτῶν ν' ἀφήσῃ εἰς αὐτὸν τὸν δρόμον ἐλεύθερον. Τοῦτο καὶ ἔγεινεν. Ἐπρομήθευσε δ' οὗτος μάλιστα καὶ ὕδωρ εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Καμβύσου, πληρώσας αὐτοῦ ἀσκοὺς καμήλων. τοὺς ὁποίους ἔστειλεν ἐπὶ καμήλων εἰς τὰς ἀνύδρους ἐρήμους τῆς Ἀραβίας, διὰ τῶν ὁποίων ἔμελλε νὰ διέλθῃ τὸ στράτευμα.

Διελθὼν δ' ὁ Καμβύσης τὴν ἐρήμον ἔφθασεν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἐν δὲ τῷ Πηλουσίῳ² καλουμένῳ στόματι τοῦ Νείλου ἐστρατοπεδεύ-

1. Ἴδε § 25.

2. Πηλούδιον ἐκαλεῖτο τὸ ἀνατολικὸν στόμιον τοῦ Νείλου ἐν τῇ κατὰ Αἴγυπτον. Ἐκεῖ ἔκειτο καὶ πόλις ὁμώνυμος. Τὸ μέρος δ' ἐθεωρεῖτο ὡς

μένος περιέμεναν αὐτόν ὁ βασιλεὺς τῶν Αἰγυπτίων Ψαμμήνιτος, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμχάσιος, διότι ὁ Ἀμχάσιος εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ ἀποθάνει, βασιλεύσας ἐν ἡσυχίᾳ τεσσαράκοντα καὶ τέσσαρα ἔτη. Ἀφοῦ δ' ἔγεινεν ἰσχυρὰ μάχη περὶ τὸ Πηλούσιον καὶ ἐφρονεύθησαν πολλοὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν στρατοπέδων, ἐτρόπησαν εἰς φυγὴν οἱ Αἰγύπτιοι καὶ ἐκλείσθησαν εἰς τὴν Μέμφιν¹.

Ἐκεῖ εἶδε, λέγει ὁ Ἡρόδοτος, θαῦμα μέγα. Τὰ ὅσ' αὖ τῶν φρονευθέντων ἐν τῇ μάχῃ ἔκειντο χωριστά· καὶ τὰ μὲν κρανία τῶν Περσῶν ἦσαν τόσον ἀσθενῆ, ὥστε μὲ μικρὸν λίθον διετρύπας αὐτά, τὰ δὲ τῶν Αἰγυπτίων τόσον ἰσχυρά, ὥστε μόλις μὲ μέγαν λίθον κτυπῶν ἠδύνασο νὰ τὰ διαρρήξῃς. Αἴτιον δὲ τούτου ἦτο, ὅτι οἱ μὲν Αἰγύπτιοι ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἐξυρίζον τὰς κεφαλὰς των καὶ ἐσκληρύνετο τὸ ὅστον ὑπὸ τοῦ ἡλίου, οἱ δὲ Πέρσας ἐσκιατρούουν αὐτάς, ἐξ ἀρχῆς φοροῦντες βαρέα καὶ θερμὰ καλύμματα.

23. Δοκιμασίαι τοῦ Ψαμμηνίτου καὶ θάνατος αὐτοῦ.

Ὁ Καμβύσης ἐλθὼν καὶ πολιορκήσας τὴν Μέμφιν ἐκυρίευσεν αὐτήν· τὸν δὲ Ψαμμηνίτον συνέλαβεν αἰχμάλωτον· τὴν δὲ θυγατέρα αὐτοῦ ἐνδύσας ὡς δούλην ἔπεμψε μὲ στάμνον νὰ φέρῃ ὕδωρ. Ἐν ᾧ δ' αὕτη διήρχετο μετ' ἄλλων παρθένων κλαίουσα, ὁ Ψαμμηνίτος ἰδὼν αὐτὴν ἐκυψεν εἰς τὴν γῆν, ἐνῶ τῶν ἄλλων παρθένων οἱ πατέρες ἀνεβόων καὶ ἔκλαιον, ἐπειδὴ ἔβλεπον τὰ τέκνα των ὑβριζόμενα.

Μετὰ ταῦτα ὁ Καμβύσης ἔπεμπεν εἰς θάνατον τὸν παῖδα τοῦ Ψαμμηνίτου καὶ διαχιλίους ἄλλους ὁμήλικας Αἰγυπτίους δεδεμένους. Ἰδὼν δὲ τούτους καὶ μαθὼν ὅτι ὁ υἱὸς του ἦγετο εἰς θάνατον, ἐνῶ πάντες οἱ ἄλλοι Αἰγύπτιοι ἐθρήνουν, αὐτὸς ἐποίησε τὸ αὐτό, ὅπερ καὶ διὰ τὴν θυγατέρα.

Μετὰ ταῦτα εἰς ἐκ τῶν ὁμοτραπέζων του, ἀνὴρ πρεσβύτερός του, ἐξέπεσε καὶ δὲν εἶχε τίποτε· οὗτος ἐπαιτῶν τότε ἐν τῷ στρατῷ,

κλείς τῆς εἰσόδου καὶ ἐξόδου ἐξ Αἰγύπτου. Σήμερον καλεῖται τὸ μέρος Ἑρείπια τοῦ Τινέχ.

1. Ἰδε § 19, σελ. 34. ὑποσημ.

συνέπεσε νὰ διέλθῃ ἔμπροσθεν τοῦ Ψαμμήνιτου. Ὁ Ψαμμήνιτος, ὡς εἶδεν αὐτόν, ἔκλαυσε μεγάλως. Ταῦτα οἱ φύλακες ἀνέφεραν πάντα ἀκριβῶς εἰς τὸν Καμβύσην. Θαυμάσας δ' ὁ Καμβύσης διὰ τὰ ποιούμενα ἔπεμψεν ἄγγελον καὶ ἠρώτα αὐτόν, διὰ τί βλέπων τὴν θυγατέρα του καὶ τὸν υἱὸν του δὲν ἔκλαυσε, τὸν δὲ ξένον πτωχὸν τόσον ἐτίμησεν; Ὁ Ψαμμήνιτος δ' ἀπήντησεν· «ὦ παῖ τοῦ Κύρου, αἱ μὲν ἰδικαί μου συμφοραὶ ἦσαν ἀνώτεραι θρήνων, ἡ δὲ δυστυχία τοῦ φίλου μου ἦτο ἀξία δακρύων, διότι ἐξέπεσεν ἐκ μεγάλης εὐδαιμονίας καὶ κατήντησεν ἐπαίτης εἰς τὰ ἔσχατα τοῦ βίου του».

Οἱ λόγοι οὗτοι ἐφάνησαν ὀρθοὶ εἰς τὸν Καμβύσην· ὡς δὲ λέγεται ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων, ἐδάκρυσε μὲν ὁ Κροῖσος (διότι ἔτυχε καὶ οὗτος ν' ἀκολουθῇ τὸν Καμβύσην εἰς τὴν Αἴγυπτον), ἐδάκρυσαν δὲ καὶ οἱ παρόντες ἐκ τῶν Περσῶν· καὶ αὐτοὺς δ' ὁ Καμβύσης ἐκινήθη πῶς εἰς συμπάθειαν, καὶ ἀμέσως διέταξε τὸν τε υἱὸν τοῦ Ψαμμήνιτου νὰ σώσωσιν ἐκ τῶν ἀγομένων εἰς θάνατον, καὶ αὐτόν νὰ φέρωσι πλησίον του· ἀλλ' ὁ μὲν υἱὸς εἶχεν ἤδη κατακοπῇ, ὁ δὲ Ψαμμήνιτος ἔζη τοῦ λοιποῦ ἀνέτως πλησίον τοῦ Καμβύσου, ἕως ὅτου ἀνακαλυφθῆις ὅτι ὑπεκρίνει στάσεις, ἔπιδε μόνος του αἷμα ταύρου καὶ ἀπέθανε παραχρῆμα. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν οὗτος ἐτελεύτησε, βασιλεύσας ἕξ μόνον μῆνας.

24. Ἀποτυχίαι καὶ θάνατος τοῦ Καμβύσου.

Μετὰ ταῦτα ὁ Καμβύσης ἐσκέφθη νὰ κάμῃ τρεῖς ἐκστρατείας, κατὰ τῶν Καρχηδονίων¹ καὶ κατὰ τῶν Ἀρμωνίων² καὶ κατὰ τῶν μακροβίων Αἰθιοπῶν³. Ἀλλὰ καὶ αἱ τρεῖς αὗται ἐκστρατεαὶ του ἀπέτυχον.

Ἐκτοτε δὲ ὁ Καμβύσης κατέστη μανιακὸς, ἂν καὶ πρότερον δὲν εἶχε σφας τὰς φρένας του, ὡς πάσχων τὴν ἱερὰν νόσον⁴. Ἐφόνευσε

1. Ἡ Καρχηδὼν ἔκειτο εἰς τὰ βόρεια παράλια τῆς Ἀφρικῆς, ἀντικρὺ τῆς Σικελίας, ὅπου σήμερον ἡ Τύνις.

2. Ἡ χώρα τῶν Ἀρμωνίων ἔκειτο εἰς τὰ μεσόγεια τῆς Λιβύης, πρὸς Δ τῆς Αἰγύπτου.

3. Ἡ Αἰθιοπία ἦτο χώρα ἐκτεταμένη πρὸς Ν τῆς Αἰγύπτου, ἡ νῦν Νουβία καὶ Ἀθυσσηνία.

4. Ἱερὰν νόσον ἐκάλουν τὴν ἐπιληψίαν ἢ σεληνιασμόν.

δὲ τὸν ἀδελφόν του Σμέρδιν, ὅστις ἦτο ἐκ πατρὸς καὶ μητρὸς τῆς αὐτῆς· τὸν ἐφόνευσε δὲ ἐκ φθόνου, ἐπεὶ δὴ ἦτο ἀνδρείος. Καὶ πολλὰ δὲ ἄλλα τοιαῦτα κακουργήματα ἐπραξεν ὁ Καμβύσης καὶ εἰς συγγενεῖς του καὶ εἰς ἄλλους ἀνθρώπους, τὰ ὅποια ἀποδεικνύουσιν αὐτὸν πολὺ μανικόν.

Κατὰ τὸν χρόνον δὲ τοῦτον, Ψευδοσμέρδης τις ἐπανεστάτησεν ἐν Περσίᾳ καὶ κατέλαβε τὸν θρόνον· τοῦτο ἠνάγκασε τὸν Καμβύσην νὰ ἐκστρατεύσῃ τάχιστα εἰς Σοῦσα. Ἄλλ' ἐν ᾧ ἀνέβαινεν ἐπὶ τοῦ ἵππου ἀποπίπτει τὸ κομβίον, τὸ ὅποιον ἐκράτει τὴν θήκην τοῦ ξίφους του καὶ γυμνωθὲν τὸ ξίφος τραυματίζει αὐτὸν εἰς τὸν μηρόν. Ἐκ τῆς πληγῆς δὲ ταύτης ἀποθνήσκει μετ' ὀλίγον ὁ Καμβύσης, ἀφῆσας τὴν ἐντολὴν νὰ ἐκδιώξωσι τοῦ θρόνου τὸν βασιλέα, ὅστις δὲν ἦτο ὁ Σμέρδης ὁ υἱὸς τοῦ Κύρου καὶ ἀδελφὸς τοῦ Καμβύσου, διότι αὐτὸν ἐκ φθόνου εἶχε κρυφίως φονεύσει ὁ Καμβύσης, ἀλλὰ μάγος τις Ψευδοσμέρδης ὁμοιάζων πρὸς τὸν φονευθέντα ἀληθῆ Σμέρδιν.

Ὁ Καμβύσης ἐβασίλευσεν ἐν ὧν ἔτη ἑπτὰ καὶ μῆνας πέντε, καὶ δὲν ἀφῆκεν οὔτε ἄρρεν οὔτε θῆλυ τέκνον.

23. Ὁ Δαρεῖος βασιλεὺς.

Ἀφοῦ δ' ἐτελεύτησεν ὁ Καμβύσης, ὁ Μάγος Σμέρδης ἐβασίλευσεν ἀφόβως ἐπὶ ἑπτὰ μῆνας, κατὰ τοὺς ὁποίους μεγάλως εὐηργέτησεν τοὺς ὑπηκόους του πάντας, ὥστε, ὅτε ἀπέθανεν, ὅλοι ἐπόθουν αὐτὸν πλὴν τῶν Περσῶν.

Τὸν ὄγδον ὅμως μῆνα ἀνεκαλύφθη ὁ Σμέρδης, καὶ ἐγίνει γνωστὸ ποῖος ἀληθῶς ἦτο, διότι ἦτο γνωστὸν ὅτι ὁ Μάγος Σμέρδης ἐστερεῖται τῶν ὤτων του, ἡ δὲ γυνὴ του Φαιδύμη, ψηλαφήσασα τοῦτον, καὶ συμβουλὴν τοῦ πατρὸς τῆς, ἐν ᾧ ἐκοιμᾶτο, ἐφάνέρωσε τὸ πρᾶγμα καὶ οὕτως ἐγνώσθη ὅτι ἦτο ἄνευ ὤτων, ἐνῶ ὁ ἀληθὴς Σμέρδης, ἀδελφὸς τοῦ Καμβύσου, εἶχε τοιαῦτα. Συνώμοσαν δὲ κατὰ τοῦ Μάγου Σμέρδιδος ἑπτὰ ἐκ τῶν πρώτων Περσῶν, οἱ ὅποιοι εἰσῆλθον ἐν τὰ ἀνάκτορα καὶ ἐφόνευσαν τὸν Σμέρδιν καὶ τὸν ἀδελφόν του Παρζείθην. Κόψαντες δὲ τὰς κεφαλὰς τούτων ἔτρεχον ἔξω κρατοῦντες αὐτὰς καὶ ἐκάλουν τοὺς ἄλλους Πέρσας εἰς βοήθειαν· ἐφόνευσαν δ' αὖ πάντας Μάγον, τὸν ὅποιον συνήντων.

Μετὰ πέντε ἡμέρας, ἀφοῦ κατέπαυσεν ὁ θόρυβος, οἱ ἐπαναστατήσαντες κατὰ τῶν Μάγων συνήλθον καὶ ἐσκέπτοντο περὶ τῆς κυβερνήσεως τοῦ ἔθνους. Ἐγένετο δὲ βασιλεὺς εἰς ἐκ τῶν ἑπτὰ συνωμοτῶν, Δαρεῖος ὀνομαζόμενος. Τοῦ Δαρείου δὲ ὁ πατὴρ ἐκαλεῖτο Ὑστάσπης καὶ ἦτο διοικητὴς ἐν Περσίᾳ.

Ὁ Δαρεῖος, ἀφοῦ ἔγινε βασιλεὺς¹, κατέστησεν εἰκοσὶν ἡγεμονίας, τὰς ὁποίας οἱ Πέρσαι ἐκάλουν σατραπείας. Καταστήσας δὲ τὰς σατραπείας καὶ διορίσας ἄρχοντας ἐπέβαλε φόρους εἰς ἕκαστον ἔθνος. Ἐπειδὴ δὲ πρότερον ἐπὶ Κῦρου καὶ ἐπὶ Καμβύσου οὐδὲν ἦτο ὠρισμένον περὶ φόρων, ἀλλ' ἔδιδον μόνον δῶρα, ἔλεγον οἱ Πέρσαι ὅτι ὁ Δαρεῖος ἦτο ἔμπορος, ὁ Καμβύσης δεσπότης καὶ ὁ Κῦρος πατὴρ.

26. Αἱ πρῶται ἐκστρατεῖαι τοῦ Δαρείου.

Μετὰ δὲ τὴν κατὰκτησιν τῆς Σάμου καὶ τὴν παράδοσιν ταύτης εἰς τὸν ἀδελφὸν τοῦ Πολυκράτους Συλοστώντα, ὁ Δαρεῖος ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν ἐπαναστάντων Βαβυλωνίων καὶ μετὰ εἰκοσάμηνον πολιορκίαν ἐκυρίευσεν τὴν Βαβυλῶνα.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπεθύμησε νὰ ὑποτάξῃ τοὺς Σκυθὰς, διότι ἐκεῖνοι πρῶτοι εἰσβαλόντες εἰς τὴν Μηδικὴν καὶ νικῆσαντες τοὺς ἐναντιομένους ἤρχισαν ἀδικοῦντες. Οἱ Σκύθαι ἦσαν νομαδικὸς λαός, κατοικῶν πρὸς βορρᾶν τοῦ Εὐξείνου, ἀπὸ τοῦ Ἰστροῦ μέχρι τοῦ Τανάιδος ποταμοῦ.

Κατὰ τούτων τῶν Σκυθῶν ἐξεστράτευσεν ὁ Δαρεῖος ἄγων ἑπτακοσίας χιλιάδας ἀνδρῶν μετὰ τῶν ἵππέων καὶ ναῦς ἑξακοσίας· εἰσέβαλε δὲ εἰς τὴν χώραν των, ἀλλὰ μετὰ μὲν τὰς ἐπανήλθεν εἰς τὸ βασιλεῖόν του ἄπρακτος· διότι οἱ Σκύθαι, ὄντες νομαδικὸς λαός, ἔφευγον, καὶ οὕτω ὁ Δαρεῖος οὐδαμοῦ συνήντα αὐτοὺς πρὸς μάχην, οὐδὲ πόλεις εἶχον, τὰς ὁποίας νὰ καταστρέψῃ.

Κατὰ δὲ τὴν ἐπάνοδόν του, διερχόμενος ὁ Δαρεῖος διὰ τῆς Θράκης ἀφῆκεν εἰς τὴν Εὐρώπην² τὸν στρατηγὸν Μεγάβαζον, ἄνδρα Πέρσην, ὅστις ὑπέτασεν ὅλας τὰς ἐκεῖ πόλεις καὶ χώρας. Ἐπειτα δ' ἐπανήρχετο καὶ οὗτος εἰς τὰς Σάρδεις.

1. Τῷ 523 πρὸ Χριστοῦ.

2. Τῷ 515 πρὸ Χριστοῦ.

27. Ὁ Ἰστιαῖος καὶ ὁ Κῶης.

Ὁ Δαρεῖος ἐπανελθὼν ἐκ τῆς Σκυθίας εἰς τὰς Σάρδεις καὶ θέλων ν' ἀνταμείψῃ τὸν Ἰστιαῖον, τύραννον ὄντα τῆς Μιλήτου, καὶ τὸν Κῶην, στρατηγὸν τυγχάνοντα τῶν Μυτιληναίων, δι' ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας παρέσχον εἰς αὐτὸν κατὰ τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Σκυθῶν, ἐκάλεσεν αὐτοὺς εἰς τὰς Σάρδεις καὶ εἶπε νὰ ζητήσωσιν ὅ,τι ἤθελεν ἕκαστος.

Καὶ ὁ μὲν Ἰστιαῖος ἐζήτησε καὶ ἔκτισε πόλιν παρὰ τὸν Στρυμόνα, ποταμὸν τῆς Μακεδονίας, ὁ δὲ Κῶης ἐζήτησε καὶ ἔγεινε τύραννος τῆς πατρίδος του Μυτιλήνης, πόλεως μεγάλης τῆς νήσου Λέσβου.

Ὅτε δὲ ὁ Μεγάβαζος ἐπανήρχετο ἐκ τῆς Θράκης εἰς τὰς Σάρδεις, ἔμαθεν ὅτι ὁ Ἰστιαῖος ἐτείχιζε τὴν παρὰ τὸν Στρυμόνα πόλιν¹. Φθασας δὲ εἰς τὰς Σάρδεις ἔλεγεν εἰς τὸν Δαρεῖον, ὅτι δὲν ἔπραξε καλῶς νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς ἄνδρα Ἕλληνα, ἐπιτιθήδαιον καὶ ἔξυπνον, νὰ κτίσῃ πόλιν ἐν τῇ Θράκῃ, διότι τοῦτο ἐνδέχεται ν' ἀποβῇ εἰς αὐτὸν ἐπιβλαβές.

Τότε ὁ Δαρεῖος πεισθεὶς, ἐκάλεσε τὸν Ἰστιαῖον εἰς τὰς Σάρδεις μετὰ τρόπον γλυκύν, ἵνα ἔχῃ δῆθεν αὐτὸν ὁμοτράπεζον καὶ σύμβουλόν του· ἔπειτα δ' ἀνεχώρησε μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν πρωτεύουσάν τῆς Περσίας Σοῦσα. Ἀντὶ δὲ τοῦ Ἰστιαίου ἔγεινεν ἐπίτροπος τῆς Μιλήτου ὁ Ἀρισταγόρας, ὅστις ἦτο στενὸς συγγενὴς τοῦ Ἰστιαίου.

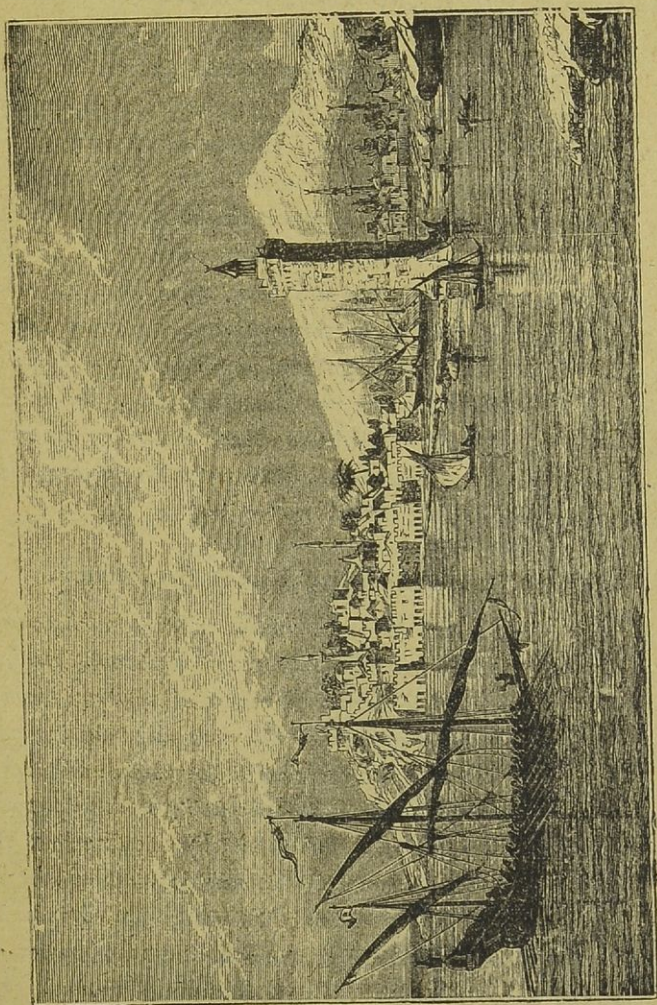
Εἰς τὰς Σάρδεις δὲ ὁ Δαρεῖος κατέστησε διοικητὴν τὸν ὁμοπάτριον ἀδελφόν του Ἀρταφέρνην.

28. Ὁ Ἀρισταγόρας ἀποδάττει.

Ὁ Ἀρισταγόρας ζητήσας ἔλαβε παρὰ τοῦ Ἀρταφέρνηος, κατὰ συγκατάθεσιν τοῦ βασιλέως, τὴν ἄδειαν καὶ ἐπολιόρκησε τὴν νῆσον Νάξον², ἀλλὰ δὲν ἐκυρίευσεν αὐτήν. Διὰ τὴν ἀποτυχίαν δὲ τῆς πολιορκίας ταύτης ὑπώπτευεν, ὅτι θὰ στερηθῇ τῆς βασιλείας τῆς Μιλήτου. Συνέλαβε λοιπὸν τὴν ιδέαν ν' ἀποστατήσῃ ἀπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας.

1. Ὁ τόπος οὗτος, ἔνθα καὶ ἡ πόλις, ὠνομάζετο Μύρκινος.

2. Τῷ 501 πρὸ Χριστοῦ.

Ἡ Μυστιλήνη.

Τότε συνέβη καὶ τὸ ἐξῆς· ὁ Ἰστιαῖος, θέλων νὰ παραγγεῖλῃ εἰς τὸν Ἀρισταγόραν ν' ἀποστατήσῃ ἀπὸ τοῦ βασιλέως, κατ' οὐδένα τρόπον ἠδύνατο νὰ πράξῃ τοῦτο, διότι ἐφυλάσσοντο ὅλαι αἱ ὁδοί. Διὰ τοῦτο ἐπενόησε τὸ ἐξῆς· ἐξύρισε καλῶς τὴν κεφαλὴν τοῦ πιστοτάτου τῶν δούλων του, ἔστιξε γράμματα ἐπ' αὐτῆς καὶ ἀνέμεινε ν' ἀναφυῶσιν αἱ τρίχες. Ἄρα δ' αὐταὶ ἀνεφύησαν, ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς Μίλητον, παραγγείλας νὰ εἴπῃ εἰς τὸν Ἀρισταγόραν νὰ ξυρίσῃ τὴν κεφαλὴν καὶ νὰ παρατηρήσῃ αὐτήν. Ἐλεγον δὲ τὰ στίγματα ἀποστιασιν, ἦτοι ἐπανάστασιν. Ἐπραττε δὲ ταῦτα ὁ Ἰστιαῖος, διότι ἐθεώρει μεγάλην συμφορὰν τὸ νὰ κρατῆται ἐν Σούσοις. Γινομένης δ' ἐπαναστάσεως, πολλὰς ἐλπίδας εἶχε νὰ καταβῇ εἰς τὰ παράλια.

Ὁ Ἀρισταγόρας, ξυρίσας τὴν κεφαλὴν τοῦ δούλου καὶ ἰδὼν τὰ ἐπ' αὐτῆς γράμματα, ἀναφανδὸν ἀπεστάτησε, πράττων ὅ,τι ἠδύνατο κατὰ τοῦ Δαρείου. Καὶ πρῶτον μὲν διὰ λόγου ἀφῆσας τὴν τυραννίδα ἔκαμνεν ἰσονομίαν εἰς τὴν Μίλητον, ἵνα οἱ Μιλήσιοι συναποστατήσωσι μετ' αὐτοῦ προθύμως. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀπεστάτησε καὶ τὴν ἄλλην Ἰωνίαν καὶ διώρισεν ἐν ἐκάστη πόλει στρατηγούς ἀντὶ τῶν τυράννων, τοὺς ὁποίους ἐξεδίωξε.

29. Ὁ Ἀρισταγόρας ζητεῖ βοήθειαν.

Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἰωνικῶν πόλεων ὁ Ἀρισταγόρας ἐπλευσεν εἰς τὴν Λακεδαίμονα (τῷ 500 πρὸ Χριστοῦ), ἵνα ζητήσῃ βοήθειαν. Τῆς Σπάρτης δὲ ἐβασίλευε τότε ὁ Κλεομένης, ὅστις, ὡς λέγουσιν, ἦτο οὐχὶ ὑγιὲς τὰς φρένας, ἀλλ' ἐπιρρεπὴς εἰς τὴν μανίαν.

Πρὸς τοῦτον ὁ Ἀρισταγόρας ἔλεγε τὰ ἐξῆς· «Κλεόμενες, μὴ θαυμάσης τὴν σπουδὴν τῆς ἐνταῦθα ἀφίξεώς μου· διότι αἱ περιστάσεις εἶναι ποιαῦται. Οἱ παῖδες τῶν Ἰώνων νὰ εἶναι δούλοι ἀντὶ ἐλευθέρων, εἶναι ἐντροπὴ καὶ ἄλγος μέγιστον καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ εἰς ὑμᾶς, καθόσον εἰσθε οἱ πρῶτοι τῆς Ἑλλάδος. Δι' ὄνομα λοιπὸν τῶν Ἑλληνικῶν θεῶν, σώσατε ἐκ τῆς δουλείας τοὺς Ἴωνας, καθόσον εἶναι τοῦ αὐτοῦ αἵματος με ὑμᾶς. Δύνασθε δ' εὐκόλως νὰ πράξετε τοῦτο, διότι οἱ μὲν βάρβαροι δὲν εἶναι δυνατοί, ὑμεῖς δὲ κατὰ τὰ πολεμικὰ ἐφθάσατε εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τῆς ἀνδρείας. Θὰ ἀποκτήσῃτε δὲ καὶ χώρας πολλὰς καὶ πλοῦτον πολύν». Ὁ μὲν Ἀ-

ρισταγόρας ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Κλεομένης ἀπήντησεν· «ᾧ ξένε Μιλῆσιε, θά σοι ἀποκριθῶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας».

Ἀφοῦ δὲ ἦλθεν ἡ τρίτη ἡμέρα, ἐκάλεσε καὶ ἠρώτησεν ὁ Κλεομένης τὸν Ἀρισταγόραν πρὸς ἡμερῶν δρόμος ἦτο ἀπὸ τῆς θαλάσσης τῶν Ἰώνων μέχρι τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας· αὐτὸς δὲ λέγει, τριῶν μηνῶν. Ἀμέσως τότε ὁ Κλεομένης εἶπεν· «ᾧ ξένε Μιλῆσιε, ἄπελθε ἔκ τῆς Σπάρτης πρὶν δύσῃ ὁ ἥλιος, διότι οὐδέν ἐστι λόγον εὐπρόσδεκτον λέγεις εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, θέλων νὰ φέρῃς αὐτοὺς μακρὰν τῆς θαλάσσης τριῶν μηνῶν ὁδόν».

Ὁ μὲν Κλεομένης ταῦτα εἰπὼν ἐπορεύθη εἰς τὴν οἰκίαν του. Ὁ δὲ Ἀρισταγόρας λαβὼν ἱκετηρίαν¹ ἐπορεύθη εἰς τοῦ Κλεομένου· εἰσελθὼν δὲ ἐντὸς ὡς ἱκέτης παρεκάλει τὸν Κλεομένην νὰ ἐπακούσῃ αὐτοῦ, ἀφοῦ ἀπομακρύνῃ τὸ παιδίον, διότι πλησίον τοῦ Κλεομένου ἐτύχε νὰ ἴσταται ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ, ἣτις ὠνομάζετο Γοργώ. Ἡ Γοργώ ἦτο τὸ μόνον τέκνον τοῦ Κλεομένου, ὁκτώ ἢ ἐννέα ἐτῶν τὴν ἡλικίαν.

Ὁ Κλεομένης εἶπεν εἰς τὸν Ἀρισταγόραν νὰ λέγῃ ὅ,τι θέλει, χωρὶς παντελῶς νὰ ἐμποδίζηται ἕνεκα τοῦ παιδίου. Τότε ὁ Ἀρισταγόρας ὑπισχνεῖτο κατ' ἀρχῆς δέκα τάλαντα εἰς τὸν Κλεομένην, ἂν ἐκτελέσῃ ὅσα ἐζητεῖ παρ' αὐτοῦ. Ἀρνούμενου δὲ τοῦ Κλεομένου, προσέβαινεν ὁ Ἀρισταγόρας αὐξάνων τὰ χρήματα, ἕως ὅτου ἔφθασεν εἰς τὰ πεντήκοντα τάλαντα. Τότε τὸ παιδίον ἐφώνησε· «Πάτερ, θά σε »διαφθείρῃ ὁ ξένος, ἐὰν δὲν σηκωθῇς νὰ φύγῃς ἀπ' ἐδῶ».

Τότε ὁ Κλεομένης εὐχαριστηθεὶς διὰ τὴν παραίνεσιν τοῦ παιδίου μετέβη εἰς ἕτερον οἶκον, ὁ δὲ Ἀρισταγόρας ἀνεχώρησεν ὅλως ἐκ τῆς Σπάρτης, χωρὶς νὰ δυνηθῇ ἐπὶ πλέον νὰ εἴπῃ τι περὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγοῦσης εἰς τὴν Περσίαν.

Ἐκδιωχθεὶς ὁ Ἀρισταγόρας ἐκ τῆς Σπάρτης ἦλθεν εἰς Ἀθήνας. Οἱ Ἀθηναῖοι τότε εἶχον κηρυχθῇ φανεροὶ πολέμιοι τῶν Περσῶν, διότι ὁ Ἀρταφέρνης προσέτρεπεν αὐτοὺς, ἐὰν ἤθελον τὴν σωτηρίαν των, νὰ δεχθῶσιν ὀπίσω τὸν ἐξόριστον υἱὸν τοῦ Πεισιστράτου Ἰπ-

1. Ἡ ἱκετηρία ἦν ῥάβδος ἢ κλάδος ἐλαίας, ἣν κρατῶν εἰς χεῖρας ὁ ἱκέτης κατέφευγεν ἐπικαλούμενος τὴν βοήθειαν ἢ συνδρομὴν τινος κατὰ γινόμενου αὐτοῦ ἀδίκηματος.

πίαν, ὅστις φυγὼν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας εἶχε καταφύγει εἰς τοὺς Πέρσας· τοῦτο ὁμῶς κατ' οὐδένα τρόπον ἐδέχοντο οἱ Ἀθηναῖοι. Ὁ δὲ Ἀρισταγόρας ἐμφανισθεὶς εἰς τὸν δῆμον ἔλεγε τὰ αὐτά, τὰ ὅποια καὶ ἐν Σπάρτῃ προσέτι δέ, ὅτι οἱ Μιλήσιοι ἦσαν ἄποικοι τῶν Ἀθηναίων καὶ ἔπρεπεν οὗτοι διὰ τοῦτο νὰ σώσωσιν αὐτούς. Οἱ Ἀθηναῖοι δὲ ἀπεφάσισαν τότε ν' ἀποστείλωσιν εἴκοσι ναῦς, ἵνα βοηθήσωσι τοὺς Ἴωνας· στρατηγὸν δὲ διώρισαν τὸν Μελάνθιον, πολίτην κατὰ πάντα δόκιμον. Αὗται δ' αἱ νῆες ἔγειναν αἰτία κακῶν καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ εἰς τοὺς βαρβάρους.

30. Αἱ Σάρδεις πυρπολοῦνται.

Ὁ Ἀρισταγόρας ἐκ τῶν Ἀθηναίων ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Μίλητον. Κατόπιν δ' αὐτοῦ ἐφθασαν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι μὲ εἴκοσι ναῦς, ἔχοντες ἑκατὸ καὶ πέντε τριήρεις τῶν Ἑρετριέων. Τότε ὁ Ἀρισταγόρας ἔστειλε κατὰ τῶν Σάρδεων στρατὸν, ὅστις ἐκυρίευσεν αὐτάς (τῷ 499 πρὸ Χριστοῦ), χωρὶς οὐδεὶς ν' ἀντισταθῇ.

Αἱ περισσότεραι οἰκίαι τῶν Σάρδεων ἦσαν καλάμιναι, ὅσαι δὲ ἦσαν πλίνθιναι, εἶχον ἐκ καλάμου τὰς ὀροφάς. Ἐκ τούτων στρατιώτης τις ἐπυρπόλησε μίαν· ἀμέσως δὲ τὸ πῦρ μεταδιδόμενον ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν ἔκαυσεν ὅλην τὴν πόλιν. Ἀφοῦ δ' ἐνύκτωσεν, οἱ Ἴωνες ἐπέστρεψαν εἰς τὰς ναῦς.

Τότε οἱ Πέρσαι, ὅσοι κατῴκουν πρὸς δυσμὰς τοῦ Ἄλφειου ποταμοῦ, μαθόντες ταῦτα πρῶτοι τῶν ἄλλων, συνηθροίζοντο καὶ ἤρχοντο πρὸς βοήθειαν τῶν Λυδῶν, ἀλλὰ δὲν εὔρον τοὺς Ἴωνας εἰς τὰς Σάρδεις. Ἀκολουθοῦντες δὲ καταφθάνουσιν αὐτοὺς ἐν Ἐφέσῳ¹. ἐκεῖ δέ, μάχης γενομένης, ἐνικήθησαν οἱ Ἴωνες.

Μετὰ ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι ἐγκατέλιπον ὀλοτελῶς τοὺς Ἴωνας οὐδὲ ἐβοήθουν πλέον αὐτούς. Ἐξηκολούθουν ὁμῶς οἱ Ἴωνες ν' ἀγωνίζονται μόνοι.

Ὡς δὲ ἡγγέλθη εἰς τὸν Δαρεῖον, ὅτι αἱ Σάρδεις κυριευθεῖσαι ἐκάη-

1. Ἡ Ἐφεσὸς ἦτο μία τῶν ἐπισήμων ἀρχαίων πόλεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, μητρόπολις τῆς Ἰωνίας, κειμένη ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Καῦστρου ποταμοῦ, ἀπέναντι καὶ ὀλίγον βορειότερον τῆς νήσου Σάμου. Τανῦν χωρίον καλοῦμενον Ἀγιάζολοιχ.

σαν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Ἰώνων καὶ ὅτι ἀρχηγὸς τούτων ὑπῆρξεν Ἀρισταγόρας ὁ Μιλήσιος, πρῶτον μὲν ἠρώτησεν ὁποῖοί τινες ἦσαν οἱ Ἀθηναῖοι, ἔπειτα δ' ἐζήτησε τὸ τόξον καὶ λαβὼν ἔθεσεν ἐπ' αὐτοῦ βέλος καὶ ἐτίναξεν αὐτὸ ἄνω εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἶπεν· « ὦ Ζεῦ, ἀξιώσόν με νὰ ἐκδικηθῶ τοὺς Ἀθηναίους ». Ἀφοῦ δὲ εἶπε ταῦτα, προσέταξεν ἓνα ἐκ τῶν ὑπηρετῶν, ὅσκις ἀθήηται εἰς τὸν δειπνον, νὰ λέγῃ εἰς αὐτὸν τρεῖς φορὰς· « Δέσποτα, μέμνησο τῶν Ἀθηναίων ».

31. Ὁ Ἰστιαῖος ἐνώπιον τοῦ Δαρείου. Θάνατος τοῦ Ἀρισταγόρου.

Μετὰ ταῦτα ὁ Δαρεῖος ἐκάλεσεν ἐνώπιόν του Ἰστιαῖον τὸν Μιλήσιον καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν· « Μανθάνω, Ἰστιαιε, ὅτι ὁ ἐπίτροπος, εἰς τὸν ὁποῖον σὺ ἐπέτρεψας τὴν Μίλητον, ἐπαναστάτησας μὲ ἀπεστέ-
»ρησε τῶν Σάρδεων. Τώρα λοιπὸν πῶς σοι φαίνονται ταῦτα; Ὡς
»δ' ἔνευ τῆς ἰδικῆς σου συμβουλῆς ἐπράχθη τοιοῦτόν τι; ».

Ὁ δὲ Ἰστιαῖος ἀπεκρίθη· « Βασιλεῦ, ποῖον λόγον εἶπες; τίνας
»ἀγαθοῦ στεροῦμαι ἐγώ, ὥστε νὰ συμβουλευσω πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον
»μεγάλως δύναται νὰ δυσαρεστήσῃ σέ; Ἐάν, ὦ βασιλεῦ, ἔγεινεν
»ὅ,τι μοὶ λέγεις, ὅπερ δὲν πιστεύω, σκέφθητι ποῖον κακὸν ἐπράξας
»ἀπομακρύνας με ἀπὸ τῶν παραθαλασσίων μερῶν. Ἐάν ἐγὼ ἤμην
»ἐν Ἰωνίᾳ, οὐδεμία πόλις ἤθελε κάμει τὸ ἐλάχιστον κίνημα. Ἄφες
»με λοιπὸν ἀμέσως τώρα νὰ πορευθῶ εἰς Ἰωνίαν, ἵνα ἐπαναφέρω εἰς
»τάξιν ὅλα τὰ ἐκεῖ καὶ παραδώσω εἰς χεῖράς σου τὸν ἐπίτροπον τῆς
»Μιλήτου, ὅστις ἐμνηχανεῦθη ταῦτα ».

Ὁ Ἰστιαῖος, λέγων ταῦτα, ἠπάτησε τὸν Δαρεῖον, ὅστις πεισθεὶς ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὰ παραθαλάσσια μέρη, παραγγεῖλας, ἀφοῦ ἐκτελέσῃ ὅσα ὑπέσχετο, νὰ ἐπιστρέψῃ ὀπίσω εἰς τὰ Σοῦσα.

Ὁ δὲ διοικητὴς τῶν Σάρδεων Ἀρταφέρνης καὶ ὁ στρατηγὸς Ὁ-
τάνης διωρίσθησαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως νὰ ἐκστρατεύσωσι κατὰ τῆς
Ἰωνίας καὶ τῆς γείτονος Αἰολίδος. Καὶ τῆς μὲν Ἰωνίας ἐκυρίευσαν
τὰς Κλαζομενάς, τῶν δὲ Αἰολέων τὴν Κύμην.

Ὅτε δὲ ἐκυριεύοντο αἱ πόλεις, Ἀρισταγόρας ὁ Μιλήσιος, ὅστις,

ὡς ἀπεδείχθη, δὲν ἦτο μεγαλόφυχος, βλέπων ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ ὑπερτερήσῃ τὸν βασιλέα Δαρεῖον, συνεκάλεσε τοὺς συνωμώτας καὶ συνεσχέπετο μετ' αὐτῶν, λέγων ὅτι εἶναι συμφωρότερον εἰς αὐτοὺς νὰ ἔχωσιν ἑτοιμον καταφύγιόν τι, ἐὰν συμβῇ νὰ ἐκδιωχθῶσιν ἐκ τῆς Μιλήτου. Παραδίδει δὲ τὴν Μίλητον εἰς τὸν Πυθαγόραν, ἄνδρα ἐκ τῶν πολιτῶν δόκιμον, αὐτὸς δὲ παραλαβὼν πάντα τὸν βουλόμενον ἔπλευσεν εἰς τὴν Θράκην, ὅπου ἐκυρίευσεν χώραν τινά. Ἐκεῖ ὁμῶς κατόπιν, πολιορκῶν πόλιν τινά, φονεύεται ὑπὸ τῶν Θρακῶν καὶ αὐτὸς ὁ Ἀρισταγόρας, καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ καταστρέφεται. Ὁ Ἀρισταγόρας λοιπὸν, ἀποστατήσας τὴν Ἰωνίαν, τοιοῦτοτρόπως ἐτελεύτησεν.

32. Οἱ Ἴωνες ὑποτάσσονται. Θάνατος τοῦ Ἰστιάιου.

Ἰστιάιος ὁ τύραννος τῆς Μιλήτου, ἀφεθείς ὑπὸ τοῦ Δαρείου, μετέβη εἰς τὰς Σάρδεϊς. Ἐκεῖ ἠρώτησεν αὐτὸν ὁ διοικητὴς τῶν Σαρδεῶν Ἀρταφέρνης διὰ τί νομίζει ὅτι ἀπεστάτησαν οἱ Ἴωνες. Ὁ δὲ Ἰστιάιος ὑπεκρίνετο ὅτι οὐδὲν ἐγνώριζεν. Τότε ὁ Ἀρταφέρνης εἶπεν· «Ἰδοὺ, ὦ Ἰστιάιε, πῶς ἔχουσι ταῦτα τὰ πράγματα· τὸ ὑπόδημα τοῦτο ἔρραψας μὲν σύ, ἐφόρεσε δὲ ὁ Ἀρισταγόρας».

Φοβηθεὶς τότε ὁ Ἰστιάιος τὸν Ἀρταφέρνην, ἔδραπέτευσε τὴν αὐτὴν νύκτα καὶ μετέβη εἰς τὴν παραλίαν καὶ ἐκεῖθεν διαβάς εἰς τὴν Χίον συνελήφθη καὶ ἐδέθη ὑπὸ τῶν Χίων, κατηγορηθεὶς ὅτι ἐνήργει ὑπὲρ τοῦ Δαρείου. Μαθόντες ὁμῶς μετ' ὀλίγον οἱ Χῖοι ὅλην τὴν ἀλήθειαν, ὅτι ἦτο πολέμιος τοῦ βασιλέως, ἔλυσαν αὐτόν. Κατόπιν, τῇ βοηθείᾳ τῶν Χίων, ἠθέλησεν ὁ Ἰστιάιος νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Μίλητον, ἀλλ' οἱ Μιλήσιοι ἐξεδίωξαν αὐτόν.

Οἱ δὲ στρατηγοὶ τῶν Περσῶν ἐνώσαντες τὰ στρατεύματά των ὠδήγουν αὐτὰ κατὰ τῆς Μιλήτου, δώσαντες ὀλιγωτέραν προσοχὴν εἰς τὰς ἄλλας μικρὰς πόλεις. Οἱ δὲ Ἴωνες ἀπεφάσισαν νὰ συναχθῶσιν ἀμέσως εἰς Λάδην, ἵνα νουμαχήσωσιν ὑπὲρ τῆς Μιλήτου. Ἦτο δὲ ἡ Λάδη μικρὰ νῆσος κειμένη ἀπέναντι τῆς πόλεως τῶν Μιλησίων¹.

1. Ἡ Λάδη σήμερον ἠνώθη μετὰ τῆς ἡπέρου, προσχωσθείσης τῆς θαλάσσης ὑπὸ τοῦ Μαιάνδρου ποταμοῦ.

Ἐκεῖ συνήχθησαν τριακόσιαι πεντήκοντα τρεῖς νῆες τῶν Ἰώνων· τὸ πλῆθος δὲ τῶν βαρβαρικῶν νηῶν ἦσαν ἑξακόσιαι.

Ἀφοῦ δὲ οἱ Ἴωνες συνελήχθησαν εἰς τὴν Λάδην συνήρχοντο πρὸς συνδιάσκεψιν· καὶ ἡγόρευσαν μὲν καὶ ἄλλοι πολλοί, μεταξύ δὲ αὐτῶν καὶ ὁ στρατηγὸς Διονύσιος ὁ Φωκαεὺς, λέγων τὰ ἐξῆς· «Ἐπὶ ξυροῦ ἄκμῃς ἴστανται τὰ πράγματα ἡμῶν, ἄνδρες Ἴωνες, ἢ νῆα γεινώμεν ἐλεύθεροι ἢ νῆα εἶμεθα δοῦλοι. Τώρα λοιπὸν ὑμεῖς, ἐὰν μὲν θέλητε νῆα ὑποφέρητε ταλαιπωρίας, θά κοπιήσῃτε μὲν ἐπὶ τοῦ παρόντος, θὰ ὀδυνηθῇτε ὅμως νῆα γίνητε ἐλεύθεροι, νικήσαντες τοὺς ἐχθρούς· ἐὰν δὲ φανῇτε μαλθακοὶ καὶ ἄτακτοι, οὐδεμίαν ἐλπίδα ἔχω ὅτι δὲν θὰ τιμωρηθῇτε ὑπὸ τοῦ βασιλέως διὰ τὴν ἀποστασίαν. Ἄλλ' ὑπακούετε εἰς ἐμέ, καὶ εἰς ἐμέ ἀναθέσατε τὴν φροντίδα περὶ τῆς σωτηρίας σας. Καί, ἂν οἱ θεοὶ μείνωσιν ἀμερόληπτοι, δίδω εἰς ὑμᾶς τὴν ὑπόσχεσιν ἢ ὅτι οἱ πολέμιοι δὲν θὰ ἔλθωσιν εἰς μάχην μὲ ἡμᾶς, ἢ, ἂν ἔλθωσι, θὰ φανῶσι πολὺ κατώτεροι ἡμῶν».

Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Ἴωνες ἀναθέτουσιν εἰς τὸν Διονύσιον τὴν φροντίδα περὶ τῆς σωτηρίας των. Οὗτος δέ, πρὶν ἀρχίσῃ ἡ ναυμαχία, ἐγύμναζεν ἀδιακόπως ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας τοὺς Ἴωνας, οἵτινες ταλαιπωρούμενοι ἐκ τῶν κόπων εἶπον μεταξύ των τὴν ὀγδόην ἡμέραν· «Εἰς τίνα θεὸν πταίσαντες ὑποφέρομεν τόσας κακουχίας; Βεθαίως παράφρονες εἶμεθα, ἀνεχόμενοι νῆα βασανιζώμεθα σκληρῶς ὑπὸ ἐνὸς ἀλαζόνος Φωκαέως. Πολλοὶ ἐξ ἡμῶν ἠπθένησαν καὶ πολλοὶ εἶναι ὑποπτοὶ, ὅτι θὰ πάθωσι τὸ αὐτό. Ἀντὶ λοιπὸν ὅλων τούτων τῶν κακῶν, προτιμότερα εἶναι εἰς ἡμᾶς ἡ δουλεία. Ἐλθετε, τοῦ λοιποῦ ἢς μὴ ὑπακούωμεν εἰς αὐτόν». Ταῦτα εἶπον, καὶ μετὰ ταῦτα οὐδεὶς ὑπήκουεν εἰς αὐτόν, ἀλλ' ἐξεληθόντες πάντες εἰς τὴν νῆσον ἡσύχαζον, χωρὶς νῆα κατανοῶσιν ὅτι τὰ καλὰ κόπω κτῶνται.

Μετὰ ταῦτα δέ, ἀφοῦ ἤρχισεν ἡ ναυμαχία¹, ὑπεχώρησαν οἱ πλείονες τῶν Ἰώνων, γενομένης τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τῶν Σαμίων. Τοιούτοτρόπως δ' ἐνίκων οἱ Πέρσαι καὶ νικῶντες ἐπολιόρχουν τὴν Μίλητον καὶ ἐκ τῆς ξηρᾶς καὶ ἐκ τῆς θαλάσσης· κατόπιν δ' ἐκυρίευσαν αὐτήν, τὸ ἔκτον ἔτος ἀπὸ τῆς ἀποστάσεως τοῦ Ἀρισταγόρου. Ἐκ

1. Τῷ 494 πρὸ Χριστοῦ.

τῶν κατοίκων τῆς δ' ἐφόνευσαν τοὺς πλείστους, ὅσους δ' ἠχμαλῶτισαν ἔφερον εἰς τὰ Σοῦσα. Ὁ δὲ βασιλεὺς, χωρὶς νὰ κακοποιήσῃ τοὺτους, διέταξε νὰ κατοικήσωσιν εἰς τὴν πλησίον τοῦ Περσικοῦ κόλπου πόλιν Ἀρπην, παρὰ τὴν ὁποίαν παραρρέων ὁ Τίγρης ποταμὸς ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν.

Τοιοιουτρόπως λοιπὸν ἡ Μίλητος ἡρημώθη Μιλησίων. Κυριευθείσης δὲ τῆς Μιλήτου, ἀμέσως οἱ Πέρσαι κατέλαβον τὴν Καρίαν, τῆς ὁποίας τὰ παράλια κατεῖχον πόλεις Ἑλληνικαί, Ἰώνων καὶ Δωριέων· ἐκ τούτων ἄλλαι μὲν ὑπετάχθησαν ἐκουσίως, ἄλλαι δὲ διὰ τῆς βίας. Τοιοιουτρόπως οἱ Πέρσαι μετ' ὀλίγον ἔγειναν κύριοι ὅλων τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ἑλληνικῶν πόλεων καὶ τῶν ἐν Εὐρώπῃ, ὅσαι εἶναι πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς εἰς τὸν Ἑλλήσποντον εἰσόδου.

Ὁ δὲ Ἰστιάσις συνελήφθη αἰχμαλώτος ὑπὸ τοῦ Ἀρπάγου, ἀνδρὸς Πέρσου, ἐν τινι μάχῃ, ἣ ὁποία ἔγεινε μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Περσῶν ἐν τῇ Ἀταρνεΐτιδι χώρᾳ¹. συλληφθεὶς δ' ἐθκαντώθη, ἣ δὲ κεφαλὴ τοῦ ταριχευθεῖσας ἐστάλη πρὸς τὸν βασιλέα Δαρείον εἰς Σοῦσα.

33. Ὁ Μαρδόνιος πέμπεται κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ Ἴωνες μετὰ τὴν ἐπανάστασιν ὑποταχθέντες εἰς τοὺς Πέρσας ἔζων ἐν εἰρήνῃ. Ἄμα δὲ ἦλθεν ἡ ἄνοιξις, παυθέντων τῶν ἄλλων στρατηγῶν ὑπὸ τοῦ βασιλέως, Μαρδόνιος ὁ υἱὸς τοῦ Γωθρίου κατέβαινεν εἰς τὰ παράλια, ἄγων στρατὸν πλείστον μὲν πεζόν, πολὺν δὲ νηυτικόν· ἦτο δὲ νέος τὴν ἡλικίαν καὶ νεωστὶ εἶχε νυμφρευθῇ τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως Ἀρταζώστραν.

Ἀγων δὲ τὸν στρατὸν τοῦτον ὁ Μαρδόνιος, ἀφοῦ ἔφθασεν εἰς τὴν Κελικίαν, αὐτὸς μὲν ἐπιβάς ἐπὶ νηὸς ἔπλεε μετὰ τῶν ἄλλων νηῶν, τὸν δὲ πεζὸν στρατὸν ἄλλοι ἡγεμόνες ὠδήγουν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον. Ὡς δὲ παραπλέων ὁ Μαρδόνιος τὴν Ἀσίαν ἔφθασεν εἰς τὴν Ἰωνίαν. ἔπαυσε πάντας τοὺς τυράννους τῶν Ἰωνῶν καὶ ἱδρυνε εἰς τὰς πόλεις δημοκρατίας. Ταῦτα δὲ ποιήσας ἔσπευδεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ὅπου συνηθροίσθη καὶ ὁ πεζὸς καὶ ὁ νηυτικὸς στρατός, καὶ διαβὰς

1. Ἀταρνεὺς καὶ Ἀταρνεΐτις χώρα = τόπος τις πεδινὸς καὶ παράλιος ἐν τῇ Μυσίᾳ.

τοῦτον ἐπορεύετο διὰ τῆς Εὐρώπης· ἐπορεύετο δὲ κατὰ τῆς Ἑρε-
τρίας καὶ τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ ναυτικός του στρατός πλέων ὑπέταξε τὴν νῆσον Θάσον· ἀπὸ
τῆς Θάσου δ' ἔφθασε μέχρι τῆς Ἀκάνθου¹. Ἐν ᾧ δ' ἀπὸ τῆς Ἀκάν-
θου ἐξεκίνησεν ἵνα κάμψῃ τὸν Ἀθων, ἔπνευσε σφοδρὸς ἄνεμος καὶ
ἔρριψεν ἔξω εἰς τὸν Ἀθων πολλὰ πλοῖα². Λέγεται δὲ ὅτι κατεστρά-
φησαν περὶ τὰ τριακόσια πλοῖα καὶ ὑπὲρ τὰς εἴκοσι χιλιάδας ἀνθρώ-
πων. Ταῦτα λοιπὸν ἐπασχεν ὁ ναυτικός στρατός.

Κατὰ δὲ τοῦ Μαρδονίου καὶ τοῦ πεζοῦ, ἐστρατοπεδευμένου ἐν Μα-
κεδονίᾳ, ἐπέπεσον ἐν καιρῷ νυκτός οἱ Βρύγοι Θρᾷκες καὶ ἐφόνευσαν
πολλοὺς ἐξ αὐτῶν, ἐτραυματίσαν δὲ τὸν Μαρδόνιον. Ὁ Μαρδόνιος
ὅμως ἔμεινεν ἕως οὗ ὑπέταξεν αὐτούς. Κατόπιν δέ, μετὰ τὰς ζημίας
ταύτας, ἐπέστρεψεν ὀπίσω εἰς τὴν Ἀσίαν, αἰσχρῶς ἀγωνισθείς.

34. Αἰγινῆται καὶ Ἀθηναῖοι καὶ Σπαρτιάται. Θάνατος τοῦ Κλεομένου.

Μετὰ ταῦτα³ ὁ Δαρεῖος ἠθέλησε νὰ δοκιμάσῃ τοὺς Ἕλληνας τί
διανοοῦντο, νὰ πολεμήσωσιν ἢ νὰ παρὰδοθῶσιν. Ἐπεμπε λοιπὸν κή-
ρυκας εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος νὰ ζητήσωσι γῆν καὶ ὕδωρ
ὡς σημεῖον ὑποταγῆς εἰς τὸν βασιλέα· συγχρόνως δὲ παρεσκευάζετο
εἰς πόλεμον.

Εἰς τοὺς ἐλθόντας εἰς τὴν Ἑλλάδα κήρυκας πολλοί, καὶ μάλιστα
οἱ νησιῶται, ἔδιδον γῆν καὶ ὕδωρ. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως ἔρριψαν τοὺς
κήρυκας εἰς τὸ βράθρον, (εἰς ᾧ ἔρριπτοντο οἱ κακοῦργοι), οἱ δὲ Λα-
κεδαιμόνιοι εἰς φρέαρ, καὶ ἐκέλευον αὐτοὺς νὰ λάβωσιν ἐκείθεν καὶ
νὰ φέρωσιν εἰς τὸν βασιλέα ὅσῃν ἤθελον γῆν καὶ ὕδωρ⁴. Μεταξὺ δὲ
τῶν δόντων γῆν καὶ ὕδωρ ἦσαν καὶ οἱ Αἰγινῆται. Ἡ πρᾶξις αὕτη
τῶν Αἰγινητῶν ἐξώργισε τοὺς Ἀθηναίους, οἱ ὅποιοι διὰ τοῦτο μετα-

1. Ἡ Ἀκάνθος ἦτο πόλις κειμένη ὀλίγον ἀνωτέρω τοῦ λαίμου τῆς ἐν
τῇ Χαλκιδικῇ Χερσονήσῳ ἄκρας τοῦ Ἀθω.

2. Τῷ 492 πρὸ Χριστοῦ.

3. Τῷ 491 πρὸ Χριστοῦ.

4. Ἰδὲ καὶ § 47.

Θάντες εἰς τὴν Σπάρτην κατηγοροῦν τοὺς Αἰγινήτας ὡς προδότας τῆς Ἑλλάδος.

Ἀκούσας τὴν κατηγορίαν ταύτην ὁ Κλεομένης, ὁ εἰς ἐκ τῶν δύο βασιλέων τῆς Σπάρτης, διέβη εἰς Αἰγιναν, θέλων νὰ συλλάβῃ τοὺς πρωταιτίους τῶν Αἰγινήτων.

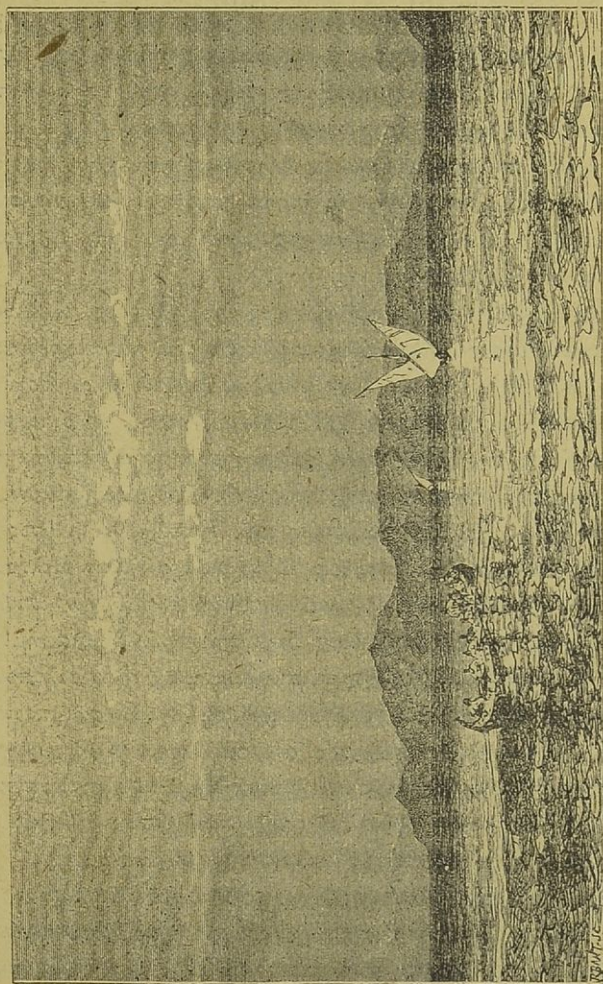
Τότε πολλοὶ ἐκ τῶν Αἰγινήτων ἀνθίσταντο, μάλιστα δὲ ὁ Κριὸς τοῦ Πολυκρίτου εἶπεν εἰς τὸν Κλεομένην, ὅτι οὐδέν ἐκ τῶν Αἰγινήτων θ' ἀπαγάγῃ ἀτιμωρητεῖ, ἐπειδὴ αὐτὸς πράττει ταῦτα ἄνευ τῆς θελήσεως τῶν Σπαρτιατῶν, διὰ χρημάτων ἀναπεισθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Ἐλεγε δὲ ταῦτα ὁ Κριὸς κατὰ παραγγελίαν τοῦ ἐτέρου βασιλέως τῆς Σπάρτης Δημαράτου, ὅστις διέκειτο ἐχθρικῶς πρὸς τὸν Κλεομένην. Ἀποδιωκόμενος δ' ὁ Κλεομένης ἐκ τῆς Αἰγίνης, ἠρώτησε τὸν Κριὸν πῶς ὠνομάζετο· ἐκεῖνος δὲ εἶπε τὸ ὄνομά του. Τότε ὁ Κλεομένης ἀπάντησε· «Καιρὸς εἶναι νὰ καταχλακώσῃς, ὦ κριέ, »τὰ κέρατά σου, διότι θ' ἀντιπζαλίσῃς πρὸς μέγα κακόν».

Κατὰ τὸν χρόνον δὲ τοῦτον ὁ Δημάρατος, μένων ἐν Σπάρτῃ, διέβαλλεν ἐκ θρόνου τὸν Κλεομένην. Ὁ δὲ Κλεομένης ἐπιστρέψας εἰς Σπάρτην κατώρθωσε διὰ ῥαδιουργιῶν νὰ στερήσῃ τῆς βασιλείας τὸν Δημάρατον. Ἀντὶ δὲ τοῦ Δημαράτου ἔγεινε βασιλεὺς ὁ Λεωτυχίδης. Ὁ δὲ Δημάρατος δραπετεύσας διέβη εἰς τὴν Ἀσίαν πρὸς τὸν βασιλέα Δαρεῖον, ὅστις ὑπεδέχθη αὐτὸν μεγαλοπρεπῶς καὶ ἔδωκε γῆν καὶ πόλεις νὰ διοικῇ¹.

Τότε ὁ Κλεομένης παραλαβὼν τὸν Λεωτυχίδην ἐπορεύετο κατὰ τῶν Αἰγινήτων. Οἱ δὲ Αἰγινῆται δὲν ἀντέστησαν πλέον, ἐπειδὴ ἤλθον καὶ οἱ δύο βασιλεῖς τῶν Σπαρτιατῶν· οὗτοι δ' ἐκλέξαντες δέκα, τοὺς ἐξοχωτάτους, ἐκ τῶν Αἰγινήτων, ἐν οἷς καὶ Κριὸν τὸν Πολυκρίτου, ἔφερον εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ κατέθεσαν ὡς παρακαταθήκην εἰς τοὺς ἐχθίστους τῶν Αἰγινήτων Ἀθηναίους.

Μετὰ ταῦτα ὁ Κλεομένης παρεφρόνησε καὶ λαβὼν μάχαιραν παρὰ τοῦ φυλάκτοντος αὐτὸν δούλου διέσχισε διὰ ταύτης τὰς σάρκας του καὶ οὕτως ἐτελεύτησεν.

1. Περὶ Δημαράτου ἰδὲ πάλιν ἐν §§ 45 καὶ 50.

Ἡ νῆδος Αἴγινα (ὅπως φαίνεται ἀπὸ τοῦ Φαλῆρου)

35. Ἡ περὶ παρακαταθήκης διήγησις τοῦ Λεωτυχίδου.

Οἱ δὲ Αἰγινῆται μαθόντες ὅτι ἀπέθανεν ὁ Κλεομένης, ἔπεμψαν ἀγγέλους εἰς Σπάρτην καὶ κατηγοροῦν τὸν Λεωτυχίδην περὶ τῶν ἐν Ἀθήναις κρατούμενων ὡς ὁμήρων δέκα Αἰγινητῶν. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι συγκροτήσαντες δικαστήριον ἔκριναν ὅτι οἱ Αἰγινῆται περιεβρίσθησαν ὑπὸ τοῦ Λεωτυχίδου· ἔγεινε δὲ κατόπιν συμφωνία τῶν Αἰγινητῶν μετὰ τοῦ Λεωτυχίδου νὰ μεταβῶσιν ὁμοῦ εἰς Ἀθήνας καὶ νὰ τοῖς ἀποδώσῃ οὗτος τοὺς ἀνθρώπους των.

Ὡς δὲ ἦλθον εἰς Ἀθήνας καὶ ἐζήτουν τοὺς ὁμήρους, οἱ Ἀθηναῖοι ἤρνοῦντο τὴν ἀπόδοσιν, εὐρίσκοντες πρόφασιν, ὅτι παρακατέθεσαν αὐτοὺς καὶ οἱ δύο βασιλεῖς καὶ ὄχι μόνος ὁ Λεωτυχίδης. Τότε οὗτος διηγήθη εἰς αὐτοὺς τὰ ἐξῆς· «ὦ Ἀθηναῖοι, πράξατε ὅ,τι θέλετε. » Ἀκούσατε ὁμῶς τί ἔγεινεν ἐν τῇ Σπάρτῃ περὶ παρακαταθήκης. Λέγομεν ἡμεῖς οἱ Σπαρτιῆται ὅτι ἔζησεν ἐν τῇ Λακεδαιμόνῳ, τρεῖς γενεαὶς πρὸ ἐμοῦ, Γλαῦκος τις, υἱὸς τοῦ Ἐπικύδους. Οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἐφημίζετο ὡς δικαιοτάτος. Πρὸς τοῦτον ἐλθὼν Μιλήσιος τις «λέγει· Εἴμαι Μιλήσιος καὶ ἔρχομαι, ὦ Γλαῦκε, θέλων ν' ἀπολαύσω τῆς δικαιοσύνης σου, ἣ ὁποία καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα διαφημίζεται. » Ἐπειδὴ ἡ Ἰωνία εἶναι πάντοτε ἐπικίνδυνος, ἡ δὲ Πελοπόννησος ἀσφαλὴς, ἔκρινα καλὸν νὰ ἐξαργυρώσω τὸ ἥμισυ τῆς περιουσίας μου καὶ νὰ τὸ παρακαταθέσω εἰς σέ, κάλλιστα γνωρίζων ὅτι θὰ μοὶ φυλάξῃς τοῦτο ἀνέπαφον. Σὺ λοιπὸν λάβε τὰ χρήματα καὶ τὰ σύμβολα¹ ταῦτα· ὅστις δ' ἂν ἔχων ὁμοία σύμβολα ἔλθῃ καὶ ζητῇ τὰ χρήματα, ἀπόδος εἰς αὐτὸν ταῦτα».

«Ὁ μὲν λοιπὸν ἀπὸ Μιλήτου ἐλθὼν ξένος τοσαῦτα εἶπεν. Ὁ δὲ Γλαῦκος ἐδέχθη τὴν παρακαταθήκην κατὰ τὴν ρηθεῖσαν συμφωνίαν. Ἀφοῦ δὲ παρῆλθε πολὺς χρόνος, ἦλθον εἰς τὴν Σπάρτην οἱ παῖδες τούτου τοῦ παρακαταθέσαντος τὰ χρήματα καὶ δεικνύοντες τὰ σύμβολα ἐζήτουν ταῦτα. Αὐτὸς δὲ ἀπέβαλλεν αὐτοὺς, ἀποκρινόμενος τοιαῦτα· «Οὔτε ἐνθυμοῦμαι τὸ πρᾶγμα οὔτε δύναμαι ν' ἀνα-

1. Σύμβολα = κοινὰ εἰς ἀμφοτέρους σημεῖα ὁμοιάζοντα καὶ προσαρμοζόμενα ἀλλήλοις. (Σύμβολον καὶ ἑρμῆς).

»καλέσω εἰς τὴν μνήμην μου οὐδὲν ἐξ ὧν ὑμεῖς λέγετε· ἐὰν δ' ἐν-
»θυμηθῶ, θὰ πράξω πᾶν τὸ δίκαιον. Θὰ ἀπαντήσω δὲ εἰς ὑμᾶς ὀρι-
»στικῶς μετὰ τέσσαρας μῆνας ἀπὸ τοῦδε».

«Οἱ μὲν λοιπὸν Μιλήσιοι ἀνεχώρησαν λυπούμενοι· ὁ δὲ Γλαῦκος,
»μεταβὰς εἰς Δελφούς, ἠρώτα ἐὰν δύναται νὰ σφειτερισθῇ τὰ χρή-
»ματὰ μὲ ὄρκον· ἡ δὲ Πυθίᾳ ἀπαντᾷ· «Γλαῦκε, νῆ τοῦ Ἐπικύδους,
»κατὰ τὸ παρὸν εἶναι ἐπικερδέστερον νὰ νικήσῃς δι' ὄρκου καὶ νὰ
»σφειτερισθῇς τὰ χρήματα. Ὁρκίζου, διότι καὶ τὸν εὖορκον ἄνθρω-
»πον ὁ θάνατος περιμένει, ὅπως καὶ τὸν ἐπίορκον. Ἄλλ' ὁ ὄρκος ἔχει
»παῖδα ἀνώνυμον, ὅστις οὔτε χεῖρας οὔτε πόδας ἔχει· ὁρμητικὸς
»ὅμως ἐπέρχεται, μέχρις οὗ καταστρέψῃ ὅλην τὴν οἰκίαν καὶ τὴν γε-
»νεὰν τοῦ ἐπίορκου. Τοῦ εὖορκου ὅμως ἀνδρὸς ἡ γενεὰ καθίσταται
»εὐδαίμων».

«Ταῦτα ἀκούσας ὁ Γλαῦκος ἐζήτηε συγγνώμην παρὰ τοῦ θεοῦ.
»Ἡ δὲ Πυθίᾳ εἶπε, τὸ νὰ δοκιμάσῃς τὸν θεὸν καὶ τὸ νὰ πράξῃς
»εἶναι ἰσοδύναμα. Ὁ δὲ Γλαῦκος καλῶν τούτους Μιλησίους ἀπέδωκεν
»εἰς αὐτοὺς τὰ χρήματα. «Εἶπον δέ, ὦ Ἀθηναῖοι, ὅλην τὴν ἱστο-
»ρίαν ταύτην (λέγει ὁ Λεωτυχίδης), διότι τοῦ Γλαύκου τούτου οὔτε
»ἀπόγονος οὔτε ἐστία ὑπάρχει πού, ἀλλ' ἐξωλοθρεύθη καθ' ὅλοκλη-
»ρίαν ἡ γενεὰ του ἐκ τῆς Σπάρτης. Καλὸν λοιπὸν εἶναι, προκειμέ-
»νου περὶ παρακαταθήκης, νὰ μὴ διανοῆται τις ἄλλο τι ἢ ν' ἀπο-
»δίδῃ ταύτην, ὅταν τὴν ζητῶσιν». Ὁ μὲν Λεωτυχίδης ταῦτα εἶπεν·
ἐπειδὴ δὲ οὐδὲ οὕτω εἰσήκουον οἱ Ἀθηναῖοι, ἀνεχώρησεν.

Οἱ δὲ Αἰγινῆται, παραφυλάττοντες κατόπιν παρὰ τὸ Σούνιον, συνέ-
λαβον τὴν θεωρίδα ναῦν¹ πλήρη ἀνδρῶν, ἐκ τῶν πρώτων Ἀθη-
ναίων, τοὺς ὁποίους ἔδεσαν.

36. Ὁ Δᾶτις καὶ ὁ Ἀρταφέρνης.

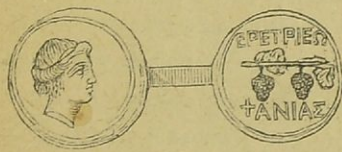
Οἱ μὲν Ἀθηναῖοι εὕρισκοντο οὕτως εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Αἰγινήτας·
ὁ δὲ Δαρεῖος ἔπραττε τὸ ἔργον του, ὑπενθυμίζοντος εἰς αὐτὸν πάντοτε

1. Θεωρίδα ναῦν, τὴν κομίζουσιν τοὺς θεωροὺς εἰς Δῆλον συνήθως,
τότε δὲ εἰς τὸ Σούνιον, ὅπου οἱ Ἀθηναῖοι ἐτέλουν ἑορτὴν τῇ Ἀθηνᾷ ἀνά
πᾶν πέμπτον ἡμέραν· ἐκδόθη ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

τοῦ ὑπηρετοῦ νὰ ἐνθυμῇται τοὺς Ἀθηναίους. Τὸν δὲ Μαργδόνιον, ἀποτυχόντα εἰς τὴν ἐκστρατείαν, ἀπολύει τῆς στρατηγίας, καὶ διορίσας ἄλλους στρατηγούς, τὸν Δᾶτιν, ὄντα Μῆδον τὸ γένος, καὶ τὸν Ἀρταφέρνην, υἱὸν μὲν τοῦ Ἀρταφέρνηος, ἀνεψιὸν δὲ ἰδικόν του, ἀπέσπελλε κατὰ τῆς Ἐρετρίας καὶ τῶν Ἀθηνῶν, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ ἐξανδραποδίσωσιν αὐτάς καὶ νὰ φέρωσιν ἐνώπιόν του τὰ ἀνδράποδα.

Ὁ Δᾶτις καὶ ὁ Ἀρταφέρνης ἀναχωρήσαντες ἀπὸ τῶν Σούσων ἔφθασαν εἰς τὸ Ἀλήιον¹ πεδῖον τῆς Κιλικίας, ἔχοντες πολὺν καὶ καλὸν στρατὸν. Ἐκεῖ συνηθροίσθη καὶ ὅλος ὁ ναυτικὸς στρατὸς καὶ τὰ ἱππαγωγὰ πλοῖα². ἐπὶ τούτων δ' ἐπιβιβάσαντες τοὺς ἵππους καὶ ἐσιδιβάσαντες εἰς τὰς ναῦς τὸν πεζὸν στρατὸν ἔπλεον μὲ ἐξακροσίας τριήρεις εἰς τὴν Ἰωνίαν.

Ἐκ δὲ τῆς Ἰωνίας, κατ' εὐθείαν πρὸς δυσμὰς πλέοντες ἐν τῷ Αἰγίῳ πελάγει, προσωρμίσθησαν εἰς τὴν νῆσον Νάξον. Οἱ Πέρσαι, ἐξανδραποδίσαντες ἐκ τῶν Ναξίων

Νόμισμα Ἐρετριέων.

ὅσους κατέφθασαν, ἔκαυσαν καὶ τὰ ἱερά καὶ τὴν πόλιν. Ταῦτα δὲ ποιήσαντες ἔπλεον κατὰ τῶν ἄλλων νήσων καὶ ὑπέτασσον αὐτάς. Ἀφοῦ δὲ περιέπλευσαν τὰς νήσους, προσωρμίσθησαν

εἰς τὴν Κάρυστον, διότι οἱ Καρύστιοι οὔτε ὁμήρους ἔδιδον, οὔτε ἐδέχοντο νὰ ἐκστρατεύσωσι κατὰ τῶν ἀστυγαιτόνων Ἐρετριέων καὶ Ἀθηναίων. Ἐλθόντες δ' οἱ ἐχθροὶ ἐπολιοῦρκουν τὴν Κάρυστον καὶ κατέστρεφον τὴν χώραν. μέχρις οὗ ὑπέκυψαν καὶ οἱ Καρύστιοι εἰς τὴν θέλησιν τῶν Περσῶν.

Οἱ δὲ Ἐρετριεῖς, μαθόντες ὅτι ἡ περσικὴ στρατιὰ ἐπέπλεε κατ' αὐτῶν, παρεκάλεσαν τοὺς Ἀθηναίους νὰ βοηθήσωσιν αὐτούς. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι δὲν ἠρνήθησαν τὴν ἐπικουρίαν, ἀλλὰ διέταξαν τοὺς τετρακισχίλους κληρούχους, τοὺς διαμένοντας ἐν Χαλκίδι, νὰ μεταβῶσι πρὸς βοήθειαν τῶν Ἐρετριέων· οὗτοι δ' ἐλθόντες καὶ μαθόντες ὅτι οἱ Ἐρετριεῖς ἄλλοι μὲν ἠθέλουν νὰ ἐγκταλίπωσι τὴν πόλιν καὶ νὰ φύ-

1. Τὸ Ἀλήιον πεδῖον κατεῖχε τὰ παράλια τῆς Κιλικίας, τὰ πρὸς βορρᾶν τῆς βορειοανατολικῆς ἄκρας τῆς νήσου Κύπρου.

2. Τῷ 490 πρὸ Χριστοῦ.

γωσιν εἰς τὰ ὄρη, ἄλλοι δέ, ὅτι ἐμελέτων προδοσίαν εἰς τοὺς Πέρσας, διέβησαν εἰς τὸν Ὠρωπὸν κατὰ συμβουλήν τοῦ Ἑρετριέως Αἰσχίνου καὶ ἐξησφάλισαν ἐκεῖ τὴν σωτηρίαν των.

Οἱ δὲ Ἑρετριεῖς, ἐπειδὴ ἦσαν περισσότεροὶ οἱ γνωμοδοτήσαντες νὰ μὴ ἀφῇσωσι τὴν πόλιν, κλεισθέντες εἰς τὸ τεῖχος ἐμάχοντο γενναίως ἐπὶ ἕξ ἡμέρας· τὴν δὲ ἐβδόμην διὰ προδοσίας ἐκυρίευσαν οἱ Πέρσαι τὴν πόλιν, ἐσύλησαν καὶ ἐκάυσαν τοὺς ναοὺς τῆς καὶ ἐξηνδραπόδισαν τοὺς ἀνθρώπους, ποιήσαντες κατὰ τὰς ἐντολάς τοῦ Δαρείου.

37. Ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη.

Οἱ Πέρσαι, ἀφοῦ ὑπέταξαν τὴν Ἑρέτριαν, ἔπλεον μετὰ τινας ἡμέρας κατὰ τῆς Ἀττικῆς, ἐλπίζοντες νὰ πρᾶξωσιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὰ αὐτά, τὰ ὅποια ἔπραξαν καὶ εἰς τοὺς Ἑρετριεῖς. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Μαραθῶν¹ ἦτο ἐπιτηδειότατος τόπος τῆς Ἀττικῆς δι' ἵππικόν καὶ ἔκειτο πλησιέστατα τῆς Ἑρετρίας, ὠδήγει εἰς τοῦτον τοὺς Πέρσας ὁ ἐξόριστος Ἰππίας, ὁ υἱὸς τοῦ Πεισιστράτου.

Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ὡς ἔμαθον ταῦτα, ἀποστέλλουσιν εἰς Σπάρτην τὸν κήρυκα Φειδιππίδην, ὅστις φθάσας μετὰ πορείαν δύο μόνον ἡμερῶν ἔλεγεν εἰς τοὺς ἄρχοντας· «ὦ Λακεδαιμόνιοι, οἱ Ἀθηναῖοι παρακαλοῦσιν ὑμᾶς νὰ βοηθήσητε αὐτοὺς καὶ νὰ μὴ παραβλέψητε νὰ ὑποδουλωθῇ ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἀρχαιοτάτῃ πόλιν τῆς Ἑλλάδος. Ἰδοὺ, ἢ Ἑρέτρια ὑπεδουλώθη καὶ ἢ Ἑλλὰς ἔγεινεν ἀσθνεστέρα, στερηθεῖσα πόλεως ἀξιολόγου». Ὁ μὲν κήρυξ ταῦτα ἔλεγεν· οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, ἂν καὶ εἶχον τὴν θέλησιν νὰ βοηθήσωσι τοὺς Ἀθηναίους, δὲν ἠδύναντο ἀμέσως νὰ πρᾶξωσι τοῦτο, ἐπειδὴ ἐδεσμεύοντο ὑπὸ τοῦ νόμου, ὅστις ἔλεγε νὰ μὴ ἐκστρατεύωσιν, ἐὰν δὲν γείνη πανσέληνος· ἡ δὲ σελήνη τότε ἦτο ἐννέα ἡμερῶν.

Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐξῆλθον εἰς τὸν Μαραθῶνα καὶ παρετάχθησαν ἐν τῷ τεμένει τοῦ Ἡρακλέους. Ἐκεῖ προσῆλθον αὐθορμήτως εἰς βοήθειαν αὐτῶν οἱ Πλαταιεῖς πανδημεῖ, χίλιοι ἐν ὄλῳ. Ὡδήγουν δὲ τοὺς Ἀθηναίους δέκα στρατηγοί, ἐκ τῶν ὁποίων δέκατος ἦτο ὁ Μιλ-

1. Ὁ Μαραθῶν εἶναι πεδιάς τῆς Ἀττικῆς ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς αὐτῆς παραλίας, ὅπισθεν τῆς Πεντέλης.

τιάδης. Αἱ γινώμει δὲ τῶν δέκα στρατηγῶν ἦσαν διηρημένοι εἰς δύο. Οἱ μὲν ἤθελον νὰ μὴ συμπλακῶσιν, ἐπειδὴ ἦσαν ὀλίγοι, οἱ δέ, ἐν οἷς καὶ ὁ Μιλτιάδης, πρὸς τὸν πόλεμον εἰς μάχην. Ἐπειδὴ λοιπὸν αἱ γινώμει ἦσαν διηρημένοι εἰς δύο καὶ ἡ νίκη ἐκκλίνειν ὑπὲρ τῆς χειροτέρας, ὁ Μιλτιάδης ἐλθὼν πρὸς τὸν πολέμαρχον¹ Καλλίμαχον ἔλεγε τὰ ἑξῆς· «Παρά σοῦ ἐξαρτᾶται, ὦ Καλλίμαχε, ἡ νὰ καταδουλώσῃς τὰς

Ὁ Μιλτιάδης.

» ὅποίαν οὐδὲ ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων² ἀφῆκαν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι σήμερον εὐρίσκονται εἰς τὸν μέγιστον τῶν κινδύνων. Καὶ ἂν μὲν ὑποκύψωσιν εἰς τοὺς Μήδους, εἶναι γνωστὸν τί θὰ πάθωσι παραδοθέντες εἰς τὸν Ἰππίαν, ἂν δὲ νικήσῃ αὕτη ἡ πόλις, δύναται νὰ καταστῇ ἡ πρώτη τῶν Ἑλληνίδων πόλεων. Ἴδού δὲ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ γείνη καὶ πῶς ἀπὸ σοῦ ἐξαρτᾶται τοῦτο. Αἱ γινώμει ἡμῶν τῶν στρατηγῶν, ὄντων δέκα, εἶναι εἰς δύο διηρημένοι· οἱ μὲν προτρέπουσι νὰ συμπλακῶμεν, οἱ δὲ οὐ. Ἐὰν σὺ προσθέσῃς τὴν ψῆφόν σου εἰς τὴν ἐμὴν γνώμην, ἔχεις πατρίδα ἐλευθέραν καὶ πόλιν πρώτην τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι. Ἐὰν δὲ προτιμήσῃς τὴν γνώμην τῶν ἀναβαλλόντων τὴν μάχην, θὰ σοι συμβῶσι τὰ ἐναντία ὧσιν σοὶ ὑπέδειξα ἀγαθῶν».

Ταῦτα λέγων ὁ Μιλτιάδης προσκτᾶται τὸν Καλλίμαχον. Καὶ οὕτω ἀπεφασίσθη νὰ συμπλακῶσι. Μετὰ δὲ ταῦτα ἕκαστος τῶν στρατη-

1. Ὁ πολέμαρχος ἦτο Ἄρχων, οὗ κύριον ἔργον ἦσαν τὰ πολεμικά.

2. Οἱ δύο οὗτοι φίλοι ἀφῆκαν μνήμην ἀθάνατον, διότι ἐφόνευσαν τὸν Ἰππαρχον κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν Παναθηναίων καὶ συνετέλεσαν οὕτω τὸ καθ' ἑαυτοὺς εἰς τὸ νὰ ἐκδιωχθῇ κατ'ὸν οἶκον ὁ Ἰππίας ὑπὸ τῶν ἐξωργισμένων κατ' αὐτοῦ Ἀθηναίων καὶ νὰ καταλυθῇ ὑπ' αὐτῶν ἡ τυραννίς. Οἱ Ἀθηναῖοι δὲ δὲν ἐλησμόνησαν τὸν Ἀρμόδιον καὶ τὸν Ἀριστογείτονα· καί, ὅτε μετὰ ταῦτα κατελύθη πράγματι ἡ τυραννίς, ἡ πόλις τοῦ λαοῦ ἐξύμνησε τοὺς τυραννοκτόνους καὶ ἡ τέχνη δι' εἰκόνων καὶ ἀναγλύφων καὶ ἀγαλμάτων ἀναπαρέστησεν αὐτούς.

γῶν, ὃν ἡ γνώμη ἦτο ὑπὲρ τῆς μάχης, παρεχώρει τὴν ἡμέραν τῆς στρατηγίας του εἰς τὸν Μιλτιάδην, διότι οὗτος ἦτο ὁ στρατηγικώτατος πάντων· οὗτος δὲ δὲν ἔκαμνε τὴν μάχην, ἕως ὅτου ἔφθασεν ἡ ἡμέρα τῆς ἰδικῆς του στρατηγίας. Τότε παρετάχθησαν οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέναντι τῶν Περσῶν. Καὶ τοῦ μὲν δεξιοῦ κέρατος ἡγήτο ὁ πολέμαρχος Καλλίμαχος, τὸ δὲ εὐώνυμον εἶχον οἱ Πλαταιεῖς. Ἐν ᾧ δὲ παρετάσσοντο οἱ Ἀθηναῖοι, ἐφρόντισαν ὥστε τὸ μῆκος τῆς γραμμῆς τοῦ στρατοῦ τῶν νὰ εἶναι ὅσον τὸ τοῦ Μηδικοῦ, διὰ νὰ ἀντιμετωπίζῃ αὐτόν. Ἐπειδὴ ὁμως ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἦτο ὀλίγος¹, τὸ μέσον τῆς γραμμῆς ἦτο ἀραιόν, καὶ ἐπομένως ἀσθενέστατον· ἐκάτερον ὁμως κέρας ἦτο πολὺ ἰσχυρὸν κατὰ τὸ πλῆθος.

Ἀφοῦ δὲ παρετάχθησαν, ὤρμησαν οἱ Ἀθηναῖοι μὲ βῆμα ταχὺ κατὰ τῶν βαρβάρων· ἡ δὲ μεταξὺ τῶν δύο στρατευμάτων ἀπόστασις ἦτο σχεδὸν ὀκτὼ σταδίων². Οἱ δὲ Πέρσαι, βλέποντες τοὺς ὀλίγους Ἀθηναίους δρομαίως ἐπερχομένους, ἔλεγον ὅτι παρεφρόνησαν, ἕως οὗ πλησιάζαντες οὗτοι ἐπολέμησαν ἀνδρείως ἐπὶ πολλὴν ὥραν, τρέψαντες εἰς φυγὴν τοὺς Πέρσας.

Ἐν ἀρχῇ, κατὰ τὸ μέσον τοῦ στρατοπέδου ἐνίκων οἱ βάρβαροι, οἱ ὁποῖοι διχοσπάζαντες τοῦτο ἐδίωκον τοὺς Ἕλληνας πρὸς τὴν Μεσόγειον³. καθ' ἑκάτερον ὁμως κέρας ἐνίκων οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Πλαταιεῖς. Νικῶντες δέ, τοὺς μὲν τραπέντας ἐκ τῶν βαρβάρων εἰς φυγὴν ἄφρινον νὰ φεύγωσιν, αὐτοὶ δ' ἐνώσαντες τὰ δύο κέρατα ἐμάχοντο κατ' ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι διέσπασαν τὸ μέσον τοῦ στρατοπέδου τῶν ἐνίκων δὲ οἱ Ἀθηναῖοι. Ἠκολούθησαν δὲ τοὺς φεύγοντας Πέρσας μέχρι τῆς θαλάσσης, ὅπου ἐκυρίευσαν καὶ ἐπὶ τὰς ναῦς αὐτῶν.

Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ φονεύεται ὁ πολέμαρχος Καλλίμαχος, ἀγωνισθεὶς ἀνδρείως, καὶ εἰς τῶν δέκα στρατηγῶν, ὁ Στησίλοχος· προσέτι δὲ καὶ πολλοὶ ἄλλοι, ἐν ὧν ἕκαστον ἐνενήκοντα δύο· ἐκ δὲ τῶν βαρβάρων ἐφονεύθησαν ἕξ χιλιάδες καὶ τετρακόσιοι.

Οἱ δὲ λοιποὶ ἀνεχώρησαν ἐκεῖθεν μὲ τὰς ναῦς, καὶ ἀνχλαβόντες ἐκ τῆς Εὐβοίας τοὺς ἀνδραποδισθέντας Ἐρετριεῖς, περιέπλεον τὸ

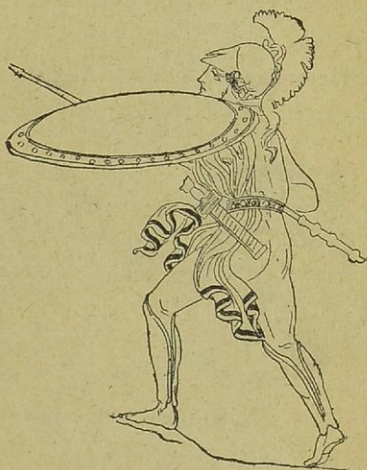
1. Ἐν ὧν ἑνδεκα χιλιάδες, ἐνῶ ὁ τῶν Περσῶν ἦτο δεκαπλάσιος.

2. Ὀκτὼ στάδια ἰσοδυναμοῦσι πρὸς 1480 περίπου γαλλικὰ μέτρα.

3. Μεσόγαια—μέρος τι τῆς Ἀττικῆς.

ταφέρνης, ἅμα ἀπέβησαν εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀνήγαγον εἰς τὰ Σοῦσα· ὁ δὲ βασιλεὺς δὲν ἐκκακοποίησεν αὐτούς, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας ἔδωκε νὰ κοιμήσῃσι χωρίον τι, τὸ ὁποῖον ἐκαλεῖτο Ἀρδέρικκα καὶ ἀπέχετο τῶν Σούσων διακόσια δέκα στάδια.

Ἐκ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων ἦλθον εἰς τὰς Ἀθήνας μετὰ τὴν πανσέληνον δύο χιλιᾶδες ἀνδρῶν βαδίζοντες τόσον ταχέως διὰ νὰ προφθάσῃσι εἰς τὴν μάχην, ὥστε ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς Σπάρτης ἔφθασαν εἰς τὴν Ἀττικὴν. Φθάσαντες ὁμῶς μετὰ τὴν μάχην, ἐπεθύμουν νὰ ἴδωσι τοῦλάχιστον τοὺς Μήδους νεκρούς. Μεταβάντες δὲ εἰς τὸν Μαραθῶνα εἶδον αὐτούς. Μετὰ ταῦτα, ἐπαινοῦντες τοὺς Ἀθηναίους καὶ τὸ κατόρθωμα αὐτῶν ἐπέστρεφον ὀπίσω. Τοιοῦτοτρόπως ἐτελείωσεν ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη, (ἡ ὁποία ἔγεινε κατὰ τὸ ἔτος 490 πρὸ Χριστοῦ).

Ὀπλίτης Ἕλλην.

38. Ὁ οἶκος τῶν Ἀλκμεωνιδῶν.

Ὅτε οἱ βάρβαροι ἀπὸ τοῦ Μαραθῶνος ἔπλευσαν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἵνα καταλάβωσιν αὐτάς, λέγεται ὅτι ἔπραξαν τοῦτο ἐκ συνθήματος τῶν Ἀλκμεωνιδῶν (ἐξόχου ἀριστοκρατικῆς οἰκογενείας ἐν Ἀθήναις), οἱ ὁποῖοι ὑψώσαντες δῆθεν ἀσπίδα ἐγνωστοποίησαν οὕτως εἰς τοὺς ἐχθρούς ὅτι ἡ πόλις ἦτο ἀνυπεράσπιστος· ἡ πρᾶξις ὁμῶς αὕτη δὲν βεβαιοῦται ὅτι ὄντως ἔγεινεν ὑπὸ τῶν Ἀλκμεωνιδῶν, διότι οἱ Ἀλκμεωνίδαι πάντοτε ἐμίσουν καὶ ἐπολέμουν τὴν τυραννίδα, καὶ ἐπομένως δὲν ἦτο δυνατόν νὰ θέλωσι τὸν βάρβαρον καὶ τὸν ἐξορισθέντα Ἱππῖαν, ὅστις ἦτο εἰς ἄκρον ἐχθρὸς των.

Ἀλλ' ἴσως εἴπῃ τις, ὅτι παρεκινήθησαν νὰ προδώσῃσι τὴν πατρίδα, ἔχοντες δυσχρήστειάν τινα κατὰ τοῦ δήμου Ἀθηναίων. Ἀλλ'

ἦτο γνωστόν, ὅτι μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων δὲν ἦσαν ἄλλοι ἐξοχώτεροι αὐτῶν, οὐδὲ ἐτιμῶντο ἄλλοι ὡς αὐτοί. Ὁ ὀρθὸς λοιπὸν λόγος δὲν ἐπιτρέπει νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἡ ἀσπίς ὑψώθη ὑπὸ τῶν Ἀλκμεωνιδῶν ἐπὶ τοιούτῳ λόγῳ. Καὶ ἀληθῶς μὲν ὑψώθη ἀσπίς, ἀλλ' εἶναι ἄγνωστον τίς ὑψωσεν αὐτήν.

Οἱ δὲ Ἀλκμεωνίδαι ἦσαν μὲν ἀνέκαθεν ἐπιφανεῖς ἐν Ἀθήναις, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Ἀλκμέωνος καὶ τοῦ Μεγακλέους ἔγειναν ἐπιφανέστατοι, καὶ ἰδοὺ πῶς.

Πρῶτον μὲν, διότι ὁ Ἀλκμέων ὑπεδέχθη ποτὲ εὐγενῶς καὶ συνέδραμε προθύμως τοὺς Λυδοὺς τοὺς σταλέντας ἐκ τῶν Σάρδεων ὑπὸ τοῦ Κροίσου, ἵνα ἐρω-

Νόμισμα Ἀθηναίων.

τήσωσι τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν. Ὁ δὲ Κροῖσος, μαθὼν ταύτας τὰς ἐκδουλεύσεις αὐτοῦ, ἔστειλε καὶ τὸν ἐκάλεσε νὰ ἔλθῃ εἰς τὰς Σάρδεις· ὅτε δὲ ἦλθεν, ὁ Κροῖσος τῷ εἶπεν ὅτι προσφέρει δῶρον

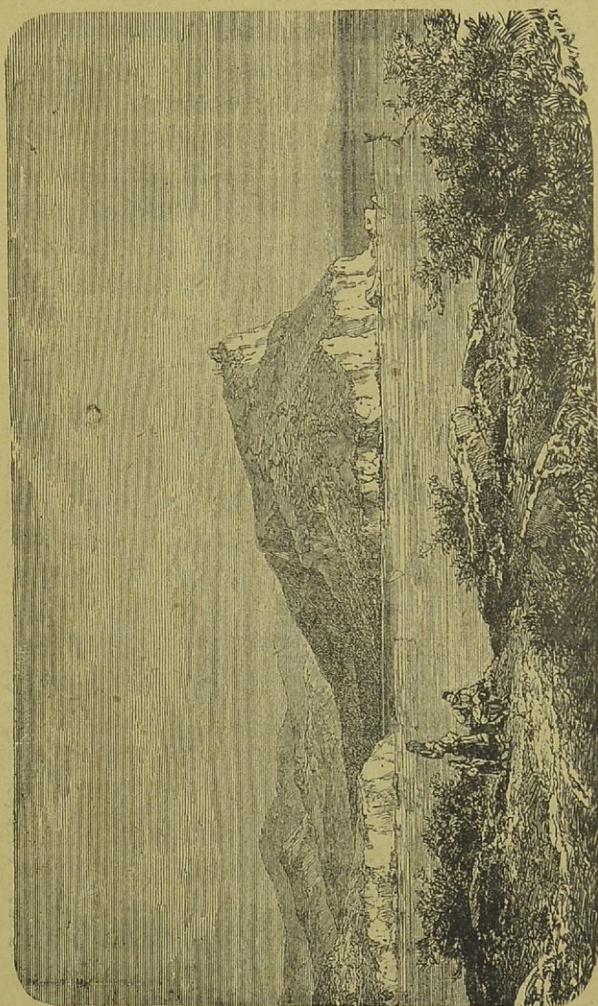
εἰς αὐτὸν ὅσον χρυσὸν ἤθελε δυνηθῇ νὰ λάβῃ ἐκ τῆς ἀποθήκης καὶ νὰ φέρῃ ἐπάνω του ἅπαξ.

Τότε ὁ Ἀλκμέων μηχανᾶται τὰ ἐξῆς· ἐνδυθεὶς χιτῶνα μέγαν καὶ ἀφήσας πολλὴν εὐρυχωρίαν περὶ τὸ στῆθος καὶ ὑποδυθεὶς τοὺς εὐρυτάτους κοθόρνους¹, τοὺς ὁποίους ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ, εἰσῆλθεν εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον τοῦ Κροίσου, ὅπου τὸν ᾠδήγησαν. Εἰσπεσὼν δὲ εἰς σωρὸν ψήγματος², πρῶτον μὲν ἐγέμισε τοὺς κοθόρνους παρὰ τὰς κνήμας θέσας ἐντὸς ὅσον χρυσὸν ἐχώρου· ἔπειτα δ' ἐγέμισεν ὅλον τὸν κόλπον³ καὶ ἔρριπεν εἰς τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς του ψῆγμα, καὶ ἄλλο ἔλαβεν εἰς τὸ στόμα, καὶ ἐξήρχετο ἐκ τοῦ θησαυροφυλακίου, μόλις μὲν ἔλκων τοὺς κοθόρνους, μὲ πᾶν ἄλλο δ' ὁμοιάζων ἢ μὲ ἀνθρωπον. Ὁ δὲ Κροῖσος ἰδὼν αὐτὸν ἐγέλασε καὶ ἐδῶρσεν εἰς

1. Ὑποδήματα μεγάλα.

2. Ἀκατεργάστου χρυσοῦ καθαροῦ, εἰς κόνιν.

3. Τὸν κόρπον του.

Τὸ ἀγροτήριον Σούνιον.

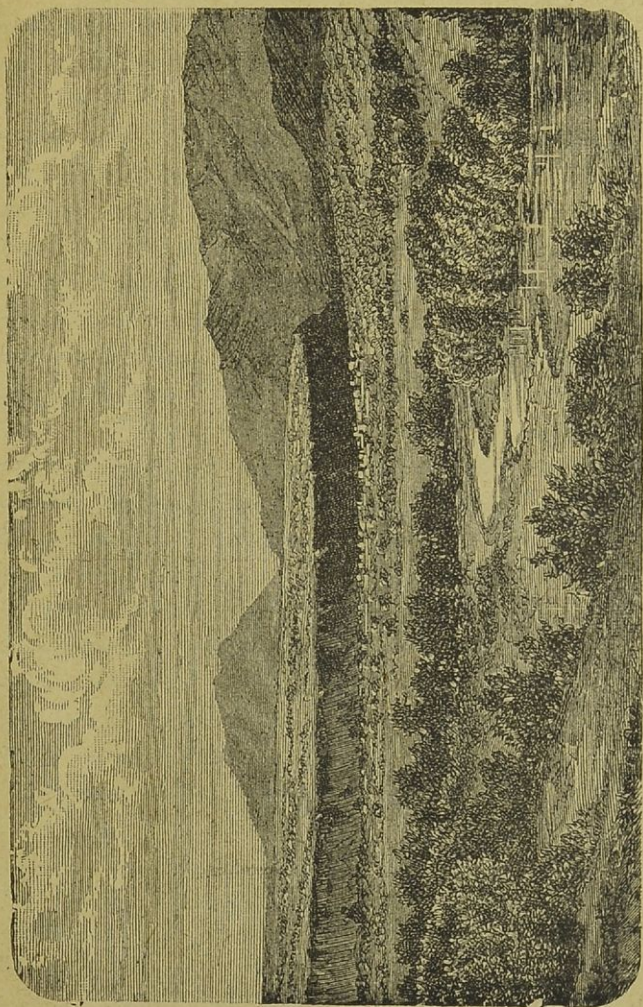
αὐτὸν καὶ ἐκεῖνα πάντα καὶ ἕτερα ὅχι ὀλιγώτερα ἐκεῖνων. Τοιούτο-
τρόπως ἐπλούτησεν ἡ οἰκογένεια αὕτη μεγάλως.

Δεύτερον δέ, κατὰ τὴν ἐπομένην γενεάν, ὁ τύραννος τῆς Σικυῶ-
νος Κλεισθένης ὕψωσε τὴν οἰκογένειαν ταύτην τοσοῦτον, ὥστε ἔγινε
μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων πολὺ ὀνομαστοτέρα ἢ πρότερον. Ὁ Κλεισθέ-
νης αὐτός εἶχε θυγατέρα ὀνομαζομένην Ἀγαρίστην, τὴν ὁποίαν ἠθέ-
λησε νὰ δώσῃ γυναῖκα εἰς τὸν ἄριστον ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων. Ὅτε
λοιπὸν ἦλθεν ἡ ἐορτὴ τῶν Ὀλυμπίων, νικήσας ἐν αὐτοῖς ὁ Κλεισθέ-
νης μὲ τέθριππον, ἐκήρυξεν, ὅστις ἐκ τῶν Ἑλλήνων θεωρεῖ αὐτὸν
ἄξιον νὰ γείνη γαμβρὸς τοῦ Κλεισθένου, νὰ ἔλθῃ μετὰ ἐξήκοντα
ἡμέρας ἢ καὶ πρότερον εἰς Σικυῶνα· διότι ὁ Κλεισθένης θὰ τελέσῃ
τὸν γάμον ἐντὸς ἐνὸς ἔτους, ἀρχομένου ἀπὸ τῆς ἐξηκοστῆς μετὰ τὸ
κήρυγμα ἡμέρας.

Τότε ὅσοι ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἦσαν ἐπιφανεῖς ἤρχοντο ὡς μνηστῆ-
ρες. Ἦλθον λοιπὸν ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Ἑλλάδος οἱ ἐπιφανέστι-
τοι, ἐκ δὲ τῶν Ἀθηνῶν ἦλθεν ὁ Μεγακλῆς, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλκμέωνος
ἐκείνου, ὅστις εἶχε μεταβῆ πρὸς τὸν Κροῖσον καὶ εἰς ἄλλος, ὁ Ἴπ-
ποκλείδης ὁ υἱὸς τοῦ Τισάνδρου, ὅστις ὑπερεῖχε τῶν Ἀθηναίων κατὰ
τὰ πλούτη καὶ τὴν ὥραϊότητα. Συνεποσώθησαν δὲ ὅλοι οἱ μνηστῆ-
ρες τῆς Ἀγαρίστης εἰς δέκα καὶ τρεῖς.

Ἐλθόντων δὲ τούτων κατὰ τὴν προεირημένην ἡμέραν, ὁ Κλεισθέ-
νης πρῶτον ἠρώτα νὰ μάθῃ τὴν πατρίδα καὶ τὴν οἰκογένειαν ἐκά-
στου, μετὰ δὲ ταῦτα κρατῶν αὐτοὺς ἐν τῷ οἴκῳ του ἐπὶ ἓν ἔτος ἐδο-
κίμαζε τὴν ἀνδραγαθίαν καὶ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν ἀνατροφὴν καὶ
τὸν τρόπον ἐκάστου· ἤρεσκον δὲ εἰς αὐτὸν ἐκ πάντων οἱ ἀπὸ τῶν
Ἀθηνῶν ἐλθόντες, καὶ ἐκ τούτων μᾶλλον Ἴπποκλείδης ὁ Τισάνδρου.

Ὅτε δ' ἔφθασεν ἡ προσδιωρισμένη ἡμέρα τῆς τελέσεως τοῦ γάμου,
καθ' ἣν ὁ Κλεισθένης ἔπρεπε ν' ἀποφανθῇ τίνα ἐξ ὅλων προετίμα ὡς
γαμβρόν του, θυσιάσας ἐκτὸν βοῦς εὐώχει καὶ αὐτοὺς τοὺς μνηστῆ-
ρας καὶ τοὺς Σικυωνίους πάντας. Περαιτωθέντος δὲ τοῦ δείπνου,
συνεζήτησαν περὶ μουσικῆς καὶ περὶ ἄλλων ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα ὁ
λόγος ἔφερεν εἰς μέσον. Προχωρούσης δὲ τῆς πόσεως, ὁ Ἴπποκλείδης
ἐκάλεσε τὸν αὐλητὴν νὰ αὐλήσῃ ἐν ᾄσμα χοροῦ. Τούτου δὲ γενομέ-
νου, ἐχόρευεν ὁ Ἴπποκλείδης. Ὁ Κλεισθένης ὁμῶς, ὢν θεατής,
ἔβλεπε μὲ δυσχάρεσκειαν τὸ πρᾶγμα.

Τοποθεσία τῆς Σικυῶνος.

Μετὰ δὲ ταῦτα, σταματήσας ὀλίγον ὁ Ἴπποκλείδης, διέταξε καὶ τῷ ἔφεραν τράπεζαν· ἀναβὰς δ' ἐπ' αὐτῆς, πρῶτον μὲν ἐχόρευσε κατὰ τρόπους Λακωνικούς, ἔπειτα δὲ κατὰ τρόπους Ἀττικούς καὶ τρίτον στηρίζας τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῆς τραπέζης ἐχειρονόμει διὰ τῶν σκελῶν του.

Ὁ δὲ Κλεισθένης, ἐν ὧσιν μὲν ὁ Ἴπποκλείδης ἐχόρευε τὰ πρῶτα καὶ τὰ δευτέρα εἶδη τοῦ χοροῦ, ἐκράτει ἐκυτόν, μὴ θέλων νὰ ἐκραγῇ κατ' αὐτοῦ, ἂν καὶ ἡσθάνετο μεγάλην πλῆσιν ἀηδίαν καὶ ἀποστροφὴν νὰ τὸν κάμῃ γαμβρόν του διὰ τε τὸν χορὸν καὶ διὰ τὴν ἀναίδειάν του· ὡς δὲ εἶδεν αὐτὸν χειρονομήσαντα διὰ τῶν σκελῶν, δὲν ἡδυνήθη πλῆσιν νὰ κρατήσῃ ἐκυτόν καὶ εἶπεν· «ὦ παῖ τοῦ Τισάνδρου, διὰ τοῦ χοροῦ σου ἔχασας τὸν γάμον»· ὁ δὲ Ἴπποκλείδης ἀπήντησεν· «οὐ φροντὶς Ἴπποκλείδῃ», δηλαδὴ τὸν Ἴπποκλείδῃ δὲν τὸν μέλει. Ἐκτοτε δὲ ἡ φράσις αὕτη ἔμεινε παροιμιώδης.

Τότε ὁ Κλεισθένης ζητήσας νὰ σιωπήσωσιν ἔλεξεν εἰς τὸ μέσον τὰ ἑξῆς· «ὦ ἄνδρες μνηστῆρες τῆς θυγατρὸς μου, ἐγὼ ὅλους ὑμᾶς »ἐπαινῶ, καί, ἂν ἦτο δυνατόν, ὅλους θὰ σὰς εὐχαρίστουν. Ἀλλ' »ἐπειδὴ τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν, διότι ἡ κόρη μου εἶναι μία, εἰς μὲν »τοὺς ἀποκλειομένους ἐκ τοῦ γάμου τούτου δίδω εἰς ἕκαστον ἓν τὰ-» »λκοντον ἀργυρίου, ἕνεκα τῆς τιμῆς, ἣν μοὶ ἐκάματε, θελήσαντες νὰ »νυμφευθῇτε τὴν θυγατέρα μου, καὶ ἕνεκα τῆς ἐκ τοῦ οἴκου σας ἀπο-» »δημίας» μνηστεύω δὲ τὴν θυγατέρα μου Ἀγαρίστην μὲ τὸν Μεγα-» »κλέα τοῦ Ἀλκμεωνος κατὰ τὰ ἔθιμα τῶν Ἀθηναίων». Εἰπόντος δὲ τοῦ Μεγακλέους ὅτι δέχεται τοῦτο, ἐπεκυρώθη ὁ γάμος ὑπὸ τοῦ Κλεισθένους.

Τοσαῦτα ἔγειναν περὶ τῆς κρίσεως τῶν μνηστῆρων, καὶ οὕτως οἱ Ἀλκμεωνίδαι ἐφημίσθησαν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα.

39. Ὁ Μιλτιάδης ἀποθνήσκει.

Μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην ὁ Μιλτιάδης, ὅστις καὶ πρότερον εἶχεν ὑπόληψιν παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις, τότε ἔτι μᾶλλον ἀπήλασε τοιαύτης. Λέγων δὲ εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὅτι θὰ καταπλουτίσῃ αὐτούς. Ἐξήντηται ποιεῖται ὑποσημειώματα καὶ ἑστίασιν καὶ χορή-

ματς, ἵνα ἐκστρατεύσῃ κατὰ χώρας πλουσιωτάτης, τῆς ὁποίας δὲν ἀνέφερε τὸ ὄνομα. Οἱ Ἀθηναῖοι, παρὰ συρθέντες ὑπὸ τῶν λόγων του, ἔδωκαν εἰς αὐτὸν ὅ, τι ἐζήτει.

Παραλαβὼν δ' ὁ Μιλτιάδης τὸν στρατὸν ἔπλεε κατὰ τῆς Πάρου, πρόφασιν μὲν ἔχων ὅτι οἱ Πάριοι πρότερον μὲ τριήρεις ἐξεστράτευσαν εἰς τὸν Μαραθῶνα μετὰ τῶν Περσῶν κατὰ τῶν Ἀθηναίων, πράγματι ὅμως ἐπειδὴ εἶχε πάθος κατ' αὐτῶν. Φθάσας δὲ εἰς τὴν Πάρον ὁ Μιλτιάδης ἐπολιόρκει τοὺς Πάριους κεκλεισμένους ἐντὸς τοῦ τείχους· πέμπων δὲ κήρυκα ἐζήτει ἐκκτὸν τάλαντα, λέγων ὅτι δὲν θ' ἀπομακρύνῃ τὸν στρατὸν πρὶν ὑποτάξῃ αὐτούς, ἐὰν δὲν τῷ δώσωσι χρήματα. Οἱ δὲ Πάριοι δὲν διανοοῦντο νὰ δώσωσι χρήματα τῷ Μιλτιάδῃ, ἀλλ' ἐσκέπτοντο πῶς νὰ διαφυλάξωσι τὴν πόλιν.

Ἐν ᾧ δ' ὁ Μιλτιάδης εὐρίσκειτο εἰς ἀπορίαν, ἐλθοῦσα ἰερεῖά τις Παρία, καλουμένη Τιμώ, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν συμβουλὰς τινὰς πῶς νὰ κυριεύσῃ τὴν Πάρον. Μετὰ ταῦτα ὁ Μιλτιάδης, κατὰ τὰς συμβουλὰς τῆς Τιμῆς, ὑπερπηδήσας τὸ περίσραγμα τοῦ ναοῦ τῆς Δήμητρος, ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο ν' ἀνοίξῃ τὰς πύλας, ἐπορεύθη πρὸ τῶν θυρῶν τοῦ ναοῦ· ἐκεῖ κατέλαβεν αὐτὸν τρόμος καὶ ἐπέστρεψεν ὀπίσω· ὑπερπηδῶν δὲ πάλιν τὸν φράκτην, ἔσπασε τὸν μηρόν του· ἄλλοι δὲ λέγουσιν ὅτι ἐξήρθωσε τὸ γόνυ.

Ὁ Μιλτιάδης λοιπὸν κακῶς ἔχων ἀπέπλευσεν ὀπίσω μετὰ εἰκοσιν ἕξ ἡμερῶν πολιορκίαν καὶ ἐρήμωσιν τῆς νήσου, χωρὶς οὔτε χρήματα νὰ φέρῃ εἰς τοὺς Ἀθηναίους οὔτε τὴν Πάρον νὰ ὑποτάξῃ. Ἐπιστρέψας δὲ εἰς τὰς Ἀθήνας κατηγορήθη εἰς τὸν δῆμον ὡς ἐνοχος θανάτου διὰ τὴν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἀπάτην. Ἐπειδὴ δὲ ὡς ἐκ τῆς ἀσθενείας δὲν ἠδύνατο ἐν τῷ δικαστηρίῳ ν' ἀπολογηθῇ μόνος, οἱ φίλοι του ἀπελογοῦντο ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀναφέροντες τὰ μεγάλα κατωρθώματά του. Τοιοῦτοτρόπως δὲ ὁ δῆμος ἀπῆλλαξε μὲν αὐτὸν τοῦ θανάτου, ὑποχρέωσεν ὅμως νὰ πληρώσῃ διὰ τὴν ἀδικίαν πρόστιμον πεντήκοντα τάλαντων¹. Μετὰ ταῦτα δέ, γαγγραινώθέντος καὶ σπέντος τοῦ μηροῦ, ἀπέθανεν ὁ Μιλτιάδης, τὰ πεντήκοντα δὲ τάλαντα ἐπλήρωσεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κίμων².

1. Τὸ τάλαντον τῶν ἀρχαίων ἰσοδυναμ. ἢ πρὸς ἕξ περίπου χιλιάδας δραχμῶν.

2. Τῷ 489 πρὸ Χριστοῦ.

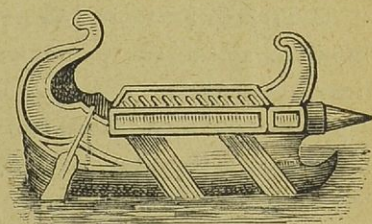
Πολύμνια.

40. Προετοιμασίαι τῶν Περσῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Δαρεῖος ἀποθνήσκει. Ὁ Ξέρξης γίνεται βασιλεὺς.

Ὅτε δὲ ἦλθεν ἡ ἀγγελία εἰς τὸν βασιλέα Δαρεῖον περὶ τῆς ἐν Μακραθῶνι μάχης, ὠργίσθη ἔτι μᾶλλον κατὰ τῶν Ἀθηναίων, κατὰ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ πρότερον ὠργισμένος διὰ τὴν εἰς τὰς Σάρδεις εἰσβολήν. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ ἐκστρατεύσῃ αὐτοπροσώπως κατὰ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἔπεμπεν ἀγγέλους εἰς τὰς διαφόρους πόλεις, παραγγέλλων νὰ ἐτοιμάζωσι στρατὸν πολὺν καὶ ναῦς καὶ ἵππους καὶ τροφὰς καὶ πλοῖα ¹. Κυκλοφορούσης δὲ τῆς παραγγελίας ταύτης, ἡ Ἀσία ἦτο εἰς κίνησιν ἐπὶ τρία ἔτη, ἐτοιμαζομένη νὰ πέμψῃ στρατὸν τὸν ἄριστον, ὡς πεμπόμενον κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ἀλλὰ τὸ τέταρτον ἔτος ² οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ ὑποδουλωθέντες ὑπὸ τοῦ Καμβύσου, ἀπεστάτησαν ἀπὸ τῶν Περσῶν. Τότε ὁ Δαρεῖος ἤβριξε τὰς προετοιμασίας του ἔτι μᾶλλον, ἵνα ἐκστρατεύσῃ κατ' ἀμφοτέρων. Ἀσθενήσας ὁμως ἀπέθανε τὸ ἐπόμενον ἔτος, βασιλεύσας τριάκοντα καὶ ἑξ ἔτη ³, χωρὶς νὰ προφθάσῃ νὰ τιμωρήσῃ οὔτε τοὺς ἀποστατήσαντας Αἰγυπτίους οὔτε τοὺς Ἀθηναίους.

Ἀποθανόντος δὲ τοῦ Δαρείου, ἡ βασιλεία περιῆλθεν εἰς τὸν υἱὸν του Ξέρξην. Ὁ Ξέρξης κατὰ μὲν τῆς Ἑλλάδος οὐδαμῶς εἶχε διαθέσιν νὰ ἐκστρατεύσῃ· συνήθροιζεν ὁμως στρατὸν κατὰ τῆς Αἰγύπτου. Τότε ὁ Μαρδόνιος ὁ υἱὸς τοῦ Γωθροῦ, ὅστις ἦτο πρῶτος ἐξ ἀδελφῶν τοῦ Ξέρξου καὶ γαμβρὸς αὐτοῦ ἐπ' ἀδελφῇ ⁴, λέγει εἰς αὐτόν· «Δέσποτα, δὲν εἶναι πρέπον νὰ μὴ τιμωρηθῶσιν οἱ Ἀθηναῖοι δι-

Ἀρχαῖον πολεμικὸν πλοῖον
(μετ' ἐμβόλου).

1. Πλοῖα ἐκαλοῦντο τὰ φορτηγὰ ἐν γένει, τὰ δὲ κυρίως πολεμικὰ ἐκαλοῦντο νῆες, τριήρεις κλπ.

2. Τῷ 486 πρὸ Χριστοῦ.

3. Ἀπὸ τοῦ 521—485 πρὸ Χριστοῦ.

4. Διότι εἶχε νυμφευθῇ τὴν θυγατέρα τοῦ Δαρείου Ἀρταζώστραν. (Ἴδε § 33).

» ὅσα κακὰ ἐπράξαν πρὸς τοὺς Πέρσας. Τελείωσον ὁμῶς τὴν παροῦσαν ἐπιχείρησιν κατὰ τῆς Αἰγύπτου, καὶ στρατηλάτει κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, ἵνα φημισθῇς καὶ ἵνα μηδεὶς εἰς τὸ ἐξῆς τολμᾷ νὰ ἐκστρατεύῃ κατὰ τῆς σῆς χώρας».

Ἐλεγε δὲ ταῦτα ὁ Μαρδόνιος, ἐπιθυμῶν νεωτέρας ἐπιχειρήσεις καὶ θέλων νὰ γείνη αὐτὸς διοικητῆς τῆς Ἑλλάδος. Ὅθεν, ἀφοῦ ὁ Ξέρξης ἐξεστράτευσεν καὶ ὑπεδούλωσεν¹ τὴν Αἰγύπτου ὅλην, ἐσκέπτετο νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Ἀθηνῶν.

41. Τὸ συμβούλιον τῶν Περσῶν.

Ὁ Ξέρξης σκεπτόμενος νὰ ἐκστρατεύσῃ αὐτοπροσώπως κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, συνεκάλεσε τοὺς ἀρίστους τῶν Περσῶν εἰς ἐκκλησίαν καὶ εἶπεν αὐτοῖς τάδε « Ἄνδρες Πέρσαι, σκέπτομαι νὰ συνεχίσω τὰ ἔργα τῶν πρὸ ἐμοῦ βασιλευσάντων. Καὶ ὅσα μὲν ἔβην ἐκυρίευσαν ὁ Κύρος καὶ ὁ Κμβύσης καὶ ὁ πατήρ μου Δαρεῖος, περιττὸν θὰ ᾔητο νὰ λέγῃ τις πρὸς γνωρίζοντας. Ἐπιθυμῶν δὲ καὶ ἐγὼ νὰ μὴ φανῶ κατώτερος ἐκείνων καὶ θέλων νὰ τιμωρήσω τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν, συνεκάλεσα ὑμᾶς τῶρα, ἵνα φανερώσω τί σκέπτομαι νὰ πράξω.

» Σκέπτομαι νὰ ζεύξω τὸν Ἑλλήσποντον καὶ νὰ ὀδηγήσω στρατὸν διὰ τῆς Εὐρώπης ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, ἵνα ἐκδικηθῶ τοὺς Ἀθηναίους δι' ὅσα ἐπράξαν πρὸς τοὺς Πέρσας καὶ τὸν πατέρα μου, ὅστις, ὡς γνωρίζετε, πολὺ ἐπεθύμει τὴν τιμωρίαν των. Διὰ ταῦτα θὰ κυριεύσω καὶ θὰ παραδώσω εἰς τὸ πῦρ τὰς Ἀθήνας, διότι πρῶτοι οἱ Ἀθηναῖοι ἠδίκησαν ἐμὲ καὶ τὸν πατέρα μου. Πρῶτον μὲν μετὰ τοῦ δούλου ἡμῶν Ἀρισταγόρου τοῦ Μιλησίου ἔκαυσαν τὰς Σάρδεϊς, δεύτερον δὲ κατέστρεψαν τὸν στρατὸν τοῦ Δάτιδος καὶ Ἀρταφέρνης.

» Ἐνεκα λοιπὸν τούτων θὰ ἐτοιμασθῶ νὰ ἐκστρατεύσω κατ' αὐτῶν· ἂν δὲ ὑποτάξωμεν τούτους καὶ τοὺς πλησιοχώρους τούτων Πελοποννησίους, θὰ καταστῶμεν εὐκόλως παντοκράτορες ὅλης τῆς γῆς.

» Ὑμεῖς δὲ θὰ μὲ εὐχαριστήσητε πολὺ, ἐὰν ἔλθῃτε πάντες προθύμως, ὅταν σῆς προσκαλέσω ὅστις δ' ἂν ἔλθῃ ἔχων στρατὸν κάλλι-

1. Τῷ 484 πρὸ Χριστοῦ.

»στα παρσκευασμένον, θὰ λάβῃ παρ' ἐμοῦ πολυτιμότατα δῶρα.
»Ταῦτα μὲν λοιπὸν οὕτω πρέπει νὰ γείνωσιν. Ἴνα μὴ νομίζετε δὲ
»ὅτι ἐγὼ σκέπτομαι μόνος μου, θέτω τὸ πρᾶγμα εἰς κοινὴν συζήτη-
»σιν, καὶ προτρέπω νὰ εἴπῃ, ὅστις ἐξ ὑμῶν θέλει, τὴν γνώμην του.»

Ὁ Εὐέρξης ταῦτα εἰπὼν ἔπαυσεν. Μετ' αὐτὸν δ' ὁ Μακεδόνιος ἔλε-
γεν· «ὦ δέσποτα, εἶσαι ὁ ἄριστος ὅχι μόνον τῶν μέχρι τοῦδε ὑπαρ-
»ξάντων Περσῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν μελλόντων νὰ γεννηθῶσι· διότι καὶ
»ὅσα ὁμιλῶν εἶπες εἶναι ἄριστα καὶ ἀληθέστατα, καὶ τοὺς κατοικοῦν-
»τας ἐν τῇ Εὐρώπῃ Ἰωνας¹, ἀνθρώπους ἀναξίους, δὲν θ' ἀφήσῃς νὰ
»καταγελάσωσιν ἡμᾶς. Διότι θὰ ᾔτο δεινὸν πρᾶγμα νὰ ὑποτάζωμεν
»τοὺς Σάκας καὶ τοὺς Ἰνδοὺς καὶ τοὺς Αἰθίοπας καὶ τοὺς Ἀσσυρίους
»καὶ τόσα ἄλλα πολλὰ καὶ μεγάλα ἔθνη, οὐδόλως ἀδικήσαντα τοὺς
»Πέρσας, ν' ἀφήσωμεν δ' ἀτιμωρήτους τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες πρῶ-
»τοι ἠδίκησαν ἡμᾶς. Τί φοβηθέντες; ποίαν συνάθροισιν στρατοῦ;
»ποίαν δὲ χρημάτων δύναμιν; Οἱ Ἕλληνες εἶναι ἀσθενεῖς, ὡς ἐγὼ
»αὐτὸς ἐδοκίμασα αὐτούς, ὅτε προυχώρησα μέχρι Μακεδονίας· προσ-
»έτι δὲ εἶναι ἀπερίσκεπτοι καὶ ἄπειροι τοῦ πολέμου, ἐρίζουσι δὲ καὶ
»πρὸς ἀλλήλους.

»Τίς δὲ θὰ ἐναντιωθῇ, ὦ βασιλεῦ, εἰς σέ, ὅστις ἄγεις ὅλον τὸ
»πλῆθος καὶ τὰς ναῦς τῆς Ἀσίας; Ὡς ἐγὼ φρονῶ, οἱ Ἕλληνες δὲν
»ἔφθασαν εἰς τοσοῦτον θράσος. Ἐὰν ὁμῶς ἐγὼ ἀπατηθῶ καὶ αὐτοὶ
»ἐξ ἀπερισκεψίας ἔλθωσιν εἰς μάχην μὲ ἡμᾶς, θὰ λάβωσι πείραν ὅτι
»νεῖμεθα οἱ ἄριστοι τῶν ἀνθρώπων εἰς τὰ πολεμικὰ ἔργα.» Ὁ Μακ-
»εδόνιος, τοσαῦτα εἰπὼν πρὸς ἀνάπτουξιν καὶ ὑποστήριξιν τῆς γνώμης
»τοῦ Εὐέρξου, ἔπαυσεν.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἄλλοι Πέρσαι ἐσιώπων καὶ δὲν ἐτόλμων νὰ ἐκφέρω-
»σιν ἐναντίαν γνώμην, ὁ Ἀρτάβανος, ὢν θεῖος τοῦ Εὐέρξου, ἔλαβε τὸ
»θάρρος καὶ ἔλεγε τὰ ἐξῆς· «ὦ βασιλεῦ, ἐὰν δὲν λεχθῶσι γινῶμαι
»ἐναντίαι πρὸς ἀλλήλους, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐκλέξῃ τις τὴν καλλι-
»πέραν, ἀλλὰ πρέπει νὰ βάλῃ εἰς ἔργον τὴν λεχθεῖσαν. Ἐγὼ δὲ καὶ
»εἰς τὸν σὸν μὲν πατέρα, ἐμὸν δὲ ἀδελφὸν Δαρεῖον ἔλεγον νὰ μὴ ἐκ-
»στρατεύσῃ κατὰ τῶν Σκυθῶν, ἀλλ' ἐκεῖνος δὲν ἐπέθετο, ἕως οὗ ἐκ-
»στρατεύσας ἐπέστρεψεν ὀπίσω, πολλὰς ζημίας ὑποστάς. Σὺ δέ, ὦ

1. Τοὺς Ἀθηναίους.

» βασιλεῦ, μέλλεις νὰ ἐκστρατεύσης κατ' ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι φημίζον-
» ται ὅτι εἶναι ἄριστοι καὶ κατὰ θάλασσαν καὶ κατὰ ξηράν.

» Δέγεις νὰ ζευξῇς τὸν Ἑλλησποντον καὶ νὰ φέρῃς στρατὸν διὰ
» τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐὰν ὅμως συμβῇ νὰ νικηθῶμεν ἢ
» κατὰ γῆν ἢ κατὰ θάλασσαν ἢ κατ' ἀμφοτέρω, καὶ οἱ Ἕλληνες
» πλεύσωσιν εἰς τὸν Ἑλλησποντον καὶ λύσωσι τὴν γεφυραν, τότε οὐαὶ
» εἰς ἡμᾶς. Καὶ λέγω ταῦτα, ἐνθυμούμενος ὅποια συμφορὰ ὀλίγου
» δεῖν κατελάβανεν ἡμᾶς, ὅτε ὁ πατήρ σου ζευξας τὸν Θρακικὸν
» Βόσπορον καὶ γεφυρώσας τὸν Ἰστρον διέβη κατὰ τῶν Σκυθῶν ἔσω-
» σεν ὅμως τοὺς Πέρσας ὁ τύραννος τῆς Μιλήτου Ἰστιάσις, ἐναντιω-
» θείς εἰς τὴν γνώμην τῶν ἄλλων τυράννων νὰ λύσωσι τὰς γεφύρας
» τοῦ Ἰστροῦ.

» Σὺ λοιπὸν μὴ θέλε νὰ περιέλθῃς εἰς οὐδένα τοιοῦτον κίνδυνον
» ἄνευ ἀνάγκης, ἀλλὰ πείθου εἰς ἐμέ· τῶρα μὲν διάλυσον τὴν συνέ-
» λευσιν ταύτην, κατόπιν δ' ὠρίμως σκέφθητι μόνος τὸ πρᾶγμα καὶ
» ἀποφάσισον. Διότι εἰς πᾶν πρᾶγμα ἡ μεγάλη βία γεννᾷ σφάλματα,
» ἐκ τῶν ὁποίων συνήθως προέρχονται μεγάλαι ζημίαι· ἐν τῷ περι-
» μένῃ ὅμως ἐνυπάρχουσιν ἀγαθὰ, τὰ ὅποια, ἐὰν μὲν δὲν φανῶσιν
» εὐθύς, θὰ φανῶσιν ὅμως μετ' ὀλίγον.

» Εἰς σέ μὲν λοιπὸν, ὦ βασιλεῦ, ταῦτα συμβουλευώ· σὺ δέ, ὦ
» υἱὲ τοῦ Γωθρῦου Μαρδόνι, παῦσον νὰ φλυαρῇς περὶ Ἑλλήνων, οἱ
» ὅποιοι δὲν εἶναι ἄξιοι περιφρονήσεως. Διότι, διαβάλλων τοὺς Ἑλ-
» ληνάς, παρορμᾷς τὸν βασιλέα νὰ ἐκστρατεύσῃ κατ' αὐτῶν· ἡ δέ
» διαβολὴ εἶναι κάκιστον πρᾶγμα. Ἐὰν ὅμως ἡ ἐκστρατεία πρέπη
» ἐξῆκπαντος νὰ γείνῃ κατὰ τῶν ἀνθρώπων τούτων, φέρε, ἡμεῖς οἱ
» δύο ἅς βάλωμεν τὰ τέκνα μας παρακαταθήκην, σὺ δέ ὁ ἴδιος ἐκ-
» στράτευσον μεθ' ὅσου στρατοῦ θέλεις κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ἐὰν
» μὲν νικήσῃς τοὺς Ἑλλήνας, ἅς φρονευθῶσι τὰ ἰδικά μου τέκνα, μετ'
» αὐτῶν δέ καὶ ἐγώ· ἐὰν δὲ νικηθῇς, ἅς πάθωσι τοῦτο τὰ ἰδικά σου
» τέκνα, μετ' αὐτῶν δέ καὶ σύ, ἐὰν ἐπανέλθῃς».

Ὁ μὲν Ἀρτάβανος ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Ξέρξης θυμωθεὶς ἀπαντᾷ
τὰ ἐξῆς· « Ἀρτάβανε, εἶσαι ἄδελφός τοῦ πατρός μου, καὶ τοῦτο μό-
» νον σέ σφίζει. Ἐπειδὴ ὅμως εἶσαι δειλὸς καὶ μικρόψυχος, σοὶ ἐπι-
» βάλλω τὴν ἀτιμίαν ταύτην· νὰ μὴ συνεκστρατεύσης μετ' ἐμοῦ

»κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ νὰ μείνης ἐδῶ με τὰς γυναῖκας· ἐγὼ
 »δὲ καὶ ἄνευ σοῦ θὰ ἐκτελέσω ὅσα εἶπον. Νὰ μὴ εἶμαι δὲ υἱὸς τοῦ
 »Δαρείου καὶ ἀπόγονος τοῦ Κύρου, ἐὰν δὲν ἐκδικηθῶ τοὺς Ἀθη-
 »ναίους. Ὑποχώρησις δὲν εἶναι δυνατὴ οὔτε εἰς ἡμᾶς οὔτε εἰς ἐκεῖ-
 »νους, ἀλλὰ πρόκειται ἢ πᾶσα ἡ Περσία νὰ ὑποταχθῇ εἰς τοὺς Ἑλ-
 »ληνας, ἢ πᾶσα ἡ Ἑλλάς εἰς τοὺς Πέρσας. Μέσος ὁρος ἔχθρας δὲν
 »ὑπάρχει». Ταῦτα ἐλέχθησαν ἐν τῷ συμβουλίῳ.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἐνύκτωσε καὶ ἡ γνώμη τοῦ Ἀρταβάνου δὲν ἄφινε
 τὸν Ξερξὴν νὰ ἡσυχάσῃ· σκεπτόμενος δὲ οὗτος, εὗρισκεν ὅτι ὄντως
 δὲν ἦτο συμφέρον νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος, καί, ἀφοῦ
 μετήλλαξε γνώμην, ἀπεκοιμήθη. Εἶδε δὲ εἰς τὸν ὕπνον του, ὡς λέ-
 γεται ὑπὸ τῶν Περσῶν, ὄνειρον κατ' ἐπανάληψιν, τὸ ὁποῖον προέ-
 τρεπεν αὐτὸν μὲ ἀπειλὰς νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Καὶ
 ὁ Ἀρτάβανος δὲ εἶδε κατόπιν τὸ αὐτὸ ὄνειρον, ὑπὸ τοῦ ὁποίου
 πεισθεὶς συνετάχθη καὶ αὐτὸς τῇ πρώτῃ γνώμῃ τοῦ Δαρείου, καὶ
 οὕτως ὀριστικῶς ἀπεφασίσθη νὰ γείνη ἡ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρα-
 τεία, συνεκστρατεύσαντος καὶ τοῦ Ἀρταβάνου.

42. Προπαρασκευαὶ τοῦ Ξερξου.

Μετὰ ταῦτα οἱ Πέρσαι, ὅσοι εἶχον προσκληθῇ εἰς τὸ συμβούλιον,
 ἀνεχώρησαν ἕκαστος εἰς τὴν χώραν του καὶ μετὰ πρόθυμίας συνή-
 θροίζον στρατεύματα. Αἱ προετοιμασίαι δ' αὐταὶ διήρκεσαν τέσσαρα
 ὁλόκληρα ἔτη ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Αἰγύπτου¹. τὸ πέμπτον δ' ἔτος²
 ὁ Ξερξὴς ἐξεστράτευσεν κατὰ τῆς Ἑλλάδος μετὰ στρατοῦ τοσούτου,
 ὅσον οὐδεὶς ποτε μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶχε συναθροίσει. Ἐκ τῶν
 ἐθνῶν τῆς Ἀσίας ἄλλα μὲν ἔδωκαν πολεμικὰ πλοῖα, ἄλλα δὲ πεζι-
 κὸν στράτευμα, ἄλλα μικρὰ πλοῖα διὰ τὰς γεφύρας καὶ ἄλλα τροφάς.

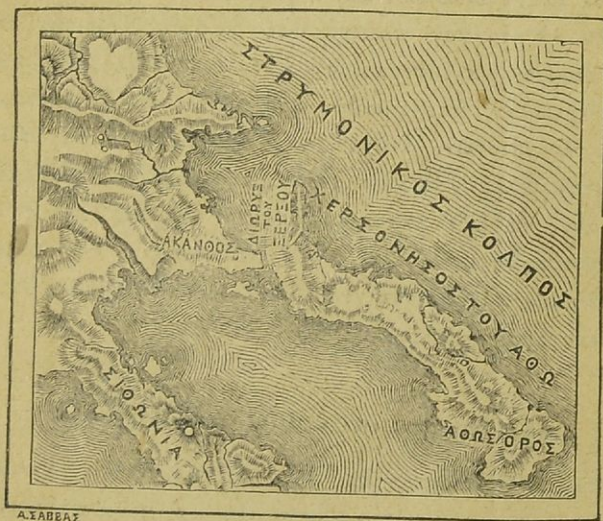
Τὸν δὲ Ἀθῶν, ὅπου κατεστράφη ὁ μετὰ τοῦ Μαρδονίου στόλος,
 διέταξεν ὁ Ξερξὴς ν' ἀποχωρίσωσιν ἀπὸ τῆς ἄλλης ἡπείρου διὰ
 διώρυγος, ἵνα διέλθῃ ὁ ναυτικὸς στρατὸς του διὰ ταύτης, χωρὶς νὰ
 κάμψῃ τὸ ἀκρωτήριο. Εἶναι δὲ ὁ Ἀθῶν ὁρος μέγα καὶ ὀνομαστόν,

1. Ἰδε § 40.

2. Τῷ 489 πρὸ Χριστοῦ.

φθάνον μέχρι τῆς θαλάσσης καὶ κατοικοῦμενον ὑπ' ἀνθρώπων. Ἐνοῦται δὲ τὸ ὄρος τοῦτο μετὰ τῆς ἡπείρου διὰ στενοῦ ἰσθμοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ πλάτος εἶναι περίπου δώδεκα σταδίων¹.

Τὸν ἰσθμὸν τοῦτον διέταξεν ὁ Πέρσης νὰ κόψωσι σκάπτοντες διώρυχα· ἤρχισε δὲ ἡ ἐργασία αὕτη τρία ἔτη πρὸ τῆς ἐκστρατείας. Ἐξ ὅλων δὲ τῶν ἐκεῖ ἐργαζομένων ἐθνῶν οἱ Φοίνικες ἔδειξαν σοφίαν. Διότι τὰ μὲν ἄλλα ἔθνη ἔσκαπτον τό τε ἄνω στόμα τῆς διώρυχος καὶ τὸ κάτω ἰσοπλατῇ, καὶ διὰ τοῦτο κατέπιπτον τὰ πλευρὰ αὐτῆς

Ἡ Χερσόνηδος τοῦ Ἄθω.

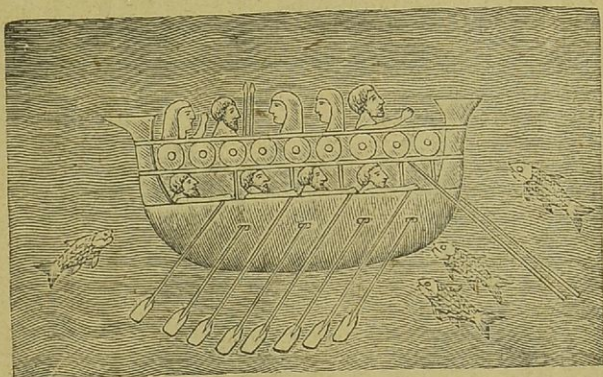
καὶ προυξένουν διπλάσιον τὸν κόπον. Οἱ Φοίνικες ὁμῶς ἔσκαπτον ποιοῦντες τὸ μὲν ἄνω στόμα τῆς διώρυχος διπλάσιον ἢ ὅσον ἔπρεπε νὰ γείνη τὸ κάτω αὐτῆς μέρος, προβαίνοντος δὲ τοῦ ἔργου ἡλάττουν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸ πλάτος αὐτῆς, ὥστε εἰς τὸ κάτω μέρος ἐξισοῦτο μετὰ τὸ πλάτος τοῦ ὀρύγματος τῶν ἄλλων ἐθνῶν.

Οἱ αὐτοὶ δὲ οὗτοι, οἱ ὁποῖοι ἔσκαπτον τὴν διώρυχα, διετάχθησαν νὰ γεφυρώσωσι καὶ τὸν Στρυμόνα ποταμὸν. Καὶ ταῦτα μὲν τοιοῦτο-

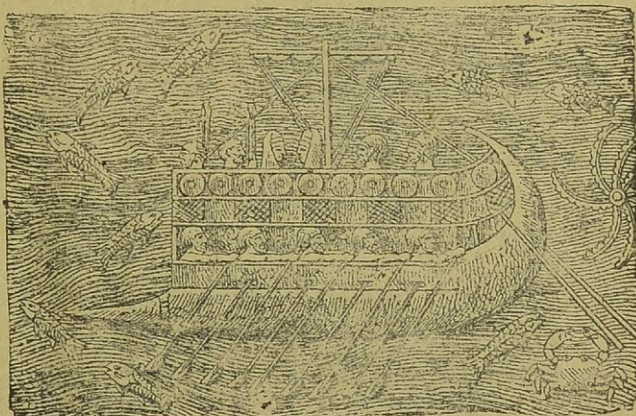
1. Δώδεκα στάδια δύνανται 2220 περίπου γαλλικὰ μέτρα. Ὁ Ἄθως δὲ κεῖται ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἐκ τῶν τριῶν γλωσσῶν τῆς Χαλκιδικῆς Χερσονήσου, συνεχομένης μετὰ τῆς λοιπῆς ἡπείρου διὰ στενοῦ λαιμοῦ γῆς.

τρόπως ἐγίνοντο Διέταξε δ' ὁ βασιλεὺς νὰ ιδρύσῃσι καὶ τροφῶν ἀπο-
θήκας διὰ τὸ στράτευμα εἰς διάφορα μέρη, ὅποθεν θὰ διέρχεται τοῦτο.

Ταυτοχρόνως δὲ οἱ ἄλλοι κατασκευάζον ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου δύο

Φοινικικὸν πλοῖον φορηγόν.

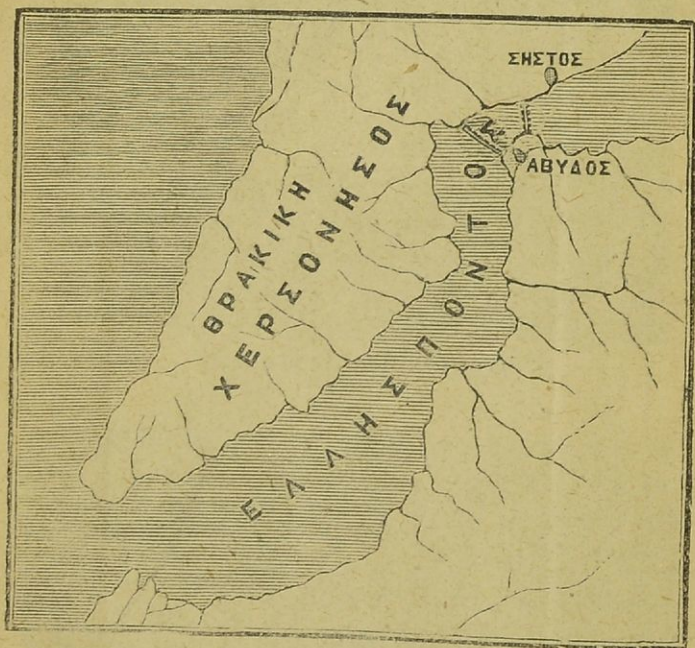
Φοινικικὸν πλοῖον πολεμικόν.

γεφύρας ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην ἀρχίσαντες ἀπὸ τῆς Ἀβύ-
δου¹· ἐκεῖ τὸ πλάτος τοῦ Ἑλλησπόντου εἶναι ἑπτὰ σταδίων². Ὅτε

1. Ἡ Ἀβυδος ἦτο πόλις ἐν Μυσίᾳ, ἀντικρὺ περίπου τῆς Σηστοῦ, κειμένης
ἐπὶ τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου.

2. Ἐπὶ σπύδιον δύναται περίπου 1300 γαλλικὰ μέτρα.

δ' ἐπερατώθη τὸ ζεύγμα τοῦτο, μεγάλη τριχυμία ἐπελθοῦσα τὸ διέ-
λυσεν. Ὁ δὲ Ξέρξης, ὡς ἔμαθε τοῦτο, διέταξε νὰ καταφέρωσιν εἰς
τὸν Ἑλλήσποντον τριακοσίας πληγὰς διὰ μάστιγος καὶ νὰ ρίψωσιν
εἰς τὸ πέλαγος ζεύγος πεδῶν¹, ν' ἀποκεφαλίσωσι δὲ πάντας τοὺς ἐπι-
στατήσαντας εἰς τὴν ζεύξιν αὐτοῦ. Τοιαύτας ἀνοησίας διέτασεν.

Ὁ Ἑλλήσποντος καὶ αἱ δύο γέφυραι τοῦ Ξέρξου.

Μετὰ ταῦτα δὲ ἄλλοι ἀρχιτέκτονες ἐζεύξαν πάλιν τὰς γεφύρας.
Ἐζεύξαν δὲ αὐτὰς οὕτως· ἠγκυροβόλησαν καὶ ἐστερέωσαν καλῶς
κατὰ σειρὰν πολλὰ πλοῖα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστρώσαν κορμούς ξύλων
καὶ ἐπὶ τούτων ἔρριψαν κλαδίξ καὶ ἐπὶ τῶν κλαδίων χῶμα. Κατό-
πιν κατεσκεύασαν φραγμὸν ἑνθεν καὶ ἑνθεν, ἵνα μὴ φοβῶνται τὰ ὑπο-
ζύγια καὶ οἱ ἵπποι βλέποντες τὴν θάλασσαν. Οὕτως ἐζεύχθη καὶ ὁ
Ἑλλήσποντος μὲ δύο γεφύρας.

1. Ζεύγος ἀλύσεων.

47. Ὁ Ξέρξης τιμωρεῖ τὸν Πύθιον.

Καθ' ὃν δὲ χρόνον ἐξετελοῦντο τὰ διαταχθέντα ἔργα, ὁ στρατὸς ἄπας συνηθροίσθη εἰς τὰ Κρίτταλα τῆς Καππαδοκίας· ἐκείθεν δ' ἐπορεύετο μετὰ τοῦ Ξέρξου εἰς τὰς Σάρδεις· πορευόμενος δ' ἐφθασεν εἰς τὰς Κελαινάς, πόλιν τῆς Φρυγίας. Ἐν ταύτῃ τῇ πόλει περιμένων ὁ Πύθιος, ὁ υἱὸς τοῦ Ἄττος¹, ἀνὴρ Λυδός, ἐφιλοξένησε πλουσιώτατα ὅλον τὸν στρατὸν τοῦ βασιλέως καὶ αὐτὸν τὸν Ξέρξην, ὑπισχνεῖτο δὲ μετὰ προθυμίας νὰ παράσχη εἰς αὐτὸν χρήματα διὰ τὸν πόλεμον. Τότε ὁ Ξέρξης ἠρώτησε τοὺς παρόντας Πέρσας ποῖος ἦτο ὁ Πύθιος καὶ πόσα χρήματα ἐκέκτητο, ὥστε νὰ δίδῃ τοιαύτας μεγάλας ὑποσχέσεις. Ἐκεῖνοι δὲ εἶπον· «³Ω βασιλεῦ, οὗτος εἶναι ὅστις ἔπεμψε »δῶρον εἰς τὸν πατέρα σου Δαρεῖον τὴν χρυσὴν πλάτανον καὶ τὸ »χρυσοῦν κλῆμα, καὶ ὅστις σήμερον εἶναι μετὰ σὲ ὁ πρῶτος τῶν ἀν- »θρώπων, ὅσους ἡμεῖς γνωρίζομεν, κατὰ τὸν πλοῦτον».

Ὁ Ξέρξης, θαυμάσας τὸν τελευταῖον τοῦτον λόγον, ἠρώτησεν ἐκ δευτέρου ὁ ἴδιος τὸν Πύθιον ὡς πόσα χρήματα εἶχεν. Ἐκεῖνος δὲ εἶπεν ὅλην τὴν ἀλήθειαν, προσθέσας ὅτι ὅλα ταῦτα προσφέρει δῶρον εἰς τὸν βασιλέα, δι' αὐτὸν δὲ ἀρκετὴ περιουσία εἶναι τὰ ἀνδράποδά του καὶ αἱ γαῖαι του.

Ὁ Ξέρξης δ' εὐχαριστηθεὶς ἐκ τῶν λόγων τούτων εἶπε· «³Εἴνε »Λυδέ, ἐγώ, ἀφ' οἷου ἐξῆλθον ἐκ τῆς Περσίας, οὐδένα ἀνθρώπον συν- »νήντησα θελήσαντα νὰ φιλοξενήσῃ τὸν στρατὸν μου ἢ αὐθορμητῶς »νὰ μοι προσφέρῃ χρήματα, πλὴν σοῦ. Διὰ τοῦτο θά σε κάμω φίλον »μου καὶ θά σοι δώσω καὶ ἄλλα χρήματα. Ἐχων δὲ σὺ καὶ ὅσα ὁ »ἴδιος ἀπέκτησας, ἤξευρε νὰ εἶσαι πάντοτε τοιοῦτος· οὕτω δὲ φερό- »μενος δὲν θὰ μεταμεληθῇς οὔτε εἰς τὸ παρὸν οὔτε εἰς τὸ μέλλον.»

Ταῦτα εἰπὼν καὶ ἐκτελέσας ὁ Ξέρξης, ἀνεχώρησεν ἀπὸ τῶν Κελαι- νῶν μετὰ τοῦ στρατοῦ καὶ διελθὼν διὰ διαφόρων πόλεων ἐφθασεν εἰς τὰς Σάρδεις. Ἐκ δὲ τῶν Σαρδεῶν ἐπέμπε κήρυκας εἰς τὴν Ἑλ- λάδα ἵνα ζητήσωσι γῆν καὶ ὕδωρ καὶ ἵνα παραγγείλωσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ ἐτοιμάζωσι δειπνα διὰ τὸν βασιλέα· ἐπέμπε δὲ παντα- χοῦ, πλὴν οὔτε εἰς Ἀθήνας οὔτε εἰς Λακεδαιμόνα· ἠλπίζε δὲ ὅτι

1. Τοῦ ἄτυχους ἐκείνου υἱοῦ τοῦ Κροίσου πιθανῶς.

ὅσοι δὲν ἔδωκαν πρότερον εἰς τὸν πατέρα του Δαρειόν, τότε φοβηθέντες θὰ ἔδιδον εἰς αὐτόν.

Ἐλθὼν εἰς τὰς Σάρδεις ὁ Ξέρξης, διήλθεν ἐκεῖ τὸν χειμῶνα. τὸ δὲ ἔαρ, ὅτε ἐξεκίνησεν ἐκεῖθεν, αἰφνης ἔγεινεν ἑκλείφεις ἡλίου καὶ ἀντὶ ἡμέρας ἔγεινε νύξ. Οἱ μάγοι, ἐρωτηθέντες παρὰ τοῦ Ξέρξου, ἐξήγησαν τὸ φαινόμενον λέγοντες, ὅτι πολλὰ πόλεις ἐλληνικαὶ θὰ ἐκλείψωσιν. Ὁ Πύθιος ὁμως ἐκλαβὼν τὸ σημεῖον τοῦτο ὡς κακὸν οἰωνόν, ἦλθεν ἐκ τῶν Κελαινῶν καὶ εἶπε πρὸς τὸν Ξέρξην· «ὦ δέσποτα, »ἐπεθύμουν νὰ σὲ ζητήσω μίαν χάριν, ἥτις εἰς σὲ μὲν εἶναι εὐκολος »νὰ τὴν κάμης, εἰς ἐμὲ δὲ μέγα πρᾶγμα, ἐὰν γείνη». Ὁ Ξέρξης δὲ νομίσας ὅτι πᾶν ἄλλο θὰ ἐξήτει ἢ ὅ,τι ἐζήτησεν, εἶπεν ὅτι θὰ πράξῃ τοῦτο, καὶ διέταξε νὰ εἴπῃ τί ἐξήτει. Ὁ Πύθιος τότε, λαβὼν θάρρος, εἶπεν· «ὦ δέσποτα, ἔχω πέντε υἱούς πάντες οὗτοι ἐκ- »στρατεύουσι μετὰ σοῦ κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Εὐσπλαγγίσθητι λοι- »πὸν τὴν ἡλικίαν μου καὶ ἀπόλυσον ἕνα ἀπὸ τῆς ἐκστρατείας, τὸν »πρεσβύτατον, ἵνα φροντίζῃ περὶ ἐμοῦ αὐτοῦ καὶ περὶ τῆς περιου- »σίας μου. Τοὺς δὲ τέσσαρας ἄγε μαζὶ σου, καὶ εἴθε νὰ ἐπιστρέψῃς »ὀπίσω, ἀφοῦ κατορθώσῃς ὅ,τι ἐπιθυμεῖς».

Ὁ Ξέρξης τότε ἐθυμώθη πολὺ καὶ ἀπήντησεν· «ὦ δειλὲ ἄν- »θρωπε, σύ, ὅστις εἶσαι δοῦλός μου καὶ ὅστις ἔπρεπε πνικαίει νὰ συν- »εκστρατεύσῃς μετ' ἐμοῦ, ἐτόλμησας ν' ἀναφέρῃς περὶ τοῦ σοῦ παι- »δός, ἀφοῦ ἐγὼ ὁ ἴδιος ἐκστρατεύω κατὰ τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῶν »παιδῶν καὶ ἀδελφῶν καὶ οἰκείων καὶ φίλων μου; Ὅτε μὲν ἔπρα- »ξας χρηστὰ, ἀντημείφθῃς διὰ χρηστῶν, ἵνα μὴ καυχήθῃς ὅτι ὑπερ- »τερεῖς τὸν βασιλέα εἰς τὰς εὐεργεσίας; ἀφοῦ ὁμως ἤδη ἐπράπης εἰς »τὴν ἀναίδειαν, τὴν μὲν τιμωρίαν, τῆς ὁποίας εἶσαι ἄξιος, δὲν θὰ »λάβῃς, θὰ λάβῃς ὁμως ἄλλην μικροτέραν. Διότι σὲ μὲν καὶ τοὺς »τέσσαρας ἐκ τῶν παιδῶν σου σφίξει ἡ ξενία σου, τοῦ δὲ ἑνός, τοῦ »προσφιλεστάτου σοι, θὰ στερηθῇς».

Ἀφοῦ δὲ ἀπεκρίθη ταῦτα, ἀμέσως διέταξε τοὺς ἀρμοδίους νὰ εὐ- ρωσὶ καὶ νὰ κόψωσιν εἰς τὸ μέσον τὸν πρεσβύτατον υἱὸν τοῦ Πυθίου, νὰ θέσωσι δὲ τὸ μὲν ἐν ἡμῖς τοῦ σώματός του εἰς τὰ δεξιὰ τῆς ὁδοῦ, τὸ δὲ ἕτερον εἰς τὰ ἀριστερά, καὶ διὰ μέσου νὰ διέλθῃ ὁ στρατός. Ταῦτα δὲ πάντα ἔγεινεν, καὶ οὕτω σκληρῶς ἐτιμωρήθη ὁ Πύθιος.

ΠΕΡΣΙΚΟΝ ΚΕΦΑΤΟΣ

Πορεία τοῦ Ξέρξου ἀπὸ Σούρων μέχρι Σάρδεων

44. Ἡ διάβασις τοῦ Ἑλληνισπόντου.

Ἡ ἀρίθμυσις καὶ ἡ ἐπιθεώρησις τοῦ περσικοῦ
στρατοῦ. Ἡ Ἀρτεμιδία.

Ὁ βασιλεὺς ἐκ τῶν Σάρδεων ἐν μεγάλῃ πομπῇ ἐξεκίνησε καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀβύδον. Ἐκεῖ ἠθέλησε νὰ ἴδῃ ὅλον τὸν στρατόν. Καὶ καθίσας ἐπὶ θρόνου, τὸν ὁποῖον οἱ Ἀβυθῆνοι κατὰ διαταγὴν τοῦ εἶχον ἐπὶ λόφου κατασκευάσει ἐκ λίθου λευκοῦ ἐπίτηδες δι' αὐτόν, παρετήρει κάτω καὶ τὸν πεζὸν καὶ τὸν ναυτικὸν στρατόν. Ἐπειδὴ δ' ἔβλεπεν ὅλον τὸν Ἑλλησπόντον ἀποκεκρυμμένον ὑπὸ τῶν πλοίων, πάσας δὲ τὰς ἀκτὰς καὶ τὰς πεδιάδας τῶν Ἀβυθηνῶν πλήρεις ἀνθρώπων, πρῶτον μὲν ἐμακάρισεν ἑαυτόν, ἔπειτα δ' ἐδάκρυσεν. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ θεὸς τοῦ Ἀρτάβανος εἶπεν αὐτῷ· «ὦ βασιλεῦ, πόσον διάφορα ἐπραξας τῶρα καὶ ὀλίγον πρότερον· διότι, ἀφοῦ ἐμακάρισας σεαυτόν, δακρύεις». Ὁ δὲ Ἐέρξης ἀπεκρίθη· «Ἀναλογισθεὶς τὴν βραχύτητα τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, κατελήφθην ὑπὸ οἴκτου, διότι ἐκ τοσούτων ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι εἶναι οὗτοι, οὐδεὶς θὰ ζῇ μετὰ ἑκατὸν ἔτη».

Μετὰ ταῦτα ἀπέστειλεν ἐκ τῆς Ἀβύδου εἰς τὰ Σοῦσα τὸν θεῖόν του Ἀρτάβανον νὰ κυβερνᾷ Πέρδης λογχοφύρος τὸ κράτος, ἐπειδὴ εἰς αὐτὸν μόνον εἶχε πίστιν.

Ἐπειτα δὲ συνεκάλεσε τοὺς δοκιμωτάτους τῶν Περσῶν καὶ προέτρεψε καὶ ἐνεθάρρυνεν αὐτοὺς νὰ φανῶσιν ἄνδρες γενναῖοι καὶ νὰ μὴ καταισχύνωσι τὰ παλαιὰ κατορθώματα τῶν Περσῶν.

Ὡς δὲ ἔγειναν ταῦτα, διέβηκιν τὴν ἐπομένην διὰ μὲν τῆς μιᾶς ἐκ τῶν γεφυρῶν, ἣτις ἦτο πρὸς τὸ μέρος τοῦ Πόντου, ὁ πεζὸς καὶ τὸ ἵππικόν ἄπαν, διὰ δὲ τῆς ἑτέρας, ἣτις ἦτο πρὸς τὸ Αἰγαῖον, τὰ ὑποζύγια καὶ οἱ θεράποντες. Ἡ διάβασις δὲ διήρκεσεν ἑπτὰ ἡμέρας καὶ ἑπτὰ νύκτας ἄνευ οὐδεμιᾶς διακοπῆς.

Ἀφοῦ δὲ διέβησαν πάντες, προεχώρουν ἕως ὅτου ἔφθασαν εἰς τὸν Δορίσκον. Εἶναι δὲ ὁ Δορίσκος τῆς Θράκης παραλίᾳ καὶ πεδιάδι μεγάλῃ, διὰ μέσου δ' αὐτῆς ῥέει ποταμὸς μέγας, ὁ Ἑβρος. Ὁ τόπος

λοιπὸν οὗτος ἐφάνη κατάλληλος εἰς τὸν Ἐέρξην νὰ τακτοποιήσῃ καὶ ἐξαριθμῇ τὸν στρατὸν.

Τῇ διαταγῇ λοιπὸν τοῦ Ἐέρξου οἱ ναύαρχοι ἐκόμισαν τὰς ναῦς πάσας εἰς τὸν πλησίον τοῦ Δορίσκου αἰγιαλὸν καὶ ἐγκύσαντες ἔξω ἐστέγνωνον αὐτάς. Ὁ δὲ Ἐέρξης κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἐν τῷ Δορίσκῳ ἤρίθμει τὸν στρατὸν.

Ἐγείνε δὲ ἡ ἀρίθμησις κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον· συναγαγόντες εἰς ἓνα χώρον δέκα χιλιάδας ἀνθρώπων καὶ συσπρίγγαντες τούτους ὅσον ἠδύναντο, περιέγραψαν ἔξωθεν κύκλον· ἐπὶ τοῦ κύκλου κατόπιν, ἀφοῦ ἀρῆκον τοὺς ἀνθρώπους, ἔκτισαν περίφραγμα, τοῦ ὁποίου τὸ ὕψος ἔφθανε μέχρι τοῦ ὀμφαλοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ἀφοῦ δ' ἔκαμαν τὸ περίφραγμα τοῦτο, εἰσεβίβαζον ἄλλους εἰς αὐτὸ καὶ πάλιν ἄλλους, μέχρις οὗ ἐξηριθμήσαν πάντας κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον. Εὐρέθησαν δὲ σύμπαντες ἐν ἑκατομμύριον καὶ ἑπτακόσισι χιλιάδαι¹. Μετὰ τὴν ἀρίθμησιν δὲ κατέταξαν αὐτοὺς κατὰ ἔθνη. Τὸ δὲ ἱππικὸν ἀνῆρχετο εἰς ὀγδοήκοντα χιλιάδας καὶ τὰ πολεμικὰ πλοῖα εἰς χίλια διακόσια ἑπτὰ· τῶν δὲ φορτηγῶν καὶ ἱππαγωγῶν πλοίων ὁ ἀριθμὸς ἀνῆρχετο εἰς τρεῖς χιλιάδας.

Μεταξὺ δὲ τῶν συστρατευσάντων κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἦτο καὶ γυνὴ τις χήρη, ὀνομαζομένη Ἀρτεμισία, ἡ ὁποία ἐβασίλευεν ἡ ἰδία, ἂν καὶ εἶχεν υἱὸν νεανίαν. Ἐβασίλευε δὲ τῶν Ἀλικαρνασσέων καὶ ἄλλων τινῶν. Ἡ Ἀρτεμισία ἐξεστράτευσε οὐχὶ ἐξ ἀνάγκης τινός, ἀλλ' ἐκ μεγαλοφροσύνης καὶ ἀνδρείας· ἦτο δὲ γυνὴ ἀξία θαυμασμοῦ καὶ ἐτιμᾶτο παρὰ τοῦ βασιλέως διὰ τὰς γνώμας, τὰς ὁποίας ἐδίδεν εἰς αὐτόν².

Ὁ δὲ Ἐέρξης μετὰ τὴν ἀρίθμησιν καὶ τακτοποίησιν τοῦ στρατοῦ, ἀναβὰς ἐπὶ ἄρματος, περιῆλθε καὶ ἐπεθεώρησε τὸ πεζὸν στράτευμα καὶ τὸ ἱππικόν. Ἀφοῦ δ' ἔγειναν ταῦτα, καθειλύθησαν αἱ νῆες ἀπὸ τῆς ξηρᾶς, ὅπου ἐστέγνωνον, εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ δὲ Ἐέρξης ἐξεληθὼν ἐκ τοῦ ἄρματος καὶ εἰσελθὼν εἰς ναῦν Σιδωνίαν ἐκάθισεν ὑπὸ σκηνὴν χρυσήν καὶ παραπλέων παρὰ τὰς πρὸς τὴν ξηρὰν ἐστραμμένους πρῶτας τῶν νηδῶν ἐπεθεώρει αὐτάς· ἦσαν δὲ αἱ νῆες καὶ οἱ ἐπι-

1. Μυθῶδες φαίνεται ὁ ἀριθμὸς οὗτος τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἐέρξου.

2. Περὶ Ἀρτεμισίας ἰδὲ πάλιν ἐν § 58, β1.

ῥάται ἐξωπλισμένοι ὥς εἰς μάχην. Ὁ δ' ἀριθμὸς τῶν νηῶν ἀνήρχετο εἰς χιλίας διακοσίας ἑπτά, ὥς προείπομεν.

43. Εἰρήνης καὶ Δημάρατος.

Μετὰ τὴν ἐπιθεώρησιν τοῦ πεζικοῦ, τοῦ ἱππικοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ, ὁ Εἰρήνης πέμψας ἐκάλεσε τὸν Δημάρατον¹, τὸν υἱὸν τοῦ Ἀρίστωνος, ὅστις συνεξεστράτευσε μετ' αὐτοῦ κατὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν· «Δημάρατε, ἐπιθυμῶ νὰ σ' ἐρωτήσω τι σὺ εἶσαι·» «Ἕλληνα καὶ, ὥς ἐγὼ μακθάνω, ἐκ πόλεως οὔτε ἐλαχίστης οὔτε ἀσθενεστάτης. Τώρα λοιπὸν εἰπέ μοι τοῦτο, ἐὰν οἱ Ἕλληνες θὰ τολμήσωσι νὰ ὑψώσωσι χεῖρας ἐναντίον μου. Ἐγὼ νομίζω ὅτι οὔτε οἱ Ἕλληνες πάντες οὔτε οἱ λοιποὶ πρὸς δυσμὰς κατοικοῦντες ἄνθρωποι εἶναι δυνατόν ν' ἀντιπαραταχθῶσιν εἰς ἐμέ· θέλω ὁμῶς νὰ μάζω καὶ ἀπὸ σοῦ τί λέγεις περὶ αὐτῶν».

Ὁ δὲ Δημάρατος εἶπεν· «ὦ βασιλεῦ, ποῖον ἐκ τῶν δύο θέλεις νὰ σοι εἴπω, τὴν ἀλήθειαν ἢ ὅ,τι σοι εἶναι ἀρεστόν;» Ὁ δὲ Εἰρήνης εἶπεν ὅτι προτιμᾷ τὴν ἀλήθειαν. Τότε ὁ Δημάρατος ἔλεγε τὰ ἐξῆς· «Βασιλεῦ, ἐπειδὴ με διατάττετε νὰ εἴπω τὴν ἀλήθειαν, ἰδοὺ αὕτη·» ἢ πενία εἶναι πάντοτε σύντροφος τῶν Ἑλλήνων· ἀλλ' ἡ ἀρετὴ, ἢ τις κτᾶται διὰ τῆς συνέσεως καὶ τῆς αὐστηρᾶς νομοθεσίας τῶν, ἀποκρούει καὶ τὴν πενίαν καὶ τὸν δεσποτισμὸν. Καὶ ἐπαινῶ μὲν πάντας τοὺς Ἕλληνας, τοὺς κατοικοῦντας περὶ τοὺς Δωρικοὺς ἐκείνους τόπους, μάλιστα δὲ τοὺς Λακεδαιμονίους. Οὗτοι πρῶτον μὲν εἶναι ἀδύνατον νὰ δεχθῶσι τὰς περὶ δουλείας προτάσεις σου, δεῦτερον δὲ θ' ἀντιπαραταχθῶσιν ἐναντίον σου, καὶ ἂν πάντες οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ὁμοφρονήσωσι με σέ. Περὶ ἀριθμοῦ δὲ μὴ ἐξετάσης, διότι καὶ χίλιοι ἄνθρωποι ἐὰν τύχῃ νὰ ἐκστρατεύσωσιν, ἢ ὀλιγώτεροι τούτων, ἢ καὶ περισσότεροι, οὗτοι θὰ σε πολεμήσωσιν».

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Εἰρήνης ἐγέλασε καὶ εἶπε· «Δημάρατε, τίνα λόγον εἶπες; χίλιοι ἄνδρες θὰ πολεμήσωσι πρὸς τοσοῦτον στρά-

1. Ὁ Δημάρατος οὗτος εἶναι ὁ τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ ἐτέρου βασιλέως τῆς Σπάρτης Κλεομένους ἐξορισθεὶς καὶ εἰς τοὺς Πέρσας καταφυγὼν. Ἰδὲ § 34 (καὶ 50).

»τευμα! Τότε σύ, ὅστις ἔγεινας βασιλεὺς ἐκείνων, θὰ δύνῃσαι νὰ
»πολεμήσῃς πρὸς εἴκοσιν εἰδικούς μου στρατιώτας· πρόσεχε ὅμως μὴ
»οἱ λόγοι σου εἶναι μόνον κομπορρημοσύνη. Διότι πῶς εἶναι δυνατόν
»ν' ἀντισταθῶσιν εἰς τόσον στράτευμα χίλιοι ἢ καὶ δέκα χιλιάδες ἢ
»καὶ πεντήκοντα χιλιάδες ἄνθρωποι, ὄντες πάντες ἐξ ἴσου ἐλεύθεροι
»καὶ μὴ ὑφ' ἑνὸς ἀρχόμενοι; Ἀλλὰ καὶ ἰσάριθμοι ἐὰν ἦσαν μὲ ἡμᾶς,
»ἔχω ἄνδρας, ἀλλ' ὀλίγους, οἱ ὅποιοι θὰ ἠδύναντο νὰ πολεμήσωσιν
»ἕκαστος πρὸς τρεῖς Ἑλλήνας ὁμοῦ· τούτους σύ δὲν γνωρίζεις καὶ
»διὰ τοῦτο φλυαρεῖς».

Πρὸς ταῦτα ὁ Δημόρατος λέγει «ὦ βασιλεῦ, ἀρχήθην ἐγνώ-
»ριζον ὅτι θὰ σε δυσηρέστουν λέγων τὴν ἀλήθειαν· ἀλλ' εἶπον ταύ-
»την, ἐπειδὴ σύ μὲ ἠνάγκασας. Γνωρίζεις κάλλιστα πόσον ἐγὼ τῶρα
»ἀγαπῶ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι, ἀφαιρέσαντες τὰς τιμὰς καὶ τὰ πατρῷα
»δικαιώματά μου, μὲ ἔκαμαν ἄπολιν καὶ φυγάδα, ὁ δὲ πατήρ σου
»δεχθεὶς με μοι ἔδωκε περιουσίαν καὶ οἶκον. Δὲν εἶναι λοιπὸν πρέπον
»ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος νὰ λησμονῇ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἔδειξαν πρὸς
»αὐτὸν εὐνοίαν, ἀλλὰ πρέπει πολὺ ν' ἀγαπᾷ αὐτούς. Ἐγὼ δὲ οὔτε
»πρὸς δέκα ἄνδρας ὑπισχνοῦμαι ὅτι εἶμαι ἱκανὸς νὰ πολεμήσω, οὔτε
»πρὸς δύο· ἔκουσίως δὲ οὔτε πρὸς ἓνα θὰ ἐπολέμουν. Ἐὰν ὅμως
»ἤθελεν εἶναι ἀνάγκη, θὰ ἐμαχόμην πάνυ εὐχαρίστως πρὸς ἓνα τῶν
»ἀνδρῶν τούτων, οἵτινες λέγουσιν ὅτι ἕκαστος εἶναι ἄξιος τριῶν
»Ἑλλήνων. Τοιοῦτοτρόπως δὲ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι εἰς πρὸς ἓνα μὲν
»μαχόμενοι οὐδενὸς εἶναι κατώτεροι, πολεμοῦντες δὲ ὅλοι ὁμοῦ εἶναι
»οἱ ἄριστοι τῶν ἀνδρῶν. Ὅντες δὲ ἐλεύθεροι, δὲν εἶναι ἐλεύθεροι
»καθ' ὅλα, διότι ἄνωθεν αὐτῶν ἵσταται δεσπότης ὁ νόμος, τὸν ὅποιον
»οὗτοι φοβοῦνται πολὺ περισσότερον ἢ οἱ ἰδικοί σου σέ. Πράττουσι
»λοιπὸν ὅ,τι ἐκεῖνος διατάττει· διατάττει δὲ μηδεὶς νὰ φεύγῃ ἐκ τῆς
»μάχης, ἀλλὰ μένοντες πάντες ἐν τῇ τάξει ἢ νὰ νικῶσιν ἢ νὰ φο-
»νεύωνται. Ἐὰν δὲ λέγων ταῦτα φαίνωμαι εἰς σέ ὅτι φλυαρῶ, τοῦ
»λοιποῦ θὰ σιωπῶ· τῶρα δὲ ἀναγκασθεὶς, ὡμίλησα. Εἴθε δέ, ὦ βα-
»σιλεῦ, νὰ ἀποβῶσι τὰ πράγματα, καθὼς ἐπιθυμεῖς».

Ὁ μὲν λοιπὸν Δημόρατος ταῦτα ἀπήντησεν· ὁ δὲ Ξέρξης ἤρχισε
νὰ γελάει καὶ οὐδόλως ὠργίσθη, ἀλλ' ἡπίως ἀπέπεμψεν αὐτόν.

46. Ὁ Ξέρξης ἐκ τοῦ Δορίσκου μεταβαίνει εἰς τὴν Θέρμην. Ἡ Θεσσαλία καὶ ὁ Πηνειός.

Ἐκ τοῦ Δορίσκου ὁ Ξέρξης ἐπορεύετο κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἡνάγκη δὲ νὰ συνεκστρατεύωσι μετ' αὐτοῦ ὅσους λαοὺς ἀπήντη καθ' ὁδόν. Διέβη τὸν Στρυμόνα ποταμόν, ὅστις ἦτο ἐξευγμένος διὰ γεφυράς· ἐκεῖθεν δὲ διαιρέσας τὸ πεζικὸν στράτευμα εἰς τρία μέρη, τὸ μὲν ἐν ἐξ αὐτῶν διέτρεξε ν' ἀκολουθῇ τὸ παραθλάσσιον ὁμοῦ μὲ τὸ ναυτικόν, τὸ δὲ ἕτερον ἐπορεύετο τὴν μεσόγειον ὁδόν, καὶ τὸ τρίτον μέρος, μετὰ τοῦ ὁποίου ἐπορεύετο καὶ ὁ Ξέρξης αὐτός, προυχωρεῖ ἐν τῷ μέσῳ τῶν δύο ἄλλων. Οὕτω πορευόμενος ἐφθασεν εἰς τὴν Ἀκάνθον.

Ἐκ δὲ τῆς Ἀκάνθου διέταξε τοὺς στρατηγούς νὰ ὀδηγήσωσι τὸν ναυτικὸν στρατὸν εἰς τὴν Θέρμην¹, τὴν ἐν τῷ Θερμαίῳ κόλῳ, καὶ ἐκεῖ νὰ περιμένωσιν αὐτόν. Ἀφοῦ λοιπὸν αἱ νῆες διέπλευσαν τὴν ἐν τῷ Ἄθῳ κατασκευασθεῖσαν διώρυχα, ἔπλεον εἰς τὸν Θερμαῖον κόλπον, λαμβάνουσαι καθ' ὁδὸν πλοῖα καὶ στρατεύματα ἐκ τῶν πόλεων ἐκείνων, τὰς ὁποίας παρέπλεον. Οὕτω δὲ ὁ ναυτικὸς στρατὸς ἐφθασε καὶ ἡγχυροβόλησεν εἰς αὐτὸν τὸν Θερμαῖον κόλπον καὶ περιέμενεν ἐκεῖ τὸν βασιλέα.

Ὁ δὲ Ξέρξης μετὰ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ ἐπορεύετο ἐκ τῆς Ἀκάνθου διὰ τῆς μεσογείου τῆς καὶ συντομωτάτης ὁδοῦ, καὶ ἐφθασεν εἰς τὴν Θέρμην. Βλέπων δ' ἐκεῖθεν τὰ Θεσσαλικά ὄρη, τὸν τε Ὀλύμπον καὶ τὴν Ὀσσάν, ὄντα ὑψηλότατα, καὶ μαθὼν ὅτι ἐν μέσῳ αὐτῶν ὑπάρχει στενὴ κοιλάς, διὰ τῆς ὁποίας ῥέει ὁ Πηνειός, ἐπεθύμησε νὰ πλεύσῃ καὶ νὰ ἰδῇ τὴν ἐκβολὴν τοῦ ποταμοῦ. Ἐμβὰς λοιπὸν εἰς ναῦν Σιδωνίαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἰσῆρχετο πάντοτε ὁσάντις ἤθελε νὰ πράξῃ τοιοῦτόν τι, καὶ ποιήσας σημεῖον καὶ εἰς τοὺς ἄλλους νὰ ἐκπλεύσωσιν, ἐφθασεν εἰς τὴν ἐκβολὴν τοῦ Πηνειοῦ· ταύτην δὲ ἰδὼν, ἐθαύμασε μεγάλως καὶ καλέσας τοὺς ὀδηγούς ἠρώτησεν αὐτοὺς ἐὰν εἶναι δυνατόν νὰ παρατρέψῃ τις τὸν ποταμόν καὶ νὰ ἐξαγάγῃ αὐτὸν δι' ἄλλου μέρους εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐκεῖνοι δ' ἀπεκρίθησαν ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν, διότι ἡ Θεσσαλία πᾶσα εἶναι περιεστεφανωμένη

1. Ἡ Θέρμη ἔκειτο πλησίον τῆς νῦν Θεσσαλονίκης.

δι' ὁρέων· καὶ πρὸς ἀνατολὰς μὲν εἶναι τὸ Πηλιον ὄρος καὶ ἡ Ὀσσα, πρὸς βορρᾶν δὲ ὁ Ὀλυμπος, πρὸς δυσμὰς ἡ Πίνδος, καὶ πρὸς νότον ἡ Ὄθρυς. Τὸ μέσον δὲ τῶν ὁρέων τούτων εἶναι ἡ Θεσσαλία, ἡ ὁποία εἶναι κοίλη, λέγεται δὲ ὅτι ἄλλοτε ἦτο λίμνη, ὑπὸ σεισμοῦ δ' ἐχωρίσθησαν τὰ δύο ὄρη, Ὀλυμπος καὶ Ὀσσα, καὶ ἔρρευσαν οὕτω τὰ ὕδατα, διὰ τῆς σχηματισθείσης κοιλάδος τῶν Τεμπῶν, εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ ποταμὸς λοιπὸν δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀλλάξῃ ροὴν, εἶπον οἱ ὁδοῦχοί.

Μετὰ ταῦτα, ἀφοῦ οἱ ἄρχοντες τῶν Θεσσαλῶν ὑπισχνοῦντο φιλεῖν, ὁ Ξέρξης ἐπλεεν ὀπίσω εἰς τὴν Θέρμην.

47. Ἡ ἀπόφασις τῶν Ἀθηναίων.

Ἐν ᾧ δ' ἀκόμη ὁ Ξέρξης διάτριβε περὶ τὸν Θερμαῖον κόλπον, ἐπανῆλθον οἱ κήρυκες οἱ σταλέντες ἐκ τῶν Σάρδεων εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἄλλοι μὲν κενοί, ἄλλοι δὲ φέροντες γῆν καὶ ὕδωρ. Ἔδωκαν δὲ γῆν καὶ ὕδωρ οἱ Θεσσαλοί, οἱ Λοκροί, οἱ Μαλιεῖς, οἱ Φθιώται, οἱ Θηβαῖοι καὶ οἱ ἄλλοι Βοιωτοί, πλὴν τῶν Θεσπιέων καὶ τῶν Πλαταιέων· πρὸς τούτοις δ' ἔδωκαν καὶ ἄλλοι πολλοί. Τούτους πάντας οἱ Ἕλληνες, οἱ ἀναλαβόντες τὸν κατὰ τοῦ βαρβάρου πόλεμον, ὠρκίσθησαν νὰ τιμωρήσωσιν, ὅταν σὺν θεῷ νικήσωσι.

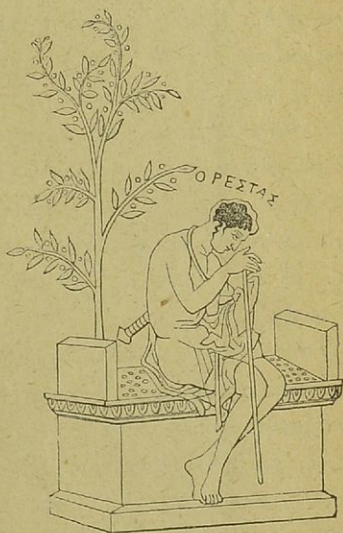
Εἰς δὲ τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Σπάρτην δὲν ἐστάλησαν παντελῶς κήρυκες ὑπὸ τοῦ Ξέρξου, διότι οἱ πρότερον ὑπὸ τοῦ πατρὸς του Δαρείου σταλέντες ἐν μὲν ταῖς Ἀθήναις ἐρρίφθησαν εἰς τὸ βράθρον, εἰς ὃ ἐρρίπτοντο οἱ κακοῦργοι, ἐν δὲ τῇ Σπάρτῃ εἰς φρέαρ, ἵνα, καθὼς ἔλεγον εἰς αὐτούς, ἐντεῦθεν λαβόντες φέρωσι γῆν καὶ ὕδωρ εἰς τὸν βασιλέα¹.

Ἡ δὲ στρατηλασία τοῦ βασιλέως κατ' ὄνομα μὲν ἐγίνετο ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων, πραγματικῶς ὅμως ἐναντίον πάσης τῆς Ἑλλάδος. Μανθάνοντες δὲ οἱ Ἕλληνες ταῦτα πρὸ πολλοῦ, ἄλλοι μὲν ἔδιδον τὰ σημεῖα τῆς ὑποταγῆς, ἄλλοι δὲ οὐ. Ἀληθεῖς δὲ σωτῆρες τῆς Ἑλλάδος ἔγειναν οἱ Ἀθηναῖοι, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ οἱ Σπαρτιαῖται.

1. Ἴδε ἄνωτέρω § 34.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐζήτησαν χρησμόν ἀπὸ τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν, ἡ δὲ Πυθία ἀπήντησε τὰ ἐξῆς· «Δυστυχεῖς, τί κάθησθε; ἐγκαταλείψατε τὴν πόλιν σας καὶ φύγετε εἰς τὰ ἔσχατα τῆς γῆς, διότι τὰ πάντα θὰ καταστρέψῃ τὸ πῦρ καὶ ὁ ὀρμητικὸς Ἄρης, συνοδεύων ἄρμα ἄσιατικόν. Ἀναχωρήσατε λοιπὸν ἐκ τοῦ ναοῦ μου καὶ ὑποκύψατε εἰς τὴν δυστυχίαν σας».

Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ἀπεσταλμένοι τῶν Ἀθηναίων ἐθλίβοντο βα-
θύτατα. Ἀπηλπισμένους δὲ ὄντας, συνεβούλευσεν αὐτοὺς ὁ Τίμων, ἀνὴρ τῶν Δελφῶν δοκιμώτατος, ἀφοῦ λάβωσιν ἱκετηρίαν¹ καὶ προσέλθωσιν ὡς ἰκέται, νὰ ἐρωτήσωσι πάλιν τὴν Πυθίαν. Οἱ Ἀθηναῖοι ὑπακούσαντες προσῆλθον εἰς τὸν θεὸν καὶ εἶπον· «ὦ ἄναξ, δὸς ἡμῖν αἰσιώτερόν τινα χρησμόν περὶ τῆς πατρίδος, σεβόμενος τὰς ἱκετηρίας ταύτας, τὰς ὁποίας κρατοῦντες ἤλθομεν ἐνώπιόν σου· ἄλλως δὲν θὰ ἀπέλθωμεν ἐκ τοῦ ναοῦ, ἀλλ' ἐδῶ θὰ μείνωμεν, ἕως ν' ἀποθάνωμεν».

Τότε ἡ Πυθία χρησμοδοτεῖ τὰ ἀκόλουθα· «Δὲν δύναται ἡ Παλλὰς Ἰκέτης καθήμενος ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Δελφοῖς.
» Ἀθηνᾶ νὰ ἐξιλεώσῃ τὸν Ὀλύμπιον
» Δία, εἰ καὶ παρακαλεῖ αὐτὸν μὲ
» πολλοὺς λόγους καὶ μὲ βαθεῖαν σύνεσιν. Ὅταν θὰ κυριεύωνται ὅλα
» τᾶλλα μέρη τῆς γῆς τοῦ Κέρκροπος², ὁ Ζεὺς δίδει εἰς τὴν Ἀθηνᾶν
» τὸ ξύλινον τεῖχος νὰ μείνῃ μόνον ἀπόρθητον, τὸ ὅποιον θὰ ὠφελήσῃ
» σὲ καὶ τὰ τέκνα σου· σὺ δὲ μὴ περίμενε ἥσυχος τὸ πολυπληθὲς ἱπ-
» πικὸν καὶ πεζικὸν στράτευμα, τὸ διὰ ξηρᾶς ἐρχόμενον, ἀλλ' ὑπο-
» χῶρει, στρέψας τὰ νῶτα· θὰ ἔλθῃ δὲ καιρὸς ν' ἀντιπολεμήσῃς. ὦ

1. Περὶ ἱκετηρίας ἰδὲ τὴν ἐν § 29 ὑποσημείωσιν.

2. Δηλ. τῶν Ἀθηνῶν.

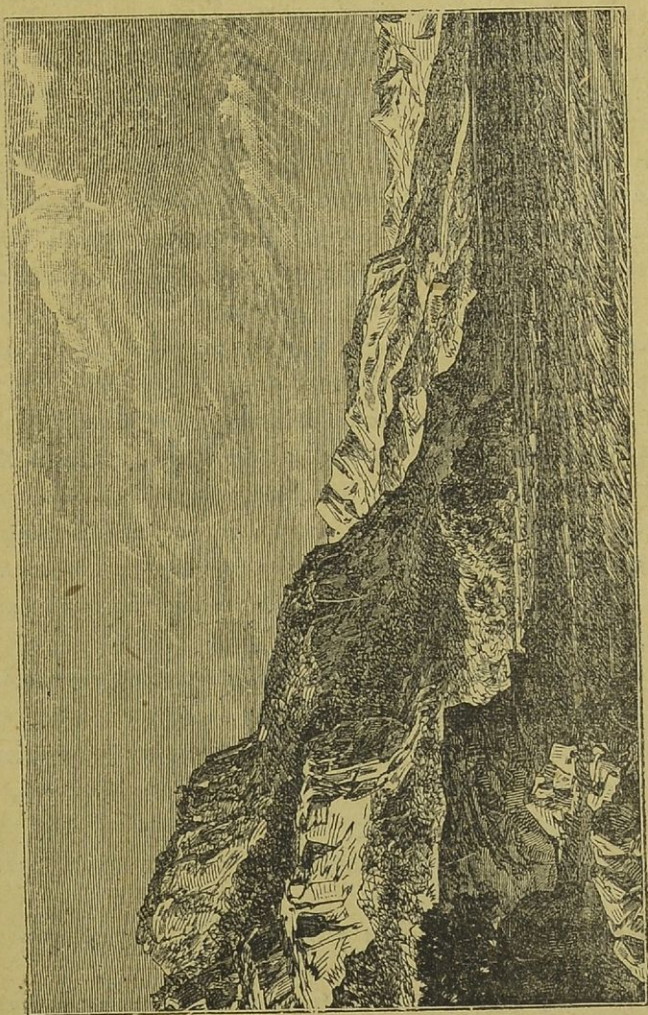
»θεία Σαλαμὶς, θὰ καταστρέψῃς δὲ σὺ τέκνα γυναικῶν, ἢ ὅταν σπεί-
»ρωσι τοὺς δημητριακοὺς καρπούς, ἢ ὅταν θερίζωσιν αὐτούς».

Ταῦτα, ἡπιώτερα ὄντα τῶν πρώτων, ἐκόμισαν εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ ἀπεσταλμένοι. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀκούσαντες ἡρμήνευον διαφοροτρόπως αὐτά. Τινὲς μὲν ἔλεγον ὅτι θὰ σωθῇ μόνη ἡ Ἀκρόπολις, διότι τὸ πάλαι αὕτη ἦτο πεφραγμένη διὰ ξύλων, καὶ τοῦτο ἦτο κατ' αὐτοὺς τὸ ξύλινον τεῖχος, τὸ ὅποιον ἀνέφερεν ὁ χρησμός· ἄλλοι δὲ πάλιν ἔλεγον ὅτι ὁ θεὸς σημαίνει τὰς ναῦς, καὶ ταύτας παρεκίνουν νὰ ἐτοιμάζωσι, τὰ δ' ἄλλα ν' ἀφήσωσι. Τὴν γνώμην ὁμως, ὅτι ξύλινον τεῖχος ἦσαν αἱ νῆες, ἀνέτρεπον οἱ τελευταῖοι λόγοι τῆς Πυθίης· «ᾧ θεία Σαλαμὶς, θὰ καταστρέψῃς δὲ σὺ τέκνα γυναικῶν, ἢ ὅταν »σπείρωσι τοὺς δημητριακοὺς καρπούς, ἢ ὅταν θερίζωσιν αὐτούς». Οἱ λόγοι οὗτοι ἔκαμνον ἀμφιβόλους τὰς γνώμας τῶν εἰπόντων ὅτι ξύλινον τεῖχος ἦσαν αἱ νῆες. Διότι οἱ χρησμολόγοι ἡρμήνευον τούτους οὕτως, ὅτι δηλ. θὰ νικηθῶσι περὶ τὴν Σαλαμῖνα, ἐὰν ναυμα-
χήσωσιν.

Τότε ἀνὴρ τις Ἀθηναῖος, νεωστὶ μεταξὺ τῶν πρώτων ἀναφανείς, Θεμιστοκλῆς ὀνόματι, εἶπεν ὅτι, ἐὰν οἱ τελευταῖοι λόγοι τοῦ χρησμοῦ ἀνεφέροντο πραγμاتيῶς εἰς τοὺς Ἀθηναίους, δὲν θὰ ἦσαν τόσον ἥπιοι, ἀλλὰ θὰ ἔλεγον «ᾧ ἀθλία Σαλαμὶς» ἀντὶ τοῦ «ᾧ θεία Σα-
λαμὶς», ἐὰν ἐμελλον οἱ κάτοικοι ν' ἀποθάνωσι περὶ αὐτῆς ἀγωνιζό-
μενοι. Ὡστε ἡ ὀρθὴ ἐρμηνεία εἶναι, ὅτι ὁ θεὸς ἐχρησιμοδότησε ταῦτα διὰ τοὺς πολεμίους καὶ οὐχὶ διὰ τοὺς Ἀθηναίους. Συνεβούλευε λοι-
πὸν αὐτοὺς νὰ παρασκευάζωνται πρὸς ναυμαχίαν, διότι τοῦτο ἦτο τὸ ξύλινον τεῖχος. Καὶ αὕτη ἡ γνώμη ἐφάνη προτιμωτέρη καὶ ὑπερί-
σχυσε τῆς τῶν χρησμολόγων. Ἀπεφάσισαν λοιπὸν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ παύσωσι μὲν τὸν πρὸς τοὺς Αἰγινήτας πόλεμον, νὰ συμφιλιωθῶσι δὲ μετὰ τῶν βουλομένων ἐκ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων καὶ πανδημεὶ μὲ τὰς ναῦς ν' ἀντιταχθῶσι κατὰ τοῦ ἐπερχομένου ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος βαρβάρου.

48. Αἱ Θερμοπύλαι καὶ τὸ Ἀρτεμίδιον.

Οἱ Ἕλληνες προητοιμάζοντο νὰ πολεμήσωσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, μαχόντες ὅτι οὗτος μετ' ἀπείρου στρατοῦ ἤρχετο κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Θερμοπύλαι.

Συνήλθον λοιπὸν ἐν τῷ Ἰσθμῷ εἰς συμβούλιον. ἐν ᾧ ὑπερίσχυσεν ἡ γνώμη, ὃ μὲν πῆξος στρατὸς νὰ φυλάξῃ τὴν διὰ τῶν Θερμοπυλῶν εἰσβολήν, ὃ δὲ ναυτικὸς νὰ πλεύσῃ εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον (βόρειον ἀκρωτήριον τῆς Εὐβοίας), διότι αἱ Θερμοπύλαι καὶ τὸ Ἀρτεμίσιον εἶναι πλησίον ἀλλήλων καὶ εὐκόλως τὸ ἐν στρατεύμα ἡδύνατο νὰ μανθάνῃ περὶ τοῦ ἐτέρου.

Ἔχουσι δὲ τὰ δύο ταῦτα μέρη ὡς ἐξῆς· ἐκ τοῦ μέρους τοῦ Θρακικοῦ πελάγους ἡ θάλασσα στενοῦται καὶ σχηματίζει τὸν μεταξὺ τῆς νήσου Σικιάθου καὶ τῆς ἡπείρου τῆς Μαγνησίας πορθμὸν. Μετὰ δὲ τὸ στενὸν τοῦτο ἔρχεται τὸ Ἀρτεμίσιον, ὅπερ εἶναι αἰγικλὸς τῆς Εὐβοίας· ἐκεῖ δὲ εἶναι καὶ ναὸς τῆς Ἀρτεμίδος.

Τῶν δὲ Θερμοπυλῶν τὸ μὲν πρὸς δυσμὰς τῆς ὁδοῦ μέρος εἶναι ὄρος ἄβυσσος καὶ ἀπόκρημνον, ἐκτεινόμενον μέχρι τῆς Οἴτης, τὸ δὲ πρὸς ἀνατολὰς μέρος εἶναι θάλασσα καὶ τενάγη· ἐν δὲ τῇ εἰσόδῳ ταύτῃ ὑπῆρχον θερμὰ λουτρά, τὰ ὅποια οἱ ἐπιχώριοι, ἐκάλουν Χύτρους, καὶ ἐκεῖ ὑπῆρχε βωμὸς τοῦ Ἡρακλέους. Ἦτο δὲ φθοροδομημένον τεῖχος κατὰ ταύτας τὰς εἰσβολὰς, καὶ κατὰ τὸν παλαιὸν καιρὸν ἦσαν καὶ πύλαι. Πλησιέστατα δὲ τῆς ὁδοῦ ὑπῆρχε καὶ κώμη τις καλουμένη Ἀλπηνοί· ἐκ ταύτης δὲ οἱ Ἕλληνες ἐσκέπτοντο νὰ λαμβάνωσι τὰς τροφάς.

Τὸ δὲ στενώτατον μέρος τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰσόδου ταύτης διὰ τῆς Τραχίνος ἦτο ἡμῖς πλεθρον¹. ὑπῆρχον ὅμως καὶ ἄλλα μέρη πολὺ στενώτερα τούτου, ὡς τὸ ἔμπροσθεν τῶν Θερμοπυλῶν καὶ τὸ ὕπισθεν αὐτῶν. Καὶ ὕπισθεν μὲν, πρὸς τὸ μέρος τῶν Ἀλπηνῶν, ἡ ὁδὸς ἐχώρει μίαν μόνην ἄμαξαν, ἔμπροσθεν δέ, πρὸς τὸ μέρος τοῦ Φοίνικος² ποταμοῦ καὶ πλησίον τῆς πόλεως Ἀνθήλης, ἐπίσης ἡ ὁδὸς ἦτο διὰ μίαν μόνον ἄμαξαν.

Εἰς αὐτὸ λοιπὸν τὸ στενὸν μέρος τῶν Θερμοπυλῶν ἀπεφάσισαν οἱ

1. Ἐν πλεθρον ἰσοδυναμεῖ πρὸς 100 πόδας ἢ 31 σχεδὸν μέτρα γαλλικῇ. Ἡ Τραχὶν δ' ἦτο πόλις ὑπὸ τὴν Οἴτην.

2. Ὁ Φοῖνιξ ἦτο μικρὸς τις ποταμὸς πρὸς νότον τοῦ Ἀσωποῦ, εἰς ὃν καὶ ἐξέβαλλε. Σήμερον ἡ ὕψις τῆς χώρας λίαν παρήλλαξε κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα. Ἀπὸ τοῦ Φοίνικος ποταμοῦ μέχρι τῶν Θερμοπυλῶν ἦσαν στάδιοι 15, ἦτοι 2775 περίπου γαλλ. μέτρα· ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ ἔκειτο ἡ πόλις Ἀνθήλη (ἢ Ἀνθηλή).

Ἕλληνες νὰ δεχθῶσι τὸν ἐχθρόν. Διαλυθέντες λοιπὸν ἐκ τοῦ Ἰσθμοῦ, ἐξεστράτευσον ἄλλοι μὲν εἰς τὰς Θερμοπύλας πεζῇ, ἄλλοι δὲ εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον διὰ θαλάσσης.

49. Τὸ παρὰ τὴν Σηπιάδα ναυάγιον τοῦ βαρβαρικοῦ ναυτικοῦ.

Ὁ ναυτικός δὲ στρατὸς τοῦ Ξέρξου ὁρμώμενος ἐκ τοῦ κόλπου τῆς Θέρμης ἑνδεκα ἡμέρας μετὰ τὴν ἐκεῖθεν ἀναχώρησιν τοῦ βασιλέως, καὶ πλέων πρὸς νότον φθάνει εἰς τὴν Σηπιάδα¹, ἀκρωτήριο τῆς Μαγνησίας χώρας.

Μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου ὁ ναυτικός καὶ μέχρι τῶν Θερμοπυλῶν ὁ πεζὸς στρατὸς τῶν βαρβάρων οὐδὲν εἶχε πάθει κακόν². Ὅτε ὅμως ὁ ναυτικός στρατὸς ἔφθασε καὶ διενυκτέρευσε παρὰ τὴν Σηπιάδα, αἶφνης περὶ τὸν ὄρθρον³, ἐνῷ ἦτο αἰθρία καὶ νηνεμία, συνέβη ἀναθρασμός τις εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπέπεσε κατὰ τῶν Περσῶν μεγάλη τρικυμία καὶ ἀπηλιώτης ἄνεμος σφοδρός, τὸν ὅποιον οἱ κάτοικοι τῶν μερῶν ἐκείνων καλοῦσιν Ἑλλησποντίαν. Ὁ ἄνεμος οὗτος κατέστρεψε πλοῖα πολεμικὰ ὅχι ὀλιγώτερα τῶν τετρακοσίων καὶ ἀνθρώπους ἀναριθμήτους καὶ πράγματα πολύτιμα ἄπειρα. Διήρκεσε δὲ ἡ τρικυμία αὕτη ἡμέρας τρεῖς. Ὅτε δ' ἔπαυσεν ὁ ἄνεμος καὶ εἶχε στρωθῇ τὸ κύμα, οἱ βάρβαροι ἐπλευσαν εἰς τὸν Παγασητικὸν κόλπον καὶ προσωρμίσθησαν ἐντὸς αὐτοῦ εἰς τὰς Ἀφέτας⁴.

1. Σηπιάς ἐκαλεῖτο ἡ ἄκρα ἡ ἐπὶ τοῦ βραχίονος τῆς ἡπείρου, τοῦ φράσσοντος τὸν Παγασητικὸν κόλπον πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἀπέναντι τῆς νήσου Σκιάθου.

2. Ὁ Ἡρόδοτος ἀριθμεῖ τὸ στράτευμα τοῦ Ξέρξου, τὸ φθάσαν μέχρι Σηπιάδος καὶ Θερμοπυλῶν, εἰς πέντε ἑκατομμύρια διακοσίας ὀγδοήκοντα τρεῖς χιλιάδας καὶ διακοσίους ἑκοσιν ἀνθρώπους, συμπεριλαμβανομένων καὶ ὅλων τῶν ὑπηρετῶν, οἱ ὅποιοι ὑπελογίζοντο ὅτι ἦσαν τὸ ἥμισυ τοῦ ὅλου ποσοῦ. Ὑπερβολικὸς ὁ ἀριθμὸς οὗτος.*

3. Περὶ τὸ λυκαυγές, τὸ ἡμέρωμα, τὴν αὐγὴν, τὰ γλυκοχαράγματα.

4. Ἀφέται (ἢ Ἀφεταί), πόλις καὶ λιμὴν τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Μαγνησίας· ἔτι δὲ καὶ ἀκρωτήριο αὐτῆς πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ εἰσπλέοντος τὸν Παγασητικὸν κόλπον.

50. Ὁ Ξέρξης ἐν Θερμοπύλαις.

Ὁ δὲ Ξέρξης μετὰ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ πορευόμενος, ἔφθασεν εἰς τὴν χώραν τῶν Μαλιέων¹, πλησίον τῶν Θερμοπυλῶν, ὅπου ἦτο ὁ ἑλληνικὸς στρατός. Ὁ ἑλληνικὸς στρατός ἐν Θερμοπύλαις γενικὸν ἀρχηγὸν εἶχε τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης Λεωνίδαν, ὅστις μεγίστης ἀπήλαυεν ὑπολήψεως. Ὁ Λεωνίδας εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ τριακοσίους ἐκλεκτοὺς Σπαρτιατάς, ἐπειδὴ οἱ ἄλλοι ἔμειναν ἐν Σπάρτῃ νὰ ἐορτάσωσι πρῶτον τὴν ἐορτὴν τῶν Καρνείων² καὶ ἔπειτα νὰ ἔλθωσι, μὴ ἐλπίζοντες νὰ τελειώσῃ τόσον γρήγορα ὁ ἐν Θερμοπύλαις πόλεμος.

Ἐν Θερμοπύλαις, πλὴν τῶν τριακοσίων Σπαρτιατῶν, ἦσαν περιμέοντες τὸν ἐχθρὸν ἐκ τῶν Τεγεατῶν καὶ Μαντινέων χίλιοι, δηλαδὴ πεντακόσιοι ἐξ ἑκατέρων· ἐκ τοῦ Ὀρχομενοῦ τῆς Ἀρκადίας ἑκατὸν εἰκοσι, καὶ ἐκ τῆς λοιπῆς Ἀρκადίας χίλιοι· τοσοῦτοι ἦσαν ἐκ τῶν Ἀρκάδων. Ἀπὸ δὲ τῆς Κορίνθου τετρακόσιοι καὶ ἀπὸ τοῦ Φλιοῦντος³ διακόσιοι καὶ ἐκ τῶν Μυκηνέων ὀγδοήκοντα· οὗτοι μὲν ἀπὸ Πελοποννήσου παρῆσαν. Ἀπὸ δὲ τῆς Βοιωτίας ἦλθον ἑπτακόσιοι Θεσπιεῖς καὶ τετρακόσιοι Θηβαῖοι. Πρὸς τούτοις δὲ προσκληθέντες ἦλθον καὶ οἱ Λοκροὶ οἱ Ὀπούντιοι παντρατιᾷ, καὶ χίλιοι ἐκ τῶν Φωκέων. Οὗτος ἦτο ὅλος ὁ ἐν Θερμοπύλαις ἑλληνικὸς στρατός, τοῦ ὁποῦ ἡγεῖτο ὁ Λεωνίδας ὁ Λακεδαιμόνιος.

Ὁ Ξέρξης δ' ἐπεμψε κατὰσκοπον ἱππέα, ἵνα ἴδῃ ὅποσοι ἦσαν οἱ Ἕλληνες καὶ τί ἔκαμνον. Ἐλθὼν δ' ὁ ἱππεὺς ἔβλεπεν, ὅτι ἄλλοι μὲν ἐγὺμνάζοντο, ἄλλοι δὲ ἐκτενίζοντο. Ταῦτα βλέπων ἐθαύμαζε· παρατηρήσας δὲ πάντα ἀκριβῶς, ἐπέστρεφεν ὀπίσω ἡσύχως, ἐπειδὴ οὐδεὶς κατεδίωκεν αὐτόν, καὶ ἔλεγε πρὸς τὸν Ξέρξην πάντα ὅσα εἶδε.

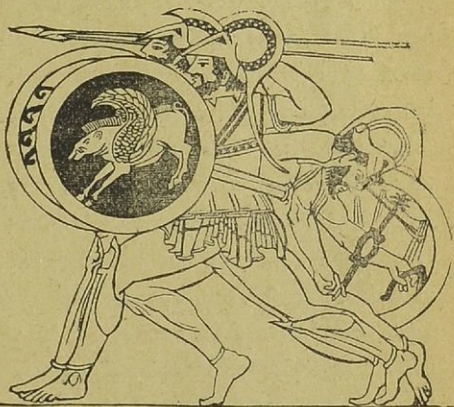
Ἀκούων ταῦτα ὁ Ξέρξης ἐνόμιζεν ὅτι οἱ Ἕλληνες πράττουσι γελοῖα, μὴ γνωρίζων ὅτι παρεσκευάζοντο νὰ θανατωθῶσιν, ἀφοῦ θανατώσωσιν ὅσους ἂν δυνηθῶσιν. Καλέσας δὲ τὸν Δημέακτον, ὄντα εἰς τὸ στρατόπεδον, ἠρώτα αὐτόν, θέλων νὰ μάθῃ τὸ ποιούμενον ὑπὸ

1. Τὴν περὶ τὸν Μαλιακὸν κόλπον.

2. Τὰ Κάρνεια ἤγοντο ἐν Σπάρτῃ ἐπὶ ἑννέα ἡμέρας κατὰ τὸν Κάρνειον (Αὐγουστον) μῆνα πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωος. Τότε περίπου (τὸν Μεταγεινιῶνα τῶν Ἀθηναίων) ἤγοντο καὶ τὰ Ὀλύμπια.

3. Ὁ Φλιοῦς ἦτο πόλις τῆς Ἀργολίδος.

τῶν Λακεδαιμονίων. Ἐκεῖνος δὲ εἶπε· «μὲ ἤκουσας καὶ πρότερον, ὅτε ἐξεκινούμεν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, περὶ τῶν ἀνδρῶν τούτων· ἰσχυρὰς δὲ ἐγέλσας μὲ ἐμέ, ὅστις ἔλεγον πῶς ἔβλεπον ὅτι θὰ ἐκ-
 »θῶσι τὰ πράγματα ταῦτα· ἐγώ, ὦ βασιλεῦ, προσπαθῶ πάντοτε νὰ
 »λέγω τὴν ἀλήθειαν ἐνώπιόν σου. Ἄκουσον δὲ καὶ νῦν. Οἱ ἄνδρες
 »οὗτοι ἦλθον νὰ πολεμήσωσι καθ' ἡμῶν περὶ τῆς εἰσόδου, καὶ εἰς
 »τοῦτο παρασκευάζονται. Διότι ἡ συνήθεια αὐτῶν ἔχει οὕτως ὅταν
 »μεῖλλωσι νὰ κινδυνεύσωσι
 »περὶ τῆς ζωῆς των, τότε
 »τὰς κεφαλὰς κοσμοῦν-
 »ται. Ἦξευρε δέ, ἐάν νι-
 »κήσης τούτους καὶ τοὺς
 »μένοντας ἐν Σπάρτῃ, ὅτι
 »οὐδὲν ἄλλο ἔθνος ἀνθρώ-
 »πων ὑπάρχει, ὦ βασιλεῦ,
 »τὸ ὁποῖον θὰ τολμήσῃ νὰ
 »ἐγείρῃ χεῖρα κατὰ σοῦ·
 »διότι τώρα πορεύεσαι
 »κατὰ βασιλείου καὶ πό-
 »λεως καλλίστης τῶν ἐν

Ἕλληνες πολεμιόται

»Ἑλλάδι καὶ κατ' ἀνδρῶν ἀρίστων». Εἰς τὸν Ξέρξην ὁμοῦς ἐφαί-
 »νοντο πολὺ ἀπίστευτα τὰ λεγόμενα καὶ ἡρώτα ἐκ δευτέρου τὸν Δη-
 »μάρκτον τίνι τρόπῳ, τοσοῦτοι ὄντες, θὰ πολεμήσωσι πρὸς τὸν ἐαυ-
 »τοῦ στρατόν. Ὁ δὲ εἶπεν· «ὦ βασιλεῦ, νὰ με μεταχειρισθῇς ὡς ἄν-
 »δρα ψεύστην, ἂν ταῦτα δὲν ἐκθῶσιν εἰς σέ ὅπως ἐγώ λέγω».

Ταῦτα λέγων ὁ Δημάρκτος δὲν ἔπειθε τὸν Ξέρξην, ὅστις ἀφῆκε
 νὰ παρέλθωσι τέσσαρες ἡμέραι, ἐλπίζων ὅτι ἐξάπαντος οἱ Ἕλληνες
 θὰ φύγωσιν.

Τὴν πέμπτην δέ, ἐπειδὴ δὲν ἀνεχώρουν, ἀλλ' ἐφαίνοντο εἰς αὐτόν
 ὅτι ἔμενον ἐξ ἀναιδείας καὶ ἀνοησίας, ἐθυμώθη καὶ ἀπέστειλεν ἐν μέ-
 »ρος τοῦ στρατοῦ του νὰ συλλάβῃ καὶ νὰ φέρῃ αὐτοὺς ἐνώπιόν του·
 οἱ Ἕλληνες ὁμοῦς ἀντέστησαν γενναίως, φρονεῦντες πολλοὺς καθ'
 ὅλην τὴν ἡμέραν.

Μετὰ ταῦτα ἐστάλησαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων οἱ Πέρσαι ἐκεῖνοι.

τοὺς ὁποίους ὁ βασιλεὺς ἐκάλει ἀθανάτους¹ καὶ τῶν ὁποίων ἤρχεν ὁ Ὑδάρνης. Ἦλπιζε δὲ ὁ βασιλεὺς ὅτι εὐκόλως οὗτοι θὰ κατέβαλλον τοὺς Ἑλλήνας. Ἀλλὰ καὶ οὗτοι, ὡς συνεπλάκησαν μετὰ τῶν Ἑλλήνων, οὐδὲν περισσότερον κατώρθωσαν τῶν πρότερον σταλέντων, ἀλλὰ τὰ αὐτά, διότι καὶ εἰς στενώτατον μέρος ἐμάχοντο καὶ δόρατα μετεχειρίζοντο βραχυτέρᾳ τῶν ἐλληνικῶν καὶ πλῆθος πολὺ δὲν ἠδύναντο νὰ μεταχειρισθῶσιν.

Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἐμάχοντο ἀξιολογώτατα, δείξαντες τί δύνανται ἄνδρες ἐξησκημένοι ἐναντίον μὴ ἐξησκημένων. Στρέφοντες τὰ νῶτα ἔφρουγον δῆθεν ὅλοι ὁμοῦ· οἱ δὲ βάρβαροι βλέποντες αὐτοὺς φεύγοντας ἐπύρροντο κατ' αὐτῶν μετὰ βοῆς καὶ πατάγου· οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, ἅμα κατεφθάνοντο ὑπὸ τῶν βαρβάρων, ὑπέστρεφον κατ' αὐτῶν καὶ τότε κατέβαλλον πλῆθος Περσῶν ἀναριθμήτων· ἐπιπτον δὲ τότε καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν Σπαρτιατῶν ὀλίγοι. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Πέρσαι μὲ ὅλας τῶν τὰς προσπαθείας, καὶ κατὰ τάγματα καὶ κατ' ἄλλους τρόπους ἐπιτιθέμενοι, δὲν ἠδύναντο νὰ καταλάβωσιν οὐδὲν μέρος τοῦ στενοῦ, ἐπέστρεφον ὀπίσω. Κατὰ τὰς ἐφοδούς ταύτας τῆς μάχης λέγεται ὅτι ὁ βασιλεὺς θεωρῶν ἀνετινάχθη τρις ἐκ τοῦ θρόνου, βοήθειε περὶ τοῦ στρατοῦ του. Καὶ κατ' ἐκείνην μὲν τὴν ἡμέραν τοιοῦτοτρόπως ἠγωνίσθησαν. Τὴν δ' ἐπομένην οἱ βάρβαροι, ἀφοῦ ἤρχισεν ἡ μάχη, οὐδὲν καλλίτερον τῆς προτερείας κατώρθωσαν ἀναγκασθέντες ν' ἀποχωρήσωσιν ἐκ δευτέρου.

51. Ἡ προδοσία τοῦ Ἐφιάλτου.

Τὸ τέλος τῆς ἐν Θερμοπύλαις μάχης.

Ἐνῷ δὲ ὁ βασιλεὺς εὕρισκετο εἰς ἀπορίαν τί νὰ πράξῃ, Ἐφιάλτης ὁ υἱὸς τοῦ Εὐρυδήμου, ἀνὴρ Μελιεύς, ἐλπίζων ὅτι λάβῃ μεγάλη δῶρα παρὰ τοῦ βασιλέως, ἦλθεν εἰς αὐτὸν καὶ ἐσκνέρωσε τὴν ἀτραπὸν, ἥ ὁποία, ἐντελῶς ἄγνωστος οὖσα εἰς τοὺς Πέρσας, ἔφερε διὰ τοῦ ὄρους εἰς τὰς Θερμοπύλας, ὅπου ἐφύλαττον οἱ Ἕλληνες.

1. Τὸ σῶμα τῶν ἀθανάτων ἀπετελεῖται ἐκ δέκα χιλιάδων ἐκλεχτῶν ἀνδρῶν· ἐκαλεῖτο δ' οὕτω, ἐπειδὴ, ἀντιπρὸς αὐτῶν ἀπέθνησκεν ἡ ἡσθένεια, ἀμέσως αντικαθίστατο ὑπὸ ἄλλου ἐκλεγέντος ἀνδρός, καὶ οὕτως οὔτε περισσότεροι οὔτε ὀλιγώτεροι τῶν δέκα χιλιάδων ἐγίνοντο.

Π. ΟΥΝ (1800)

Ὁ Ξέρξης δέ, εὐχαριστηθεὶς ἐκ τῶν ὑποσχέσεων τοῦ Ἑφιάλτου, ἔπεμψεν ἀμέσως τὸν Ὑδάρνην μετὰ τῶν ἀθανάτων. Ἐξεκίνησε δὲ οὗτος περὶ λύχων ἀφ᾽ ἑκ τοῦ στρατοπέδου καὶ ὠδοιπόρει ὅλην τὴν νύκτα, ἔχων πρὸς τὰ δεξιὰ μὲν τὰ ὄρη τῶν Οἰταίων, πρὸς τὰ ἀριστερὰ δὲ τὰ τῶν Τραχινίων. Μόλις δὲ ἤρχιζε νὰ διαφραίνεται ἡ ἡὼς² ἔφθασαν εἰς κορυφὴν τινα τοῦ ὄρους. Εἰς τὴν κορυφὴν δὲ ταύτην τοῦ ὄρους ἐφρούρουν χίλιοι ὀπλίται Φωκεῖς, πρὸς φύλαξιν τῆς χώρας τῶν καὶ φρούρησιν τῆς ἀτραποῦ.

Νηνεμίας δὲ οὔσης, οἱ Φωκεῖς ἤκουσαν τὸν ψόφον³, ὅτις ἐγένετο ἐκ τῶν ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν ἐχθρῶν ὑποκεχυμένων φύλλων, ἅτινα εἶχον πέσει ἐκ τῶν δρυῶν, ἐπειδὴ τὸ ὄρος ὅλον ἦτο δασῶδες. Ἐκ τοῦ ψόφου τούτου νοήσαντες αὐτοὺς οἱ Φωκεῖς, ἀνηγέρθησαν ταχέως καὶ ὀπλιζόντο· ἀμέσως δὲ καὶ οἱ βάρβαροι παρήσαν. Ὡς δὲ εἶδον ἄνδρας ἐνδυομένους ὅπλα, ἠπόρησαν· διότι, ἐνῶ ἤλπιζον νὰ μὴ φανῇ οὐδὲν ἐμπόδιον, αἶφνης συνήντησαν στρατόν. Τότε ὁ Ὑδάρνης καταφοβηθεὶς, μήπως οἱ Φωκεῖς εἶναι Λακεδαιμόνιοι, ἠρώτησε τὸν Ἑφιάλτην ποίου ἔθνους στρατὸς ἦτο οὗτος· μαθὼν δὲ ἀκριβῶς, παρέτασσε τοὺς Πέρσας ὡς εἰς μάχην. Οἱ δὲ Φωκεῖς τοξευόμενοι ἀκαταπαύστως ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ἵνα ὀχυρωθῶσιν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους καὶ πολεμήσωσι μέχρι θανάτου, ἐπειδὴ ἐνόμιζον ὅτι ἡ ἐφοδος τῶν βαρβάρων ἔγεινε κατ' αὐτῶν κυρίως. Καὶ οὗτοι μὲν ταῦτα ἐφρόνουν· οἱ δὲ μετὰ τοῦ Ἑφιάλτου καὶ Ὑδάρνου Πέρσαι περὶ τῶν Φωκέων μὲν οὐδόλως ἐφρόντιζον, κατέβαινον δὲ μετὰ ταχύτητος τὸ ὄρος.

Οἱ δὲ φυλάττοντες τὰς Θερμοπύλας Ἕλληνες, μαθόντες τὴν περικύκλωσιν τῶν Περσῶν, τινὲς μὲν, συσκεφθέντες μετὰ τῶν ἄλλων, ἔκριναν καλὸν ν' ἀνχωρήσωσιν, ἄλλοι δὲ ὁμοῦ μὲ τὸν Λεωνίδα, ἡτοιμάσθησαν νὰ μείνωσιν αὐτοῦ. Οἱ μείναντες ἦσαν οἱ τριακόσιοι Σπαρτιάται, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ ἐπτακόσιοι Θεσπιεῖς, μείναντες ἐκουσίως, καὶ τετρακόσιοι Θηβαῖοι, κρατηθέντες ὑπὸ τοῦ Λεωνίδου διὰ τῆς βίρας· οἱ δ' ἄλλοι ἀπεμκρύνθησαν ὑπὸ τοῦ Λεωνίδου, ἵνα μὴ θυσιασθῶσιν ἀνωφελῶς.

1. Ὄταν ἀναπταν τὰ φῶτα, μόλις ἐνύκτωνεν.

2. Νὰ γλυκοχαράξῃ.

3. Τὸν θόρυβον τὸν ἰδιόζοντα εἰς τὰ ἔρηρὰ φύλλα.

Ὁ δὲ Ξέρξης, ἀφοῦ ἔκαμε σπονδὰς ἀνατέλλοντος τοῦ ἡλίου, ἐφώρμησεν ἐκ τοῦ ἐτέρου μέρους ἄμυχ ἡνοίξε καλὰ ἡ ἡμέρα, διότι οὕτως εἶχε συνεννοηθῇ πρότερον μετὰ τοῦ Ἑριχλίου. Ἀφοῦ δ' ἐπλησίασαν οἱ περὶ τὸν Ξέρξην βάρβαροι, συνεπλάκησαν πρὸς τοὺς περὶ τὸν Δεωνίδα Ἕλληνας, οἵτινες, μόνην ἔξοδον ἔχοντες τὸν θάνατον, ἤδη πολλῷ μᾶλλον ἢ κατ' ἀρχὰς ἀντεπεζῆλθον εἰς τὸ εὐρύτερον μέρος τοῦ αὐχένος. Τότε δέ, ἀφοῦ ἔγεινε συμπλοκὴ ἕξω τῶν

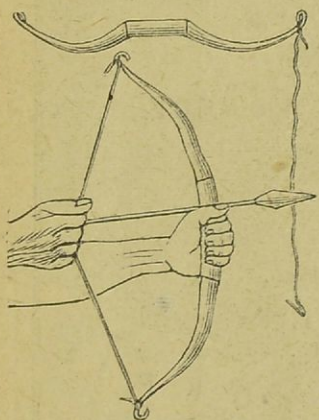

Τοπογραφικὸς χάρτης τῆς ἐν Θερμοπύλαις μάχης.

στενῶν, ἐπιπτον πολλοὶ κατὰ τὸ πλῆθος ἐκ τῶν βαρβάρων διότι ὅπισθεν αὐτῶν οἱ ἀξιωματικοί, κρατοῦντες, μάστιγας ἐρράπιζον πάντα ἄνδρα, πάντοτε εἰς τὰ πρόσω παροτρύνοντες αὐτούς. Πολλοὶ μὲν λοιπὸν ἐξ αὐτῶν εἰσέπιπτον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπνίγοντο, πολλοὶ δ' ἔτι περισσότεροι κατεπατοῦντο ζῶντες ὑπ' ἀλλήλων· οὐδεὶς δ' ἔδιδε προσοχὴν εἰς τοὺς ἀποθνήσκοντας. Οἱ δὲ Ἕλληνες, γνωρίζοντες τὸν μέλλοντα νὰ γείνη εἰς αὐτοὺς θάνατον ὑπὸ τῶν ἐρχομένων ἐκ τοῦ ὄρους, ἔδειξαν ὅσῃ ἠδύναντο μεγίστην ἀνδρείαν κατὰ τῶν βαρβάρων.

ρων, καταφρονούντες τῆς ζωῆς των καὶ λυσσωδῶς εἰς τὸν ὄλεθρον ἐμπίπτοντες.

Τότε τὰ μὲν δόρατα τῶν περισσοτέρων ἐξ αὐτῶν εἶχον θραυσθῆ, ἐφόνευσαν δὲ τοὺς Πέρσας μὲ τὰ ξίφη. Ἐν ταύτῃ τῇ συμπλοκῇ πίπτει ὁ Λεωνίδας, δειγθεὶς ἀνὴρ γενναϊότατος, καὶ ἕτεροι μετ' αὐτοῦ ὀνομαστοὶ ἐκ τῶν Σπαρτιατῶν. Ἐκ δὲ τῶν Περσῶν πίπτουσι καὶ ἄλλοι μὲν πολλοὶ καὶ ὀνομαστοί, μεταξὺ δὲ αὐτῶν καὶ δύο παῖδες τοῦ Δαρείου, ὁ Ἀθροκόρης καὶ ὁ Ὑπεράνθης, ἀδελφοὶ δὲ τοῦ

Τόξον καὶ βέλος

Ξέρξου. Περὶ τὸν νεκρὸν δὲ τοῦ Λεωνίδου ἐγένετο συνωθισμὸς πολλὸς Περσῶν τε καὶ Λακεδαιμονίων, μέχρις οὗ οἱ Ἕλληνες διὰ τῆς ἀνδρείας των ἐπιτηδείως ἀνέλαβον αὐτὸν καὶ ἔτρεψαν τοὺς ἐναντίους τετράκις εἰς φυγὴν.

Ἡ πάλῃ δὲ αὕτη ἐξηκολούθει μέχρις οὗ οἱ μετὰ τοῦ Ἐφιάλτου ἔρθασαν. Ὡς δὲ οἱ Ἕλληνες εἶδον τοὺτους ἐλθόντας, ὑπεχώρουν ὀπίσω εἰς τὸ στενὸν μέρος τῆς ὁδοῦ, καὶ περάσαντες τὸ τεῖχος ἐτοποθετήθησαν ἐπὶ τοῦ ἐντὸς τοῦ τεύχους, καὶ πλησίον τῆς εἰσόδου, λόφου πάντες ὁμοῦ

οἱ ἄλλοι, πλὴν τῶν Θηβαίων. Ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ, ἐνῶ ἡμύνοντο μὲ μαχαίρας, ὅσοι ἐξ αὐτῶν εἶχον ἀκρόμη, καὶ μὲ τὰς χεῖρας καὶ μὲ τὰ στόματα, τοὺς κατεκάλυψαν οἱ βάρβαροι διὰ τῶν βελῶν, ἄλλοι μὲν συγχώσαντες τὸ ὀχύρωμα καὶ κατὰ μέτωπον ἐπιτεθέντες κατ' αὐτῶν, ἄλλοι δὲ περικυκλώσαντες αὐτοὺς πενταχόθεν.

Τῶν Λακεδαιμονίων δὲ καὶ τῶν Θεσπείων τοιούτων δειχθέντων, ὁμῶς λέγεται ὅτι ἐδείχθη ἀνὴρ ἄριστος ὁ Σπαρτιατῆς Διηγένης. Οὗτος, πρὶν ἢ συμπλακῶσιν οἱ Ἕλληνες πρὸς τοὺς Μήδους, μαθὼν παρὰ τινος Τραχινίου, ὅτι οἱ βάρβαροι εἶναι τοσοῦτοι κατὰ τὸ πλῆθος, ὥστε ἀποκρύπτουσι τὸν ἥλιον ὑπὸ τοῦ πλῆθους τῶν βελῶν των ὁπόταν τοξεύωσι, λέγουσιν ὅτι δὲν ἐξεπλάγχθη ἐπὶ τούτοις, ἄλλ' εἶπε μετ' ἀδιαφορίας, ὅτι ἀγαθὰς εἰδήσεις ἀγγέλλει εἰς αὐτοὺς ὁ Τραχίνιος φίλος, διότι, ἐὰν ἀποκρύπτωσιν οἱ Μῆδοι τὸν ἥλιον θὰ γείνη

πρὸς αὐτοὺς ἡ μάχη ὑπὸ σκιάν καὶ ὄχι ἐν ἡλίῳ. Τοὺτους καὶ ἄλλους παρομοίους λόγους λέγουσιν ὅτι ἄφρησεν εἰς ἀνάνησιν Διηνέκης ὁ Λακεδαιμόνιος.

Πρὸς τιμὴν δὲ τῶν τυχόντων αὐτόθι, ἐνθα ἔπεσον, καὶ ἐκείνων

Ἕλληνα ὁπλίτης.

οἵτινες ἐφρονεύθησαν, πρὶν ἀκόμη ἀναχωρήσωσιν οἱ ὑπὸ τοῦ Λεωνίδου ἀπομακρυνθέντες, ἐγράφη τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα·

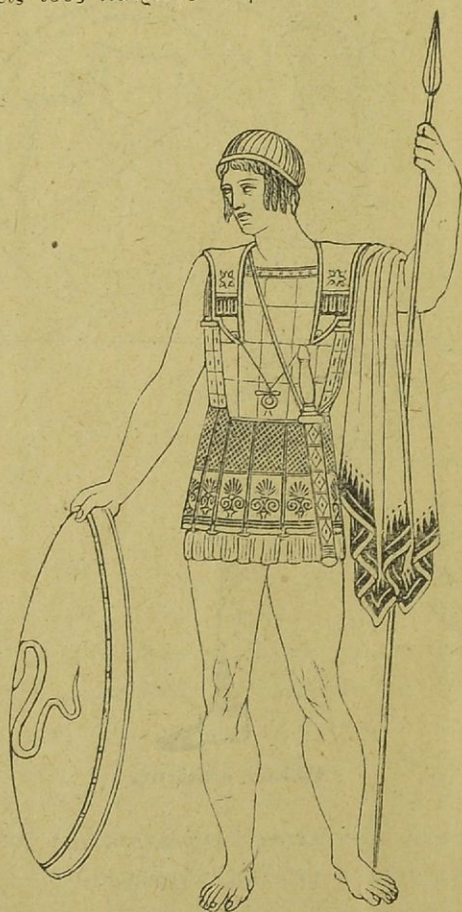
Μυριάσιν ποτὲ τῇδε τριακοσίαις ἐμάχοντο
ἐκ Πελοποννήσου χιλιάδες τέτορες.

Ἦτοι : Ἐνταῦθα ἐμάχοντό ποτε κατὰ τριακοσίων μυριάδων τέσσαρες χιλιάδες Πελοποννησίων.

Ἰδιαιτέρως δὲ διὰ τοὺς Σπαρτιάτας ἐγράφη τὸ ἐξῆς·

Ὡ ξεῖν', ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις ὅτι τῇδε
κείμεθα τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι.

Ἦτοι : Ἀγγελιον, ξένε, εἰς τὴν Λακεδαίμονα, ὅτι ἐνταῦθα εὖρομεν
τάφον, πιστοὶ εἰς τοὺς πατρίους θεσμούς.

Ἑλλήν ὀπλίτης.

Λέγεται δὲ ὅτι δύο ἐκ τούτων τῶν τριακοσίων, ὁ Εὐρυτος καὶ
ὁ Ἀριστόδημος, ἐνῶ ἠδύναντο νᾶ σωθῶσιν, ἐπειδὴ εἶχον λάβει ὑπὸ
τοῦ Λεωνίδα, τὸν ἄριστον ἐκ τοῦ στρατοπέδου, ὡς πᾶσχοιτες τοὺς

ὀρθακλμούς, δὲν συνεφώνησαν νὰ πράξωσι τοῦτο. Ἀλλ' ὁ μὲν Εὐρυτος, μαθὼν τὴν περικύκλωσιν τῶν Περσῶν, ἐζήτησε τὰ ὅπλα του καὶ ἐνδυθεὶς αὐτὰ εἶπεν εἰς τὸν εἰλωτὰ του νὰ ὀδηγήσῃ αὐτὸν εἰς τοὺς μαχομένους. Τούτου γενομένου, ὁ μὲν εἰλως ἔφυγεν, ὁ δὲ Εὐρυτος εἰσπεσὼν εἰς τὸ μαχόμενον πλῆθος ἐθανατώθη.

Ὁ δὲ Ἀριστόδημος ἐκ μικροψυχίας ἔμεινεν. Ἐπιστρέψας δὲ εἰς Λακεδαιμόνα εἶχεν ὄνειδος καὶ ἀτιμίαν. Οὐδεὶς ἐκ τῶν Σπαρτιατῶν οὔτε πῦρ ν' ἀνάψῃ ἔδιδεν εἰς αὐτόν, οὔτε συνωμίλει μετ' αὐτοῦ· ὠνομάζετο δὲ ὁ λειποτάκτης Ἀριστόδημος. Βραδύτερον ὅμως ἐν τῇ ἐν Πλαταιαῖς μάχῃ, ἀγωνισθεὶς καὶ πεσὼν ἀνδρείως, ἐξήλειψε τὴν κατ' αὐτοῦ μομφήν.

Οἱ δὲ Θηβαῖοι, τῶν ὁποίων ἐστρατήγει ὁ Λεοντιάδης, ἐνόσω μὲν ἦσαν μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐμάχοντο ἐξ ἀνάγκης κατὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ βασιλέως· ὅτε δὲ εἶδον ὅτι ὑπερίσχυον οἱ Πέρσαι, τότε, ἐνῷ οἱ μετὰ τοῦ Λεωνίδου Ἕλληνες ἔσπευδον εἰς τὸν λόφον, οἱ Θηβαῖοι ἀποσχισθέντες τούτων προέτεινον τὰς χεῖρας καὶ ἐπλησίαζον πρὸς τοὺς βαρβάρους, λέγοντες τὸν ἀληθέστατον τῶν λόγων, ὅτι καὶ μηδίζουσι καὶ μετὰ τῶν πρώτων ἔδοσαν εἰς τὸν βασιλέα γῆν τε καὶ ὕδωρ, ἀναγκασθέντες δὲ ἦλθον εἰς τὰς Θερμοπύλας καὶ οὐδόλως πταίουσιν εἰς τὴν καταστροφὴν, ἣ ὁποία ἔγεινεν εἰς τὸν βασιλέα. Ταῦτα δὲ λέγοντες ἐσώθησαν, διότι εἶχον μάρτυρας τῶν λόγων τούτων καὶ τοὺς Θεσσαλούς. Δὲν εὐτύχησαν ὅμως κατ' ὅλα, διότι, ὥς συνέλαβον αὐτοὺς οἱ βάρβαροι ἐλθόντας, τινὰς μὲν ἐφόνευσαν προσερχομένους ἀκόμῃ, τοὺς δὲ περισσοτέρους ἐξ αὐτῶν κατὰ διαταγὴν τοῦ Εἰρέξου ἐστιζον¹ στίγματα βασιλικὰ, ἀρχίσαντες ἀπὸ τοῦ στρατηγοῦ Λεοντιάδου. Οἱ μὲν λοιπὸν περὶ τὰς Θερμοπύλας Ἕλληνες τοιοτοτρόπως ἠγωνίσθησαν.

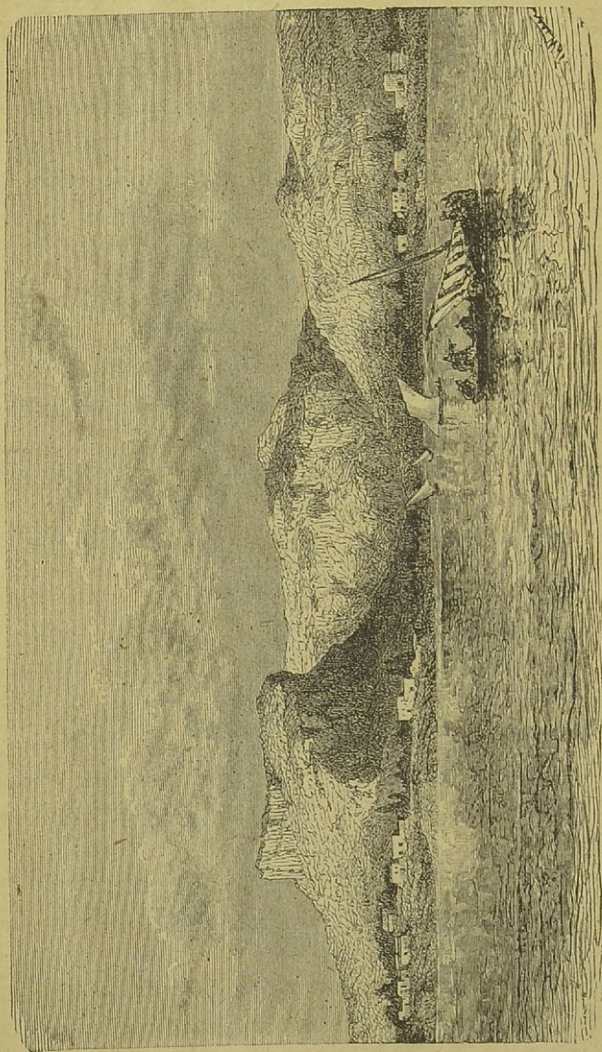
Ὁ δὲ Εἰρέξης καλέσας τὸν Δημάρατον ἡρώτα ὥς ἐξῆς· «Δημάρατε, εἶσαι ἀνὴρ ἀγαθός. Συμπεραίνω δὲ τοῦτο ἐκ τῆς φιλαληθείας σου· διότι ὅσα εἶπες ἀπέβησαν οὕτω. Τώρα δὲ εἰπέ μοι πόσοι τινὲς

1. Ἐστιγματίζον, ἐσημάδευον, ἰδίως εἰς τὸ μέτωπον, μὲ σφραγίδα, ἣτις ἔφερεν ἢ τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον βασιλικὸν σημεῖον (οἷα εἶναι νῦν τὰ ἐπιγραφὰς ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

»εἶναι οἱ λοιποὶ Λακεδαιμόνιοι, καὶ ἐκ τούτων ὅποσοι εἶναι τοιοῦτοι
 »εἰς τὰ πολεμικά, ἢ ἂν εἶναι ὅλοι». Ὁ δὲ Δημάρατος εἶπεν· «᾽Ω
 »βασίλειῦ, τὸ πλῆθος τῶν Λακεδαιμονίων εἶναι πολὺ καὶ αἱ πόλεις
 »των πολλαί· ἐκεῖνο δὲ τὸ ὅποιον θέλεις νὰ μάθῃς καλῶς, θὰ τὸ μά-
 »θῃς. Ἐν τῇ Λακεδαίμονι ὑπάρχει ἡ Σπάρτη, ἡ ὅποια εἶναι πόλις
 »ὀκτακισχιλίων ἀνδρῶν περίπου· οὗτοι δὲ πάντες εἶναι ὅμοιοι πρὸς
 »τοὺς ἐνταῦθα πολεμήσαντας· οἱ ἄλλοι Λακεδαιμόνιοι δὲν εἶναι μὲν
 »ὅμοιοι πρὸς τούτους, εἶναι ὅμως ἀνδρεῖοι». Τότε ἐπανέλαβον ὁ Εἰρ-
 »ξῆς· «Δημάρατε, τίνι τρόπῳ θὰ ἐπικρατήσωμεν τῶν ἀνδρῶν τούτων
 »εὐκολώτατα; ἔλα ἐξηγοῦ· διότι σὺ γνωρίζεις τὰ διανοήματα αὐτῶν,
 »ἐπειδὴ ὑπῆρξας βασιλεὺς των.»

Ὁ δὲ Δημάρατος ἀπήντησεν· «᾽Ω βασιλεῦ, ἐπειδὴ μὲ συμβουλευ-
 »εσαι προθύμως, εἶναι δίκαιον ἐγὼ νὰ σοι εἶπω τὴν ἀρίστην συμβου-
 »λὴν. Πέμπτον τριακοσίας ναῦς κατὰ τῆς Λακωνικῆς χώρας. Ὑπάρχει
 »δὲ πλησίον αὐτῆς νήσος καλουμένη Κύθηρα, περὶ τῆς ὁποίας ὁ Χί-
 »λων, ἀνὴρ παρ' ἡμῖν σοφώτατος γενόμενος, εἶπεν ὅτι μείζον κέρδος
 »θὰ ἦτο εἰς τοὺς Σπαρτιάτας ἂν κατεβυθίζετο εἰς τὴν θάλασσαν
 »μᾶλλον ἢ νὰ ὑπερέχῃ αὐτῆς, διότι πάντοτε ὑπώπτευν ὅτι ἐξ αὐ-
 »τῆς δυνατόν νὰ συμβῇ τοιοῦτόν τι, ὅποιον ἐγὼ σοι λέγω νὰ πρά-
 »ξῃς, ὅχι διότι προεγίνωσκε τὴν σὴν ἐκστρατείαν, ἀλλὰ διότι ἐν γέ-
 »νει ἐφοβείτο ἐκστρατεῖαν ἀνδρῶν. Ἐκ ταύτης τῆς νήσου ὁρμώμε-
 »νοι ἄς φοβίζωσι τοὺς Λακεδαιμονίους. Ἐχοντες δὲ οὕτως αὐτοὶ ἴδιον
 »πόλεμον, δὲν θὰ βοηθήσωσι τὴν ἄλλην Ἑλλάδα κυριευομένην ὑπὸ
 »τοῦ πεζοῦ στρατοῦ σου. Καταδουλωθείσης δὲ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος,
 »ἡ Λακωνικὴ μόνη ἀποβαίνει ἀσθενής. Ἐὰν δὲ δὲν πράξῃς ταῦτα,
 »περίμενε τὰ ἐξῆς νὰ σοι συμβῶσιν· ἡ Πελοπόννησος ἔχει ἰσθμὸν στε-
 »νόν· ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ συνελθόντες οἱ Πελοποννήσιοι πάντες θὰ
 »συννομόσωσι κατὰ σοῦ, καὶ περίμενε ἄλλας μάχας ἐναντίον σου ἰσχυ-
 »ροτέρας τῶν γενομένων. Ἐὰν ὅμως πράξῃς ἐκεῖνο, ὅπερ σοι εἶπον,
 »τότε ἀμυχῇ καὶ ὁ ἰσθμὸς οὗτος καὶ αἱ πόλεις θὰ παρὰδοῶσιν».

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀχιμένης, ἀδελφὸς τοῦ Εἰρξοῦ καὶ στρατηγὸς
 τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ, παρὰτυχῶν εἰς τὴν συνδιάλεξιν καὶ φοβηθεὶς
 μὴ πεισθῇ ὁ Εἰρξῆς νὰ πράξῃ ταῦτα, λέγει· «᾽Ω βασιλεῦ, βλέπω
 »ὅτι παρὰδοῶσιν τοὺς λόγους ἀνθρώπου, ὅστις ἐπὶ θάλασσῃ ἐν εὐτυχίαν

Ἡ νῆδος Κύνθηρα (ὅπως εἶναι σήμερον).

»σου καὶ προδίδει τὰ σὰ πράγματα. Ἐὰν δὲ εἰς τὰς παρούσας περι-
»στάσεις, καθ' ὅς ἐνκυάγησαν τετρακόσιοι νῆες, ἀποπέμψῃς ἐκ τοῦ
»στρατοπέδου ἄλλας τριακοσίας νὰ περιπλεύσωσι τὴν Πελοπόννησον,
»οἱ ἀντίπαλοι γίνονται ἀξιόμαχοι σοῦ, ἐνῶ, συνηθροισμένοι ὧν ὁ ναυ-
»τικὸς στρατὸς, γίνεται δυσκαταγώνιστος, καὶ οἱ ἐχθροὶ δὲν θὰ γει-
»νωσιν ἀξιόμαχοι σοῦ, καὶ ὁλος ὁ ναυτικὸς στρατὸς θὰ βοηθήσῃ τὸν
»πεζὸν καὶ ὁ πεζὸς τὸν ναυτικόν, ὁμοῦ πορευόμενος. Ἐὰν δὲ δια-
»σπάσῃς τὸν πεζὸν καὶ τὸν ναυτικὸν στρατόν, οὔτε σὺ θὰ εἶσαι εἰς
»ἐκείνους χρήσιμος οὔτε ἐκεῖνοι εἰς σέ».

Ὁ δὲ Ξέρξης ἀπαντᾷ τὰ ἐξῆς « Ἀχαιοί, μοι φαίνεται ὅτι
»ὀμιλεῖς ὀρθῶς καὶ θὰ πράξω ὡς λέγεις. Ὁ Δημάρατος δὲ λέγει μὲν
»ὅσα νομίζει ὅτι εἶναι ἀριστα εἰς ἐμέ, ἡ γνώμη τοῦ ὅμως νικᾷται
»ὑπὸ τῆς σῆς. Διατάττω δὲ τοῦ λοιποῦ νὰ μὴ κηκολογῶσιν εἰς τὸ
»ἐξῆς τὸν Δημάρατον, ὅστις εἶναι ξένος μου».

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ξέρξης, διήρχετο διὰ μέσου τῶν νεκρῶν καὶ ἐθεώ-
»ρει αὐτούς» τὴν δὲ κεφαλὴν τοῦ Λεωνίδου διεταξε νὰ κόψωσι καὶ νὰ
»περάσωσιν εἰς πᾶσαλον. Τόσον μέγας πάθος εἶχε κατ' αὐτοῦ!

52. Τὰ περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον.

Ὁ ναυτικὸς στρατὸς τῶν Ἑλλήνων εἶχε πλεύσει εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον
»τῆς Εὐβοίας. Συνεκρότουν δὲ αὐτὸν διακόσια ἐβδομήκοντα καὶ ἐν
»πολεμικᾷ πλοῖα καὶ ἐννέα πεντηκόντοροι. Ἐκ τῶν πολεμικῶν πλοίων
»τὰ ἐκατὸν εἴκοσιν ἔπτα ἦσαν Ἀθηναϊκά, τὰ δὲ λοιπὰ διαφόρων ἄλ-
»λων πόλεων.

Οἱ Πλαταιεῖς ἦν καὶ ἦσαν ἄπειροι τῆς ναυτικῆς, ἐπεβιβάσθησαν
»εἰς τὰς ναῦς τῶν Ἀθηναίων μετὰ θάρρους καὶ προθυμίας, ἵνα μετ'
»ἐκείνων πολεμήσωσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ.

Οἱ Κορίνθιοι πρὸς ἑκατὸν τεσσαράκοντα ναῦς, οἱ δὲ Μεγαρεῖς εἴκοσιν.
»Καὶ οἱ Χαλκιδεῖς δ' ἐπλήρουν εἴκοσι ναῦς, τὰς ὁποίας παρῆχον εἰς
»αὐτοὺς οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ δὲ Αἰγινῆται ἐπλήρουν δέκα ὀκτώ, οἱ Σι-
»κυωνιοὶ δώδεκα, οἱ Λακεδαιμόνιοι δέκα, οἱ Ἐπιδάυριοι ὀκτώ, οἱ
»Ἐρετριεῖς ἑπτὰ, οἱ Τροιζῆνιοι πέντε, οἱ Στυρεῖς δύο καὶ οἱ Κεῖοι
»δύο ναῦς. Ἐπὶ αὐτοῖς ἦσαν οἱ ἡγεῖς τοῦ πολεμικοῦ στόλου, οἱ ἡγεῖς τοῦ πολεμικοῦ στόλου καὶ

Οὐρανία.

οἱ Λοκροὶ οἱ Ὀπούντιοι ἔχοντες ἑπτὰ πεντηκοντόρους. Τὴν γενικὴν στρατηγίαν δὲ εἶχεν ὁ Σπαρτιάτης Εὐρυβιάδης, διότι οἱ σύμμαχοι τοῦτον ἠθέλησαν στρατηγὸν καὶ οὐχὶ τοὺς Ἀθηναίους. Οὗτοι; ἂν καὶ κατ' ἀρχὰς εἶχεν ἐπιτραπὴ εἰς αὐτοὺς ἡ ἡγεμονία, ὅμως ὑπεχώρησαν χάριν τῆς κοινῆς σωτηρίας τῶν Ἑλλήνων.

Ὡς δὲ οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου εἶδον ἀπέναντι εἰς τὰς Ἀρέτας τὰς βαρβαρικὰς ναῦς, ὅτι ἦσαν πολλαὶ καὶ ἅπασαι πλήρεις στρατοῦ, ἐφοβήθησαν καὶ ἐσκέπτοντο νὰ φύγωσιν ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἑλλάδος. Νοήσαντες δὲ οἱ Εὐβοεῖς, ὅτι ἐσκέπτοντο ταῦτα, παρεκάλουν τὸν Εὐρυβιάδην νὰ προσμείνῃ ὀλίγον χρόνον, μέχρις οὗ φέρωσι τὰ τέκνα καὶ τοὺς οἰκείους των εἰς μέρος ἀσφαλές. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐπειθον αὐτόν, μεταβάντες πρὸς τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀθηναίων Θεμιστοκλέα, πείθουσιν αὐτὸν κρυφίως διὰ τριάκοντα τάλαντων νὰ μείνῃ ὁ στόλος καὶ νὰ νυμμάχησῃ πρὸ τῆς Εὐβοίας.

Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς, ἵνα κρατήσῃ τοὺς Ἕλληνας ἐκεῖ, δίδει ἐκ τῶν τριάκοντα τάλαντων εἰς τὸν Εὐρυβιάδην πέντε, ὡς ἂν ἔδιδε ταῦτα ἐξ ἰδίων του, καὶ οὕτω μεταπείθει αὐτόν. Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῶν ἄλλων ἐθιρῦθει μόνος ὁ τῶν Κορινθίων στρατηγὸς Ἀδείμαντος, λέγων ὅτι θ' ἀποπλεύσῃ ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου, ὁ Θεμιστοκλῆς εἶπεν, «Ὁχι, δὲν »θα μᾶς ἐγκαταλείψῃς σύ, ἐπειδὴ ἐγὼ θὰ σοι δώσω δῶρα μεγαλείτερα ἢ ὅσα ἤθελε πέμψῃς εἰς σὲ ὁ βασιλεὺς, ἂν ἄφινες τοὺς συμμάχους». Ταῦτα δὲ λέγων, πέμπει ἀμέσως εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Ἀδείμαντου τρία τάλαντα ἀργυρίου¹. Οὗτοι λοιπὸν θαμβωθέντες διὰ δώρων ἀνεπείσθησαν· τῶν δὲ Εὐβοέων ἔγεινεν ἡ χάρις, καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς αὐτὸς ἐκέρδισε, διότι εἶχε τὰ λοιπὰ τάλαντα, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τις τοῦτο.

Τοιοιυτοτρόπως λοιπὸν ἔμειναν ἐν τῇ Εὐβοίᾳ καὶ ἐνυμμάχησαν. Ἐγείνε δὲ ἡ νυμμάχια ὡς ἐξῆς· ἀφοῦ οἱ βάρβαροι ἔφθασαν πρὸ τῆς δέιλης εἰς τὰς Ἀρέτας, εἶδον τὰς ὀλίγας ἑλληνικὰς ναῦς, περὶ τῶν

1. Τὸ Εὐβοϊκὸν «τάλαντον ἀργυρίου» ἦτο ἰσοδύναμον πρὸς πεντήκοντα δύο μνᾶς, ἥτοι πέντε χιλιάδας διακοσίας δραχμᾶς. Ὡστε τρία τάλαντα ἀργυρίου ἰσοδυναμοῦν πρὸς δέκα πέντε χιλιάδας καὶ ἑκατὸν τρεῖς δραχμᾶς.

ὁποίων καὶ πρότερον ἐγνώριζον, ὅτι ἐναυλόχουν¹ περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον· ἰδόντες δ' αὐτὰς ἦσαν πρόθυμοι νὰ ἐφορμήσωσιν, ἵνα τὰς συλλάβωσιν, ἐὰν δυνηθῶσιν. Ἐπειδὴ ὁμως ὑπώπτευντο μήπως οἱ Ἕλληνες, ἰδόντες αὐτούς, ἐὰν ἔλθωσιν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν, τραπῶσιν εἰς φυγὴν, ἐμνηχανεύθησαν τὰ ἐξῆς· χωρίσαντες διακοσίας ἐξ ὧν τῶν νηῶν περιέπεμπον αὐτὰς ἔξωθεν τῆς Σκιαθοῦ, ἵνα μὴ ἴδωσιν αὐτὰς οἱ πολέμιοι, ὅτι περιέπλεον τὴν Εὐβοίαν· διηυθύνοντο δὲ αἱ νῆες αὐταὶ πρὸς τὸν Καφηρέα καὶ τὸν Γεραιστόν, ἵνα ἐκεῖθεν εἰσέλθωσιν εἰς τὸν Εὐρίπον καὶ οὕτω περικυκλώσωσιν ἀμφοτέρωθεν τοὺς Ἕλληνας. Δὲν ἐσκόπουν δὲ οἱ βαρβάροι νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν Ἑλλήνων τὴν ἡμέραν ἐκείνην οὐδὲ πρὶν ἢ φανῇ εἰς αὐτοὺς τὸ σύνθημα παρὰ τῶν περιπλεόντων, ὅτι ἔφθασαν. Αὐτομολήσας δὲ τις κρυφίως μὲ πλοῖον ἐκ τοῦ ναυτικοῦ τῶν Περσῶν πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἀνήγγειλεν εἰς τοὺς στρατηγοὺς τὸ τε ναυάγιον πῶς ἔγινε καὶ τὰς περιπεμφθείσας τῶν νηῶν περὶ τὴν Εὐβοίαν. Τοῦτο δ' ἀκούσαντες οἱ Ἕλληνες συνήλθον εἰς συμβούλιον καὶ ἀπεφάσισαν, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Θεμιστοκλέους, ἵνα ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν ἐχθρῶν μεθ' ὅλου τοῦ στόλου των μετὰ τὸ μεσονύκτιον. Μετὰ δὲ τοῦτο, ἐπειδὴ οὐδεὶς ἐπέπλεεν ἐναντίον των, περὶ τὴν ἐσπέραν ἐπέπλεον αὐτοὶ πρῶτοι κατὰ τῶν βαρβάρων, θέλοντες νὰ δοκιμάσωσι πῶς ἐμάχοντο.

Βλέποντες δὲ τοὺς Ἕλληνας οἱ στρατιῶται καὶ οἱ στρατηγοὶ τοῦ Εἰρέξου ἐπιπλέοντας μὲ ὀλίγας ναῦς ἐθεώρησαν αὐτοὺς πολὺ ἀνόητους καὶ ἀνήχθησαν εἰς τὸ πέλαιος καὶ αὐτοί, ἐλπίσαντες ὅτι εὐκόλως θὰ συλλάβωσιν αὐτούς, ἐπειδὴ ἔβλεπον ὅτι αἱ μὲν νῆες τῶν Ἑλλήνων ἦσαν ὀλίγαι, αἱ δὲ ἰδικαὶ των καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν πολὺ περισσότεραι καὶ κατὰ τὸν πλοῦν ταχύτεραι. Τοιαύτην δὲ πεποιθήσιν ἔχοντες προσεπάθουν νὰ περικυκλώσωσι τοὺς Ἕλληνας.

Ὡς δὲ ἐδόθη εἰς τοὺς Ἕλληνας τὸ σημεῖον τῆς μάχης, πρῶτον μὲν στρέψαντες τὰς πρῶτας² κατὰ τῶν βαρβάρων ἐσχημάτισαν κύκλον μὲ τὰς πρύμνας³ εἰς τὸ μέσον· δεύτερον δέ, δοθέντος σημείου,

1. Ναυλοχῶ=παραφυλάττω μὲ ναῦν τὸν ἐχθρόν, ἵνα ἐπιτεθῶ κατ' αὐτοῦ.

2. Πρῶτα=τὸ πρόσθιον μέρος τοῦ πλοίου.

3. Πρύμνα=τὸ πρόσθιον μέρος τοῦ πλοίου.

ἤρχισαν τὴν μάχην. Κυριεύουσι δ' ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίᾳ τριάκοντα ναῦς τῶν βαρβάρων· τὸ δ' ἀποτέλεσμα τῆς μάχης ἔμεινεν ἀμφίβολον, διότι ἐπελθοῦσα ἡ νύξ διέλυσε τοὺς ἀγωνιζομένους. Καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες ἀπέπλεον εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον, οἱ δὲ βάρβαροι εἰς τὰς Ἀφέτας, ἀγωνισθέντες πολὺ διαφόρως ἢ ὡς ἡλπίζον.

Ὡς δ' ἔγεινε νύξ (ἦτο δὲ τότε περὶ τὰ μέσα τοῦ θέρους), ἔπεσε ῥαχδαία βροχὴ διαρκέσασα ὅλην τὴν νύκτα καὶ σκληραὶ βρονταὶ ἠκούοντο ἀπὸ τοῦ Πηλίου ὄρους. Οὕτω δὲ πεφοβισμένοι οἱ βάρβαροι διῆλθον τρομερὰν νύκτα. Εἰς δὲ τοὺς διαταχθέντας νὰ περιπλεύσωσι τὴν Εὐβοίαν ἡ αὐτὴ νύξ ὑπῆρξε κατὰ τοσοῦτον ἀγριωτέρα, καθόσον κατέλαβεν αὐτοὺς εἰς τὸ πέλαγος· τὸ δὲ τέλος τῶν ὑπῆρξεν ὀλέθριον· διότι, καθὼς ἔπλεον καὶ ἦσαν κατὰ τὰ Κοῖλα¹ τῆς Εὐβοίας, ἐπέπεσε κατ' αὐτῶν ἡ τρικυμία καὶ ἡ βροχὴ, καὶ μὴ ἡζεύοντες ποῦ ἐφέροντο ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, ἐπιπτον ἔξω πρὸς τὰς πέτρας καὶ συνετρίβοντο.

Οἱ δὲ ἐν ταῖς Ἀφέταις βάρβαροι, ὡς ἐφώτισεν ἡ ἡμέρα, ἔχαιρον καὶ ἠσυχάζον μετὰ τόσα δυστυχήματα. Εἰς δὲ τοὺς Ἕλληνας ἦλθον πρὸς βοήθειαν πεντήκοντα καὶ τρεῖς νῆες Ἀττικαί, ἦλθε δὲ καὶ ἡ χαροποιὸς εἰδησις τῆς καταστροφῆς πάντων τῶν περιπλεόντων τὴν Εὐβοίαν. Τότε ἐνεθαυρύνθησαν καὶ ὀρμήσαντες πάλιν περὶ τὴν ἐσπέραν κατέστρεψαν ναῦς τινὰς τῶν Κιλικίων· ὡς δ' ἐνύκτωσεν, ἀπέπλεον πάλιν εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον.

Τὴν δὲ τρίτην ἡμέραν οἱ στρατηγοὶ τῶν βαρβάρων, θεωροῦντες μεγάλην προσβολὴν νὰ βλάπτωνται ὑπὸ τόσον ὀλίγων νηδῶν καὶ φοβούμενοι καὶ τὸν Ξέρξην, δὲν ἀνέμειναν πλέον τοὺς Ἕλληνας ν' ἀρχίσωσι τὴν μάχην, ἀλλὰ περὶ τὴν μεσημβρίαν ἐκίνησαν πρῶτοι καὶ ἔπλεον κατὰ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἔμενον ἡσυχοὶ πλησίον τοῦ Ἀρτεμισίου. Συνέπιπτε δὲ ὥστε κατὰ τὰς αὐτὰς ἡμέρας νὰ γίνωνται καὶ αἱ ναυμαχίαι αὗται καὶ ἐν Θερμοπύλαις πεζομαχίαι. Σχηματίζαντες δὲ οἱ βάρβαροι μὲ τὰς ναῦς σχῆμα μηνοειδὲς² ἔπλεον

1. Τὰ Κοῖλα εἶναι τὸ ἀπὸ τοῦ Γεραιστοῦ μέχρι περίπου τῆς Ἐρετρίας καὶ τῆς ἀπέναντι ἠπείρου μέρος, ἐπικίνδυνον εἰς τοὺς ναυτιλλομένους.

2. Μηνοειδὲς ἢ μηνόμοιοι, ὅπως εἶπε ἡ ἀρχαία ἑλληνιστικὴ Πολιτικὴ Σχολή.

Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΞΕΡΕΟΥ
από Σάρδεων μέχρις Ἀθηνῶν

κυκλόθεν, ἵνα περικλείωσι τοὺς Ἕλληνας εἰς τὸ μέσον. Τότε οἱ Ἕλληνες ἀντέπλευσαν κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ συνεπλάκησαν μετ' αὐτῶν. Ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίᾳ ἔδειξαν καὶ τὰ δύο μαχόμενα μέρη μεγάλῃν ἀνδρείαν. Αἱ νῆες δὲ τοῦ Ξερχοῦ, ἕνεκα τοῦ μεγέθους καὶ τοῦ πλήθους, ταρασσόμεναι συνεκρούοντο καὶ οὕτως ἔβλαπτον ἀλλήλας. Κατεστρέφοντο δὲ πολλοὶ μὲν νῆες καὶ ἄνθρωποι τῶν Ἑλλήνων, πολὺ δὲ περισσότεραι τῶν βαρβάρων. Ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίᾳ ἐκ μὲν τῶν Ἑλλήνων ἡρίστευσαν οἱ Ἀθηναῖοι, ἐκ δὲ τῶν βαρβάρων οἱ Αἰγύπτιοι. Τοιοῦτοτρόπως δὲ ἀγωνισθέντα καὶ τὰ δύο μέρη διεχωρίσθησαν. Τότε οἱ Ἕλληνες ἐφρόντισαν καὶ ἔλαβον τὰ ναύαγια καὶ τοὺς νεκροὺς των· τὸ αὐτὸ δ' ἔπραξαν καὶ οἱ Πέρσαι.

53. Οἱ Πέρσαι θεωροῦσι τοὺς ἐν Θερμοπύλαις νεκρούς.

Ἐνεκα τῶν μεγάλων ζημιῶν, τὰς ὁποίας εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον ὑπέστησαν οἱ Ἕλληνες, καὶ μάλιστα οἱ Ἀθηναῖοι, ἐβουλεύοντο νὰ φύγωσιν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὴν ἀπόφασιν των ταύτην συνετέλεσε πολὺ καὶ ἡ εἰδησις, τὴν ὁποίαν ἔφερεν ὁ κατάσκοπος Ἀθρώνιχος, περὶ τῆς ἐκβάσεως τῆς ἐν Θερμοπύλαις μάχης. Ἐξεκίνησαν λοιπὸν καὶ ἔφευγον, καθ' ἣν σειρὰν εἶχον παραταχθῆ, πρῶτοι οἱ Κορίνθιοι καὶ ἔσχατοι οἱ Ἀθηναῖοι.

Οἱ βάρβαροι μαθόντες καὶ καλῶς βεβαιωθέντες περὶ τῆς φυγῆς τῶν Ἑλλήνων, ἔπλεον εὐθύς, ἅμα τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον. Μείναντες δ' ἐκεῖ μέχρι τῆς μεσημβρίας, ἔπλεον ἔπειτα καὶ διήρπαζον ὅλας τὰς παραθαλασσίας κώμας τῆς Ἰστιαιώτιδος¹ χώρας.

Ὁ Ξέρξης δὲ ἐν Θερμοπύλαις διέταξε καὶ ἔσκαψαν τάφρους καὶ ἔθαψαν τοὺς νεκρούς, καλύψαντες αὐτοὺς μὲ γῶμα καὶ ἄνωθεν μὲ φύλλα, ἵνα μὴ τοὺς ἴδῃ τὸ ναυτικὸν στράτευμα· ἀφῆκαν δ' ἀτάφρους μόνον χιλίους, ἐνῶ οἱ φονευθέντες ἦσαν βεβαίως ἕως εἴκοσι χιλιάδες.

1. Ἡ Ἰστιαίωτις ἐξετείνετο κατὰ τὴν βορείαν ἄκρην τῆς Εὐβοίας πρὸς Α τοῦ Ἀρτεμισίου. Ἡ πόλις Ἰστίαία ἔκειτο ὅπου σήμερον οἱ Ὀρεοί.

Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Ξέρξης ἔπεμψε κήρυκα εἰς τὸ ναυτικὸν στράτευμα, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο εἰς τὴν Ἰστυαίωτιδαν· ὁ κήρυξ δ' ἔλθων καὶ συναθροίσας ὅλον τὸ στρατόπεδον ἔλεγε τὰ ἑξῆς· «Ἄνδρες σύμμαχοι, ὁ βασιλεὺς Ξέρξης δίδει τὴν ἄδειαν εἰς πάντα τὸν βουλόμενον ν' ἀρήσῃ τὴν τάξιν καὶ νὰ ἔλθῃ νὰ ἴδῃ πῶς μάχεται πρὸς τοὺς ἀνοήτους τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ἡλπίσαν νὰ ὑπερνικήσωσι τὴν δύναμιν τοῦ βασιλέως».

Ἀμέσως τότε αἱ πλείεσται τῶν νηῶν ἐπλευσαν ἀντικρὺ εἰς τὰς Θερμοπύλας, οἱ δὲ στρατιῶται ἐξεληθόντες περιήρχοντο καὶ ἐθεώρουν τοὺς νεκρούς· πάντες δέ, βλέποντες καὶ τοὺς εἰλωτας, ἐνόμιζον ὅτι ὅλοι οἱ νεκροὶ ἦσαν Λακεδαιμόνιοι καὶ Θεσπιεῖς· δὲν ἡγνόουν ὅμως καὶ ἐκεῖνο, ὅπερ ἔπραξεν ὁ Ξέρξης εἰς τοὺς ἰδικούς του νεκρούς· διότι βεβαίως ἦτο γελοῖον, τῶν μὲν βαρβάρων νὰ φαίνωνται χίλιοι νεκροί, τῶν δὲ Ἑλλήνων ἅπαντες οἱ ἐκεῖ πολεμήσαντες, τέσσαρες χιλιάδες.

Καὶ ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν ἐθεώρουν τοὺς νεκρούς, τὴν δ' ἐπομένην οἱ μὲν τοῦ ναυτικοῦ ἀπέπλεον εἰς τὴν Ἰστιάιν, οἱ δὲ περὶ τὸν Ξέρξην ἐκίνησαν εἰς τὸν δρόμον των. Ἦλθον δὲ εἰς αὐτοὺς αὐτόμολοι τινες Ἀρκάδες, ἄνθρωποι πτωχοί, ζητοῦντες ἐργασίαν, τοὺς ὁποίους ἠρώτησεν ὁ βασιλεὺς εἰς τί κατεγίνοντο αἱ Ἑλληνες. Ἐκεῖνοι δ' ἔλεγον, ὅτι ἐώρταζον τὰ Ὀλύμπια καὶ ὅτι ἐθεώρουν γυμνικούς καὶ ἱππικούς ἀγῶνας. Ὁ Ξέρξης πάλιν ἠρώτησε τί εἶναι τὸ βραβεῖον τοῦ ἀγῶνος· ἐκεῖνοί δὲ εἶπον, στέφανος ἐλαίας.

Τότε Τιγράνης ὁ υἱὸς τοῦ Ἀρταβάνου, ἐξάδελφος τοῦ Ξέρξου, ἀκούσας ὅτι τὸ βραβεῖον ἦτο στέφανος καὶ ὄχι χρήματα, εἶπε παρησιάζεσθαι τὰ ἑξῆς· «Φεῦ, Μαρδόνιε, ἐναντίον ποίων ἀνδρῶν ἡγάγες ἡμᾶς νὰ πολεμήσωμεν, οἱ ὅποιοι δὲν ἀγωνίζονται περὶ χρημάτων ἀλλὰ περὶ ἀρετῆς!». Αὐτὸς μὲν ταῦτα εἶπεν, ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν ἐμέμψθη ὡς δειλόν.

§4. Συμφορὰ τῆς κατὰ τῶν Δελφῶν πορευθείσης μοίρας τοῦ βαρβαρικοῦ στρατοῦ.

Ὁ πεζὸς στρατὸς τῶν Περσῶν μετὰ τὴν μάχην τῶν Θερμοπυλῶν, προχωρήσας εἰσῆλθεν εἰς τὴν Δωρίδαν, τὴν ὁποίαν οὐδὲν ὅλως ἐβλαψαν

οὐ βάρβαροι, ἐπεὶδὴ οἱ Δωριεῖς ἐμύδιζον. Ἐκ τῆς Δωρίδος εἰσέβα-
λεν εἰς τὴν Φωκίδα, τῆς ὁποίας τοὺς κατοίκους δὲν ἠδυνήθη νὰ συλ-
λάβῃ, διότι ἄλλοι μὲν ἔφυγον εἰς τὰς κορυφὰς τοῦ Παρνασοῦ, οἱ
περισσότεροι δὲ εἰς τὴν πόλιν Ἀμφισσαν. Κατέστρεψεν ὅμως ὅλην
τὴν πόλιν τῶν Φωκίων κόπτων τὰ δένδρα καὶ καίων τὰ πάντα, καὶ
αὐτὰς ἀκόμη τὰς πόλεις καὶ τοὺς ναοὺς.

Μετὰ ταῦτα ὁ στρατὸς διηρέθη εἰς δύο καὶ τὸ μὲν πλεῖστον καὶ
δυνατώτατον αὐτοῦ μέρος μετὰ τοῦ Εἰρξοῦ πορευόμενον κατὰ τῶν
Ἀθηνῶν εἰσέβαλεν εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἡ δὲ ἄλλη μοῖρα ἐκίνησε διὰ τὸ
ἱερὸν τῶν Δελφῶν, ἐν δεξιᾷ ἔχουσα τὸν Παρνασσὸν καὶ προξενούσα
μεγάλην καταστροφὴν εἰς τὰ κτήματα καὶ τὰς πόλεις τῶν Φωκίων.

Ἀπεχωρίσθη δὲ ἡ μοῖρα αὕτη καὶ ἐπορεύετο κατὰ τῶν Δελφῶν,
ἵνα γυνώσῃ τὸν ναὸν καὶ φέρῃ τοὺς θησαυροὺς εἰς τὸν Εἰρξην. Εἶχε
δὲ τὸ ἱερὸν τῶν Δελφῶν ἄπειρα πλούτη, τὰ ὅποια δὲν ἠγνόει ὁ Εἰρξης.

Οἱ Δελφοὶ δὲ μαθόντες ταῦτα ἐροθήθησαν φόβον μέγαν, καὶ ἡρώ-
των τὸ μαντεῖον περὶ τῶν ἱερῶν πραγμάτων πῶς νὰ τὰ σώσωσιν.
Ὁ δὲ θεὸς δὲν ἔφησεν αὐτοὺς νὰ τὰ μετακινήσωσιν. Τότε οἱ Δελφοὶ
τὰς μὲν γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα τῶν διέπεμψαν πέραν εἰς τὴν Ἀχαιοαν,
ἐξ αὐτῶν δὲ οἱ μὲν πλείστοι ἀνέβησαν εἰς τὰς κορυφὰς τοῦ Παρνα-
σοῦ, οἱ δ' ἄλλοι ἔφυγον εἰς ἄλλα μέρη, πλὴν ἐξήκοντα ἀνδρῶν καὶ
τοῦ προφήτου, (ὅστις ἡρμήνευε τοὺς αὐτοσχεδίους στίχους τῆς Πυ-
θίης). Ἀφοῦ δ' ἐπλησίασαν οἱ βάρβαροι εἰς τὸν ναόν, ἐκ μὲν τοῦ οὐ-
ρανοῦ ἐνέπιπτον κατ' αὐτῶν κεραυνοί, ἀπὸ δὲ τοῦ Παρνασοῦ ἀπο-
κοπιέσαι δύο κορυφαὶ ἐρέροντο μὲ πολὺν πᾶταγον κατ' αὐτῶν καὶ
πολλοὺς ἐξ αὐτῶν κατέφθασαν. Ταῦτα καὶ ἄλλα τινὰ σημεῖα ἠνάγ-
κασαν τοὺς βαρβάρους νὰ τραπῶσιν εἰς φυγὴν. Τότε οἱ Δελφοὶ ἐπι-
τεθέντες κατ' αὐτῶν ἐρόνευσαν πολλοὺς· ὅσοι δ' ἐξ αὐτῶν ἐσώθησαν
ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Βοιωτίαν, ὅπου ἦτο τὸ ἄλλο μέρος τοῦ στρατοῦ.
Τούτων μὲν λοιπὸν τῶν ἀνδρῶν τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀπομάκρυνσις
ἀπὸ τοῦ ναοῦ.

55. Ὁ ναυτικὸς στρατὸς τῶν Ἑλλήνων δυναθροίζεται εἰς τὴν Σαλαμῖνα.

Ὁ δὲ ναυτικὸς στρατὸς τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου καταπλέει εἰς τὴν Σαλαμῖνα κατὰ παράκλησιν τῶν Ἀθηναίων, οἱ ὅποιοι ἤθελον νὰ μεταφέρωσιν ἐκ τῆς Ἀττικῆς τοὺς παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ πρὸς τούτοις ἵνα ἐκεῖ σκεφθῶσι περὶ τοῦ ποιητέου. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι κατέπλευσαν καὶ προσωρμίσθησαν εἰς τὴν Σαλαμῖνα, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν ἐαυτῶν γῆν. Εἰς τὴν Σαλαμῖνα κατόπιν συνήχθη καὶ ὁ λοιπὸς ναυτικὸς στρατὸς τῶν Ἑλλήνων, ὅστις εἶχε πρότερον συναθροισθῇ εἰς τὸν Πάγωννα, λιμένα τῶν Τροιζηνίων. Προεκήρυξαν δὲ οἱ Ἀθηναῖοι νὰ σφῆζῃ ἕκαστος τὰ τέκνα καὶ τοὺς οἰκέτας, ὅπως δύναται. Τότε οἱ μὲν πλείστοι ἀπέστειλαν αὐτοὺς εἰς Τροιζῆνα, ἄλλοι δὲ εἰς Αἴγιναν καὶ ἄλλοι εἰς τὴν Σαλαμῖνα.

Οἱ συνελθόντες δὲ εἰς τὴν Σαλαμῖνα Ἕλληνες ἦσαν οἱ ἐξῆς· ἐκ μὲν τῆς Πελοποννήσου οἱ Λακεδαιμόνιοι παρέχοντες δέκα ἑξὺς ναῦς, οἱ Κορίνθιοι παρέχοντες τεσσαράκοντα, οἱ Σικυώνιοι δέκα πέντε, οἱ Ἐπιδαύριοι δέκα, οἱ Τροιζῆνιοι πέντε καὶ οἱ Ἑρμιονεῖς τρεῖς.

Ἐκ δὲ τῆς ἑξω τοῦ Ἰσθμοῦ ἡπείρου ἦσαν οἱ Ἀθηναῖοι, παρέχοντες μόνον ἑκατὸν ὀγδοήκοντα ναῦς, ἄριστα πλεούσας, οἱ Μεγαρεῖς εἴκοσιν, οἱ Ἀμπρακιῶται ἑπτὰ καὶ οἱ Λευκάδιοι τρεῖς.

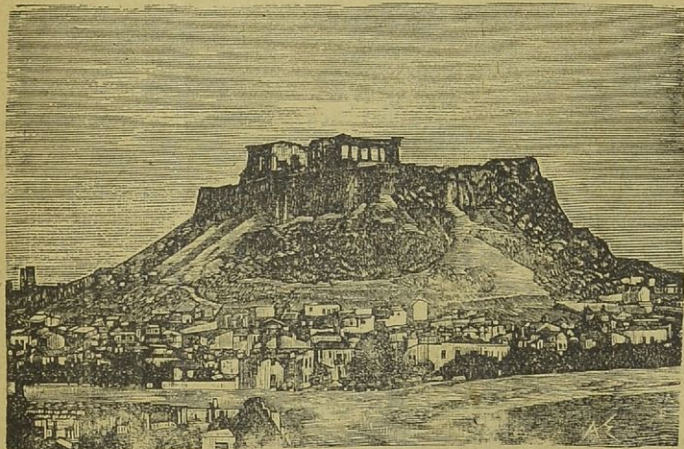
Ἐκ δὲ τῶν νησιωτῶν οἱ Αἰγινῆται παρῆχον τριάκοντα ναῦς, οἱ Χαλκιδεῖς τὰς εἴκοσι, τὰς ὁποίας παρῆχον εἰς αὐτοὺς οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ Ἐρετριεῖς ἑπτὰ, οἱ Κεῖοι δύο ναῦς καὶ δύο πεντηκοντόρους, οἱ Νάξιοι τέσσαρας, οἱ Στυρεῖς δύο, οἱ Κύθιοι μίαν ναὺν καὶ μίαν πεντηκόντορον, καὶ οἱ ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ κατοικοῦντες Κροτωνιᾶται παρῆχον μίαν ναὺν· ἔτι δὲ οἱ Μήλιοι ἔδιδον δύο πεντηκοντόρους, οἱ Σίφνιοι μίαν καὶ οἱ Σερῖφιοι μίαν. Ὅλος δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν νηῶν ἔγεινε τριακόσιοι ἐβδομήκοντα καὶ ὀκτώ, ἐκτὸς τῶν πεντηκοντόρων.

56. Πρῶτον συμβούλιον τῶν Ἑλλήνων ἐν Σαλαμῖνι. Ὁ Ξέρξης κυριεύει τὰς Ἀθήνας.

Ὡς δὲ συνῆλθον εἰς τὴν Σαλαμῖνα οἱ στρατηγοὶ ἀπὸ τῶν εἰρημένων πόλεων, ἐποίησαν συμβούλιον· προσέτεινε δὲ ὁ Εὐρυβιάδης νὰ

γνωμοδοτήσῃ ὁ βουλόμενος, εἰς ποῖον μέρος ἐξ ὧων αὐτοὶ ἐξουσίχζον, ἔκρινεν ἐπιτηδειότατον νᾶ ναυμαχήσῃσι. Συνεφώνουν δὲ οἱ πλείστοι νᾶ πλεύσωσι πρὸς τὸν Ἴσθμὸν καὶ νᾶ ναυμαχήσῃσι πρὸ τῆς Πελοποννήσου, λέγοντες ὅτι, ἂν νικηθῶσιν εἰς τὴν ναυμαχίαν, ἐν Σαλαμῖνι μὲν ὄντες θὰ πολιορκηθῶσιν ἐν νήσῳ, ὅπου οὐδεμίαν βοήθειαν θὰ ἐλπίζωσιν· ὄντες ὁμῶς πλησίον τοῦ Ἴσθμοῦ θὰ καταφύγῳσιν εἰς τοὺς ἰδικοὺς των.

Ἐν ᾧ οἱ ἐκ Πελοποννήσου στρατηγοὶ ἐσκέπτοντο καὶ ἔλεγον ταῦτα, ἦλθεν ἄνθρωπος Ἀθηναῖος ἀγγέλλων, ὅτι ὁ βάρβαρος ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ὅτι ὅλη αὐτὴ ἐπυρπολεῖτο

Ἡ Ἀκρόπολις καὶ τὸ νότιον μέρος τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ πορεία δὲ τοῦ Ξέρξου ἀπὸ τοῦ Ἑλλησπόντου μέχρι τῆς Ἀττικῆς διήρκεσε μῆνας τρεῖς· φθάσας δ' οὗτος, καταλαμβάνει τὰς Ἀθήνας, ἐρήμους κατοίκων, διότι πάντες εἶχον φύγει, ἐκτὸς ὀλίγων γερόντων, οἱ ὅποιοι, φράζαντες τὴν Ἀκρόπολιν με σανίδας καὶ ξύλα, ἐμάχοντο κατὰ τῶν ἐπερχομένων. Τούτους πολιορκήσας ἐπὶ τινα χρόνον ὁ Ξέρξης, κατῴρθωσε νᾶ καταστρέψῃ· ἐπυρπόλησε δὲ καὶ πᾶσαν τὴν Ἀκρόπολιν.

Κυριεύσας δὲ παντελῶς ὁ Ξέρξης τὰς Ἀθήνας, ἀπέστειλεν ἄγγελον ἑπεία εἰς τὰ Σούσα, ἵνα ἀγγείλῃ εἰς τὸν Ἀρτάβανον τὴν παροῦσαν ἐπιτυχίαν του. Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ το Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

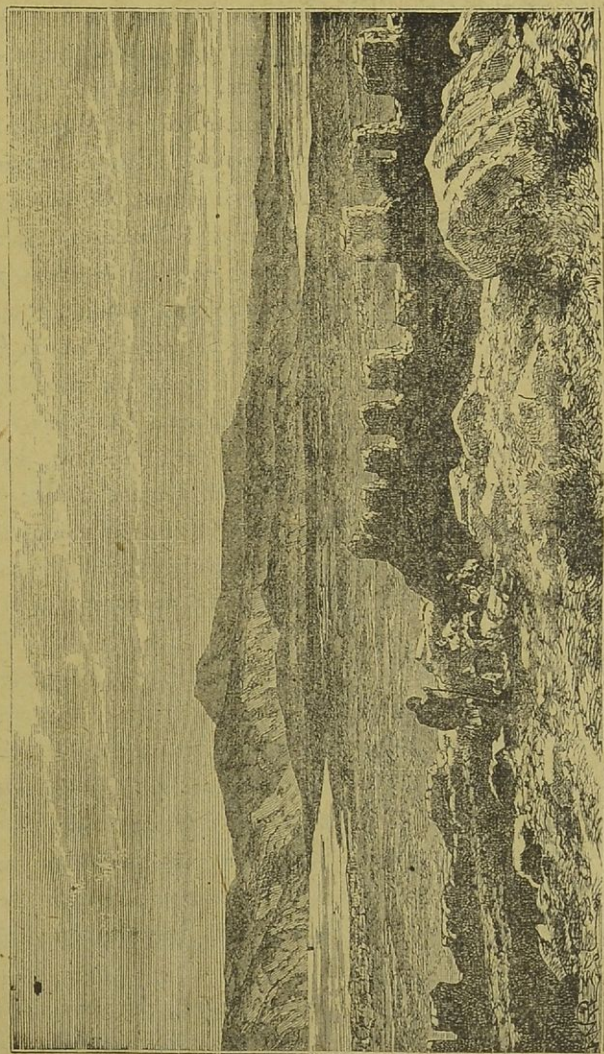
Οἱ δὲ ἐν Σαλαμῖνι Ἕλληνες, ὡς ἐξηγγέλθη εἰς αὐτοὺς πῶς ἀπέ-
 θησαν τὰ περὶ τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν, τοσοῦτον ἐθορυβήθη-
 σαν, ὥστε τινὲς ἐκ τῶν στρατηγῶν οὐδὲ νὰ κυρωθῇ τὸ πρᾶγμα, περὶ
 οὗ εἰς τὸ συμβούλιον προὔκειτο, περιέμενον, ἀλλ' εἰσέπιπτον εἰς τὰς
 ναῦς καὶ ἤνοιγον τὰ ἱστία, ἵνα φύγωσιν. Ὅσοι δ' ἐξ αὐτῶν ἔμειναν,
 ἀπεφάσισαν νὰ ναυμαχήσωσι πρὸ τοῦ Ἰσθμοῦ. Ἐνύκτωσε δέ, καὶ
 οἱ στρατηγοὶ διαλυθέντες ἐκ τοῦ συνεδρίου ἐπεβιβάζοντο εἰς τὰς ναῦς.

57. Δεύτερον συμβούλιον τῶν Ἑλλήνων ἐν Σαλαμῖνι.

Τότε τὸν Θεμιστοκλέα ἐλθόντα εἰς τὴν ναῦν ἠρώτησεν ὁ Μνησιφί-
 λος, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, τί ἀπεφάσισαν εἰς τὸ συμβούλιον. Μαθὼν δὲ
 παρ' αὐτοῦ τὴν ἀπόφασιν, εἶπεν· « Ἐὰν ἀπάρωσι τὰς ναῦς ἀπὸ τῆς
 » Σαλαμῖνος, δὲν θὰ ναυμαχήσῃς περὶ οὐδεμιᾶς πλέον πατρίδος· διότι
 » ἕκαστοι θὰ τραπῶσιν εἰς τὰς πόλεις των, ἵνα φροντίσωσι περὶ αὐ-
 » τῶν. Καὶ τότε οὔτε ὁ Εὐρυβιάδης οὔτε ἄλλος τις θὰ δυνηθῇ
 » νὰ ἐμποδίσῃ τὸ στράτευμα νὰ μὴ διασκορπισθῇ· καὶ τοιοῦτοτρόπως
 » ἢ Ἑλλὰς θὰ ἀπολεσθῇ ἐξ ἀπερισκεψίας. Ἀλλ' ἂν ὑπάρχῃ τρόπος
 » τις, ὅπως καὶ προσπάθῃσιν ν' ἀντρέψῃς τὴν ἀπόφασιν, ἐὰν δυνη-
 » θῇς νὰ μεταπείσῃς τὸν Εὐρυβιάδην, ὥστε νὰ μείνῃ αὐτοῦ ».

Ἡ συμβουλὴ αὕτη ἤρесе πολὺ εἰς τὸν Θεμιστοκλέα καί, χωρὶς
 οὐδὲν ν' ἀπαντήσῃ, μετέβη εἰς τὴν ναῦν τοῦ Εὐρυβιάδου, καὶ εἶπεν
 ὅτι θέλει νὰ ὁμιλήσῃ τῷ Εὐρυβιάδῃ διὰ κοινὴν τινα ὑπόθεσιν. Ἐκεῖ-
 νος δὲ προέτρεπε νὰ ἐμβῇ εἰς τὴν ναῦν καὶ νὰ εἴπῃ ὅ, τι θέλει. Τότε
 ὁ Θεμιστοκλῆς εἰσελθὼν καὶ καθίσας πλησίον του, ἀπαριθμεῖ πάντα
 ὅσα ἤκουσεν ἀπὸ τοῦ Μνησιφίλου, ὡς ἂν ἔλεγε ταῦτα ἐξ ἑαυτοῦ,
 προσθέτων καὶ ἄλλα πολλὰ, μέχρις οὗ ἀνέπεισε τὸν Εὐρυβιάδην νὰ
 ἐκβῇ τῆς νῆος καὶ νὰ συγκαλέσῃ τοὺς στρατηγοὺς εἰς τὸ συνέδριον.

Ἀφοῦ δὲ συνῆλθον, πρὶν ἢ ὁ Εὐρυβιάδης ἐκθέσῃ τὸν λόγον, διὰ
 τὸν ὁποῖον συνήγαγε τοὺς στρατηγοὺς, ὁ Θεμιστοκλῆς ἔλεγε πολλὰ,
 ἵνα κατρεθῶσιν τὸν σκοπὸν του. Ἐν ᾧ δὲ αὐτὸς ὠμίλει, ὁ Κορίνθιος
 στρατηγὸς Ἀδμήαντος ἐπὶ τὸ ναυόπλοιο ἐπέβη καὶ ἐπὶ τῶν ἀγῶνας

Ὁ ἰσθμὸς τῆς Κορίνθου.

οἱ προεξανιστάμενοι¹ ῥαπίζονται». Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς ἀπήντησεν·
 «Οἱ δὲ μένοντες δόλιω δὲν σιφανοῦνται».

Μετὰ τοῦτο εἶπεν εἰς τὸν Εὐρυβιάδην τὰ ἐξῆς· «Εἰς τὰς χεῖρας
 σου εἶναι τῶρα νὰ σώσης τὴν Ἑλλάδα, ἐὰν ἀκούσας ἐμὲ δὲν πλευ-
 σης πρὸς τὸν Ἰσθμόν, ἀλλὰ μείνης νὰ ναυμαχήσης ἐδῶ. Διότι ἐκεῖ
 πρῶτον μὲν τὸ πέλαγος εἶναι ἀνοιχτόν, ὅπερ οὐδόλως συμφέρει εἰς
 ἡμᾶς, δεύτερον δὲ θὰ ἀπολέσης τὴν Σαλαμῖνα καὶ τὰ Μέγαρα καὶ
 τὴν Αἴγιναν, καὶ ἂν κατὰ τᾶλλα εὐτυχήσωμεν. Ἐὰν δὲ ποιήσης
 ὅ,τι λέγω ἐγώ, πρῶτον μὲν εἶναι συμφέρον εἰς ἡμᾶς νὰ ναυμαχή-
 σωμεν εἰς στενὸν μέρος, δεύτερον δὲ σφίζεται ἡ Σαλαμίς, εἰς τὴν
 πόσιν εὐρίσκονται τὰ τέκνα καὶ αἱ γυναῖκές μας· ἔτι δὲ μένων αὐ-
 τοῦ θὰ ναυμαχήσης ἐπίσης ὑπὲρ τῆς Πελοποννήσου, καθὼς καὶ πλη-
 σίον τοῦ Ἰσθμοῦ, καὶ, ἂν φρονῇς ὀρθῶς, δὲν θὰ φέρῃς τοὺς βαρβάρους
 πλησιέστατα εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἐὰν δὲ νικήσωμεν, ὥς
 ἐλπίζω, εἰς τὴν ναυμαχίαν, τότε οὔτε οἱ βάρβαροι θὰ ἔλθωσιν εἰς
 τὸν Ἰσθμόν, οὔτε θὰ προχωρήσωσι μακρότερον τῆς Ἀττικῆς, ἀλλὰ
 θὰ ἀναχωρήσωσι κατησχυμμένοι, ἡμεῖς δὲ θὰ ἔχωμεν κέρδος τὰ
 Μέγαρα καὶ τὴν Αἴγιναν καὶ τὴν Σαλαμῖνα. Καὶ ὅταν μὲν οἱ ἄν-
 θρωποι σκέπτωνται καλῶς, ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ τὰ πράγματα
 ἀποβιβάζουσι καλὰ, ὅταν δὲ δὲν σκέπτωνται τὰ πρέποντα, οὐδὲ ὁ
 Θεὸς θέλει νὰ βοηθῇ αὐτοὺς».

Ἐν ᾧ ὁ Θεμιστοκλῆς ἔλεγε ταῦτα, πάλιν ὁ Κορίνθιος Ἀδείμαντος
 ἠγαντιοῦτο κελεύων νὰ σιωπᾷ ἄνθρωπος, ὅστις δὲν ἔχει πατρίδα πρὸς
 τὸν Θεμιστοκλέα ἔλεγε νὰ δείξῃ ποία εἶναι ἡ πόλις του καὶ οὕτω
 νὰ γνωμοδοτῇ. Ἐλεγε δὲ εἰς αὐτὸν ταῦτα, διότι αἱ Ἀθηναῖαι εἶχον
 κυριευθῇ καὶ κατεῖχοντο ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Τότε ὁ Θεμιστοκλῆς ἔλεγε
 πολλά τε καὶ κακὰ καὶ κατ' ἐκείνου καὶ κατὰ τῶν Κορινθίων, καὶ
 τοὺς ἐβεβαίοντο, ἐνόσφ οἱ Ἀθηναῖοι ἔχουσι διακοσίας ναῦς πεπλη-
 ρωμέναις ἀνδρῶν, ἔχουσι καὶ πόλιν καὶ χώραν μεγαλειτέραν τῆς
 ἰδικῆς των.

Ἀφοῦ δὲ διὰ τοῦ λόγου σαφῶς ἐδήλωσε ταῦτα, ἐστράφη πάλιν
 πρὸς τὸν Εὐρυβιάδην, λέγων φανερά καὶ ἀπροκαλύπτως· «Σὺ, ἂν

1. Οἱ ἐκκινουῦντες πρὶν ὁ κῆρυξ δώσῃ σημεῖον.

» μείνης ἐδῶ καὶ φανῆς ἀνὴρ γενναῖος, κελῶς· εἰ δὲ μή, θὰ κατα-
 » στρέψης τὴν Ἑλλάδα· διότι τὸ πᾶν τοῦ πολέμου κατορθοῦσιν εἰς
 » ἡμᾶς αἱ νῆες. Πείθου λοιπὸν εἰς ἐμέ. Ἐὰν δὲ δὲν ποιήσης ταῦτα,
 » ἡμεῖς μὲν, καθὼς εἴμεθα, θ' ἀναλάβωμεν τοὺς οἰκείους μας καὶ θὰ
 » μεταβῶμεν εἰς τὴν Σίριν τῆς Ἰταλίας, ἡ ὁποία εἶναι ἰδική μας
 » ἔκπαλαι· σεῖς δὲ στερηθέντες τοιούτων συμμάχων, θὰ ἐνθυμηθῆτε
 » τοὺς ἐμοὺς λόγους» Ἐν ᾧ δὲ ὁ Θεμιστοκλῆς ἔλεγε τοὺς λόγους
 τούτους, ὁ Εὐρυβιάδης μετέβαλλε γνώμην, προτιμήσας νὰ μείνῃσι
 καὶ νὰ ναυμαχήσωσιν αὐτοῦ.

Τοιουτοτρόπως λοιπὸν οἱ περὶ τὴν Σαλαμίνα λογομαχήσαντες
 ἡτοιμάζοντο πρὸς ναυμαχίαν· ἤρχισε δὲ νὰ γίνηται ἡμέρα καὶ, ἅμα
 τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου, ἔγεινε σεισμὸς καὶ ἐν τῇ ξηρᾷ καὶ ἐν τῇ θα-
 λάσσῃ.

58. Ἡ Ἀρτεμιδία συμβουλεύει τὸν Ξέρξην νὰ μὴ ναυμαχήσῃ.

Ὁ δὲ ναυτικός στρατὸς τοῦ Ξέρξου, ἀφοῦ ἐθεώρησεν ἐν Θερμοπύ-
 λαις τὴν καταστροφὴν τῶν Λακεδαιμονίων, διέβη εἰς τὴν Ἰστιάϊαν,
 ὅπου ἐστάθμευσεν ἡμέρας τρεῖς. Ἐκεῖθεν δ' ἔπλεε διὰ τοῦ Εὐρίπου
 καὶ ἐντὸς τριῶν ἐτέρων ἡμερῶν ἔφθασεν εἰς τὸ Φάληρον.

Τότε αὐτὸς ὁ Ξέρξης, ὅστις μετὰ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ εὕρισκετο
 εἰς τὰς Ἀθήνας, κατέβη εἰς τὰς ναῦς, θέλων νὰ ὁμιλήσῃ μετὰ τῶν
 στρατηγῶν καὶ νὰ μάθῃ τὰς γνώμας αὐτῶν. Καταβὰς δ' ἔστειλε
 καὶ ἐκάλεσεν ἀπὸ τῶν νηῶν ὅλους τοὺς στρατηγούς, οἱ ὅποιοι ἐλ-
 θόντες ἐκάθισαν ἕκαστος κατὰ τὴν τιμητικὴν σειρὰν, πρῶτος ὁ Σι-
 δώνιος βασιλεὺς, μετὰ τοῦτον ὁ Τύριος, κατόπιν δὲ οἱ ἄλλοι.

Μετὰ ταῦτα ἐπεμψεν ὁ Ξέρξης τὸν Μαρδόνιον καὶ ἡρώτα ἕκα-
 στον, ἀρχίσας ἀπὸ τοῦ Σιδωνίου, ἐὰν ἔπρεπε νὰ ναυμαχήσῃ. Καὶ οἱ
 μὲν ἄλλοι ὁμοφώνως ἐγνωμοδότησαν νὰ γείνη ἡ ναυμαχία, ἡ δὲ Ἀρ-
 τεμισία εἶπε τὰ ἑξῆς· «Εἰπὲ ἐκ μέρους μου πρὸς τὸν βασιλέα, Μαρ-
 » δόνιε, ὅτι ἐγὼ τάδε λέγω· Δέσποτα, ἐπειδὴ μέχρι τοῦδε δὲν ἐφά-
 » νην που δειλὴ, εἶναι δίκαιον νὰ εἴπω ἐλευθέρως τὴν γνώμην μου.
 » Σοὶ λέγω λοιπὸν, φέδου τῶν νηῶν καὶ μὴ ναυμάχῃς. Διότι οἱ Ἑλ-

» ληγες εἶναι κατὰ θάλασσαν τοσοῦτον ἀνώτεροι τῶν σῶν ἀνδρῶν,
 » ὅσον οἱ ἄνδρες τῶν γυναικῶν. Τίς σοι δὲ ἡ ἀπόλυτος ἀνάγκη νᾶ
 » κινδυνεύσης πάλιν ναυμαχῶν; Δὲν κατέχεις μὲν τὰς Ἀθήνας, διὰ
 » τὰς ὁποίας ἐξεστράτευσας; δὲν ἔχεις δὲ καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα;
 » Ἰδοὺ οὐδεὶς ἵσταται σοι ἐμπόδιον· ὅσοι δ' ἀντέστησαν, ἐτιμωρήθη-
 » σαν, ὡς ἔπρεπεν αὐτοῖς »

« Ἐγὼ φρονῶ, ὅτι, ἐὰν δὲν σπεύσης νᾶ ναυμαχήσης, εὐκόλως,
 » δέσποτα, θὰ κατορθώσης ὅσα ἔχων κατὰ νοῦν ἤλθες, ἐπειδὴ οἱ Ἑλ-
 » ληγες δὲν θὰ ἀνθέξωσι πολὺν χρόνον, ἀλλὰ θὰ φύγωσιν ἕκαστοι εἰς
 » τὰς πόλεις τῶν, διότι οὔτε τροφάς, ὡς ἐγὼ μνησθῶ, ἔχουσιν ἐν
 » τῇ νήσῳ ταύτῃ, οὔτε τὸ ἐκ Πελοποννήσου ναυτικὸν θὰ μείνῃ ἐδῶ
 » ἡσυχον, ἐὰν σὺ ὀδηγήσης τὸν πεζὸν στρατὸν κατὰ τῆς Πελοποννή-
 » σου, οὐδὲ θὰ φροντίσωσιν οἱ Πελοποννήσιοι νᾶ ναυμαχήσωσιν ὑπὲρ
 » τῶν Ἀθηῶν ».

« Ἐὰν δὲ σπεύσης νᾶ ναυμαχήσης, φοβοῦμαι μήπως, βλαφθεὶς ὁ
 » ναυτικὸς στρατός, προσβλάβῃ καὶ τὸν πεζόν. Μὴ ἄκουε δὲ ὅ,τι λέ-
 » γουσιν οἱ Αἰγύπτιοι καὶ οἱ Κύπριοι καὶ οἱ Κίλικες καὶ οἱ Πάμφυλοι,
 » διότι αὐτοὶ δὲν εἶναι εἰλικρινεῖς σύμμαχοί σου ».

« Ὅτε ἡ Ἀρτεμισία ἔλεγε ταῦτα πρὸς τὸν Μαρδόνιον, ὅσοι μὲν
 ἦσαν φίλοι αὐτῆς ἐλυποῦντο, νομίζοντες ὅτι θὰ τιμωρηθῇ ὑπὸ τοῦ
 βασιλέως διὰ τοὺς λόγους τῆς τούτους, ὅσοι δ' ἐζήλευον καὶ ἐφθό-
 νουν αὐτὴν ἔχειρον διὰ τὴν ἐναντίωσίν τῆς, ἐλπίζοντες ὅτι θὰ
 ἀπολεσθῇ.

« Ὅτε δὲ ἀνγνέχθησαν αἱ γνώμαι τῶν στρατηγῶν εἰς τὸν Ξέρξην,
 εὐχαριστήθη οὗτος πολὺ διὰ τὴν γνώμην τῆς Ἀρτεμισίας καὶ πολλῶ
 μᾶλλον ἢ πρότερον ἐξετίμησεν αὐτὴν ὡς σπουδαίαν. Διέταξεν ὁμῶς
 ν' ἀκολουθήσωσι τὴν γνώμην τῶν πλειόνων, ὑποθέτων ὅτι εἰς τὴν
 Εὐβοίαν ἐκουσίως ἐδεικνύοντο ἄνθρωποι, ἐπειδὴ δὲν ἦτο παρὼν αὐτός·
 τότε δὲ ἡτοιμάζετο νᾶ γείνῃ αὐτοπροσώπως θεατὴς τῆς ναυμαχίας.

39. Οἱ βάρβαροι ἐτοιμάζονται νᾶ ναυμαχήσωσιν.

Ἀφοῦ δ' ἐδόθη εἰς τοὺς βαρβάρους ἡ διαταγὴ ν' ἀναπλεῦσωσιν,
 ἔπλεον ἀπὸ τοῦ Φαλήρου εἰς τὴν Σαλαμῖνα, ὅπου καὶ παρετάχθησαν

ἡσύχως Δὲν προέφθασαν ὁμῶς τὴν ἡμέραν ἐκείνην νὰ ναυμαχήσωσι, διότι ἐπῆλθε νύξ· ὅθεν ἡτοιμάζοντο διὰ τὴν ὑστεραίαν. Τοὺς δὲ Ἕλληνας, καὶ μάλιστα τοὺς Πελοποννησίους, κατεῖχε φόβος πολὺς.

Ὁ δὲ πεζὸς στρατὸς τῶν βαρβάρων τὴν αὐτὴν νύκτα ἐπορεύετο κατὰ τῆς Πελοποννήσου· οἱ δὲ Πελοποννήσιοι ἔλαβον ὅλα τὰ δυνατὰ μέτρα ν' ἀποκρούσωσι τὸν ἐχθρόν, στρατοπεδεύσαντες εἰς τὸν Ἴσθμόν καὶ συγχώσαντες τὴν Σκειρωνίδα ὁδὸν¹ καὶ κτίσαντες μετὰ σπουδῆς τεῖχος ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέχρι τοῦ ἄλλου ἄκρου τοῦ Ἴσθμοῦ.

Οἱ δὲ Ἕλληνες οἱ ἐλθόντες πανδημεὶ εἰς τὸν Ἴσθμόν ἦσαν οἱ ἐξῆς· πάντες οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Ἀρχάδες καὶ οἱ Ἡλείοι καὶ οἱ Ἐπιδαύριοι καὶ οἱ Φλιάσιοι² καὶ οἱ Τροιζήνιοι καὶ οἱ Ἑρμιονεῖς.

Οἱ δὲ ἐν τῇ Σαλαμῖνι Ἕλληνες εὕρισκοντο ἀκόμη εἰς ἀμηχανίαν περὶ τοῦ πρακτέου, καὶ ἠπόρουν διὰ τὴν ἀπερισκεψίαν τοῦ Εὐρυβιάδου· τέλος δ' ἔγινε πάλιν συνέλευσις, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπανελαμβάνοντο τὰ αὐτά· διότι οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι εἶναι ἀνάγκη ν' ἀποπλεύσωσιν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ὑπὲρ ἐκείνης νὰ πολεμήσωσιν, οὐχὶ δὲ νὰ μένωσι καὶ νὰ μάχωνται ἔμπροσθεν χώρας κατακτηθείσης, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Αἰγινῆται καὶ οἱ Μεγαρεῖς ἔλεγον νὰ μείνωσι καὶ νὰ ναυμαχήσωσιν αὐτοῦ.

Τότε ὁ Θεμιστοκλῆς, ἐπειδὴ ὑπερίσχυεν ἡ γνώμη τῶν Πελοποννησίων, ἐξέρχεται κρυφίως ἐκ τοῦ συνεδρίου καὶ πέμπει ἄνθρωπον εἰς τὸ Μηδικὸν στρατόπεδον μὲ πλοῖον, παραγγεῖλας αὐτῷ τί ἔπρεπε νὰ εἴπῃ· ὁ ἄνθρωπος δ' οὗτος ἦτο οἰκέτης καὶ παιδαγωγὸς³ τῶν παιδῶν τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ ὠνομάζετο Σίκιννος. Οὗτος ἐλθὼν τότε μὲ πλοῖον ἔλεγε πρὸς τοὺς στρατηγούς τῶν βαρβάρων τὰ ἐξῆς· «Ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων, φροντίζων περὶ τοῦ Ξέρξου καὶ τῶν Περσῶν, μὲ ἔπεμψε κρύφα τῶν ἄλλων Ἑλλήνων νὰ σῶς εἴπω, ὅτι

1. Μέρος (κρημινῶδες) τῆς ὁδοῦ τῆς ἀπὸ τῶν Μεγάρων εἰς τὸν Ἴσθμόν ἀγούσης. Τὸ μέρος ἐκεῖνο σήμερον καλεῖται Κακὴ Σκάλα.

2. Φλιάσιος ἐλέγετο ὁ κάτοικος τοῦ Φλιοῦντος, πόλεως ἐν Ἀργολίδι. Ἴδε § 50.

3. Παιδαγωγὸς ἐλέγετο ὁ ὁδηγῶν τοὺς παῖδας ἐκ τῆς οἰκίας εἰς τὸ σχολεῖον καὶ ἐκ τοῦ σχολείου εἰς τὴν οἰκίαν· ἐν γένει δὲ ὁ ἐπιτηρητὴς παιδῶν, δούλου θέσιν ἐπέχων (οἰκέτης).

» οἱ Ἕλληνες, καταπεροβισμένοι ὄντες, σκέπτονται νὰ δραπετεύω-
» σιν· ἰδοὺ τῶρα εὐκαιρία νὰ κατορθώσητε ὑμεῖς ἔργον κάλλιστον
» ἀπάντων, ἐὰν δὲν ἀφήσητε αὐτοὺς νὰ δραπετεύωσιν. Διότι οὔτε
» σύμφωνοι εἶναι μεταξύ των, οὔτε θὰ ἀντισταθῶσι πλέον πρὸς ὑμᾶς». Ὁ μὲν Σίικιννος, ἀφοῦ ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἀγγελίαν ταύτην, ἀνε-
χώρησεν.

Οἱ δὲ στρατηγοί, πιστεύσαντες εἰς τὰ ἀγγελθέντα, πρῶτον μὲν
ἀπεβίβασαν πολλοὺς τῶν Περσῶν εἰς τὴν
μικρὰν νῆσον Ψυττάλειαν, κειμένην με-
ταξὺ τῆς Σαλαμίνης καὶ τῆς ξηρᾶς· δεύ-
τερον δέ, κατὰ τὸ μεσονύκτιον, ἐξέτεινον
τὴν πρὸς δυσμᾶς πτέρυγα τοῦ στόλου,
πρὸς τὸ μέρος τῆς Σαλαμίνης, ὅπως περι-
κυκλώσαντες ἀποκλείωσι τοὺς Ἕλληνας
ἐν τῇ Σαλαμῇ καὶ τιμωρήσωσιν αὐτοὺς
δι' ὅσα ἔπραξαν εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον. Εἰς
δὲ τὴν μικρὰν νῆσον Ψυττάλειαν ἀπεβί-
βασον Πέρσας, ἵνα, ὅταν γείνη ἡ ναυμα-
χία, τοὺς μὲν ἰδικούς των περιποιῶνται
ἐκεῖθεν, τοὺς δὲ ἐχθροὺς φονεύωσιν.
Ἐποιοῦν δὲ ἐν σιγῇ ταῦτα, ἵνα μὴ μά-
θωσιν οἱ ἐναντίοι. Οὗτοι μὲν λοι-
πὸν ταῦτα ἡτοίμαζον τὴν νύκτα, χωρὶς
παντελῶς ν' ἀποκοιμηθῶσι.

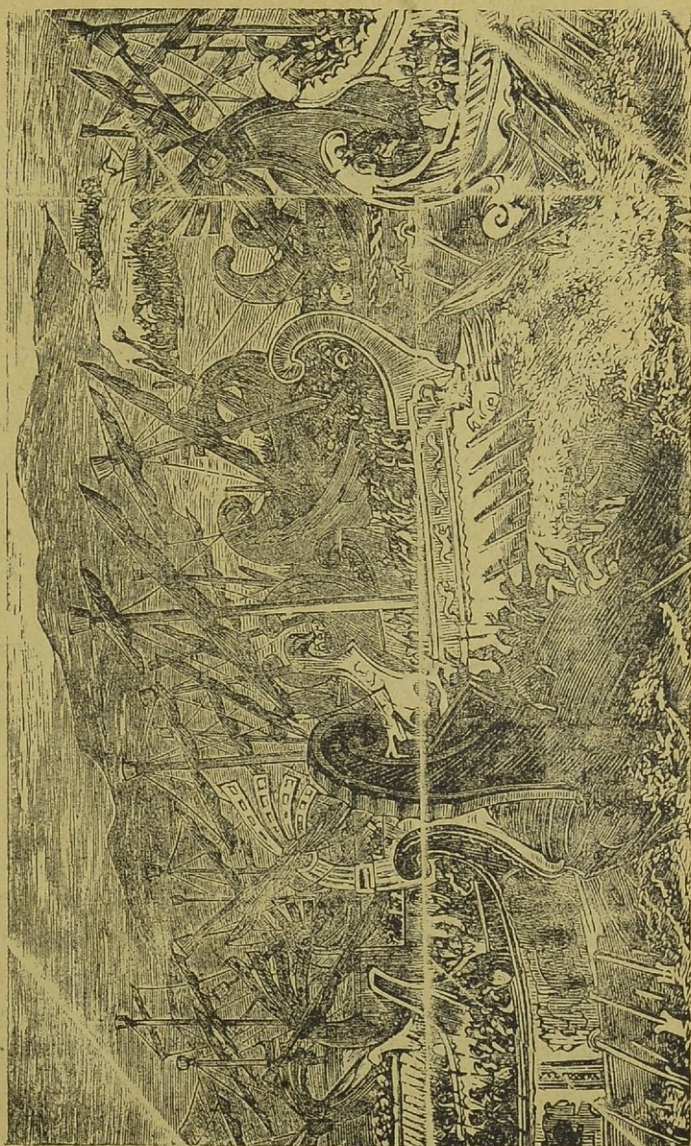

Ὁ Θεμιστοκλῆς

60. Ἡ ἀγγελία τοῦ Ἀριστείδου.

Οἱ δὲ ἐν Σαλαμῇ στρατηγοί τῶν Ἑλλήνων ἐφιλονείκουν ἀκόμη
πολύ, νομίζοντες ὅτι οἱ βάρβαροι ἦσαν τεταγμένοι, ὅπως τοὺς ἐβλε-
πον τὴν ἡμέραν, χωρὶς νὰ γνωρίζωσιν ὅτι οὗτοι περιεκύκλουν αὐτούς.

Ἐν ᾧ δ' ἐφιλονείκουν οἱ στρατηγοί, διέβη ἐξ Αἰγίνης εἰς τὴν Σα-
λαμῖνα Ἀριστείδης ὁ υἱὸς τοῦ Λυσιμάχου, Ἀθηναῖος μὲν, ἐξωστρα-
κισμένος δὲ ὑπὸ τοῦ δήμου τυγχάνων. Ὁ Ἀριστείδης ἦτο ἀνὴρ ἄρι-
στος καὶ δικαιοτάτος. Οὗτος ἐλθὼν εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἐγίνετο τὸ

Εἰκὼν τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας

συνέδριον, ἐκάλεσεν ἔξω τὸν Θεμιστοκλέα, μὴ ὄντα φίλον του, ἀλλὰ μέγιστον ἐχθρόν· διὰ τὸ μέγεθος ὅμως τῶν παρόντων κακῶν ἐλησφόνησε τὴν ἐχθραν καὶ ἦλθε νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς αὐτόν· εἶχε δὲ ἀκούσει πρότερον, ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι ἔσπευδον νὰ πλεύσωσι πρὸς τὸν Ἰσθμόν. «Ὅτε δὲ ἐξελθὼν ἦλθε πρὸς αὐτόν ὁ Θεμιστοκλῆς, ἔλεγεν ὁ Ἀριστείδης τὰ ἐξῆς· «Ἡμεῖς πρέπει, ὦ Θεμιστοκλῆς, ἐν τῷ παρόντι »καὶρῷ ν' ἀφῆσωμεν τὰς ἔριδάς μας καὶ ν' ἀμιλλώμεθα τίς ἐκ τῶν »δύο νὰ κάμῃ περισσότερα καλὰ εἰς τὴν πατρίδα. Σοὶ λέγω δὲ ὅτι »ἀνωφελές εἶναι πλεόν εἰς τοὺς Πελοποννησίους νὰ ὁμιλῶσι περὶ ἀπό- »πλου ἀπ' ἐδῶ· διότι ἐγὼ ἰδίῳ ὄμμασιν εἶδον, ὅτι περιεκυκλώθημεν »ὑπὸ τῶν πολεμίων. Ἀλλ' εἰσελθὼν εἰπέ εἰς »αὐτοὺς ταῦτα».

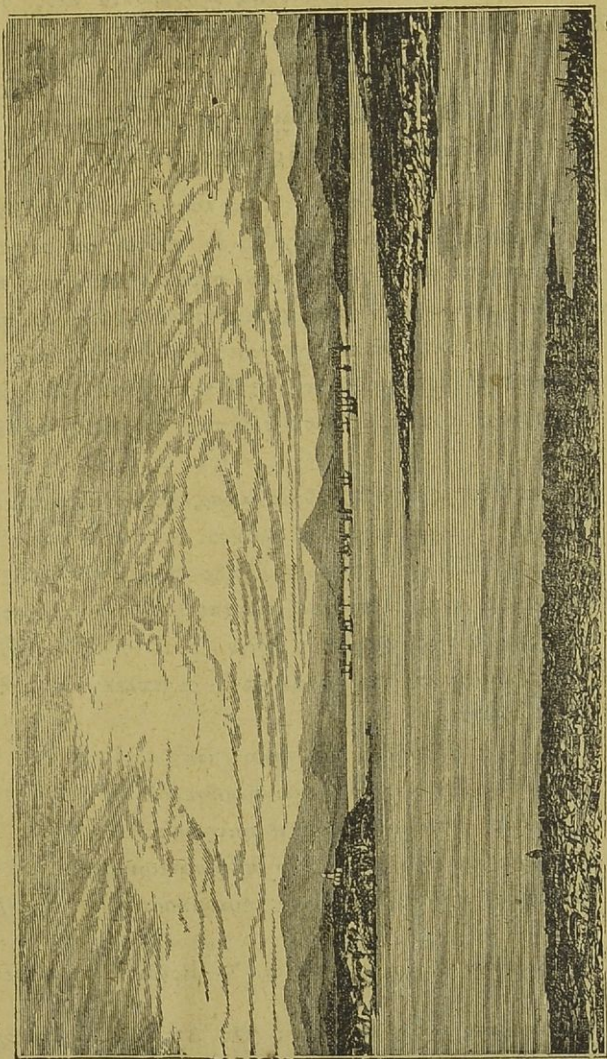
Ὁ Ἀριστείδης

Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς ἀπεκρίθη ταῦτα· «Πολὺ »ὠφέλιμα συμβουλευεῖς καὶ καλὴν ἀγγελίαν »ἡγγειλας. Διότι εἶδες καί μοι λέγεις ὅ,τι καὶ »ἐγὼ ἐπεθύμουν καὶ ἐνῆργουν νὰ γείνη. Εἰσελθε »λοιπὸν καὶ ἀνάγγειλον ταῦτα ὁ ἴδιος, διότι »εἰς ἐμὲ ἴσως ἴσως δὲν πιστεύσωσιν».

Ἐμφανισθεὶς δ' ὁ Ἀριστείδης εἰς τὸ συνέδριον ἔλεγεν ὅτι ἦλθεν ἐξ Αἰγίνης, μόλις κα-
τορθώσας νὰ μὴ ἴδωσιν αὐτόν οἱ πολέμιοι, διότι ὅλον τὸ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον ἔχει περικυκλωθῇ ὑπὸ τῶν νηῶν τοῦ Ξέρξου· συνεβούλευε δ' αὐτοὺς νὰ ἐτοιμαζῶνται πρὸς ὑπεράσπισιν. Καὶ οὗτος μὲν ταῦτα εἰπὼν, ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ συνεδρίου.

Οἱ δὲ στρατηγοὶ ἐξηκολούθουν ἀκόμη νὰ φιλονεικῶσι, διότι οἱ περισσότεροι δὲν ἐπέιθοντο, ὅτι ἡ ἀγγελία αὕτη ἦτο ἀλήθης. Τότε ἦλθεν ἀπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου αὐτόματος τριτῆρης ἀνδρῶν Τηνίων, ἡ ὁποία ἔφερεν ὅλην τὴν ἀλήθειαν. Μὲ ταύτην λοιπὸν τὴν ναῦν, τὴν αὐτομολήσασαν εἰς Σαλαμῖνα, καὶ μὲ μίαν ἄλλην Λημνίαν¹, ἡ ὁποία ἠὲ αυτομολήσασα πρότερον εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον, ἀνῆρχετο

1. Ἡ αὐτομολήσασα αὕτη Λημνία ναὺς δὲν εἶναι τὸ ἐν § 52 αὐτομολήσαν πλοῖον μετ' ἐκείνου, ὅστις ἀνήγγειλε τοῖς Ἑλλησι τὸ παρὰ τὴν Σηπιάδα ναυάγιον τοῦ βαρβαρικοῦ ναυτικοῦ καὶ τὰς περιπεμφθεῖσας περὶ τὴν Εὐβοίαν ναῦς. Περὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου ἄλλοι λέγουσιν ὅτι ἦλθε κολυμβῶν εἰς τὸ

Λιμὴν τῆς Σαλαμίνος.

τὸ Ἑλληνικὸν ναυτικὸν εἰς τριακοσίας ὀγδοήκοντα ναῦς, διότι πρότερον ἔλειπον μόνον δύο ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τούτου.

61. Ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία. Ἀνδραγαθία τῆς Ἀρτεμιδίας.

Οἱ Ἕλληνες ἀφοῦ ἐπείσθησαν εἰς τοὺς λόγους τῶν Τηνίων, παρεσκευάζοντο νὰ ναυμαχήσωσιν. Ἦρχιζεν ἐν τούτοις νὰ φέγγῃ καὶ οἱ στρατηγοὶ συγκαλέσαντες τὸν ναυτικὸν στρατὸν ὠμίλησαν πρὸς αὐτόν· ἄριστα δὲ πάντων ὠμίλησεν ὁ Θεμιστοκλῆς, κάμνων σύγκρισιν τῶν καλῶν, ἅτινα συνεπάγεται ὁ γενναῖος ὑπὲρ πατρίδος ἀγὼν, πρὸς τὰ κακὰ, ἅτινα παρακολουθοῦσι τῇ δειλίᾳ καὶ ἀνανδρίᾳ, καὶ προτρέπων τοὺς στρατιώτας νὰ ἐμβῶσιν εἰς τὰς ναῦς καὶ νὰ δειχθῶσιν ἄνδρες γενναῖοι.

Καὶ ἐμβάντες πάντες εἰς τὰς ναῦς ἐσήκωσαν τὰς ἀγκύρας καὶ ἔπλεον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ἀμέσως τότε οἱ βάρβαροι ἐπετέθησαν κατ' αὐτῶν. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι Ἕλληνες ὑπεχώρουν πρὸς τὴν ξηράν, ὁ δὲ Ἀμεινίας ὁ Παλληνεύς¹, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ἀντεπεξελθὼν συγκρούεται πρὸς ἐχθρικὴν ναῦν, καὶ οὕτως ἀρχίζει ὁ ἀγὼν. Τότε οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, τρέξαντες πρὸς βοήθειαν τοῦ Ἀμεινίου, συνεπλέκοντο μετὰ τῶν ἐχθρῶν, πάντες βοῶντες·

ὦ παῖδες Ἑλλήνων, ἴτε²,
ἐλευθεροῦτε πατρίδ³, ἐλευθεροῦτε δὲ
παῖδας, γυναῖκας, θεῶν τε πατρῶν³ ἔδη⁴
θῆκας⁵ τε προγόνων· νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών.

Ἦτοι· Ἐμπρός! παῖδες Ἑλλήνων· πολεμήσατε διὰ τὴν ἐλευθε-

ναυτικὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ ὄχι μὲ πλοῖον. Ὁ Ἡρόδοτος παραδέχεται ὅτι ἦλθε μὲ πλοῖον.

1. Ἡ Παλλήνη ἦτο κόμη καὶ δῆμος τῆς Ἀττικῆς. Ὁ δημότης ἐλέγετο Παλληνεύς (θελ. Παλληνίς).

2. Ἰτε=ἄγετε, ἔμπρός.

3. Πατρῶς=πατρικός, πατροπαράδοτος, προγονικός· «πατρῶι θεοί».

4. Ἔδος=ἔδρα· κατοικία ἰδίως τῶν θεῶν· «Ὀλυμπος θεῶν ἔδος», πρὸ πάντων δὲ καλοῦνται «θεῶν ἔδη» καὶ «δαιμόνων ἔδη» οἱ ναοὶ τῶν θεῶν.

5. Θήκας=τάφους.

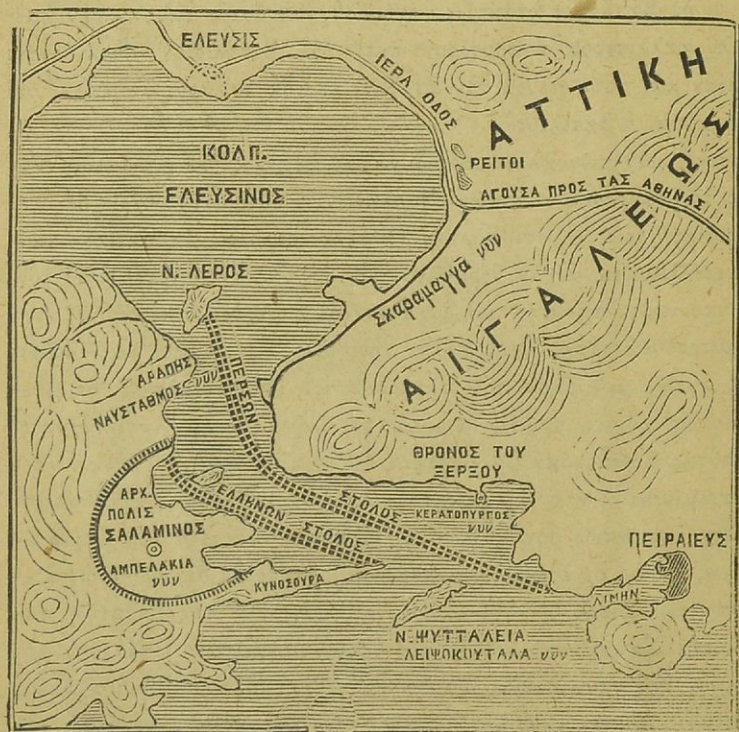
ρίαν τῆς πατρίδος, καὶ διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν τέκνων καὶ τῶν γυναικῶν καὶ διὰ τοὺς ναοὺς τῶν πατέρων καὶ τοὺς τάφους τῶν προγόνων μας. Σήμερον ὁ ἀγὼν εἶναι περὶ τῶν ὧλων.

Ἦσαν δὲ παρατεταγμένοι ἀπέναντι μὲν τῶν Ἀθηναίων οἱ Φοίνικες, ἀπέναντι δὲ τῶν Λακεδαιμονίων οἱ Ἴωνες. Κατεστρέφοντο δὲ αἱ νῆες τῶν βαρβάρων ἐν τῇ Σαλαμῖνι ἄλλαι μὲν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἄλλαι δὲ ὑπὸ τῶν Αἰγινήτων, διότι οἱ μὲν Ἕλληνες ἐναυμάχουν ἐν τάξει, οἱ δὲ βάρβαροι ἀτάκτως ἠγωνίσθησαν ὅμως ταύτην τὴν ἡμέραν πολὺ καλλίτερον ἢ πρότερον περὶ τὸ Ἀρτεμισίον, δεικνύοντες προθυμίαν καὶ φοβούμενοι τὸν Ξέρξην, ἐπειδὴ ἕκαστος ἐνόμιζεν, ὅτι ἔβλεπεν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς.

Καὶ περὶ μὲν τῶν ἄλλων δὲν δύναμαι ἀκριβῶς νὰ εἶπω πῶς ἕκαστοι ἐκ τῶν βαρβάρων ἢ τῶν Ἑλλήνων ἠγωνίζοντο· περὶ δὲ τῆς Ἀρτεμισίας γνωρίζω ὅτι ἔγειναν τὰ ἐξῆς· ὅτε τὸ βαρβαρικὸν ναυτικὸν περιῆλθεν εἰς μέγαν θόρυβον, τότε ἡ ναὺς τῆς Ἀρτεμισίας ἐδιώκετο ὑπὸ νηὸς Ἀττικῆς· μὴ δυναμένη δὲ ἡ Ἀρτεμισία νὰ διαφύγῃ, διότι ἔμπροσθεν αὐτῆς ἦσαν ἄλλαι νῆες φιλικαί, ὥρμησε καὶ ἐβύθισε μίαν ἐξ αὐτῶν μεθ' ὅλου τοῦ πληρώματος. Τοιοῦτοτρόπως δὲ ὥφελήθη διττῶς· διότι πρῶτον μὲν, ὁ τριήραρχος τῆς Ἀττικῆς νηὸς, ἰδὼν ταύτην βυθίζουσαν βαρβαρικὴν ναὺν καὶ νομίσας ὅτι ἡ ναὺς τῆς Ἀρτεμισίας ἦ ἤτο Ἑλληνική, ἢ, βαρβαρική οὖσα, ἐγκατέλειπε τὴν τάξιν τῆς, ὅπως βοηθήσῃ τοὺς Ἕλληνας, ἔστρεψε καὶ κατεδίωκεν ἄλλας· οὕτω δὲ ἐσώθη ἡ Ἀρτεμισία· δεῦτερον δέ, μεγάλως ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ Ξέρξου, διότι κατήμενος οὗτος εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ἀντικρὺ τῆς Σαλαμῖνος ὄρους, τὸ ὅποιον καλεῖται Αἰγάλεως, καὶ παρατηρῶν τὴν ναὺν αὐτῆς, ἣν ἐγνώριζε, καὶ ἰδὼν ὅτι ἐβύθισε ναὺν, τὴν ὁποίαν ὑπέθετεν ἐχθρικήν, εἶπεν· «Οἱ μὲν ἄνδρες γεγόνασί μοι γυναῖκες, αἱ δὲ γυναῖκες ἄνδρες». Ταῦτα λέγουσιν ὅτι τότε εἶπεν ὁ Ξέρξης.

Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ μάχῃ ἐφονεύθη ὁ στρατηγὸς Ἀριαβίγνης, ὁ υἱὸς τοῦ Δαρείου καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ξέρξου, καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ ὀνομαστοὶ ἐκ τῶν Περσῶν καὶ Μήδων καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων, ὀλίγοι δὲ τινες καὶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων, διότι γνωρίζοντες οὗτοι νὰ κολυμβῶσι διεπέρων εἰς τὴν Σαλαμῖνα, ὅπου ἐσφάζοντο, ἐὰν κατεστρέφετο

μὲν τὸ πλεῖον τῶν, αὐτοὶ δὲ δὲν ἐφρονέοντο ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν Ἐκ δὲ τῶν βαρβάρων, πλείστοι μὲν ἐπνίγοντο ἐν τῇ θαλάσῃ, διότι δὲν ἤξευρον νὰ κολυμβῶσιν, οἱ δὲ διαφεύγοντες τὸν θάνατον ἐξέπλεον πρὸς τὸ Φάληρον· ἐπιπτον ὁμῶς εἰς χεῖρας τῶν Αἰγινήτων, οἱ ὅποιοι ἐνῆδρευσαν ἐν τῷ στενῷ, καὶ ἐκεῖ κατεστρέφοντο ὑπὸ αὐτῶν. Ὅσαι δὲ νῆες τῶν βαρβάρων διεσφύζοντο, ἔφρευγον εἰς τὸ Φάληρον, ὑπὸ τὴν

Τοπογραφικὸς χάρτης τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας

σκέπην τοῦ πεζοῦ στρατοῦ, ὅστις ἦτο ἐκεῖ. Ἡ Ἀρτεμισία δὲ διαφυγοῦσα καὶ αὐτὴ τοὺς Αἰγινήτας ἦλθεν εἰς τὸ Φάληρον μετὰ τῶν ἄλλων περισωθέντων πλοίων. Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ ναυμαχίᾳ ἐδάξασθησαν ὑπὲρ πάντας οἱ Αἰγινήται καὶ μετὰ τοὺς Αἰγινήτας οἱ Ἀθηναῖοι.

Ὁ Ἀριστείδης δὲ ὁ Ἀθηναῖος ἐν τῷ θαλάσῳ τούτῳ τῆς ναυμαχίας παραλαβὴν ποιήσας ἀπὸ τοῦ Νότιου τοῦ Ἐκπαιδευτοῦ τῆς Πρωτοκλῆς

τες, εἶχον παρατρυχθῆ παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Σαλαμῖνος, ἀπεβίβασεν εἰς τὴν νῆσον Ψυττάλειαν καὶ κατεφόνευσε πάντας τοὺς Πέρσας τοὺς ἐν τῷ νησιδίῳ τούτῳ ὄντας. Τοιοῦτο τέλος ἔσχεν ἡ περίφημος ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία.

62. Ὁ Ξέρξης φεύγει ἐκ τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Ξέρξης δέ, μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι καταστροφὴν, φοβηθεὶς μήπως οἱ Ἕλληνες, μεταβάντες εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, λύσωσι τὰς γέφυρας καὶ ἀποκλείσωσιν αὐτὸν ἐν Εὐρώπῃ, ἐσκέπτετο νὰ φύγῃ. Θέλων δὲ νὰ μὴ νοήσωσι τοῦτο μήτε οἱ Ἕλληνες μήτε οἱ ἑαυτοῦ, ἤρχισε νὰ κάμνῃ νέας δῆθεν πολεμικὰς ἐτοιμασίας· οὕτω δὲ ἡπάτα ὅλους, πλὴν τοῦ Μαρδονίου, ὅστις ἦτο πολὺ ἔμπειρος τῶν διανοημάτων τοῦ βασιλέως. Ταῦτα πράττων ὁ Ξέρξης, ἔπεμπε συγχρόνως εἰς τὴν Περσίαν ἄγγελον ἵνα ἀγγείλῃ τὴν παρούσαν συμφορὰν.

Ὁ Μαρδόνιος δὲ βλέπων τὸν Ξέρξην στενοχωρούμενον πολὺ καὶ φοβούμενος μὴ τιμωρηθῇ ὑπ' αὐτοῦ, διότι αὐτὸς ἔπεισεν αὐτὸν νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος, τῷ εἶπε τὰ ἑξῆς· «Δέσποτα, μὴ ὀλοπού, μηδὲ θεώρῃ καμμίαν μεγάλην συμφορὰν τὸ γεγόμενον· διότι ἡμεῖς δὲν ἔχομεν τὰς ἐλπίδας μας εἰς τὰ ξύλα, ἀλλὰ εἰς τοὺς ἄνδρας καὶ εἰς τὸ ἵππικόν. Ἐάν μὲν λοιπὸν ἐγκρίνης, ὥς ἐπιχειρήσωμεν ἀμέσως κατὰ τῆς Πελοποννήσου, εἰ δὲ μὴ, ὥς ἀναθάλωμεν τοῦτο. Μὴ στενοχωροῦ. Οἱ Ἕλληνες ἐξάπαντος θὰ γείνωσι δοῦλοί σου. Ἄν δὲ πάλιν σὺ θέλῃς νὰ λάβῃς τὸ στράτευμα καὶ νὰ φύγῃς, τότε ἔχω τὴν ἀκόλουθον σκέψιν. Μὴ κάμῃς τοὺς Πέρσας, ὧς βασιλεῦ, νὰ γείνωσι καταγέλαστοι εἰς τοὺς Ἕλληνας, διότι οὐδ' αὐμοῦ ἐφάνησαν οὗτοι δειλοί. Ἄν δὲ οἱ Φοίνικες καὶ οἱ Αἰγύπτιοι καὶ οἱ Κύπριοι καὶ οἱ Κίλικες ἐδειχθῇσαν ἄνδρες, οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει τοῦτο πρὸς τοὺς Πέρσας. Ὅθεν, ἂν ἀπεφάσισας νὰ μὴ παραμένης πλέον ἐδῶ, σὺ μὲν ἐπίστρεψε εἰς τὰ βασίλειά σου παραλαβὼν τὸ πλείστον μέρος τοῦ στρατοῦ, ἐμὲ δ' ἄφες νὰ ἐκλέξω τριακασίας χιλιῖδας ἀνδρῶν καὶ νὰ σοι παραδώσω τὴν Ἑλλάδα δεδουλωμένην».

Μετὰ τὰς παραπάνωθεν ἀποφάσεις, ὁ Ξέρξης τὴν πρότασιν

ταύτην τοῦ Μαρδονίου, ἔχῃρη καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν, ὅτι θὰ σκε-
φθῇ καὶ θὰ τῷ ἀποκριθῇ. Συγκαλέσας δ' ἐπὶ τούτῳ τοὺς Πέρσας εἰς
συμβούλιον, ἔκρινεν εὐλογον νὰ προσκαλέσῃ καὶ τὴν Ἀρτεμισίαν, τῆς
ὁποίας ἐζήτησεν ἰδικιτέρως τὴν γνώμην ἐπὶ τῆς προτάσεως τοῦ Μαρ-
δονίου, ἐκείνη δὲ δὲν εὗρεν αὐτὴν ἐπιβλαβῇ, ἀλλὰ συμφέρουσαν εἰς
τὸν βασιλέα, ὅστις, ὡς τῷ εἶπεν ἡ Ἀρτεμισία, ἐξεπλήρωσε τὸν σκο-
πὸν τῆς ἐκστρατείας, καύσας τὰς Ἀθήνας. Ὅθεν ὁ Ξέρξης εὐχαρι-
στηθεὶς καὶ ἐπαινέσας τὴν Ἀρτεμισίαν, διότι ἐπέτυχεν νὰ τῷ εἴπῃ
ὅσα αὐτὸς διενοεῖτο, ἀπέστειλεν αὐτὴν μετὰ τῶν τέκνων του εἰς τὴν
Ἑφεσον· αὐτὸς δὲ καλέσας τὸν Μαρδόνιον, διέταξεν αὐτόν νὰ μείνῃ,
ἐκλέξας οὓς βούλεται ἐκ τοῦ στρατοῦ, καὶ νὰ προσπαθήσῃ νὰ δείξῃ
τὰ ἔργα ὅμοια μὲ τοὺς λόγους. Καὶ ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν τοσαῦτα
ἔγειναν.

Τὴν δὲ νύκτα οἱ στρατηγοὶ τῶν νηῶν, τῇ διαταγῇ τοῦ βασιλέως,
ἀπέπλεον ἐκ τοῦ Φαλήρου πάλιν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ὅσῳ ταχύ-
τερον ἡδύναντο ἕκαστος, ὅπως διαφυλάξωσι τὰς γεφύρας, ἵνα διέλθῃ
ὁ βασιλεὺς μετὰ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ. Ὅτε δὲ ἐφώτισεν, μαθόντες οἱ
Ἕλληνες, ὅτι αἱ νῆες ἔφυγον, ἀμέσως ἀπεφάσισαν νὰ καταδιώξωσιν
αὐτάς· ἀλλὰ δὲν τὰς εἶδον, ἂν καὶ ἔπλευσαν μέχρι τῆς Ἀνδρου.
Φθάσαντες δὲ οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν Ἀνδρον, συνεσιγέρθησαν ἐκεῖ καὶ
ἀπεφάσισαν νὰ μὴ πλεύσωσι περὶ τέρῳ μέχρις Ἑλλησπόντου πρὸς
λύσιν τῶν γεφυρῶν, ὅπως ἐπέμενεν ὁ Θεμιστοκλῆς, ἀλλὰ νὰ ἐπιστρέ-
ψωσιν ὀπίσω, διότι, ὡς ἔλεγεν ὁ Εὐρυβιάδης καὶ παρεδέχοντο
καὶ τῶν ἄλλων Πελοποννησίων οἱ στρατηγοί, ἂν καταστρέψωσι τὰς
γεφύρας, ὁ ἐχθρὸς θὰ ἀποκλεισθῇ εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπερ οὐδαμῶς
εἶναι συμφέρον. Ταῦτα ἀποφασίσαντες, ἐπολιόρκουν τὴν μηδίσασαν
Ἀνδρον, θέλοντες νὰ κυριεύσωσιν αὐτήν. Διότι πρῶτοι ἐκ τῶν νησιω-
τῶν οἱ Ἀνδριοὶ. ζήτησάντος τοῦ Θεμιστοκλέους χρήματα, δὲν ἔδο-
σαν· ὅτε δὲ ὁ Θεμιστοκλῆς ἠπειλῆσεν αὐτοὺς ἀρνηθέντας, λέγων ὅτι
ἦλθον οἱ Ἀθηναῖοι ἔχοντες δύο μεγάλους θεοὺς, τὴν Πειθῶ καὶ τὴν
Ἀνάγκην, καὶ οὕτω ἀφευκτως θὰ δώσωσιν εἰς αὐτοὺς χρήματα οἱ
Ἀνδριοὶ, ἐκεῖνοι ἀπεκρίθησαν πρὸς ταῦτα λέγοντες, ὅτι εὐλόγως αἱ
Ἀθῆναι, ἔχουσαι τοιοῦτους θεοὺς, εἶναι μεγάλα καὶ εὐδαίμονες, ἐνῶ
οἱ Ἀνδριοὶ ἔχουσιν ὀλιγίστας γαίας, δύο δὲ ἀνωφελεῖς θεοί, ἢ Πενία

καὶ ἡ Ἀμνηχανία¹, οὐδέποτε ἐγκαταλείπουσι τὴν νῆσον αὐτῶν· ἐπο-
μένως, ἔχοντες τοιοῦτους θεούς, ἔλεγον ὅτι δὲν θὰ δώσωσι χρήματα
καὶ ὅτι οὐδέποτε ἡ δύναμις τῶν Ἀθηναίων θὰ ὑπερισχύσῃ τῆς ἐαυ-
τῶν ἀδυναμίας². Οὗτοι μὲν λοιπόν, ταῦτα ἀποκριθέντες καὶ μὴ δώ-
σαντες τὰ χρήματα, ἐπολιορκούντο. Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς εἰσέπραττε
χρήματα ἐκ τῶν ἄλλων νήσων, πέμπων καὶ λέγων τὰ αὐτά, τὰ
ὅποια εἶπε καὶ εἰς τοὺς Ἀνδρίους. Τέλος μὴ δυνηθέντες οἱ Ἕλληνες
νὰ κυριεύσωσι τὴν πολιορκηθεῖσαν Ἀνδρον, ἐτράπησαν, μετὰ τινων
ἡμερῶν πολιορκίαν, εἰς τὴν Κάρυστον καὶ λεηλατήσαντες τὴν χώραν
τῶν Καρυστίων ἐπέστρεφον εἰς Σαλαμῖνα.

Ὁ δὲ Ξέρξης μετὰ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ, μέινας ἐν Φαλήρῳ ὀλίγας
ἡμέρας μετὰ τὴν ναυμαχίαν, ἀνεχώρησεν εἰτα εἰς τὴν Βοιωτίαν διὰ
τῆς αὐτῆς ὁδοῦ, δι' ἧς ἦλθεν. Ἠκολούθησε δὲ καὶ ὁ Μαρδόνιος πρῶ-
τον μὲν, ἵνα προπέμψῃ τὸν βασιλέα, δεύτερον δέ, διότι ἡ ὥρα τοῦ
ἔτους δὲν ἦτο κατάλληλος διὰ πόλεμον· ἦτο δὲ καὶ προτιμότερον νὰ
διέλθῃ τὸν χειμῶνα ἐν Θεσσαλίᾳ, καὶ ἔπειτα, ἅμα τῷ ἔαρι, νὰ ἐπι-
τεθῇ κατὰ τῆς Πελοποννήσου. Ὡς δ' ἔφθασαν εἰς τὴν Θεσσαλίαν,
ἐκεῖ ὁ Μαρδόνιος ἐξέλεξεν ἐξ ὅλου τοῦ στρατοῦ τοῦ Ξέρξου τριακο-
σίας χιλιάδας, ἐν οἷς πάντας τοὺς καλουμένους ἀθανάτους, πλὴν
τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν Ὑδάρνους, ὅστις δὲν ἠθέλησε ν' ἀφῇ τὸν
βασιλέα.

Ὁ δὲ Ξέρξης μετὰ τοῦ ὑπολειφθέντος στρατοῦ, ἀφῆσας τὸν Μαρ-
δόιον ἐν Θεσσαλίᾳ, αὐτὸς ἐπορεύετο ταχέως εἰς τὸν Ἑλλάσποντον,
φθάσας εἰς τὸ στενὸν τῆς διαβάσεως εἰς τεσσαράκοντα καὶ πέντε ἡμέ-
ρας³. κατ' ὁδὸν δὲ ἀπώλεσε τὸ πλεῖστον τοῦ στρατεύματος, ἕνεκα
τῆς πείνης καὶ τοῦ λοιμοῦ⁴ καὶ τῆς δυσεντερίας, ἧτις κατέλαβεν
αὐτό. Οὕτω λοιπόν, κακῶς ἔχοντες οἱ βάρβαροι, ἔφθασαν εἰς τὸν
Ἑλλάσποντον, ὅπου εὗρον τὰς γεφύρας διαλελυμένας ὑπὸ τρικυμίας·

1. Ἀμνηχανία = ἔνδεια, πτωχεία, φτώχεια.

2. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν «Οὐκ ἂν λάβοις παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος».

3. Ὅτε ὁ Ξέρξης ἤρχετο κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἡ πορεία του ἀπὸ τοῦ Ἑλ-
λασπόντου μέχρι τῶν Ἀθηνῶν διήρκεσε τρεῖς μῆνας (Ἰδὲ § 56).

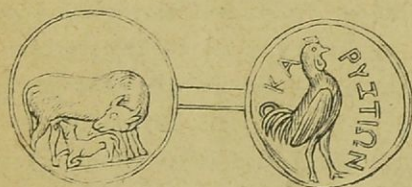
4. Λοιμὸς (διὰ τοῦ οἶ) = πανώλης, πᾶσα μολυσματικὴ καὶ θανατηφόρος
ἀσθένεια λιμὸς δὲ (διὰ τοῦ ι) = πείνα μεγάλη.

ἐνεκα δὲ τούτου διέβησαν μὲ τὰς ναῦς εἰς τὴν Ἀβυδὸν καὶ ἐκεῖθεν, βαδίζοντες ἐν ἀθλίᾳ καταστάσει, ἔρθασαν μετὰ τοῦ Ξέρξου εἰς τὰς Σάρδεις, ὅσοι ἐσώθησαν. Τοιοῦτο τέλος ἔλαβεν ἡ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατεία τῶν βαρβάρων καὶ τοιαύτας συμφορὰς ἔπαθεν ὁ ἄλλων Ξέρξης.

63. Τιμαὶ ἀποδοθεῖσαι εἰς τὸν Θεμιστοκλέα.

Οἱ δὲ Ἕλληνες, ἀφοῦ δὲν ἡδυνήθησαν νὰ κυριεύσωσι τὴν Ἀνδρον, ὡς εἵπομεν, ἐτράπησαν εἰς τὴν Κάρυστον καὶ λεηλατήσαντες αὐτὴν ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Σαλαμῖνα. Ἐκεῖ δὲ προσέφερον εἰς τοὺς θεοὺς τὰ πρῶτα ἐκ τῶν λαφύρων, τὰ δ' ἄλλα διεμοιράσθησαν μετὰ τῶν.

Μετὰ τὴν διανομὴν δὲ τῶν λαφύρων οἱ Ἕλληνες ἐπλευσαν εἰς τὸν Ἰσθμόν, ἵνα δώσωσιν ἀριστεῖα εἰς τὸν φανέντα ἀξιώτατον κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον. Ἐκαστος ὁμῶς τῶν στρατηγῶν ἐψήφισε πρῶτον μὲν ὑπὲρ ἐαυτοῦ, νομίζων ὅτι αὐτὸς ὑπῆρξεν ὁ ἀνδρείοτατος, ἔπειτα δὲ οἱ περισσότεροι ἐψήφισαν ὑπὲρ τοῦ Θεμιστοκλέους· ὥστε οἱ μὲν ἄλλοι εἶχον ἕκαστος μίαν ψήφον, ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς εἶχε τὰς πλείστας. Τοῦτο διηγείρε τὸν ὀθόνον τῶν ἄλλων στρατηγῶν, οἱ ὅποιοι ἀπέπλευσαν ἕκαστος εἰς τὴν πόλιν του, χωρὶς νὰ κρίνωσι περὶ τῶν ἀριστείων· ὁ Θεμιστοκλῆς ὁμῶς διεφημίσθη καὶ ἐδοξάσθη καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ὡς ἀνὴρ πολὺ σοφώτατος ὅλων τῶν Ἑλλήνων. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐτιμήθη ὑπὸ τῶν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχησάντων, μετέβη ἀμέσως μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Λακεδαιμόνα, θέλων νὰ τιμηθῇ.

Νόμισμα Καρυστίων.

Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ὑπεδέχθησαν τὸν Θεμιστοκλέα καλῶς καὶ ἐτίμησαν αὐτὸν μεγάλως. Ἔδωκαν δὲ ἀριστεῖα εἰς μὲν τὸν Εὐρυβιάδην στέφανον ἐλαίας, ὡς σημεῖον ἀνδρείας, εἰς δὲ τὸν Θεμιστοκλέα ἐπίσης στέφανον ἐλαίας, ὡς σημεῖον σοφίας καὶ δεξιότητος. Ἐδώρη-

σαν δὲ εἰς αὐτὸν τὸ κάλλιστον ἐν Σπάρτῃ ὄχημα καὶ τὸν συνώδυσ-
σαν τριακόσιοι ἐκλεκτοὶ ἵπποις Σπαρτιάται μέχρι τῶν Τεγεατικῶν
συνόρων. Μόνον δέ, ἐξ ὅλων τῶν μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἡροδότου
γνωστῶν ἀνθρώπων, τοῦτον οἱ Σπαρτιάται προέπεμψαν.

Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ Θεμιστοκλῆς ἤξιώθη τοιούτων τιμῶν ἐν Σπάρτῃ,
ἐπανεῆλθεν εἰς Ἀθήνας.

64. Οἱ Ἰωνες ἐπικαλοῦνται τὴν βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ Ἀρτάβαζος δέ, ὁ υἱὸς τοῦ Φαρνάκου, ἄνθρωπος ἐπίσημος με-
ταξὺ τῶν Περσῶν, ἔχων ἐξήκοντα χιλιάδας ἐκ τοῦ στρατοῦ, τὸν
ὁποῖον ἐξέλεξεν ὁ Μαρδόνιος, προέπεμψε τὸ βασιλεῖα μέχρι τοῦ Ἑλ-
λησπόντου. Ἐκεῖθεν δ' ἐπανερχόμενος εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ὑπέταξε,
καθ' ὁδὸν λαούς τινας, ἕως οὗ ἐπανελθὼν ἠνώθη μετὰ τοῦ στρατοῦ
τοῦ Μαρδονίου¹, ἀφοῦ πολλοὺς ἐκ τῶν ἑαυτοῦ ἀπώλεσεν.

Ὁ δὲ περισθεὶς ναυτικὸς στρατὸς τοῦ Ξέρξου, φεύγων ἐκ τῆς
Σαλαμῖνος, ὡς ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ διεσπάρθημευσεν ἐκ τῆς Θρα-
κικῆς Χερσονήσου εἰς τὴν Ἀβυδὸν τὸν βασιλεῖα καὶ τὸ στράτευμα,
διεχείμασεν ἐν Κύμῃ². τὸ δὲ ἔαρ, ἐνωρίς, συνηθροίζετο εἰς τὴν Σάμον,
ὅπου εἶχον διαχειμάσει καὶ τινες νῆες· ἐκεῖθεν δὲ τριακόσιοι ἐν ὅλῳ
νῆες ἐφύλαττον τὴν Ἰωνίαν μήπως ἀποστατήσῃ. Οὐδέποτε δὲ οἱ βάρ-
βαροι ἤλπιζον, ὅτι θὰ ἔλθωσιν οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν Ἰωνίαν, ἀλλ'
ὅτι θὰ ἀρκεσθῶσι φυλάττοντες τὴν ἑαυτῶν χώραν, εἰκάζοντες τοῦτο
ἐκ τοῦ ὅτι δὲν κατεδίωξαν αὐτοὺς φεύγοντας ἐκ τῆς Σαλαμῖνος.
Κατὰ μὲν τὴν θάλασσαν λοιπὸν οἱ βάρβαροι ἐθεώρουν ἑαυτοὺς ἡττη-
μένους, κατὰ ξηρὰν ὅμως εἶχον ἐλπίδας, ὅτι κατὰ πολὺ θὰ ὑπερι-
σχύσῃ ὁ Μαρδόνιος. ὄντες δὲ ἐν Σάμῳ, τὸ μὲν ἐσκέπτοντο πῶς νὰ
ἐπραττοῦν κακὸν τι εἰς τοὺς πολεμίους, τὸ δὲ περιέμενον νὰ ἴδωσι
πῶς θ' ἀποβῶσι τὰ πράγματα τοῦ Μαρδονίου.

Οἱ δὲ Ἕλληνες τὴν ἀνοιξὶν ἤρχισαν νὰ συνηθροίζωνται πάλιν·

1. Ἰδὲ § 71.

2. Ἡ Κύμη ἦτο ἡ ἐπισημοτάτη πόλις τῆς Αἰολίδος, ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ.
Νῦν Λαμουρτ-κιοϊ.

συνῆλθον λοιπὸν εἰς Αἰγιναν ἑκατὸν δέκα νῆες, ἔχουσαι στρατηγὸν καὶ ναύαρχον τὸν Σπικριτάτην Λεωτυχίδην. Τῶν Ἀθηναίων δὲ στρατηγὸς ἦτο ὁ Ξάνθιππος. Ὁ δὲ πεζὸς στρατὸς δὲν συνηθροίζετο ἀκόμη.

Ὡς δὲ συνῆλθον εἰς τὴν Αἰγιναν ὅλοι αἱ νῆες, ἦλθον πρέσβεις τῶν Ἰωνῶν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων καὶ παρεκάλουν αὐτοὺς νὰ κατὰπλεύσωσιν εἰς τὴν Ἰωνίαν καὶ νὰ ἐλευθεώσωσιν αὐτήν· ἀλλὰ μόλις μέχρι τῆς Δήλου ἔφερον αὐτοὺς, διότι ἐφοβοῦντο νὰ προχωρήσωσι περὶκτέρω, μὴ γνωρίζοντες καλῶς τοὺς τόπους καὶ νομίζοντες ὅτι τὰ πάντα ἦσαν πλήρη στρατοῦ· ἡ δὲ Σάμος ἐνόμιζον ὅτι ἀπείχεν ὅσον καὶ αἱ Ἡράκλειοι στήλαι¹. Συνέπιπτε δέ, ὥστε οἱ μὲν βάρβαροι, κατὰπεφοβισμένοι, νὰ μὴ τολμῶσι νὰ πλεύσωσι δυτικώτερον τῆς Σάμου, οἱ δὲ Ἕλληνες νὰ μὴ τολμῶσι νὰ πλεύσωσιν ἀνατολικώτερον τῆς Δήλου. Τοιουτοτρόπως δ' ὁ φόβος ἐρύλαττε τὸ μεταξὺ αὐτῶν. Οἱ Ἕλληνες λοιπὸν ἐπλεύσαν καὶ ἔμενον εἰς τὴν Δήλον², ἔχοντες στρατηγὸν τὸν Λεωτυχίδην.

63. Ὁ Μαρδόνιος πέμπει πρὸς τοὺς Ἀθηναίους τὸν Ἀλέξανδρον μὲ προτάσεις περὶ εἰρήνης.

Ὁ δὲ Μαρδόνιος ἐπεμψεν ἐκ Θεσσαλίας ἄγγελον εἰς τὰς Ἀθήνας Ἀλέξανδρον τὸν υἱὸν τοῦ Ἀμύντου, βασιλέα τῆς Μακεδονίας· οὗτος ἐλθὼν ἔλεγε τὰ ἑξῆς· « Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὁ Μαρδόνιος λέγει τάδε· « Μοὶ ἦλθεν ἀγγελία παρὰ τοῦ βασιλέως λέγουσα οὕτω· « Συγχωρῶ » ὅλα τὰ σφάλματα τῶν Ἀθηναίων, τὰ ὅποια ἔπραξαν εἰς ἐμέ· » σὺ δέ, Μαρδόνιε, πρᾶξον ὡς ἐξῆς· πρῶτον μὲν ἀπόδος εἰς αὐτοὺς τὴν γῆν των, δεύτερον δὲ ἄς ἐκλέξωσι μόνοι καὶ ὅποίαν ἄλλην θέλουσιν· ἀνοικοδόμησον δὲ τοὺς ναοὺς των, ὅσους ἐγὼ ἔκαυσα, ἂν θέλωσι νὰ συνθηκολογήσωσι μὲ ἐμέ ». » Αὗται εἶναι αἱ προσταχαί, τὰς ὁποίας μοὶ ἐπεμψεν ὁ βασιλεὺς. » Ἐγὼ δὲ³ λέγω ταῦτα· Διὰ τί εἰσθε ἀνόητοι, πολεμοῦντες ἐναντίον

1. Ὁ νῦν πορθμὸς τοῦ Γιβραλτάρ.

2. Ἴδὲ συνέχειαν ἐν § 73

3. Ὁ Μαρδόνιος δηλ. διὰ στόματος τοῦ Ἀλεξάνδρου λαλῶν.

»τοῦ βασιλέως; Διότι οὔτε νὰ ὑπερισχύσητε θὰ δυνηθῆτε, οὔτε
 »ν' ἀντέχητε πάντοτε εἰσθε ἱκανοί. Παύσατε λοιπὸν τῶρα τὸν πόλε-
 »μον ἐντίμως καὶ συμμαχήσατε μὲ ἡμᾶς ἄνευ δόλου καὶ ἄνευ ἀπά-
 »της». Ταῦτα μὲν ὁ Μαρδόنيος μοὶ παρήγγειλεν, ὃ Ἀθηναῖοι, νὰ
 »εἶπω πρὸς ὑμᾶς. Ἐγὼ δὲ¹ περὶ μὲν τῆς ἀγάπης, τὴν ὁποῖαν τρέφω
 »πρὸς ὑμᾶς, δὲν λέγω τίποτε, διότι δὲν θὰ μάθητε ταύτην τῶρα
 »πρώτην φορὰν· σᾶς παρκαλῶ δὲ ἐκ μέρους μου νὰ παραδεχθῆτε
 »ὅσα σᾶς λέγει ὁ Μαρδόنيος, διότι βλέπω ὅτι δὲν θὰ δυνηθῆτε νὰ πο-
 »λεμῆτε πάντοτε μὲ τὸν Ξέρξην. Ὅθεν πείσθητε, διότι εἶναι μεγάλη
 »τιμὴ σας νὰ συγχωρῇ ὁ βασιλεὺς τὰ ἁμαρτήματα εἰς ὑμᾶς μόνους
 »ἐκ τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ θέλῃ νὰ γείνη φίλος ὑμῶν». Ὁ μὲν Ἀλέ-
 »ξανδρος ταῦτα εἶπεν.

Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι μαθόντες ὅτι ἦλθεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὰς
 Ἀθήνας, ἵνα συμβιβάσῃ τοὺς Ἀθηναίους μὲ τὸν βαρβάρον, ἐροθή-
 θησαν πολὺ μὴ συνθηκολογήσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι μὲ τὸν Πέρσην καὶ
 ἀπεφάσισαν ἀμέσως νὰ στείλωσι πρέσβεις εἰς τὰς Ἀθήνας. Συνέπεσε
 δὲ νὰ ἐμφανισθῶσιν οἱ πρέσβεις οὗτοι εἰς τὸν δῆμον συγχρόνως μὲ τὸν
 Ἀλέξανδρον, διότι οἱ Ἀθηναῖοι ἐχρονολογοῦν καὶ ἀνέβαλλον τὴν
 ἀπάντησιν ἐπίτηδες, ὄντες βέβαιοι ὅτι οἱ Σπαρτιῆται, μακινθάνοντες
 τὰς διαπραγματεύσεις, θὰ πέμψωσιν ἀμέσως πρέσβεις· οὗτοι δ' ἐρχό-
 μενοι θὰ ἤκουον οἱ ἴδιοι τὴν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον ἀπάντησιν τῶν
 Ἀθηναίων.

Ἀφοῦ δ' ἐτελείωσε τὸν λόγον ὁ Ἀλέξανδρος, διαδεχθέντες αὐτὸν οἱ
 ἀπὸ τῆς Σπάρτης ἄγγελοι ἔλεγον· «Ἡμᾶς δ' ἐπεμψαν οἱ Λακεδαι-
 »μόνιοι, ἵνα παρκαλέσωμεν ὑμᾶς ν' ἀφῆσθε τὰ πράγματα ὡς
 »ἔχουσιν καὶ νὰ μὴ δεχθῆτε τὰς προτάσεις τοῦ βαρβάρου· διότι οὔτε
 »δίκαιον οὔτε πρέπον εἶναι, ὑμεῖς, οἱ ὁποῖοι ἡγείρατε τὸν πόλεμον
 »τοῦτον, νὰ γείνητε αἵτιοι δουλείας, ἐνῶ πάντοτε, καὶ ἐκ παλαιῶν
 »χρόνων, εἰσθε γνωστοὶ ὅτι ἡλευθερώσατε πολλοὺς ἀνθρώπους. Συλ-
 »λυπούμεθα δὲ ὑμῖν, ὅτι πιέζεσθε καὶ ὅτι δύο ἤδη ἔτη ἐστερήθητε
 »τῶν καρπῶν σας καὶ ὅτι ἀπωλέσατε τὰς οἰκίας καὶ τὰς περιουσίας
 »σας, διότι ὁ πόλεμος γίνεται εἰς τὴν χώραν σας. Ἀλλ' οἱ Λακεδαι-

1. Δηλαδή ὁ Ἀλέξανδρος οἶκοθεν ὁμιλῶν.

»μόνοι καὶ οἱ σύμμαχοι σὰς δίδουσι τὴν ὑπόσχεσιν νὰ διαθρέψωσι τὰς
»γυναῖκας καὶ τοὺς οἰκείους σας ὅσον χρόνον ἂν διαρκέσῃ ὁ πόλεμος.
»Μὴ μεταπείσῃ δ' ὑμᾶς ὁ Ἀλέξανδρος, διότι αὐτός, τύραννος ὢν, μὲ
»τύραννον συμπράττει· γνωρίζετε δὲ ὅτι παρὰ τοῖς βαρβάροις οὔτε
»πίστις οὔτε ἀλήθεια ὑπάρχει». Ταῦτα εἶπον οἱ πρέσβεις τῶν Λα-
κεδαιμονίων.

Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι πρὸς μὲν τὸν Ἀλέξανδρον ἀπεκρίθησαν τὰ ἐξῆς·
«Ἡμεῖς, ἀγαπῶντες τὴν ἐλευθερίαν, θὰ ὑπερασπισθῶμεν αὐτὴν ὅσον
»δυνάμεθα· Σὺ δὲ μὴ προσπάθει νὰ συμφιλίωσῃς ἡμᾶς μὲ τὸν βάρ-
»βαρον, διότι δὲν θὰ πεισθῶμεν. Λέγε λοιπὸν εἰς τὸν Μακεδόνιον, ὅτι
»οἱ Ἀθηναῖοι λέγουσιν, ἐν ὅσῳ ὁ ἥλιος πορεύεται τὴν αὐτὴν ὁδόν,
»τὴν ὁποῖαν πορεύεται μέχρι σήμερον, ἡμεῖς δὲν θὰ συνθηκολογήσω-
»μεν μὲ τὸν Ξέρξην, ἀλλὰ θὰ πολεμήσωμεν αὐτόν, ἐλπίζοντες εἰς τὴν
»συμμαχίαν τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡρώων, τῶν ὁποίων ἐκεῖνος ἀσεβῶς
»κατέκαυσε τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἀγάλματα. Σὺ δὲ τοῦ λοιποῦ μὴ
»ἐμφανισθῇς εἰς τοὺς Ἀθηναίους μὲ τοιαύτας προτάσεις, διότι δὲν
»ἐπιθυμοῦμεν νὰ σε μεταχειρισθῶμεν κακῶς».

Πρὸς μὲν τὸν Ἀλέξανδρον ταῦτα ἀπεκρίθησαν· πρὸς δὲ τοὺς ἀπὸ
τῆς Σπάρτης ἀγγέλους εἶπον τὰ ἐξῆς· «Τὸ νὰ φοβηθῶσιν οἱ Λακε-
»δαιμόνιοι μὴ συνθηκολογήσωμεν μὲ τὸν βάρβαρον ἥτο πολὺ ἀνθρώ-
»πινον· δὲν ἔπρεπεν ὅμως νὰ δείξωσι τόσῃν μικροπρέπειαν, ἐνῷ γνω-
»ρίζουσι τὸ φρόνημα τῶν Ἀθηναίων· διότι οὔτε χρυσὸς οὐδ' αἰμῶν
»τῆς γῆς ὑπάρχει τοσοῦτος οὔτε χώρα κατὰ τὸ κάλλος καὶ τὴν εὐ-
»φορίαν τοιαύτη, τὰ ὁποῖα λαβόντες ἡμεῖς θὰ ἠθέλωμεν νὰ καταδου-
»λώσωμεν τὴν Ἑλλάδα. Διότι πολλὰ καὶ μεγάλα εἶναι τὰ ἐμποδί-
»ζοντα νὰ μὴ ποιῶμεν ταῦτα, μὴδὲ ἐὰν θέλωμεν· πρῶτα μὲν καὶ
»μέγιστα, τῶν θεῶν τὰ ἀγάλματα καὶ οἱ ναοί, τοὺς ὁποίους ὁ βάρ-
»βαρος κατέκαυσε καὶ συνέχωσε, καὶ διὰ τοὺς ὁποίους ἡμεῖς ἀναγ-
»καίως ἔχομεν καθῆκον νὰ ἐκδικηθῶμεν μᾶλλον ἢ νὰ συμμαχήσωμεν
»μὲ τὸν πράξαντα ταῦτα· δεύτερον δέ, δὲν θὰ ἥτο πρέπον οἱ Ἀθη-
»ναῖοι νὰ γείνωσι προδόται τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, τὸ ὁποῖον ὅλον
»ἔχει τὸ αὐτὸ αἷμα καὶ λαλεῖ τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, οἱ δὲ ναοὶ τῶν
»θεῶν εἶναι κοινοὶ εἰς ὅλους καὶ αἱ θυσίαι καὶ τὰ ἥθη εἶναι τῶν αὐ-
»τῶν τοσούτων. Εἰ γὰρ λοιπὸν βέλαιον τοῦτο, ἐὰν προτερον δὲν τὸ

Καλλιόπη.

»εἴχετε, ὅτι, ἕως ἂν καὶ εἰς Ἀθηναῖος ὑπάρχη, κατ' οὐδένα τρόπον
 »ἡμεῖς θὰ συνθηκολογήσωμεν μὲ τὸν Ξέρξην. Ἐπαινοῦμεν δὲ τὴν
 »πρόνοιαν, τὴν ὁποῖαν λαμβάνετε νὰ διαθρέψητε τοὺς οἰκείους μας,
 »ἀλλ' ἀπόφασιν ἔχομεν νὰ ἐγκαρτερήσωμεν, χωρὶς νὰ δώσωμεν βάρος
 »εἰς ὑμᾶς. Τώρα δὲ ἐκπέμπετε στρατὸν ὡς τάχιστα, διότι, ὡς ἡμεῖς
 »εἰκάζομεν, ὁ βάρβαρος εὐθὺς ἀροῦ μάθῃ τὴν ἀγγελίαν, ὅτι οὐδὲν
 »θὰ πράξωμεν ἐξ ὧν ἐκεῖνος μᾶς προέτεινε, θὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν
 »Ἀττικὴν. Πρὶν λοιπὸν ἐκεῖνος προφθάσῃ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἀττικὴν,
 »εἶναι καιρὸς ἡμεῖς νὰ ἐκστρατεύσωμεν εἰς τὴν Βοιωτίαν». Οἱ πρέ-
 »σβεις λοιπὸν, ἀροῦ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεκρίθησαν ταῦτα, ἐπέστρεφον εἰς
 τὴν Σπάρτην.

66. "Αλωσις τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ Μαρδονίου.

Οἱ Ἑλλήνες συναγείρονται κατ' αὐτοῦ.

Ὁ δὲ Μαρδόνιος, ὡς ἐπέστρεψεν ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ἀνεκοίνωσεν
 εἰς αὐτὸν τὴν ἀπόκρισιν τῶν Ἀθηναίων, κινήσας ἐκ τῆς Θεσσαλίας
 ὠδήγει μετὰ σπουδῆς τὸν στρατὸν κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, παραλαμβάν-
 ῶν κατ' ὁδὸν τοὺς δυναμένους νὰ φέρωσιν ὄπλα. Ὅτε δ' ἔφθασεν εἰς
 τὴν Ἀττικὴν, δὲν εὔρε πάλιν τοὺς Ἀθηναίους ἐν τῇ πόλει, ἀλλὰ
 κυριεῦει αὐτὴν ἔρημον, διότι οἱ κάτοικοι ἦσαν οἱ πλεῖστοι ἐν τῇ Σα-
 λαμῖνι, ὡς ἔμαθε, καὶ ἐν ταῖς ναυσί. Παρῆλθον δὲ ἀπὸ τῆς ἀλώσεως
 τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ βασιλέως μέχρι τῆς ἀλώσεως αὐτῶν ὑπὸ τοῦ
 Μαρδονίου δέκα μῆνες.

Ἀροῦ δ' ἔφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ Μαρδόνιος, πέμπει εἰς τὴν
 Σαλαμῖνα τὸν Μουρυχίδην, ἄνδρα Ἑλλησπόντιον, φέροντα εἰς τοὺς
 Ἀθηναίους τὰς αὐτὰς προτάσεις, τὰς ὁποίας πρότερον καὶ ὁ Ἀλέ-
 ξανδρος διεβίβασεν. Οἱ Ἀθηναῖοι ὁμῶς, ὡς ἦτο ἐπόμενον, πάλιν
 ἀπέρριψαν ταύτας.

Ἐπειδὴ δὲ τις ἐκ τῶν ἐν τῷ συμβουλίῳ, ὁ Λυκίδης, ἀπεφάνθη
 γνώμην νὰ δεχθῶσι τὰς προτάσεις τοῦ Μουρυχίδου, διὰ τοῦτο ἐθα-
 νατώθη ἀμέσως καταλιθοβοληθεὶς. Αἱ δὲ γυναῖκες τῶν Ἀθηναίων,
 μαθοῦσαι τὰ γενόμενα καὶ παροτρύνουσαι ἢ μίᾳ τὴν ἄλλην, ἦλθον εἰς
 τὴν οἰκίαν τοῦ Λυκίδου αὐθόρμητοι καὶ κατελιθοβολήσαν τὴν γυναῖκα

καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ. Ὁ δὲ Μουρυχίδης ἐπέστρεψεν ἀβλαβῆς εἰς τὸ στρατόπεδόν του.

Ἦναγκάσθησαν δὲ οἱ Ἀθηναῖοι νὰ διαβῶσιν εἰς τὴν Σαλαμῖνα, διότι οἱ μὲν Πελοποννήσιοι ἐβράδυνον νὰ στείλωσι στρατόν, ὁ δὲ Μαρδόνιος ἤρχετο καὶ ἦτο ἐν τῇ Βοιωτίᾳ. Ἐπεμψαν δὲ πρέσβεις εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους νὰ ἐρωτήσωσιν αὐτοὺς διὰ τί βραδύνουσι καὶ τί σκοπεύονται νὰ πράξωσιν. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, ἐπειδὴ ἐώρταζον τὰ Ὑακίνθια¹ καὶ ἐπειδὴ τὸ τεῖχος ἐν τῷ Ἰσθμῷ ἦτο περὶ τὸ τέλος, δὲν ἔδωκαν πολλὴν προσοχὴν εἰς τοὺς λόγους τῶν πρέσβεων, ἀλλ' ἀνέβαλλον ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ν' ἀπαντήσωσιν εἰς αὐτοὺς, μέχρις οὗ παρῆλθον δέκα ἡμέραι. Τέλος τὴν προτεραίαν τῆς δεκάτης ὁ Χίλεις, ἀνὴρ Τεγεάτης, ἰσχυρότατος ἐν Λακεδαιμονίᾳ ἐξ ὅλων τῶν ξένων, μαθὼν παρὰ τῶν ἐφόρων ὅλα τὰ διατρέχοντα εἶπεν εἰς αὐτοὺς τὰ ἑξῆς· «Ἄνδρες ἔφοροι, ἐάν οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἴναι φίλοι ἡμῶν, ἀλλὰ σύμμαχοι τοῦ βαρβάρου, μὲ ὅλον τὸ ἰσχυρὸν τεῖχος τοῦ Ἰσθμοῦ, πολλὰ θύραι εἶναι ἀνοικταὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον διὰ τὸν Πέρσην. » Ἀλλ' εἰσακούσατε, πρὶν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἀποφασισθῇ ἄλλο τι, ὅπερ θὰ βλάβῃ τὴν Ἑλλάδα. » Ὁ μὲν Χίλεις ταῦτα συνεβούλευεν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους.

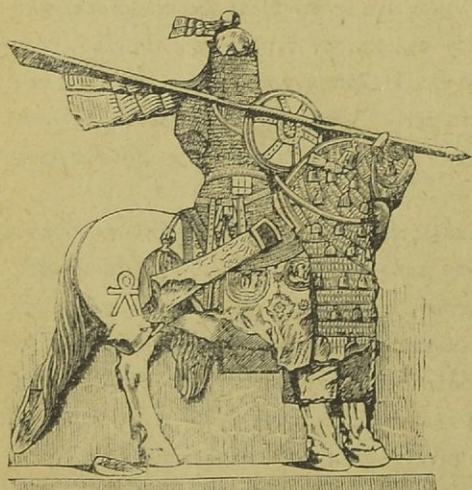
Οἱ δὲ ἔφοροι, σκεφθέντες καλῶς τὸν λόγον του, ἐκπέμπουσι, νυκτὸς ἔτι οὔσης, ὑπὸ τὴν στρατηγίαν τοῦ Παυσανίου, υἱοῦ τοῦ Κλεομβρότου, πέντε χιλιάδας Σπαρτιατῶν, τάξιντες περὶ ἕκαστον καὶ ἐπὶ εἰλωτας. Ἀφοῦ δ' ἔγεινεν ἡμέρα, οἱ πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων, μὴ ἡξεύροντες τίποτε περὶ τῆς ἐξόδου τοῦ Σπαρτιατικοῦ στρατοῦ, ἐνεφανίσθησαν εἰς τοὺς ἐφόρους καὶ ἔλεγον εἰς αὐτούς, ὅτι εἶναι προδόται τῶν συμμάχων καὶ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐνεκεν ἐλλειψέως συμμάχων, θὰ κάμωσιν εἰρήνην πρὸς τὸν Πέρσην, ὅπως δυνηθῶσιν. Τότε δὲ θὰ μάθωσι τί δύνανται νὰ συμβῇ εἰς αὐτοὺς ἐκ τούτου. Ἀλλ' οἱ ἔφοροι ἐβεβαίωσαν αὐτοὺς μεθ' ὅρκου ὅτι τὰ στρατεύματα εἶναι κατ' ὁδόν, πο-

1. Τὰ Ὑακίνθια ἤγοντο μόνον ἐν Ἀμύκλαις τὸν Ἑκατομβαιῶνα μῆνα (Ἰουλ.—Αὐγ.) πρὸς τιμὴν τοῦ Ὑακίνθου, υἱοῦ τοῦ Βασιλέως τῆς Σπάρτης Ἀμύκλα. Ὁ Ὑακίνθος ἦτο περίφημος διὰ τὸ κάλλος του, ἐφονεύθη δὲ ἐξ ἀπροσεξίας ὑπὸ τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος, ὅστις ἐκ τῆς κόπσεως αὐτοῦ μυθολογεῖται ὅτι ἔκαμε νὰ σφαιρῶσιν τὸ ἀμύκλιον εὐώδες ἄνθος Ὑακίνθος.

ρευόμενα κατὰ τῶν βαρβάρων. Ἀμέσως τότε ἀνεχώρησαν οἱ πρέσβεις, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ πέντε ἔτι χιλιάδες ὀπλιτῶν ἐκλεκτῶν ἐκ τῶν περὶ οἰκῶν Λακεδαιμονίων, σπεύδοντες πρὸς τὸν Ἴσθμόν.

67. Ἡ παρὰ τὸν Ἀσωπὸν ἵππομαχία.

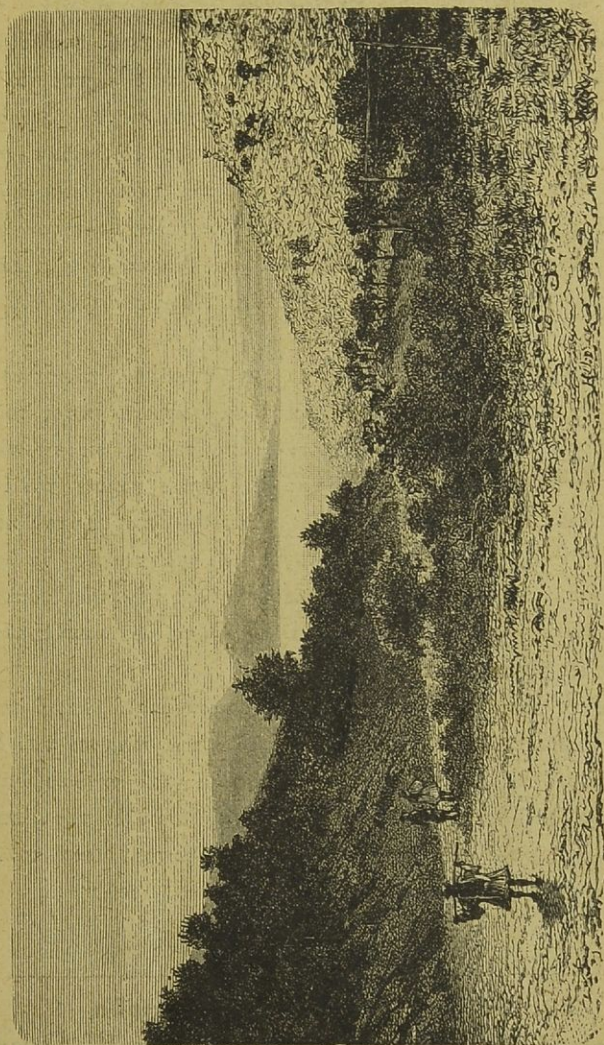
Ὁ δὲ Μαρδόνιος μαθὼν παρὰ τινος ἀπεσταλμένου Ἀργείου, ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔρχονται ἐναντίον του, δὲν εἶχε πλέον διάθεσιν νὰ μένῃ ἐν τῇ Ἀττικῇ, ἀλλ' ἀνεχώρησεν ἐξ αὐτῆς θέσας πῦρ εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ κρημνίσας καὶ συγχώσας ὅλα, ἐὰν ἔμνέ τι ἀκόμη ὀρθὸν ἢ ἐκ τῶν τειχῶν ἢ ἐκ τῶν οἰκημάτων ἢ ἐκ τῶν ναῶν. Ἀνεχώρησε δὲ

Πέρσης ἵππευς θωρακοφόρος.

ἐκ τῆς Ἀττικῆς, διότι αὕτη δὲν ἦτο κατὰλληλος δι' ἵππικόν, καὶ διότι, ἂν ἐνικᾶτο, δὲν εἶχεν ἄλλοθεν ἔξοδον, εἰμὴ διὰ τῶν στενῶν τοῦ Κιθαιρώνος, ὅπου καὶ ὀλίγοι ἄνθρωποι ἠδύναντο νὰ τοὺς ἐμποδίσωσιν. Ἐσχέπετο λοιπὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰς Θήβας, ἵνα πολεμήσῃ πλησίον πόλεως φιλικῆς καὶ ἐν χώρᾳ ἵππασίμῳ. Τοῦτο δὲ καὶ ἔπραξε, στρατοπεδεύσας παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἀσωποῦ ποταμοῦ.

Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, ἀροῦ ἦλθον εἰς τὸν Ἴσθμόν, ἐστρατοπέδευον ἐκεῖ μαθόντες δὲ τοῦτο προσῆλθον καὶ οἱ λοιποὶ Πελοποννήσιοι. Μετὰ ταῦτα ἀπὸ τοῦ Ἴσθμοῦ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Ἐλευσίνα πάντες. Ἐκεῖ διαβάντες ἐκ τῆς Σαλαμίνος ἠνώθησαν μετ' αὐτῶν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἐπορεύοντο ὅλοι ὁμοῦ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ἀροῦ δ' ἔρθσαν εἰς τὴν Ἐλευσίνα, καὶ ἀπὸ τῆς Ἐλευσίνας ἐπορεύθησαν εἰς τὸν Ἴσθμόν, καὶ ἐπὶ τῇ ὄχθᾳ τοῦ Ἀσωποῦ ποταμοῦ ἐστρατοπέδευον.

Ὁ κόλπος τῆς Ἑλευσίνης (ὅπως εἶναι σήμερον)

ἐστρατοπεδευμένοι πλησίον τοῦ Ἀσωποῦ, ἀπεφάσισαν ν' ἀντιστρατοπεδεύσωσι καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τῆς ὑπωρείας τοῦ Κιθαριῶνος.

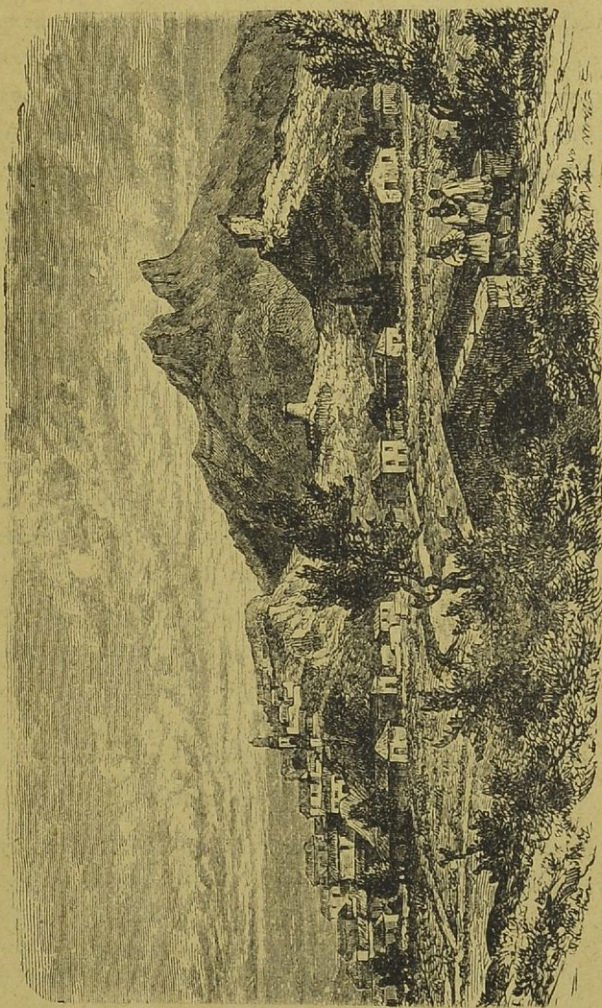
Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἕλληνες δὲν κατέβηκινον εἰς τὴν πεδιάδα, πέμπει κατ' αὐτῶν ὁ Μαρδόνιος ὅλον τὸ ἱππικόν, τοῦ ὁποίου ἱππαρχος ἦτο ὁ Μασίστιος· ἐλθὼν δὲ τὸ ἱππικόν προσέβαλλε καὶ ἔβλαπτε πολὺ τοὺς Ἕλληνας. Κατὰ συντυχίαν δὲ οἱ Μεγαρεῖς εἶχον ταχθῆ εἰς μέρος εὐκολώτατα προσβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ ἱππικοῦ· ὅθεν ἐδήλωσαν ὅτι δὲν ἀντέχουσι πλέον καὶ ὅτι θὰ ἐγκυαλείψωσι τὴν τάξιν, ἐὰν δὲν στείλωσιν ἄλλους ὅπως ἀντικταστήσωσιν αὐτούς. Μὴ θελόντων δὲ τῶν ἄλλων, ἐδέχθησαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἐκ τῶν Ἀθηναίων οἱ τριακοσιοὶ ἐκλεκτοί, τῶν ὁποίων λοχαγὸς ἦτο Ὀλυμπιόδωρος ὁ υἱὸς τοῦ Ἀάμ-
πωνος

Μαχομένων δὲ αὐτῶν ἐπὶ πολλὴν ὥραν, τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ τέλος τῆς μάχης· ὅτε τὸ ἱππικόν ὥρμησε κατὰ τάγματα, ὁ ἵππος τοῦ Μασιστίου προέχων τῶν ἄλλων, κυπαῖται ὑπὸ βέλους εἰς τὰ πλευρά, χίσθηνθεις δὲ πολλὸν πόνον ἀνορθοῦνται καὶ ῥίπτει χαμὰ τὸν ἱππέα· ἀροῦ δ' ἔπεσεν, ἀμέσως οἱ Ἀθηναῖοι ἐπέπεσον κατ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἐφόνευσαν. Οἱ δὲ ἱππεῖς, μαθόντες τοῦτο καὶ ὁρμήσαντες νὰ λάβωσι τὸν νεκρὸν τοῦ ἱππάρχου τῶν, ἀπεκρούσθησαν γενναίως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἔχασαν καὶ ἄλλους ἱππεῖς. Οὕτω δέ, κακῶς ἔχοντες, ἐπέστρεψαν εἰς τὸ στρατόπεδον.

Ἀροῦ δὲ τὸ ἱππικόν ἐβόησεν εἰς τὸ στρατόπεδον, ὅλος ὁ στρατὸς καὶ ὁ Μαρδόνιος ἐπένησαν τὰ μέγιστα διὰ τὸν θάνατον τοῦ Μασιστίου, κείραντες καὶ ἑαυτοὺς καὶ τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὑποζύγια (τὰ φορτηγὰ ζῶα) καὶ θορυβῶντες μεγάλως. Καθ' ὅλην δὲ τὴν Βοιωτίαν ἀντήχησεν, ὅτι ἀπωλέσθη ἄνθρωπος ἀξιολογώτατος μετὰ τὸν Μαρδόνιον παρὰ τοῖς Πέρσiais καὶ τῷ βασιλεῖ.

68. Τὰ δύο ἐχθρικά στρατόπεδα ἀντιπαρατάσσονται ἐν τῇ πεδιάδι τῶν Πλαταιῶν.

Οἱ Ἕλληνες, λαβόντες θάρρος ἐκ τῆς πρώτης κατὰ τοῦ βαρβαρικοῦ ἱππικοῦ νίκης, κατέβησαν ἐκ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Κιθαριῶνος εἰς
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Ἡ Ἐλκευδία (ὅπως εἶναι σήμερον)

τὴν πεδιάδα τῶν Πλαταιῶν καὶ ἐστρατοπέδευσαν ἐκεῖ. Καὶ τὸ μὲν δεξιὸν κέρως εἶχον δέκα χιλιάδες Λακεδαιμονίων· ἐκ τούτων δὲ τοὺς πεντακισχιλίους, ὄντας Σπαρτιάτας¹, ἐφύλασσον τριάκοντα πέντε χιλιάδες φιλοί² ἐκ τῶν εἰλωτῶν, τεταγμένοι ἐπὶ περὶ ἕκαστον Σπαρτιάτην· τὸ δὲ εὐώνυμον κέρως εἶχον οἱ Ἀθηναῖοι, ὀκτακισχιλίοι ὄντες, στρατηγὸς δὲ αὐτῶν ἦτο ὁ Ἀριστείδης ὁ υἱὸς τοῦ Λυσιμάχου³. Οἱ δὲ λοιποὶ Ἕλληνες ἦσαν τεταγμένοι ἐν τῷ μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Σπαρτιατῶν. Ὅλον δὲ ὁμοῦ τὸ Ἑλληνικὸν στράτευμα, τὸ συνελθὸν ἐν Πλαταιαῖς, ἀνῆρχετο εἰς ἑκάτον δέκα χιλιάδας ἀνδρῶν· γενικὸν δὲ ἀρχιστράτηγον εἶχε τὸν Σπαρτιάτην Πausανίαν. Οὗτοι λοιπὸν πάντες ἐστρατοπέδευσαν πλησίον τοῦ Ἀσωποῦ ποταμοῦ.

Οἱ δὲ περὶ τὸν Μαρδόνιον βάρβαροι, ἀφ’ οὗ ἰκνῶς ἐπένθησαν τὸν Μισίστιον, μαθόντες ὅτι οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἐν Πλαταιαῖς, ἦλθον καὶ αὐτοὶ παρὰ τὸν Ἀσωπὸν, καὶ ἀντιπαρετάχθησαν οἱ μὲν Πέρσαι ἀντικρὺ τῶν Λακεδαιμονίων, οἱ δὲ βοηθοῦντες τὸν Ξέρξην Ἕλληνες, Βοιωτοὶ καὶ Λοκροὶ καὶ Μαλιεῖς καὶ Θεσσαλοὶ καὶ χίλιοι Φωκεῖς, (διότι ὅλοι οἱ Φωκεῖς δὲν ἐμῆδισαν), καὶ οἱ κατοικοῦντες περὶ τὴν Θεσσαλίαν Μακεδόνες, ἀντιπαρετάχθησαν ἀντικρὺ τῶν Ἀθηναίων καὶ Πλαταιέων καὶ Μεγαρέων. Ἦσαν δὲ οἱ βάρβαροι, ὡς προείπομεν, τριακόσιαι χιλιάδες, οἱ δὲ μετ’ αὐτῶν συμμαχήσαντες Ἕλληνες ὡς πεντήκοντα χιλιάδες· τὸ δὲ ἱππικὸν ἦτο χωριστὰ τεταγμένον.

69. Ὁ Ἀλέξανδρος ἔρχεται κρυφίως πρὸς τοὺς Ἕλληνας.

Ἀφ’ οὗ δὲ παρετάχθη ὁλος ὁ στρατὸς τοῦ Μαρδονίου, τὴν ἐπομένην ἡμέραν προσέφερον θυσίαις εἰς τοὺς θεοὺς καὶ τὰ δύο μέρη. Τὰ δὲ ἱερὰ

1. Δηλ. ἐκ τῆς πόλεως Σπάρτης, διότι ἐν Λακεδαίμονι διεκρίνοντο οἱ Σπαρτιάται ἢ κύριοι, οἱ Λακεδαίμονιοι ἢ περίοικοι, καὶ οἱ Ἐλωτες ἢ δοῦλοι.

2. Φιλός, ἐν τῇ στρατ. γλώσσῃ, ἐκαλεῖτο ὁ στρατιώτης ὁ ἄνευ τοῦ βαρέος θώρακος, τῆς μεγάλης ἀσπίδος, καὶ τῆς μεγάλης λόγχης· ψιλὸς ὅπλων· ἐλαφρῶς ὀπλισμένος. Ὁ βαρέως ὀπλισμένος στρατιώτης, δηλ. ὁ φέρων ὄρου μαχρὸν καὶ ἀσπίδα μεγάλην, ἐκαλεῖτο ὀπλίτης.

3. Ὁ δίκαιος Ἀριστείδης.

προεμήνουν εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὅτι θὰ νικήσωσιν, ἔαν ὁ Μαρδόνιος πρῶτος ἐπιτεθῇ κατ' αὐτῶν· ὁμοίως δὲ καὶ εἰς τὸν Μαρδόνιον προεμήνουν τὰ ἱερὰ ὅτι θὰ νικήσῃ, ἔαν οἱ Ἕλληνες ἐπιτεθῶσι πρῶτοι κατ' αὐτοῦ. Οὕτω λοιπὸν ἔμενον ἀπρακτα καὶ τὰ δύο στρατεύματα, περιμένοντα ποῖον ἐκ τῶν δύο νὰ κάμῃ πρῶτον τὴν ἀρχήν.

Ἐπειδὴ δὲ παρῆλθον οὕτω δέκα ἡμέραι, ἀπεφάσισε, κατὰ τὴν ἐνδεκάτην ὁ Μαρδόνιος νὰ ἐπιτεθῇ τὴν ἐπομένην πρῶτος αὐτὸς κατὰ τῶν Ἑλλήνων· ἔδωκε δὲ τὰς πρὸς τοῦτο ἀναγκαίας διαταγὰς· Ὅτε δὲ προὔχωρησεν ἡ νύξ καὶ ἐφαίνετο ὅτι ἦτο ἡσυχία ἀνὰ τὰ στρατόπεδα καὶ οἱ ἄνθρωποι ἐκοιμῶντο βαθείως, τότε πλησιάσας ἑφιππος πρὸς τοὺς φρουροὺς τῶν Ἀθηναίων ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμύντου, ὢν στρατηγὸς καὶ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων, ἐζήτησε νὰ ἔλθῃ εἰς ὁμιλίαν με τοὺς στρατηγοὺς. Οἱ φρουροὶ ἀνήγγειλαν τοῦτο εἰς τοὺς στρατηγοὺς, οἱ ὅποιοι, ἀφοῦ ἤκουσαν τὴν ἀγγελίαν, ἀμέσως ἠκολούθησαν αὐτοὺς εἰς τὸ μέρος ὅπου ἐφύλακτον ὡς φρουροί. Ὅτε δ' ἐφθασαν, ἔλεγεν ὁ Ἀλέξανδρος τὰ ἐξῆς· «Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εἰμὶ Ἕλληνας καὶ δὲν ὑποφέρει ἡ ψυχὴ μου νὰ βλέπω τὴν Ἑλλάδα δεδουλωμένην ἀντὶ ἐλευθερίας. Σᾶς λέγω λοιπὸν, ὅτι ὁ Μαρδόνιος ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτεθῇ κατ' ὑμῶν, ἀμὲν ἀρχίσῃ νὰ φέγγῃ ἡ ἡμέρα, διότι ἐφοβήθη μήπως συλληχθῇτε περισσότεροι, ὥς ἐγὼ εἰκάζω. Ἡξέυρετε λοιπὸν τοῦτο καὶ ἐτοιμάζεσθε. Σᾶς παρακαλῶ δὲ νὰ μὴ εἴπητέ τι ἐκ τούτων εἰς οὐδέν, πλην εἰς τὸν Παυσανίαν, διότι φοβοῦμαι μήπως μάθῃ τοῦτο ὁ Μαρδόνιος καὶ με θανατώσῃ. Εἴμαι δὲ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδών». Οὗτος μὲν ταῦτα εἰπὼν, ἐπέστρεφεν ὀπίσω εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ εἰς τὴν τάξιν του. Οἱ δὲ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων ἐλθόντες εἰς τὸ δεξιὸν κέρας ἔλεγον εἰς τὸν Παυσανίαν ὅσα ἤκουσαν παρὰ τοῦ Ἀλέξανδρου. Ἀμέσως δὲ ἤρχισαν νὰ ἐτοιμάζωνται καὶ οἱ Ἕλληνες, ὅπως πολεμήσωσι τὴν πρωίαν.

70. Ἡ ἐν Πλαταιαῖς μάχη.

Ὅτε δ' ἐφώτισεν ἡ ἡμέρα, ὁ Μαρδόνιος ἐπεμψε κατὰ τῶν Ἑλλήνων τὸ ἱππικόν· ἀφοῦ δὲ ὥρμησαν οἱ ἱππεῖς, ἐβλαπτον ὅλον τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν ἀκοντίζοντες καὶ τοξεύοντες εἰς αὐτόν, συνετάραξαν

δὲ καὶ συνέχωσαν τὴν Γαργαρίαν κρήνην, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐλάμβανεν ὕδωρ ὅλον τὸ Ἑλληνικὸν στράτευμα. Τότε οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἑλλήνων συνήλθον περὶ τὸν Παυσανίαν, ὅπως συσκεφθῶσι καὶ περὶ αὐτῶν τούτων, καὶ περὶ τροφῶν, διότι δὲν εἶχον πλεόν, καὶ περὶ ἄλλων πραγμάτων. Ἀπεφάσισαν δὲ, ὅπως ἔχωσιν ὕδωρ ἄρθρον καὶ μὴ ἐνοχλῶνται τοῦ λοιποῦ ὑπὸ τοῦ ἵππικοῦ, νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν Νῆσον, ἣτις κεῖται ἀπέναντι τῶν Πλαταιῶν, ἀπέχουσα τοῦ Ἀσωποῦ καὶ τῆς κρήνης Γαργαρίας δέκα στάδια¹. Ἰδοὺ δὲ πῶς εὐρίσκεται νῆσος ἐν ἡπείρῳ² σχιζόμενος ὁ ποταμός, ὅστις καλεῖται Ὁρόνη, ἀνωθεν ἐκ τοῦ Κιθαιρώνος ῥέει κάτω εἰς τὴν πεδιάδα, τὰ δὲ ῥεῖθρα ἀπέχουσιν ἀλλήλων τρία περίπου στάδια, καὶ ἔπειτα ῥέων ἐνοῦται πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ ῥεῖθρον. Ἀπεφάσισαν δὲ νὰ μετακινήθωσι κατὰ τὴν δευτέραν φυλακὴν³ τῆς νυκτός, ἵνα μὴ ἴδωσιν αὐτοὺς οἱ Πέρσαι, ἀναχωροῦντας καὶ τοὺς ταράττωσιν οἱ ἵππεῖς ἀκολουθοῦντες.

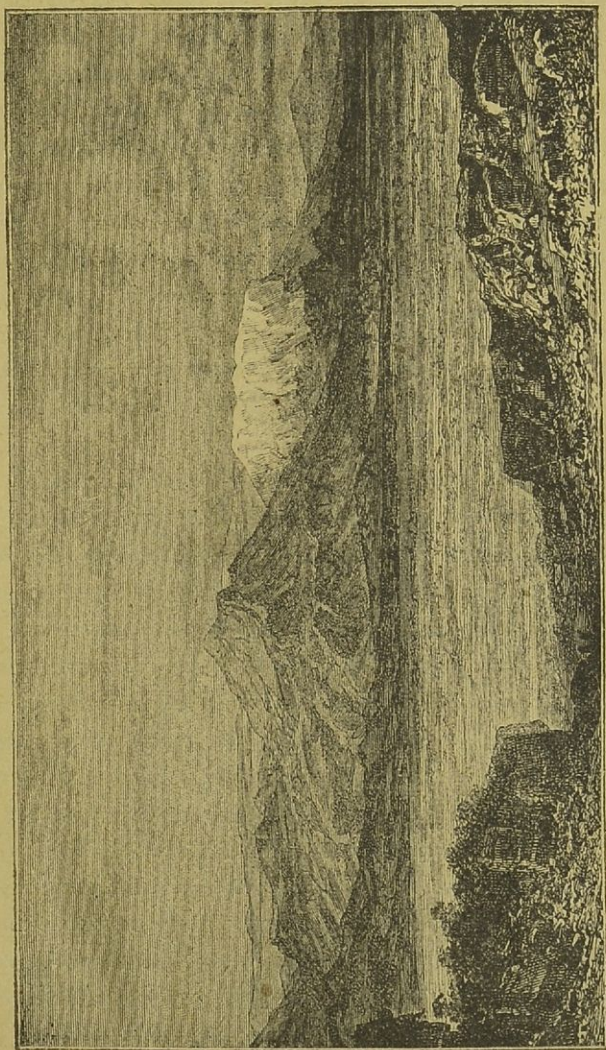
Καὶ καθ' ὅλην μὲν τὴν ἡμέραν ἐκείνην οἱ Ἕλληνες ὑπέφερον πολὺ, ἕνεκα τῶν ἀδικακόπων ἐπιθέσεων τοῦ ἐχθρικοῦ ἵππικοῦ. Περὶ δὲ τὴν δύναι τοῦ ἡλίου ἔπαυσαν οἱ ἵππεῖς· ἔπειτα δὲ προβαίνουσας τῆς νυκτός ἦλθεν ἡ ὥρα, καθ' ἣν εἶχον συμφωνήσει ν' ἀναχωρήσωσι, καὶ τότε ἐγερεθέντες οἱ περισσότεροι ἀνεχώρουν διευθυνόμενοι ὄχι πρὸς τὸ προσυμπεφωνημένον μέρος, ἀλλὰ πρὸς τὴν πόλιν τῶν Πλαταιῶν· φεύγοντες δὲ φθάνουσιν εἰς τὸ Ἡραῖον³, τὸ ὁποῖον ἦτο ἔμπροσθεν τῶν Πλαταιῶν, ἀπέχον εἴκοσι σταδίου ἀπὸ τῆς Γαργαρίας κρήνης· ἐκεῖ δὲ ἐστρατοπέδευσαν.

Ὁ δὲ Παυσανίας, βλέπων αὐτοὺς ἀναχωροῦντας ἐκ τοῦ στρατοπέδου, παρήγγειλε καὶ εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἀφοῦ ἀναλάβωσι τὰ ὅπλα, νὰ ἀκολουθήσωσι τοὺς προπορευομένους, νομίσας ὅτι αὐτοὶ μετέβαινον εἰς τὸ προσυμπεφωνημένον μέρος. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι μένον-

1) Ἦτοι 1850 γαλλικὰ μέτρα, (διότι ἕκαστον στάδιον ἰσοδυναμεῖ πρὸς 185 περίπου μέτρα). Τὰ 1850 μέτρα ἰσοδυναμοῦσι πρὸς διάστημα 22 περίπου λεπτῶν τῆς ὥρας, διότι 5000 μέτρα ἰσοδυναμοῦσι πρὸς μίαν ὥραν.

2) Τὴν νύκτα διήρουν οἱ ἀρχαῖοι εἰς τρία μέρη, τὰ ὅποια ἐν τῇ στρατιωτ. γλώσσῃ ἐκάλεον **φύλακας** (πρώτην, δευτέραν καὶ τρίτην), διότι ἐν τῇ ἀρχῇ ἐκάστης τούτων ἔλλασσαν τοὺς φρουροὺς, διαδεχομένους ὑπ' ἄλλων.

3) Ναὸς τῆς Ἥρας.

Τὸ Βοιωτικὸν Πεδίον

τες ἡσυχοὶ εἰς τὰς τάξεις των, ἔπεμπον ἱππέα νὰ ἴδῃ ἂν ἤρχισαν νὰ πορεύωνται οἱ Σπαρτιῆται ἢ ἂν διενοοῦντο νὰ μὴ ἀναχωρήσωσι παντελῶς, καὶ νὰ ἐρωτήσῃ τὸν Πausανίαν τί ἔπρεπε νὰ πράξωσιν. Ἀφοῦ δὲ ἦλθεν ὁ κῆρυξ εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἔβλεπεν αὐτοὺς τεταγμένους εἰς τὰς θέσεις των, τοὺς δὲ πρῶτους ἐξ αὐτῶν φιλονεικοῦντας· διότι ὁ μὲν Ἀμομφάρετος, ὁ υἱὸς τοῦ Πολιάδου, διοικῶν τὸν λόχον τῶν Πιτανατῶν¹, ἐπέμενε νὰ μὴ φύγῃ, ἵνα μὴ ἐκουσίως καταισχύνη τὴν Σπάρτην, ὁ δὲ Πausανίας καὶ ὁ Εὐρυάναξ, ὁ συνάρχων τοῦ Πausανίου συνεβούλευον αὐτὸν νὰ μὴ ἐκθέσῃ εἰς κίνδυνον τὸν λόχον του, μένοντα ἐκεῖ μόνον, ἀλλὰ ν' ἀκολουθήσῃ τοὺς ἄλλους. Τότε ὁ Πausανίας ἔλεγεν εἰς τὸν κήρυκα νὰ εἴπῃ εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὰ διατρέχοντα καὶ παρεκάλει αὐτοὺς νὰ πλησιάζωσι πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ νὰ πράττωσι περὶ τῆς ἀναχωρήσεως ὅ,τι καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι.

Καὶ ὁ μὲν κῆρυξ ἐπέστρεφεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, τοὺς δὲ Λακεδαιμονίους φιλονεικοῦντας ἤρχισε νὰ καταλαμβάνῃ ἡ αὐγὴ. Τότε ὁ Πausανίας, σκεφθεὶς ὅτι δὲν θὰ μείνῃ ὁ Ἀμομφάρετος, ἐὰν ἀναχωρήσωσιν οἱ ἄλλοι Λακεδαιμόνιοι, ἔδωκε τὸ σημεῖον τῆς ἀναχωρήσεως καὶ ὠδήγει τοὺς λοιποὺς πάντας διὰ τῶν λόφων· ἠκολούθουν δὲ αὐτοὺς καὶ οἱ Τεγεᾶται. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐν τάξει ἐτράπησαν ἀντίθετον διεύθυνσιν τῆς τῶν Λακεδαιμονίων· διότι οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι, φοβούμενοι τὸ ἱππικόν, δὲν ἀπεμκρύνοντο τῶν λόφων καὶ τῆς ὑπωρείας τοῦ Κιθαιρώνος, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐτράπησαν κάτω εἰς τὴν πεδιάδα.

Ὁ δὲ Ἀμομφάρετος, ὡς εἶδε τὸν Πausανίαν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἀπομακρυνομένους, ὠδήγει βαδην² τὸν λόχον, ἀναλαβόντα τὰ ὅπλα, πρὸς τὸ ἄλλο στράτευμα. Ὁ Πausανίας δέ, πορευθεὶς μετὰ τοῦ στρατοῦ δέκα στάδια, ἀνέμενε τὸν λόχον τοῦ Ἀμομφαρέτου, καθήμενος περὶ τὸν Μολόντα ποταμόν, εἰς τόπον τινὰ καλούμενον Ἀργιόπιον· ἀνέμενε δὲ διὰ τὴν ἐξῆς αἰτίαν· ἵνα, ἂν δὲν ἀφήσωσι τὴν θέσιν εἰς ἣν εἶχον ταχθῇ, ὁ Ἀμομφάρετος καὶ ὁ λόχος του, ἀλλὰ μείνωσιν αὐτοῦ,

1. Πιτανᾶται ἐκαλοῦντο οἱ κάτοικοι τῆς Πιτάνης, κόμης καὶ δήμου τῆς Λακωνίας, παρὰ τὸν Εὐρώταν.

2. Διὰ νὰ μὴ βαλὴνται εἰς τὸν ὄλεθρον.

ΑΑ = Πρώτη θέσις τῶν Ἑλλήνων (α' Ἀθηναῖοι, β' διάφοροι Ἑλλήνες σύμμαχοι, γ' Λακεδαιμόνιοι).

Α' Α' = Πρώτη θέσις τῶν Περσῶν

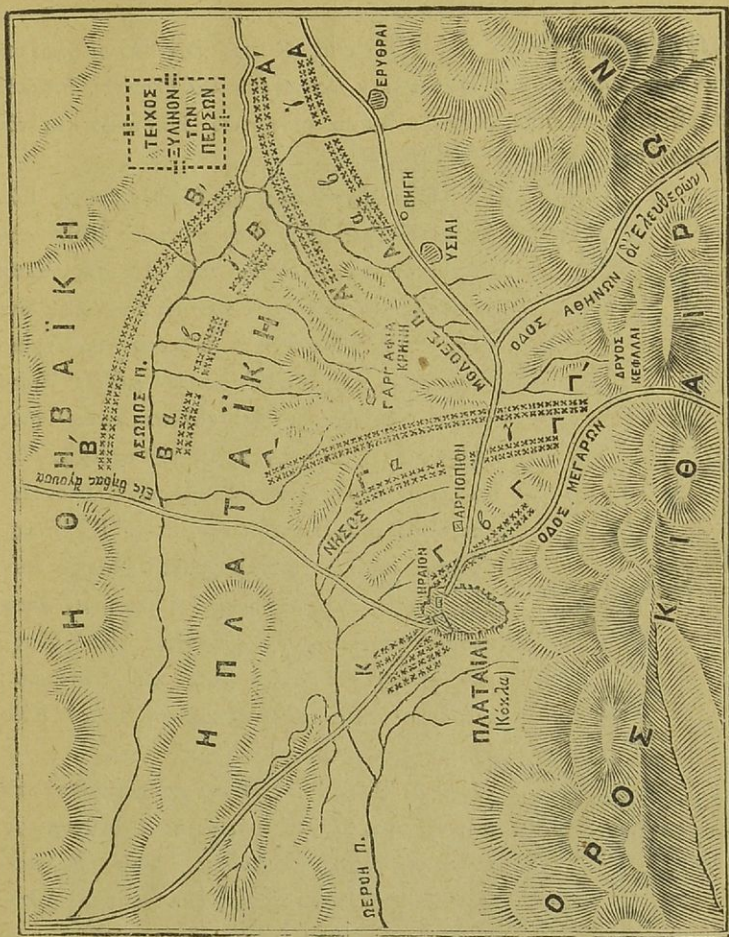
ΒΒ = Δευτέρα θέσις τῶν Ἑλλήνων (α' Ἀθηναῖοι, β' διάφοροι Ἑλλήνες σύμμαχοι, γ' Λακεδαιμόνιοι).

Β' Β' = Δευτέρα θέσις τῶν Περσῶν.

Γ Γ = Τρίτη θέσις τῶν Ἑλλήνων (α καὶ γ' Ἀθηναῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι, δ' διάφοροι Ἑλλήνες σύμμαχοι).

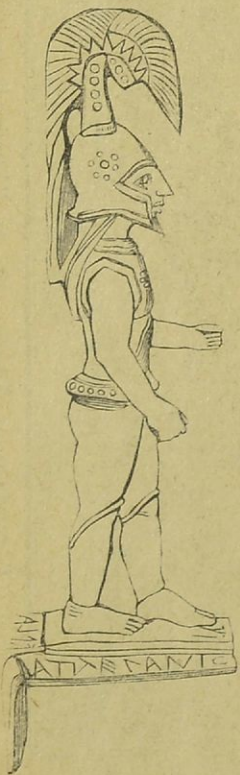
Γ' Γ' = Τρίτη θέσις τῶν Περσῶν.

Κ = Κέντρον τῶν Ἑλλήνων.

Τοπογραφικὸς Χάρτης τῆς ἐν Πλαταίαις μάχης.

ἐπιστρέψῃ πρὸς βοήθειάν των. Μόλις δὲ οἱ περὶ τὸν Ἀμομφάρετον ἔφθασαν εἰς τοὺς περὶ τὸν Πάυσανιαν, ἐπήρχετο καὶ ὅλον τὸ ἱππικὸν τῶν βαρβάρων, τὸ ὅποιον ἡκολούθει τὰ ἔγχνη τῶν Ἑλλήνων καὶ τὸν Ἀμομφάρετον.

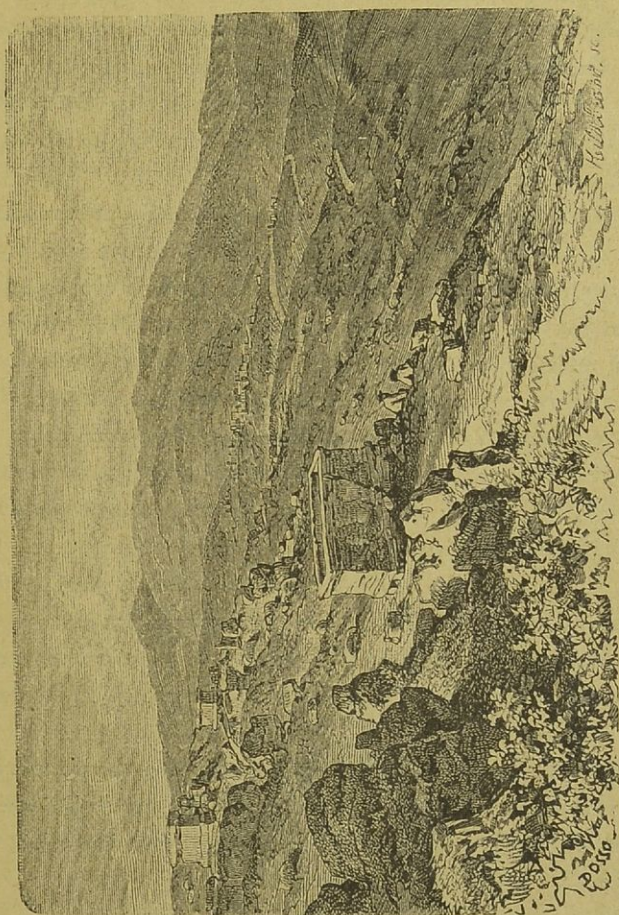

Ὀπλίτης Σπαρτιάτης

Ὁ δὲ Μαρδόνιος, ὡς ἔμαθεν ὅτι οἱ Ἑλλη-
λῆτες ἀνεχώρησαν τὴν νύκτα, διέβη τὸν
Ἀσωπὸν καὶ ὠδήγει τοὺς Πέρσας μετὰ
σπουδῆς κατὰ τῶν Ἑλλήνων, νομίσας ὅτι
ἐδραπέτευον· διευθύνετο δὲ κατὰ τῶν Λακε-
δαίμονιων καὶ τῶν Τεγεατῶν μόνων· διότι
ἐνεκα τῶν λόφων δὲν ἔβλεπε κάτω τοὺς
Ἀθηναίους, βαδίζοντας εἰς τὴν πεδιάδα. Οἱ
δὲ λοιποὶ ἀρχηγοὶ τῶν βαρβάρων βλέποντες,
ὅτι οἱ Πέρσαι κατεδίωκον τοὺς Ἕλληνας,
ὑψωσάν πάντες τὰ σημεῖα καὶ ἐδίωκον αὐ-
τοὺς, ὅσον ταχέως ἡδύναντο ἑκαστοί, ἄνευ
κοσμιότητος καὶ ἄνευ τάξεως. Καὶ οὗτοι
μὲν ἐπύρχοντο μετὰ βοῆς καὶ πατάγου,
ἐλπίζοντες ὅτι θ' ἀναρπάσῃσι τοὺς Ἑλ-
ληνας.

Ὁ δὲ Πάυσανις, ἀφ' οὗ ἐπλησίησε τὸ ἱπ-
πικόν, πεμφθὲς ἱππέα πρὸς τοὺς Ἀθηναίους
ἔλεγε τὰ ἑξῆς· « Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ
ἡμεῖς οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ ὑμεῖς οἱ Ἀθη-
ναῖοι προὔδοθ' ὑμῖν ὑπὸ τῶν συμμάχων, οἱ
ὅποιοι ἐφυγον τὴν παρελθούσαν νύκτα. Ἄς
ὑποστηρίξωμεν λοιπὸν ἡμεῖς ἀλλήλους
ὅσον δυνάμεθα ἀνδρείοτατα. Ὅθεν ἔλθετε πρὸς βοήθειάν μας, διότι
ὅλον τὸ ἱππικὸν ἐπέπεσε καθ' ἡμῶν »

Ὡς ἡκούσαν ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι, ἐκίνησαν εἰς βοήθειαν τῶν Λα-
κεδαιμονίων· ἀλλὰ καθ' ὅδον ἐπιτίθενται κατ' αὐτῶν οἱ μηδίζοντες
Ἕλληνες, ὅσοι πρότερον εἶχον παραταχθῆ ἀπέναντι αὐτῶν, ὥστε δὲν
ἡδύναντο πλέον γὰρ βοηθήσῃσι τοὺς Λακεδαιμονίους. Τοιοῦτοτρόπως
λοιπὸν ἀπο-
ληφθέντες ἔφυγον ἀπὸ τοῦ πεδίου καὶ ἐκίνησαν εἰς βοήθειάν των οἱ μὲν

Ἐρείκια τῶν Παταίων (ὅπως εἶναι σήμερον)

πρώτοι πεντήκοντα χιλιάδες μετὰ τῶν φιλῶν, οἱ δὲ Τεγεᾶται, τρεῖς χιλιάδες, ἤτοιμάζοντο νὰ συμπληκῶσι μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Μαρδονίου. Μετ' ὀλίγον, ἀφ' οὗ ἤρχισεν ἡ μάχη καὶ πολὺ ἐβλάπτοντο οἱ Ἕλληνες, πρῶτοι οἱ Τεγεᾶται προεξαναστάντες προὐχώρου κατὰ τῶν βαρβάρων, μετὰ τούτους δὲ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι προὐχώρου κατὰ τῶν Περσῶν. Ἰσχυρὰς δὲ καὶ πολυῶρου μάχης γενομένης¹ πλησίον αὐτοῦ τοῦ ναοῦ τῆς Δήμητρος, ἐφθασεν τέλος εἰς ὥθισμόν². Οἱ Πέρσαι δέ, πολεμοῦντες ἀνδρείως μὲν ἄλλ' ἐν ἀταξίᾳ, καταφρονεῦντο ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν.

Εἰς τὸ μέρος δὲ οὗ τοῦ Μαρδονίου, μαχόμενος ἀπὸ ἵππου λευκοῦ καὶ ἔχων περὶ αὐτὸν χιλίους ἐκλεκτοὺς Πέρσας ἀρίστους, ἐκεῖ οἱ βάρβαροι ἐπίεσαν τὰ μάλιστα τοὺς ἐναντίους. Καὶ ἐνόσφ' ὁ Μαρδόνιος ἔζη, ἐκείνοι ἀντείχον καὶ ὑπερκαπίζοντες αὐτοὺς κατέβαλλον πολλοὺς ἐκ τῶν Λακεδαιμονίων· ὥς δὲ ἐφρονεύθη ὁ Μαρδόνιος καὶ ἔπεσον οἱ περὶ ἐκείνον τεταγμένοι, οἵτινες ἦσαν ἀνδρείοτατοι, τότε καὶ οἱ ἄλλοι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καὶ ἄφησαν νικητὰς τοὺς Λακεδαιμονίους.

Τότε ἐδόθη ἱκανοποίησις διὰ τὸν θάνατον τοῦ Λεωνίδου ἐν Θερμοπύλαις, καὶ ὁ Πausanias, ὁ υἱὸς τοῦ Κλεομβρότου, ἐνίκησε τὴν καλλίστην νίκην ἐξ ὅλων ὅσας ἡμεῖς γνωρίζομεν, λέγει ὁ Ἡρόδοτος. Ὁ δὲ Μαρδόνιος ἐφρονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἀιμνήστου, ἀνδρὸς ἐπιφανοῦς ἐν Σπάρτῃ, καὶ τὸ σῶμά του ἐτάφη, ὡς λέγουσι, τὴν ἐπομένην ἡμέραν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων του, μὴ καταδεχθέντος ἐκ μεγαλοφροσύνης τοῦ Πausanίου νὰ πράξῃ εἰς τὸν νεκρὸν του ὅ,τι ἔπραξαν οἱ Πέρσαι εἰς τὸν τοῦ Λεωνίδου.

Οἱ δὲ Πέρσαι, νικηθέντες ἐν Πλαταιαῖς ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, ἔφευγον ἀτάκτως εἰς τὸ αὐτῶν στρατόπεδον καὶ εἰς τὸ ξύλινον τεῖχος, τὸ ὅποιον εἶχον κατασκευάσει εἰς μέρος τι τῆς Θηβαϊκῆς γῆς. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ μεγάλη αὕτη μάχη.

1. Ἡ ἐν Πλαταιαῖς μάχη ἔγινε κατὰ Ἰούλιον ἢ Αὐγούστον τοῦ 479 ἔτους π. Χ. ἤτοι ἐν περίπου ἔτος μετὰ τὴν ἐν Θερμοπύλαις μάχην.

2. Ἦλθον εἰς χεῖρας, τόσον δηλ. πλησίον, ὥστε οἱ μὲν ὄθουν καὶ ἐφόνεον τοὺς δέ.

**71. Ὁ Ἀρτάβαζος φεύγει. Ἡ τειχομαχία.
Οἱ Ἕλληνες διανέμονται τὰ λάφυρα καὶ ἐκδι-
κοῦνται τοὺς Θηβαίους.**

Ὁ δὲ Ἀρτάβαζος¹, ὁ υἱὸς τοῦ Φαρνάκου, στρατηγὸς Πέρσης, μὴ ἀρεσκόμενος εἰς τὰς πράξεις τοῦ Μαρδονίου, ἔπραξε τὰ ἐξῆς· καθὼς ἤρχισεν ἡ μάχη, ἔλαβεν ὅσους εἶχεν ὑπὸ τὴν στρατηγίαν του (ἦσαν δ' οὗτοι τεσσαράκοντα χιλιάδες) καὶ ἐπορεύετο δῆθεν εἰς τὴν μάχην· ὡς εἶδεν ὁμῶς οἱ Πέρσαι ἐφευγον, ἔφυγε καὶ αὐτὸς τροχάδην οὐχὶ εἰς τὸ ξύλινον τεῖχος ἀλλ' εἰς τοὺς Φωκεῖς, θέλων ὡς τάχιστα νὰ φθάσῃ εἰς τὸν Ἑλλησποντον. Βαδίζων δὲ μὲ τούς Μήδους του καὶ καταδιωκόμενος μέχρι Θεσσαλίας ὑπὸ τῶν μὴ λαβόντων μέρος εἰς τὴν μάχην Μαντινέων, ἔνεκx βραδυπορίας, ἔφθασε τέλος κακῶς ἔχων εἰς τὸ Βυζάντιον, ἀφοῦ καθ' ὁδὸν πολλὰς ὑπέστη ζημίας, μάλιστα ὑπὸ τῶν Θρακῶν. Ἐκ τοῦ Βυζαντίου δὲ διέβη μὲ πλοῖα εἰς τὴν Ἀσίαν. Οὗτος μὲν λοιπὸν τοιοῦτοτρόπως ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἀσίαν.

Στρατιώτης Θράξ

Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐπολέμησαν ἐπὶ πολλὴν ὥραν κατὰ τῶν Βοιωτῶν, ἕως ὅτου κατετρόπωσαν αὐτούς, φυγόντας εἰς τὰς Θήβας καὶ οὐχὶ εἰς τὸ ξύλινον τεῖχος, ἔνθα εἶχον καταφύγει οἱ Πέρσαι καὶ οἱ σύμμαχοί των. Ὅλοι δὲ οἱ Ἕλληνες, ὄντες νικηταί, κατεδίωκον καὶ κατέστρεφον τὰ ἡττηθέντα στρατεύματα τοῦ βασιλέως. Οἱ δὲ περὶ τὸ Ἡραῖον ἐστρατοπεδευμένοι Ἕλληνες, μαθόντες μετὰ τὴν μάχην τὴν καταστροφὴν τοῦ ἐχθροῦ, ἐφόρμησαν καὶ αὐτοὶ κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ ἐπιπεσόντες μὲ πολλὴν ἀταξίαν ἐφονεύθησαν πολλοὶ ἄνευ λόγου ὑπὸ τοῦ ἵππικοῦ τῶν Θηβαίων, πολεμίων ὄντων. Οἱ δὲ Πέρσαι καὶ ὁ ἄλλος στρατός, φθάνοντες ἀνέβησαν εἰς τοὺς πύργους πρὶν ἢ ἔλθωσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι· ἀναβάντες δὲ ἡσφάλισαν τὸ τεῖχος ὅσον ἡδύναντο ἄριστα, προσελθόντων δὲ τῶν Λακεδαιμο-

1. Ἰδὲ § 64.

νίων, συνήρθη ἰσχυρά τειχομαχία. Καὶ ἐνὸς μὲν ἔλειπον οἱ Ἀθηναῖοι, ἡμύνοντο οἱ βάρβαροι καὶ πολὺ ὑπερείχον τῶν Λακεδαιμονίων, διότι δὲν ἤξευρον οὗτοι νὰ τειχομαχῶσιν· ὅτε δὲ προσήλθον οἱ Ἀθηναῖοι, ἀμέσως ἔγεινεν ἰσχυρά τειχομαχία, διερρέσσα πολλὴν ὥρην. Τέλος δὲ ἐπέβησαν τοῦ τείχους οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἐκρήμνισαν αὐτό, εἰσήρχοντο δὲ τότε οἱ Ἕλληνες. Πρῶτοι εἰσῆλθον οἱ Τεγεᾶται, καὶ οὗτοι ἦσαν οἱ διερπάζαντες τὴν σκηνὴν τοῦ Μαρδονίου. Πεσόντος δὲ τοῦ τείχους, οἱ βάρβαροι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ συγκροτήσωσι πλέον σῶμα, ὅπως ἀντισταθῇ. Ὡστε οἱ Ἕλληνες μόνον ἔργον εἶχον νὰ φονεύωσιν οὕτως, ὥστε ἐκ τῶν τριακοσίων χιλιᾶδων τοῦ Μαρδονίου, πλὴν τῶν τεσσεράκοντα χιλιᾶδων, τὰς ὁποίας λαβὼν ἔφυγεν ὁ Ἀρτάβαζος, οὐδὲ τρεῖς χιλιᾶδες περιεσώθησαν. Ἐκ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων τῶν ἐκ Σπάρτης ἐφονεύθησαν ἐν ὄλῳ ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ἐνενήκοντα καὶ εἰς, ἐκ δὲ τῶν Τεγεατῶν δέκα καὶ ἑξ, καὶ ἐκ τῶν Ἀθηναίων πεντήκοντα καὶ δύο.

Ὁ Ἀριστόδημος, ὅστις μόνος σώθεις ἐκ τῶν ἐν Θερμοπύλαις τριακοσίων εἶχεν ὄνειδος καὶ ἀτιμίαν, ἔπεσεν ἐνταῦθα ἀνδρειότατα ἀγωνισθεὶς.

Ἀφοῦ δὲ κατέπαυσεν ἡ μάχη, ὁ Παυσανίας ἐκήρυξε διὰ κήρυκος μηδεὶς νὰ ἐγγίσῃ τὰ λάφυρα, διέταξε δὲ τοὺς εἰλωτας νὰ συναθροίσωσιν ὅλα τὰ πράγματα εἰς ἓν μέρος. Οὗτοι δὲ διασκορπισθέντες ἀνὰ τὸ στρατόπεδον εὗρισκον σκηνὰς κατεσκευασμένας μὲ χρυσὸν καὶ ἄργυρον, κλῖνας ἐπιχρυσούς καὶ ἐπαργύρους, κρατῆρας¹ χρυσοῦς καὶ φιάλας καὶ ἄλλα ποτήρια· εὗρισκον σάκκους ἐπὶ ἀμαξῶν, ἐντὸς δὲ τῶν σάκκων ἦσαν χρυσοὶ καὶ ἄργυροὶ λεβητεῖς· ἀπὸ δὲ τῶν χειμένων νεκρῶν ἀφῆρουν ψέλια² καὶ περιδέρια³ καὶ τοὺς ἀκινάκας⁴, ὄντας χρυσοῦς.

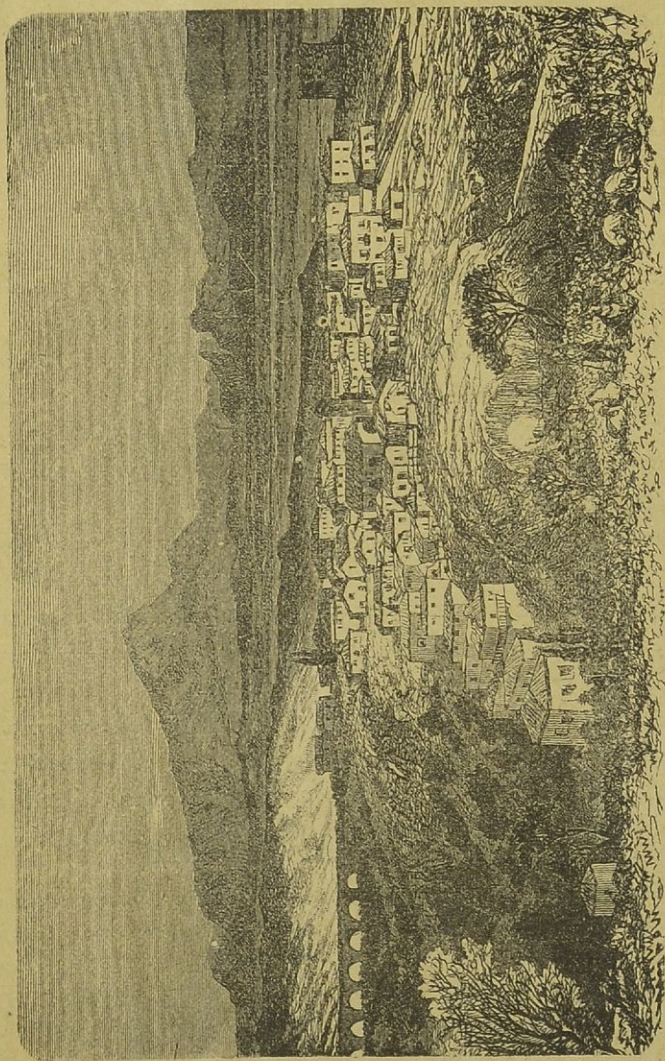
Ἀφοῦ δὲ συνήθροισαν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος ὅλα τὰ πολύτιμα πράγματα, προσέφερον ἐξ αὐτῶν εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς θεόν, εἰς τὸν ἐν Ὀλυ-

1. Κρατῆρ = ἀγγεῖον ἐν τῷ ὁποίῳ ἐμίγνουν τὸν οἶνον μὲ ὕδωρ, καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου ἤντλουν μὲ τὰ ἐκπώματα (ποτήρια) καὶ ἐπινον αὐτὸν ἐν τῷ δεῖπνῳ.

2. Ψέλιον = βραχιόλι.

3. Περιδέραιον = κόσμημα (ἀλυσίς) φορούμενον περὶ τὸν λαιμόν.

4. Ἀκινάκης = περσικὸν ξίφος.

Αἱ Θῆβαι (ὅπως εἶναι σήμερον)

μπιά και εἰς τὸν ἐν τῷ Ἰσθμῷ, τὰ δὲ λοιπὰ διεμοιράσθησαν μεταξὺ τῶν, λαβόντες ἕκαστος τὸ μερίδιον, τοῦ ὁποῖου ἐκρίθη ἄξιος· εἰς δὲ τὸν Παυσανίαν ἐδόθησαν ἀνὰ δέκα ἐξ ὅλων ἐν γένει τῶν πραγμάτων.

Λέγεται δ' ὅτι ἔγεινε καὶ τὸ ἐξῆς· ὅτι ὁ Ξέρξης, φεύγων ἐκ τῆς Ἑλλάδος, ἀφῆκεν εἰς τὸν Μαρδόνιον ὅλην τὴν ἀποσκευὴν του. Ταῦτα ἰδὼν ὁ Παυσανίας διέταξε νὰ παρασκευασθῇ δεῖπνον, ὅπως παρσκευάζετο διὰ τὸν Μαρδόνιον. Τοῦτο δὲ καὶ ἔγεινεν. Ὁ Παυσανίας δὲ ἰδὼν τόσῃν πολυτελείᾳ ἐξεπλάγη καὶ γελάσας διέταξε τοὺς ἑαυτοῦ ὑπηρέτας νὰ παρασκευάσωσι Λακωνικὸν δεῖπνον. Ἀφοῦ δὲ ἡτοιμάσθη καὶ τοῦτο, ἔστειλεν ὁ Παυσανίας καὶ ἐκάλεσε τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων, πρὸς τοὺς ὁποῖους, ἀφοῦ συνῆλθον, εἶπε, δεικνύων τὰ δύο ἑτοιμασθέντα δεῖπνα· «Ἄνδρες Ἕλληνες, συνήγαγον ὑμᾶς θέλων νὰ »σᾶς δείξω τὴν ἀφροσύνην τούτου τοῦ ἡγεμόνος τῶν Μήδων, ὅστις, »τοιαύτην δίαίτην ἔχων, ἦλθεν εἰς ἡμᾶς νὰ μᾶς ἀφαιρέσῃ ταύτην »τὴν εὐτελεῆ τροφήν¹». Ταῦτα λέγουσιν ὅτι ὁ Παυσανίας εἶπε πρὸς τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων.

Οἱ δὲ Ἕλληνες, ἀφοῦ διεμοιράσθησαν ἐν Πλαταιαῖς τὰ λάφυρα, ἔθαπτον τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς χωριστὰ ἕκαστοι. Ἀφοῦ λοιπὸν ἔθαψαν τοὺς νεκροὺς, ἀμέσως συνεσχέθησαν ἐν συμβουλίῳ καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐκστρατεύσωσι κατὰ τῶν Θηβῶν καὶ ν' ἀπαιτήσωσι τοὺς μηδίσαντας ἐκ τῶν Θηβαίων· ἐὰν δὲ δὲν τοὺς δώσωσι, νὰ μὴ λύσωσι τὴν πολιορκίαν πρὶν ἢ κυριεύσωσι τὴν πόλιν. Ἀφοῦ ἀπεφάσισαν ταῦτα, ἐλθόντες τὴν ἐνδεκάτην ἀπὸ τῆς μάχης ἡμέραν, ἐπολιόρκουν τοὺς Θηβαίους, κελεύοντες νὰ τοῖς παραδώσωσι τοὺς πρωταιτίους· ἐπειδὴ δὲ οἱ Θηβαῖοι δὲν ᾔθελον νὰ παραδώσωσιν αὐτοὺς, ἐλεηλάτουν τὴν χώραν αὐτῶν καὶ ἐπετίθεντο κατὰ τοῦ τείχους.

Τὴν δὲ εἰκοστὴν ἡμέραν ἀπεφάσισαν οἱ Θηβαῖοι νὰ παραδώσωσιν εἰς τὸν Παυσανίαν τοὺς πρωταιτίους, καὶ τοὺς παρέδωκαν. Ἀφοῦ δὲ συνέλαβεν τούτους ὁ Παυσανίας, ὑποπτεύσας ὅτι θ' ἀπεπειρῶντο νὰ σωθῶσι διὰ χρημάτων, διέλυεν ὅλον τὸν στρατὸν τῶν συμμάχων, καὶ ἀγαγὼν ἐκείνους εἰς Κόρινθον, ἐφόνευσεν. Ταῦτα εἶναι· τὰ ἐν Πλαταιαῖς καὶ ἐν Θήβαις γενόμενα.

1. Εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστὴ ἡ δίαίτα τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τὰ δεῖπνα αὐτῶν (ὁ μέλας ζωμός).

72. Ἡ ἐν Μυκάλῃ μάχη.

Τὴν αὐτὴν δὲ ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔγεινεν ἡ ἐν Πλαταιαῖς καταστροφή τῶν βαρβάρων, συνέπεσε νὰ γείνη καὶ ἡ ἐν Μυκάλῃ τῆς Ἰωνίας. Διότι ὅτε τὸ Ἑλληνικὸν ναυτικὸν ἦτο εἰς τὴν Δῆλον¹ ὑπὸ τὴν στρατηγίαν Λεωτυχίδου τοῦ Λακεδαιμονίου, ἦλθον ἐκ τῆς Σάμου² τρεῖς ἀπεσταλμένοι, κρύφα τῶν Περσῶν, καὶ παρεκάλουν τοὺς Ἕλληνας νὰ πλεύσωσιν εἰς τὴν Ἰωνίαν καὶ νὰ ἐλευθερώσωσιν ἀπὸ τῆς δουλείας ἄνδρας ὁμοφύλους τῶν.

Ὁ Λεωτυχίδης τότε ἀπεφάσισε νὰ πλεύσῃ πρὸς βοήθειαν τῶν Ἰωνῶν, καὶ, ἀφοῦ τὴν ἐπομένην προσέφερε θυσίας εἰς τοὺς θεούς, ἀπέπλευσεν ἐκ τῆς Δῆλου εἰς τὴν Σάμον μετὰ τοῦ Ἀθηναίου Ξανθίππου. Φθάσας δὲ εἰς τὴν Σάμον, προσωρμίσθη παρὰ τὰ Καλάμισα³ καὶ ἡτοιμάζετο εἰς ναυμαχίαν.

Οἱ δὲ Πέρσαι μαθόντες ὅτι οἱ Ἕλληνες προσέπλεον, ἐπλευσαν καὶ αὐτοὶ πρὸς τὴν ἡπειρον καὶ σύραντες τὰς ναῦς ἔξω εἰς τὴν ξηράν, πλησίον τῆς Μυκάλης, περιέβαλον αὐτάς μὲ περίφραγμα ἐκ λίθων καὶ ξύλων, κόψαντες πρὸς τοῦτο δένδρα ἡμερα, καὶ ἐνέπηξαν περὶ τὸ περίφραγμα πασσάλους· ἐποιοῦν δὲ ταῦτα, ἐπειδὴ ἀπεφάσισαν νὰ μὴ κάμωσι ναυμαχίαν, ἀλλὰ πεζομαχίαν. Ἐπὶ τῆς ἡπείρου⁴ δὲ θὰ ἦσαν καὶ ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ πεζικοῦ ἐκείνου στρατεύματος, τὸ ὁποῖον εἶχε μείνει κατὰ προσταγὴν τοῦ Ξέρξου νὰ φυλάττῃ τὴν Μυκάλην· ἦτο δὲ τοῦτο ἐξήκοντα χιλιάδες καὶ στρατηγὸν εἶχε τὸν Τιγράνην.

Οἱ δὲ Ἕλληνες, ὥς ἔμαθον ὅτι οἱ βάρβαροι ἀπεχώρησαν εἰς τὴν ἡπειρον, ἐπλεον καὶ αὐτοὶ ἐκ τῆς Σάμου εἰς τὴν Μυκάλην. Πλησιάζαντες δὲ εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον, ἔβλεπον ναῦς ἀνειλκυσμένας εἰς τὴν ξηράν ἐντὸς τοῦ τείχους, καὶ πολὺν πεζὸν στρατὸν παρατεταγμένον παρὰ τὸν αἰγιαλόν. Τότε πλησιάζαντες τὰς ναῦς ἀπεβίβασθησαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὸν αἰγιαλὸν καὶ παρετάσσοντο.

Ἀφοῦ δὲ ἡτοιμάσθησαν οἱ Ἕλληνες, ἐπλησιάζον πρὸς τοὺς βαρ-

1. Ἰδὲ § 64

2. Ἰδὲ ἐν § 21 περὶ Σάμου.

3. Τὰ Καλάμισα ἦσαν χωρίον ἐπὶ τῆς Σάμου.

4. Ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ οὐχὶ ἐν τῇ θαλάσῃ.

θάρρους· ἀμέσως τότε διεδόθη φήμη εἰς ὅλον τὸ στρατόπεδον ὅτι τὴν αὐτὴν ἡμέραν οἱ Ἕλληνες ἐνίκων τὸν στρατὸν τοῦ Μαρδονίου ἐν Πλαταιαῖς· ἡ φήμη αὕτη ἐνέπνευσε πολὺ θάρρος καὶ προθυμίαν εἰς τοὺς ἐν Μυκάλῃ Ἕλληνας, οἵτινες τότε ὤρμησαν κατὰ τῶν ἐχθρῶν μὲ περισσοτέρην ταχύτητα. Ἐγίνετο δὲ ἡ μὲν ἐν Πλαταιαῖς μάχη τὴν πρωΐαν, ἡ δὲ ἐν Μυκάλῃ περὶ τὴν δεῖλῃν τῆς αὐτῆς ἡμέρας.

Προὔχουρουν δὲ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι καὶ οἱ πλησίον τούτων τεταγμένοι, (μέχρι περίπου τοῦ ἡμίσεος μέρους τοῦ στρατοῦ), διὰ τοῦ αἰγιαλοῦ καὶ ἐδάφους ἐπιπέδου, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ παρ' αὐτοὺς τεταγμένοι προὔχουρουν διὰ χαράδρας τινὸς καὶ ὀρέων. Μέχρις οὗ δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι κάμωσι τὸν κύκλον, οἱ εἰς τὸ ἕτερον κέρας ὄντες ἤρχισαν ἤδη τὴν μάχην. Ἐπιπεσόντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι συνηνωμένοι πάντες κατὰ τῶν Περσῶν ἠνάγκασαν αὐτοὺς νὰ φύγωσιν εἰς τὸ τεῖχος. Τότε προσέβαλον τὸ τεῖχος οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ ὀπισθεν αὐτῶν κατὰ σειρὰν τεταγμένοι Κορίνθιοι καὶ Σικυῶνιοι καὶ Τροιζήνιοι. Ἀροῦ δὲ ἐκυριεύθη καὶ τὸ τεῖχος, οἱ βάρβαροι ὅλοι, πλὴν τῶν Περσῶν, ἐτρόπησαν εἰς φυγὴν. Ἐν ᾧ δ' ἀκόμη ἐμάχοντο οἱ Πέρσαι, ἔφθασαν οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ μετ' αὐτῶν καὶ συναπετελείωσαν τὰ λοιπὰ.

Ἐν δὲ τῇ μάχῃ ταύτῃ ἠρίστευσαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ μετὰ τοὺς τοὺς Ἀθηναίους οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Τροιζήνιοι καὶ οἱ Σικυῶνιοι.

Ἀροῦ δὲ οἱ Ἕλληνες ἐφόνευσαν τοὺς πλείστους τῶν βαρβάρων, ἄλλους μὲν μαχομένους, ἄλλους δὲ φεύγοντας, ἐπυρπόλησαν τὰς ναῦς καὶ τὸ τεῖχος ἔπαν, ἀροῦ πρότερον ἐξήγαγον εἰς τὴν παραλίαν τὰ λάφυρα. Μετὰ ταῦτα ἀπέπλεον ἐκεῖθεν εἰς τὴν Σάμον.

73. Ἔργα τῶν Ἑλλήνων μετὰ τὴν ἐν Μυκάλῃ μάχην.

Οἱ Ἕλληνες, ἀροῦ ἕκασταν ἐν Μυκάλῃ τὸ τεῖχος καὶ τὰς ναῦς, ἀπέπλευσαν ἐκεῖθεν καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν Σάμον. Ἀπὸ τῆς Σάμου δ' ἐπλεον νὰ λύσωσι τὰς γεφύρας τοῦ Ἑλλησπόντου, τὰς ὁποίας ἐνόμιζον ὅτι θὰ εὗρωσιν ἀκόμη ἀβλαβεῖς. Φθάσαντες δὲ εἰς τὴν Ἀβυ-

δον καὶ εὐρόντες τὰς γεφύρας διαλελυμένας, ἐπλευσαν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον. Τότε οἱ μὲν Πελοποννήσιοι, οἱ ὄντες μὲ τὸν Λεωτυχίδην, ἀπεφάσισαν ν' ἀποπλεύσωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καὶ ὁ στρατηγὸς τῶν Ξάνθιππος νὰ μείνωσιν αὐτοῦ καὶ νὰ ἐπιχειρήσωσι κατὰ τῆς Χερσονήσου. Οἱ μὲν λοιπὸν Πελοποννήσιοι ἀπέπλεον, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι διαβάντες ἐκ τῆς Ἀβύδου εἰς τὴν Χερσόνησον, ἐπολιόρκουν τὴν Σηστόν, ἥτις περιεβάλλετο μὲ ἰσχυρότατον τεῖχος καὶ τὴν ὁποίαν ἐξουσίαζε Πέρσης τις ὑπαρχος τοῦ Ξέρξου, ὀνομαζόμενος Ἀρταύκτης. Οὗτος μὴ περιμένων τοιοῦτόν τι ἦτο ἀπαράσκευος εἰς πολιορκίαν.

Ἐπειδὴ δ' ἔφθασε τὸ θηινόπωρον καὶ ἡ πολιορκία ἐξηκολούθει, ἡγανάκτουν οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τὴν ἐκ τῆς πατρίδος τῶν ἀποδημίαν καὶ διότι δὲν ἠδύναντο νὰ κυριεύσωσι τὸ τεῖχος, καὶ παρεκάλουν τοὺς στρατηγοὺς νὰ ἐπαναφέρωσιν αὐτοὺς ὀπίσω. Οἱ στρατηγοὶ ὁμῶς εἶπον ὅτι δὲν ἐπιστρέφουσι πρὶν ἢ τὴν Σηστόν κυριεύσωσιν ἢ ἀναγκάσειν αὐτοὺς τὸ κοινὸν τῶν Ἀθηναίων καὶ οὕτω ἔμενον ἐκεῖ.

Οἱ δὲ πολιορκούμενοι, ἐξαντλήσαντες πᾶσαν τροφήν, κατέβησαν ἐν καιρῷ νυκτὸς ἀπὸ τὸ ὀπισθεν μέρος τοῦ τεύχους, ὅπου οὐδεὶς πολέμιος ἐφύλαττε, καὶ ἔφυγον. Ὅτε δὲ ἔγεινεν ἡμέρα, οἱ Χερσονησίται ἔκαμαν ἀπὸ τῶν πύργων σημεῖοι εἰς τοὺς Ἑλλήνας περὶ τοῦ συμβάντος καὶ ἠνοιζαν τὰς πύλας. Τότε οἱ μὲν περισσότεροι ἐκ τῶν Ἀθηναίων ἐτράπησαν εἰς καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ, οἱ δὲ λοιποὶ κατέλαβον καὶ ἐφύλαττον τὴν πόλιν.

Οἱ δὲ καταδιώκοντες τὸν Ἀρταύκτην ἔφθασαν αὐτὸν ὑπεράνω τῶν Αἰγὸς ποταμῶν καὶ ἐκ τῶν στρατιωτῶν τοῦ ἐφόνευσαν πολλοὺς· αὐτὸν δὲ τὸν Ἀρταύκτην συνέλαβον μετ' ἄλλων ζῶντα καὶ δέσαντες ἔφεραν εἰς τὴν Σηστόν· ὁμοῦ δὲ μὲ τὸν Ἀρταύκτην ἔφεραν δεδεμένον καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ. Τούτους δὲ πάντας ἐφόνευσαν.

Ταῦτα πράξαντες οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ὅσοι δὲ ἐκ τῶν βαρβάρων ἐσώθησαν ἐκ τῆς ἐν Μυκάλῃ καταστροφῆς, ὄντες ὀλίγοι, ἐκομίσθησαν εἰς τὰς Σάρδεας. Ἐκεῖ δὲ εὐρίσκετο καὶ ὁ βασιλεὺς Ξέρξης ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου, καθ' ὃν νικηθεὶς ἐν τῇ ναυμαχίᾳ ἔφυγεν ἐκ τῶν Ἀθηνῶν. Ἐκ τῶν Σάρδεων κατόπιν ἀνεχώρησεν εἰς τὰ Σοῦσα.

Ὅποιος ὁ θρίαμβος τῶν Ἑλλήνων καὶ ὅποια ἡ συμφορὰ τοῦ Ξέρξου!

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΟΙΗΣΕΙΣ

1. Ἡ γῆ τῆς Ἑλλάδος.

Ἐεύρεις τὴν χώραν, ποῦ ἀνθεῖ
φαιδρὰ πορτοκαλλέα,
ποῦ κοκκινίζ᾽ ἡ σταφυλὴ
καὶ θάλλει ἡ ἐλαία ;
ὦ ! δὲν τὴν ἀγνοεῖ κανεὶς !
εἶναι ἡ γῆ ἡ Ἑλληνίς.

Ἐεύρεις τὴν γῆν, ἣτις παντοῦ
μὲ αἵματα ἐβάφη ;
ὅπου κοιλάδες καὶ βουνὰ
εἶναι τυραννῶν τάφοι ;
ὦ ! δὲν τὴν ἀγνοεῖ κανεὶς !
εἶναι ἡ γῆ ἡ Ἑλληνίς.

Γῆ, μήτηρ παλαιῶν θεῶν
καὶ νέων ἡμιθέων,
γῆ ἀναμνήσεων κλεινῶν
καὶ γῆ ἐλπίδων νέων,
εἶναι ἡ γῆ ἡ Ἑλληνίς.
Ἄς μὴν τὴν ἀγνοῇ κανεὶς.

Ἀγγελος Βλάχος

2. Ἡ θάλασσα κατὰ τὸ ἔαρ.

Γαλινιῶν ὁ πόντος σαπφείρινος ἀπλουῖται·
τὸ κύμα δὲν ἀφρίζει ἀπὸ ἀνέμων ζάλην·
οὐδὲ συνθραυομένη εἰς βράχους ἐξογκοῦται
ἡ θάλασσα κ' ἀγρία ἐπαναπίπτει πάλιν.
Γλυκεῖα πνέει αὔρα, αἱ χελιδόνες τρύζουσι
καὶ κολλητὴν μὲ κάρφην τὴν φωλαάν των κτίζουσι.

« Ἑλλάς » Φάλκε - Πολίτου

3. Ἡ νέα Ἑλλάς.

Ποῦ ἡ νέα εἶν' Ἑλλάς; Ὅπου Ἑλλήν εἶναι.

Ὅπου Ἑλληνος καρδιά

Κ' ἑλληνὶς φωνὴ γλυκεῖα

Εἶναι καὶ Ἀθῆναι.

Ποῦ ἡ νέα εἶν' Ἑλλάς; Ὅπου κ' ἡ ἀρχαία,

Ὅπου τέχνη κ' ἱστορία

Ζῶντα ἔστησαν μνημεῖα

Αἰωνίως νέα.

Ὅπου ῥέει ὁ Στρυμὼν καὶ ὁ Ἑβρος ῥέει,

Ὅπου Ἰδη, ὅπου Ὅσσα,

Ἑλληνος λαλεῖται γλῶσσα

Κ' Ἑλλήν ἀναπνέει.

Ὅπου Αἴμος, Ὀλυμπος, Πήλιον καὶ Τέμπη,

Ὅπου Πίνδος, Πιερία,

« Εἶν' Ἑλλάς! » πᾶσα γωνία

Φώνημα ἐκπέμπει.

Ἄν ἐχώρισέ ποτε χάρις καὶ συνθήκη

Τῆς Ἑλλάδος μας τὰ μέλη,

ὦ! νὰ τὰ ἐνώσῃ μέλλει

Τοῦ Θεοῦ ἡ δίκη!

Ἄγγελος Βλάχος

4. Μεγαλοψυχία Σπαρτιάτιδος.

Ἐπεμψεν ἡ Δημιανέτι υἱούς της ὀκτὼ εἰς τὴν μάχην,
καὶ εἰς ἓν μνημεῖον κοινὸν ἔθαψε καὶ τοὺς ὀκτὼ.

Ὅμως δὲν ἔχυσε δάκρυα ὀδυνωμένη, ἀλλ' εἶπε
τοῦτο ἀπλῶς· «Διὰ σέ ἔτεκον, Σπάρτη, αὐτούς».

[Συνήθως αἱ Λάκαιναι μητέρες ἐγχειρίζουσαι εἰς τοὺς υἱοὺς των τὰς ἀσπίδας ἔλεγον εἰς αὐτοὺς· «Ἡ τὰν ἢ ἐπὶ τὰν¹», δηλαδή «ἡ ταύτην ἢ ἐπὶ ταύτης», ὅπερ ἐσήμαινε ὅτι ἡ μήτηρ προετίμα νὰ ἴδῃ τὸν υἱὸν τῆς νεκρὸν μᾶλλον ἢ ἀνάξιον τῆς πατρίδος, μᾶλλον ἐπὶ τῆς ἀσπίδος κομιζόμενον ἢ ἄνευ ταύτης ἐπικνερχόμενον].

«Έλλάς» Φάσκε - Πολίτου.

δ. Ἐπίγραμμα εἰς τοὺς ἐν Θερμοπύλαις
πεδόντας τοιακοσίους Σπαρτιάτας.

«Ὁ ζεῖν', ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις ὅτι τῆδε
κεῖμεθα τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι».

[καὶ παραπεφρασμένον εἰς τὴν δημώδη]

«Ὁποῖος περάσῃ ἀπὸ 'δω.

ὅς πάη να εἰπῇ 'ς τῇ Σπάρτῃ

πῶς ὅλοι 'σκοτωθήκαμε

ὅπως προστάζει ὁ νόμος».

Παράφρασις Θ. Ν. Ἀποδοτολοπούλου.

6. Ἐπερον ἐπίγραμμα εἰς τοὺς ἐν Θερμοπύλαις
πολεμήσαντας Πελοποννησίου.

«Μυριάσιν ποτὲ τῇδε τριηκοσίαις ἐμάχοντο
ἐκ Πελοποννήσου χιλιάδες τέτορες».

[καὶ παραπεφρασμένον εἰς τὴν δημῶδη]

«'Δὼ μιὰ φορὰ πολέμησαν

μὲ τρία μιλλιοῦνια

λεβένταις ἀπὸ τὸν Μοριᾶ.

μόν' τέσσαρες χιλιάδες».

Παράφρασις Θ. Ν. Ἀποδοτολοπούλου.

7. Ἐπίγραμμα εἰς τὸ γῆρας.

Τὴν κεφαλὴν σου ἂν βάπτῃς, τὸ γῆρας δὲν βάπτεται ὅμως
οὐδ' αἱ ρυτίδες ποσῶς τῶν παρειῶν θὰ στρωθοῦν.
Μὴ μεταπλάτῃς μὲ φῦκος τὸ πρόσωπον, μεταποιούσα
εἰς προσωπεῖον αἰσχρὸν τὴν γηραλέαν μορφήν.
Μάταια ὅλα ! Πρὸς τί κοπιᾷς ; Ἡ Ἐκάβη, Ἑλένη
δὲν θέλει γεῖναι ποτέ, ὅσον καὶ ἂν στολισθῇ.

« Ἐλλὰς » Φάλκε - Πολίτου

8. Εἰς ἔστω βασιλεύς.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὀμήρου ἔλεγον :
Κακὸν τὸ κράτος τῶν πολλῶν· εἰς κυριάρχης μόνον,
εἰς ἔστω βασιλεύς, εἰς ὃν ἀπὸ θεοῦ ἐδόθη
τὸ σκῆπτρον καὶ τὸ δίκαιον νὰ βασιλεύῃ πάντων.

Παράφρασις Γ. Παράδοχου

Καὶ σήμερον δ' ὁ ἐλληνικὸς λαὸς ἔχει παροιμίαν παρεμφερῆ λέ-
γουσαν :

Ὅπου λαλοῦν πολλοὶ κοκκόροι
Ἄργεϊ νὰ ζῆμερώσῃ.

9. Περὶ φιλοδικίας τῶν Ἀθηναίων.

Ὁ διάσημος κωμικὸς ποιητὴς Ἀριστοφάνης, Ἀθηναῖος, (452 -
388 π. Χ.), δεινῶς χλευάζων τὴν νόσον τῆς φιλοδικίας, ἣτις ἐλυ-
μαίνετο τότε τοὺς Ἀθηναίους, ἔγραψε ταῦτα :]

Ἐνὰ μῆνα ἢ καὶ δύο τραγοῦσιν
οἱ τέττιγες ᾗ τοὺς κλάδους. Εἰς τὰς δίκας δὲ
οἱ Ἀθηναῖοι ὅσῳ ζῶσι τραγοῦσιν.

Παράφρασις Ἀ. Ρ. Ραγκαβῆ

10. Ἐλεγείον ἐπὶ τοῦ τάφου καλῆς οἰκοδεσποίνης.

[Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες οἰκοδεσπόται ἦσαν ἡπιώτατοι πρὸς τοὺς
ὑπηρέτας καὶ οὐχὶ σκληροὶ καὶ ἀπηνεῖς, ὥς οἱ Ῥωμαῖοι καὶ οἱ βάρ-
βαροι. Ἡ κατανομή τῶν ἔργων εἰς ἕκαστον τῶν ὑπηρετῶν οὐδὲν θὰ
ώφελει τὸν ὄψον τοῦ τάφου, ἀλλὰ τὸν οἰκοδεσπότην, ὅταν αὐτὸς ἐπὶ τῷ τάφῳ ἴδῃ τὴν

ρῆται ἡ ἀπαιτουμένη τάξις. Ἐξήταζεν ἐκάστοτε τὰ σκεύη καὶ ἐδοκίμαζεν ἂν ἕκαστον καλῶς ἔχει, καὶ ἐπῆνει καὶ ἐτίμα τοὺς ἱκανοὺς ὑπηρέτας (δούλους), ἐλοιδορεῖ δὲ καὶ ἐκόλαζε τοὺς ἀξίους τούτων. Ἐπεσκόπει τὰ οἰκιακὰ ἔργα, καὶ αὐτὴ πολλάκις συνεργαζομένη καὶ τοὺς ὑπηρέτας παρορμῶσα. Ὁ δὲ ἀνὴρ εὐγνωμονῶν ἀνωμολόγει πολλάκις τὰς ἀρετὰς τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ὡς, πρὸς τοῖς ἄλλοις, μαρτυρεῖ καὶ τὸ ἐπόμενον ἐλεγείον¹ Ἀντιπάτρου τοῦ Σιδωνίου²].

Μὴ ἀπορήσης, ἰδὼν τῆς Μυροῦς νὰ κοσμῶσι τὸν τάφον μᾶστιξ καὶ τόξον καὶ γλαυῆ, κύων γοργόπους καὶ χῆν. Εὐτονον³ οἴκου ἡγέτιν ἔμφαίνει τὸ τόξον· ἡ κύων μέρμυραν ἐνδελεχῆ⁴ ὑπὲρ υἱῶν προσφιλῶν· ταῖς θεραπαίαις δικαίαν καὶ εὖνουν ἐλέγχει ἡ μᾶστιξ δέσποιναν, ἀλλ' αὐστηρὰν πλημμελειῶν τιμωρόν· φύλακα δ' ἄγρυπνον οἴκου ἡ χῆν, καὶ ἀκοίμητον λάτρειν τῆς Ἀθηνᾶς τῆς γλαυκῆς καταδεικνύει ἡ γλαυῆ. Ἔργοις τοιούτοις ἡσμενίζον· ὅθεν ὁ σύζυγος Βίτων, ταῦτα δηλῶν, τὸν ἐμὸν τάφον συμβόλοις κοσμεῖ.

«Ἐλλάς» Φάλκε - Πολίτου

11. Δάδους ὀκιά, καὶ πηγὴν δροσερά.

Ὑπὸ τὴν πεύκην κάθισον,
 ποῦ μὲ γλυκὴν ψιθύρισμα
 σαλεύεται ἀπὸ πνοὴν
 ξεφύρου μαλακῆν.

Παρὰ τὴν δροσερὰν πηγὴν,
 μελωδικὸν τὸ σύριγμα
 τῆς σύριγγός μου, προκαλεῖ
 τὸν ὕπνον τὸν γλυκύν.

[Ἀγαλμα Πανὸς παριστάνεται λαλοῦν καὶ λέγον τὰ ἄνωθι. Ὁ Πάν ἦτο θεὸς τῶν δασῶν καὶ τῶν ποιμένων].

«Ἐλλάς» Φάλκε - Πολίτου

1. Ἐδῶ σημαίνει ἑμμετρον ἐπιγραφὴν, ἐπίγραμμα.

2. Ἀντίπατρος ὁ ἐκ Σιδῶνος, ἐπιγραμματογράφος.

3. Εὐτονός = δραστήριος, πολὺ ἐπιμελής.

4. Ἡγέτις, ὑπερλῶν τῶν ἡγετῶν, ὁδὴ, ἀρχὴ, ἐπιμελής.

12. Ἡ καρύα καὶ τὰ ἄτακτα παιδία.

[Ἐπίγραμμα ἀρχαῖον]

Μ' ἐφύτευσαν καταμεσῆς ἔς τὸ δρόμο νὰ περνᾶνε
καὶ γιὰ παιγνίδι τὰ παιδιὰ νὰ μὲ πειροβολᾶνε,
Νὰ βλέπουν ποῖο καλλίτερα ἔμπορεῖ νὰ μ' ἐπιτύχη.
Καρύδια ἔχω περισσὰ γιὰ τὴν κακὴ μου τύχη.

«Ἑλλάς» Φάλκε - Πολίτου

13. Γυναῖκες ἡρώιδες καὶ φιλοπάτριδες προτιμῶ- σασαι τῆς δουλείας τὸν θάνατον.

[Καθ' οὓς χρόνους ἐπέκειτο ἡ πτώσις τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ ἡ ὑποδούλωσις αὐτῆς, ἀναφαίνονται ἀκόμη γυναῖκες ἡρωϊκαὶ καὶ φιλοπάτριδες. Οὕτως ἐν τῇ τρυφηλῇ Κορίνθῳ, ὅτε ὁ Ῥωμαῖος Μόμμιος κατέλαβε καὶ κατέσκαψε καὶ κατέκαυσεν αὐτήν, εὗρέθησαν γυναῖκες, προτιμῶσαι αὐτόχειρα θάνατον τῆς δουλείας, ὥς οἱ ἐπόμενοι στίχοι μαρτυροῦσιν].

Οὔτε ἐκ νόσου ἐγὼ ἢ Ῥοδόπη κ' ἢ μήτηρ Βοΐσκα.
οὔτε ἐκ λόγχης ἐχθρῶν κείμεθα ὧδε νεκραί.
Ἄλλὰ θανοῦσαι γενναίως ἰδία χεῖρί, τῆς Κορίνθου
διε τὴν πάτριον γῆν ἔφλεγεν Ἄρης δεινός.
Πρώτη μὲ σίδηρον θανατηφόρον μὲ ἔσφαξ' ἢ μήτηρ,
οὐδὲ ἐφείσθη αὐτὴ τῆς ἰδικῆς τῆς ζωῆς,
ἀλλ' ἀπεπνίγη, μὲ βρόχον τὸν τράχηλον περιβαλοῦσα.
Κρεῖσσων ζωῆς δουλικῆς ἢ εὐκλεῆς τελευτῇ.

«Ἑλλάς» Φάλκε - Πολίτου

14. Ὅρφεύς.

(ὑπὸ Δ. Παπαρηγοπούλου)

[Ὁ Ὅρφεύς ἦτο εἰς ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ μυθικῶν Ἑλλήνων χοιδῶν, προσωποποιῶν τὴν λατρείαν τῶν Μουσῶν· ἐξελαμβάνετο υἱὸς τοῦ μουσηγέτου Ἀπόλλωνος καὶ τῆς μούσης Καλλιόπης, σύζυγος δὲ τῆς νύμφης Εὐρυδίκης. Περὶ αὐτοῦ ἐμυθολογεῖτο ὅτι παρὰ τοῦ Ἀπόλλωνος παραλαβὼν λύραν, καὶ προσθέσας αὐτῇ προσέτι δύο χορδὰς, ἔψαλλε δι' αὐτῆς τοσοῦτον ἐπιτηδεύων καὶ ἀρμονικῶς, ὥστε διὰ τῶν ᾠδῶν του εἰλεῖτο καὶ αὐτὰ τὰ ἀνθρώπων θυμῶν.

θους τε καὶ δένδρα, καὶ ἀνεχαίτιζε τὸν ῥοῦν τῶν ποταμῶν. Τοσαύτη ἦτο ἡ δύναμις τῆς λύρας καὶ τῶν ἁσμάτων αὐτοῦ. Ὅτε δὲ ἡ σύζυγός του Εὐρυδίκη ἀπέθανεν, ὑπ' ὄφους δηχθεῖσα, καταβὰς εἰς τὸν Ἄδην ἔβη διὰ τῆς μουσικῆς του τὴν Περσεφόνην, σύζυγον τοῦ Πλούτωνος, καὶ τὴν ἔπεισε νὰ τῷ ἐπιτρέψῃ νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν γῆν τὴν φίλην του σύζυγον, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ τῷ ὄρω ὅτι δὲν θέλει στραφῇ νὰ ἴδῃ αὐτήν, ἥτις τὸν ἠκολούθει. Καὶ ὑπεσχέθη μὲν τοῦτο, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ τηρήσῃ τὴν ὑπόσχεσιν· καὶ ἡ Εὐρυδίκη ἀπῆχθη πάλιν ὑπὸ τοῦ ψυχοπομποῦ Ἑρμῶς εἰς τὸν Ἄδην].

Ἀχωνὲς καὶ ἐρημῖα
περιβάλλουν τὸν Ὀρφέα,
καὶ ἀκούεται τραχεῖα
τοῦ Κερβέρον¹ ἡ κραυγὴ,
ἀντηχοῦσα φορικαῖα
ἐν τῇ φοβερᾷ σιγῇ.

Βαίνει μόλις ἀναπνέων
καὶ μὲ τρίχας ὠρθωμένας·
οὐδαμοῦ φῶς βλέπει πλέον,
προχωρεῖ ψηλαφητῇ
καὶ ὁ ποὺς αὐτοῦ πατεῖ
εἰς σκιὰς διερχομένας.

Ἀλλ' ὁ ἔρως ἐνθαρρύνει
τὴν ψυχὴν του δειλιῶσαν·
ἡ ἀνάμνησις ἐκεῖνη
ὡς λαμπὰς τὸν ὁδηγεῖ·
εἰς ψυχὴν οὕτως ἐρῶσαν
εἶναι αἶσχος ἡ φυγὴ.

Πέραν ἢ Ἀχερουσία²
πρὸ αὐτοῦ ἀπλοῦται λεία
καὶ ὁ Χάρων τὰ πορθμεῖα

ὑποβλέπων ἀπαιτεῖ·
πλὴν τοῦ Χάρωνος κροτεῖ
ἡ τῆς λύρας ἁρμονία.

Καὶ ἡ κόπη μοροτόνως
ὕδατα νεκρὰ μερίζει·
θάνατος πλανᾶται μόνος
χάους ἀνωθεν ὕγρου
καὶ τὸ κῆμα ψιθυρίζει
διὰ τόνου θλιβεροῦ.

Τὸν ἀσφοδελὸν λειμῶνα³
ἤδη ὁ Ὀρφεὺς βαδίζει·
ἂν λευκὸν ὡς τὴν χιόνα
ἄνθος φέεται ἐκεῖ,
ἀλλ' οὐδεὶς ζῶν κατοικεῖ·
στήθη τῶν νεκρῶν στολίζει.

Καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὰ σκότη
ὅπου αἱ σκιαὶ πλανῶνται,
ὅπου ἡ χαρὰ ὑπνώττει,
— ἀγρυπνεῖ ἡ συμφορὰ —

1. Τρικέφαλος κύων φύλαξ τῶν πυλῶν τοῦ Ἄδου.

2. Λίμνη τοῦ Ἄδου, δι' ἧς ὁ Χάρων διεβίβαζε τὰς ψυχὰς τῶν νεκρῶν.

3. Ἐν τῷ λειμῶνι τούτῳ τῷ πλήρει ἀσφοδέλων κατόικουν αἱ ψυχὴ τῶν ἡρώων κατὰ τὴν μυθολογίαν.

ὅπου δίκη αὖστηρᾶν
 κ' Ἑρινύες¹ συναντῶνται.

Καὶ ἰδοὺ ἡ Περσεφόνη
 ἐπὶ θρόνου ἐξ ὀστέων·
 ἄπειρος πληθὺς τὴν ζῶντι
 ὑπηγώων σκιωδῶν,
 ἐπαιτούντων τὴν σποδὸν
 βίου παρελθόντος πλέον.

Τὸν Ὀρφέα ἀτενίζει
 καὶ ἐγείρεται ὀργίλη.
 Πῶς τὸν Ἄδην μυκτηρίζει
 καὶ ζῶν ἦλθεν εἰς αὐτόν;
 καὶ ἀμείλιχος ἠπείλει
 τὸν ἀλάστορα θνητόν.

« — Δότε με τὴν Εὐρυδίκην·
 Περσεφόνη, Περσεφόνη,
 μὴ προσφέρῃς καταδίκην·
 τὴν ἠγάπησα πολὺ
 κ' ἡ ψυχὴ μου τὴν καλεῖ·
 ἐκουράσθη πλέον μόνῃ.

» Κάποπτρον τῆς εὐτυχίας
 ἦτο δι' ἐμὲ ἐκεῖνη,
 παλμός ἦτο τῆς καρδίας,
 ἥτις ἔζη δι' αὐτῆς·
 ἀλλ' ἡ ἰλαρὰ μας κλίνη
 νεκροῦ ἔργινε κοιτίς.

» Τόσαι νέαι . . . καὶ ἐκεῖνη
 ἔπρεπε νὰ τελευτήσῃ;

ἤρμοξε παστὰς λιθίνῃ
 εἰς τοσαύτην καλλονήν;
 εἰς αὐγὴν ἑαρινήν
 διατί νὰ ἀπανθήσῃ;

» Τώρα τοῦτο τοῦτο δῶμα
 φαίνεται χωρὶς ἀστέρας·
 εἶναι τάνθη χωρὶς χρῶμα,
 χωρὶς ἄρωμα, ὠχρὰ,
 καὶ προβαίνει φοβερὰ
 ἡ γαλήνῃ τῆς ἐσπέρας.

» Καὶ ἡ ἔρημος οἰκία
 διεγείρουσα τὴν φρίκην . . .
 καὶ ἡ πάλλουσα καρδιά
 ἐν τῷ μέσῳ τῆς σιγῆς·
 ἡ ἡχὸς τῆς οἰμωγῆς . . .
 δότε με τὴν Εὐρυδίκην.»

Ἐπανε· σιγὴ βαθεῖα
 ἠκολούθησε τὸ ἄσμα·
 ἡ γλυκεῖα ἁρμονία
 τὰ ἐρέβη συγκινεῖ,
 καὶ τῆς συμφορᾶς τὸ φάσμα
 τὰς βασιάνους λησιμονεῖ.

Τότε, λέγουσι, βραχεῖα
 εἰς τοὺς ταλαιπωρουμένους
 ἀπεδόθη εὐτυχία·
 καὶ προσῆλθον εὐμενεῖς
 καὶ αἰτᾶι αἱ Ἑρινύες
 μ' ὀφθαλμοὺς δεδακρυσμένους.

Προσηγῆς ἡ Περσεφόνη
 μειδιᾷ πρὸς τὸν Ὀρφέα·

1. Αἱ Ἑρινύες ἐβατάνιζον καὶ ἐν τῷ Ἄδῃ πάντας τοὺς ἀμαρτήσαντας ἐν τῷ βίῳ αὐτῶν. Ἡ μορφή των ἦτο φοβερὰ ἀντὶ κόμης ἐκρέμαντο ὄφεις ἀπὸ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν ἐκράτουν δ' ἀνὰ χεῖρας ὄχδας ἀνημμένας καὶ μάλιστα πεπλεγμένας ἐξ ὄφρων.

τὴν ὁδύνην συνεπόνει
τῆς καρδίας καὶ αὐτὴ
καὶ ἀνάμνησις ἀρχαία
τοῦ καθήκοντος κρατεῖ.

« — Λάβε, λέγει, λάβε πάλιν
τὴν πιστὴν φίλην ἐκείνην
εἰς τὴν ἔρημον ἀγκάλην·
ἵσταται ἐκεῖ μακρὰν
ἀπαθὴς πρὸς τὴν χαράν,
ἀπαθὴς πρὸς τὴν ὁδύνην.

» Ἄλλ', Ὁρφεῦ, σκιὰ ὡς εἶναι
διεγείρει φρίκην τώρα·
πᾶσ' αἱ χάριτες ἐκείναι
ἔπесαν τῆς γῆς βορά·
φεῦ! τοῦ Πλούτωνος ἡ χώρα
εἶναι χώρα φοβερά.

Ὅταν εἰς τὴν γῆν πατήσῃ,
τότε θὰ τὴν ἀνακτῆσῃ·
ἡ μορφή της θ' ἀναζήσῃ
ὡς καὶ πάλαι εὐειδής·
ἐν τῷ Ἄδῃ μὴ τολμῆσῃς,
πρὸς Στυγός¹, νὰ τὴν ἰδῇς.

« Ὑπαγε, Ὁρφεῦ, προχώρει·
σὲ ἀκολουθεῖ ἐκείνη·
εἶναι μόνον εἰς τὰ ὅρη
τοῦ Ταῖνάρου² ὁρατή·
ἄλλως ἀνεπιστρεπτεῖ
ἐν τῷ Ἄδῃ θ' ἀπομείνῃ. »

Λέγουν, ὅτι, ὅταν πνέῃ
ὁ βορρᾶς, μετὰ μανίας,
καὶ ἡ θύελλα παλαιή
ἐπὶ τῶν ὠκεανῶν,
ἡγεῖ ἄσμα ἀλγεινὸν
ἐν τῷ μέσῳ τῆς σκοτίας.

Ὁ ὀλολυγμὸς τοῦ λάρου³
μετὰ τῆς βροντῆς ἐνοῦται·
ἀλλ' ὁ βράχος τοῦ Ταῖνάρου
ἐναρμόνιος λαλεῖ,
ἐνῶ πέριξ ἀπειλῇ
καὶ ἐρήμωσις ἀπλοῦται.

Εἶναι στόνος τοῦ βορέως
διεγείροντος τὴν φρίκην,
ἢ τὸ ἄσμα τοῦ Ὁρφέως
κλαίοντος τὴν Εὐρουδίκην;

15. Ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία.

Ἄτοσσα¹

Τίς ἦν τῆς ναυμαχίας ἡ ἀρχή, εἰπέ.
Ἦρχισαν τίνες; Ἦρχισαν οἱ Ἕλληνες,
ἢ ὁ υἱός μου εἰς τὸ πλῆθος πεποιθώς;

1. Ποταμὸς ὑποχθόνιος, εἰς ὃν οἱ θεοὶ ὤμνουν τὸν φοβερώτατον τῶν ὄρκων.

2. Τὸ Ταῖνaron ἐπιστεῦετο ὅτι συνεκοινώνει μετὰ τοῦ Ἄδου διὰ βαθυτά-
τον σπηλαίου.

3. Θαλασσίου πτηνοῦ, κοινῶς γλάρου.

4. Ἡ Ἄτοσσα ἦτο ἡ μήτηρ τοῦ Ξέρξου.

Ἄγγελος

Τοῦ κακοῦ ὅλου ἤρχισεν, ὦ δέσποινα,
φανείς ποθεν ἀλάστωρ¹ δαίμων ἢ κακός.
Ἄνὴρ τις Ἑλλήνῃ ἐκ τοῦ Ἀττικοῦ στρατοῦ
ἐλθὼν, εἰς τὸν υἱόν σου εἶπεν ὡς ἐξῆς·
Ἄμα τὸ μαῦρον ἔλθῃ σκότος τῆς νυκτὸς
ὅτι δὲν θέλουν μείν' οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ
κρυφίως, πιστευθέντες εἰς τὰς κόπας των,
θὰ φύγουν ἄλλοι ἄλλοσε, σφζόμενοι.
Τὸ ἤκουσε τὸν δόλον δὲ τοῦ Ἑλλήνος
μὴ ἐννοήσας καὶ τὸν φθόνον τῶν θεῶν,
εἰς τοὺς ναυάρχους πάντας ταῦτα προσφώνει·
— Ὁ ἥλιος ὡς παύσῃ πυρπολῶν τὴν γῆν,
κ' εἰς τὸν αἰθέρα σκότος νύκτιον χυθῇ,
νὰ τάξουν εἰς τρεῖς στοίχους πάσας τῶν τὰς ναῦς
φυλάττοντες τοὺς ἑκπλους καὶ τὰ ῥεύματα,
περὶ τὴν νῆσον δ' ἄλλας τὴν τοῦ Αἴαντος·
ὥστε, ἂν εἶχον διαφύγ' οἱ Ἕλληνες,
εὐρόντες πῶς κρυφίως ν' ἀποδράσωσιν,
ἤθελον πάντες στερηθῇ τῆς κεφαλῆς. —
Τοιαῦτα εἶπε μετ' ἐκθύμου τῆς φρενός.
Ἐκ τῶν θεῶν τὸ μέλλον δὲν ἐγνώριζεν.
Οἱ δέ, κοσμίως, καὶ τὴν φρένα εὐπειθεῖς
ἐδεῖπνουν, καὶ πᾶς ναύτης ἠτοιμάζετο
περὶ τὴν κόπην εἰς τὸν λειὸν τῆς σκαλμόν.
Ὡς δὲ τὸ τοῦ ἡλίου φῶς ὠχρίασε
καὶ νύξ ἐπῆλθε, πᾶς ἀνὴρ κωπηλατῶν
πρὸς τὴν ναῦν ὥρμα, καὶ πᾶς ὅπλων ἀρχηγός.
Ἐκ μακρῶν πλοίων τάξις τάξιν ἔκραζε·
πλέον δ' ὡς ἦσαν τεταγμένοι ἕκαστοι,
κ' οἱ κυβερνῆται διὰ πάσης τῆς νυκτὸς
πλέοντα εἶχον τὸν λαὸν τὸν ναυτικόν.
Ἡ νύξ ἐχώρει, ὁ δ' ἑλληνικὸς στρατὸς
οὐδαμοῦ ἑκπλουν ἐπεζήτει κρύφιον.
Ὅτε δ' εἰς δίφρον ἀνατέλλουσα λευκὸν
ἐπὶ τὴν γῆν ἡμέρα ἔλαμψ' εὐφεγγής
ἤχνησεν ἄσμα τῶν Ἑλλήνων εὐφημοῦν,

1. Ἐχδικητής.

κ' ἐκ τῆς πετρώδους νήσου ἀντηλάλαξεν
 ὄρθριον ὕμνον ἢ ἡχώ. Οἱ βάρβαροι
 ἀπατηθέντες ἦσαν ἐμφοβοί. Παιὰν
 φυγῆς δὲν ἦτον ὁ σεμνός, ὃν ἐπαλλον
 οἱ Ἕλληνες, ἀλλ' ἦτον ἐμβατήριος.
 Κλαγγὴ σαλπίγγων τὰς ψυχὰς ἐφλόγιζε·
 κ' εὐθύς αἱ βραγχναὶ κῶπαι κατὰ κέλευσμα
 ὁμοῦ τὸ κύμα τὸ ἀφρίζον ἐσχισαν,
 καὶ ἅμα πάντες ἦλθον εἰς τὸ προφανές.
 Τὸ δεξιὸν μὲν πρῶτον κέρας εὐτακτον
 κοσμίως προηγείτο, ὁ δὲ στόλος πᾶς
 εἶπετο· πανταχόθεν δὲ ἠκούομεν
 πολλὰν βοήν· « Ἑλλήνων παῖδες, ἄγετε,
 » ἐλευθεροῦτε τὴν πατρίδα, σφίζετε
 » παῖδας, γυναῖκας, ἱεροὺς θεῶν ναοὺς,
 » προγόνων τάφους. Ὑπὲρ πάντων ὁ ἀγών. »
 Καὶ παρ' ἡμῶν δὲ βόμβος περσικῆς φωνῆς
 ἀπῆντα. Ἦτον ἔργων ἐπιστάσ' ἀκμή.
 Εὐθύς προσβάλλει πλοίου χαλκοῦν ἐμβολον
 τὸ πλοῖον· πρῶτον δ' ἤρχισεν Ἑλληνικόν,
 καὶ θραύει πλοίου Φοινικίου τὰ ῥέστα¹.
 Κατ' ἄλλων δ' ἄλλα πλοῖα διευθύνονται.
 Καὶ πρῶτον μὲν τὸ ῥεῦμα τοῦ στρατοῦ ἡμῶν
 ἀντεῖχεν· ὥς δ' ἠθροίσθη πλῆθος τῶν νηῶν
 εἰς τὸ στενόν, καὶ οὕτως ἀλληλοδοθήθεια
 ὑπῆρχ', ἐκτύπων ἐμβολὰ χαλκόστομα
 αὐτῶν αὐτάς, τὸν στόλον καταθραύοντα.
 Ἑλληνικὰ δὲ πλοῖα κύκλῳ ἐπληττον
 ἐπισταμένως, καὶ κατεβυθίζοντο
 τὰ σκάφη, κ' ἦτον ἀφανῆς ἡ θάλασσα
 ὑπὸ τὸ πλῆθος ναυαγίων καὶ νεκρῶν.
 Ἀκτὰς καὶ βράχους πτώματα ἐκάλυπτον,
 κ' ἐκωπνιάτουν φεύγοντ' ἄνευ τάξεως
 τὰ πλοῖα πάντα τοῦ βαρβαρικοῦ στρατοῦ.

1. Ἀφλάστα. Ἡ πρύμνα (τὸ ὀπίσω τοῦ πλοίου), ὑψηλοτέρα τῆς πρύ-
 ρας, ἐπερατοῦτο ἐνίοτε εἰς τὸ ἄφλαστον, κατάγλυφον κόσμημα εἰς ἑλίκας
 στρεφόμενον ἢ εἰς σχῆμα πτεροῦ ἀνοιγόμενον. Ὑπ' αὐτὸ ἐκάθητο ὁ κυβερ-
 νήτης, καὶ ἐστεγάζετο ξάνον τοῦ θεοῦ ἢ τοῦ ἥρωος, οὗ ἐνίοτε ἐπώνυμος ἦν
 ἡ ναὺς, μετὰ τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς πόλεως τῆς προελεύσεως τοῦ πλοίου.

Οἱ δὲ ὥς θύννους¹, ὥς ἰχθύων ἄγρευμα,
διὰ θραυμάτων τῶν κωπῶν καὶ τῶν σκευῶν
ἐκτύπων κατὰ ῥάχιν τοὺς φυγάδας, κ' ἦν
οἰμωγή, γόος² κατὰ πᾶν τὸ πέλαγος,
ἕως ἡ μαύρη νύξ τοὺς ἐπεκάλυψε.
Πλὴν, τῶν κακῶν τὸ πλῆθος, ἂν ἠγόρευον
ἡμέρας δέκα, δὲν θὰ σοὶ τὸ ἔλεγον.
Ἦξευρε μόνον, ἐν ἡμέρᾳ πώποτε
μὴ τοσοῦτοι ἄνδρες δὲν ἀπέθανον.

Ἄτοσσα

Φεῦ ! φεῦ ! Ἠπλώθη ποῖον πέλαγος κακῶν
ἐπὶ τοὺς Πέρσας καὶ τὸν βάρβαρον λαόν !

Ἄγγελος

Μάθε πῶς οὔτε ἤκουσας τὸ ἥμισυ.
Ἐπ' αὐτοὺς τόση ἦλθε πάθους συμφορά,
ὥστε τὰ ὅσα εἶπον ὑπερβαίνει δῖς.

Ἄτοσσα

Τίς ταύτης τύχῃ ἐχθροτέρα δέδοται ;
εἰπέ μοι, ποίαν ἄλλην λέγεις συμφορὰν
εἰς τὸν στρατὸν ἐλθοῦσαν ταύτης μείζονα ;

Ἄγγελος

Ὅσοι ἐν Πέρσῃς ἦσαν ἀκμαιότεροι,
οἱ ἄριστοί των τὴν ψυχὴν κ' εὐγένειαν
οἱ πρῶτοι πίστιν ἔχοντες τῷ βασιλεῖ,
θάνατον εὖρον δυσκλεέστατον κ' οἰκτρόν.

Ἄτοσσα

Φεῦ ἡ ἀθλία ! Φίλοι, ποία συμφορά !

(Ἐκ τῶν Περσῶν τοῦ Αἰσχύλου).

Παράφρασις Ἀ. Ρ. Ραγκαβῆ

1. Θύννος = ἰχθύς τις.

2. Γόος = κλυθμός, θρήνος.

16. Ὁ Ναὸς τῆς Ἀγίας Σοφίας.

Τοὺς ἐσχάτους ἀσπασμοὺς μου ἡ γενέτειρά μου πόλις
Ἐλαβε, καὶ περιῆλθα πνέων καὶ βαδίζων μόλις
Τὴν Ἀγίαν τῆς Σοφίαν καὶ τὰς πέριξ ἐρημίας . . .
Ῥίγος μὲ κατέχει ἔτι συγκινήσεως ἀγίας . . .

Τὴν ὀκτάστυλον Στοάν τῆς ἐνθουσιωδᾶς περάσας
Καὶ εἰς τὸν πυλῶνα βῆμα εὐλαβείας πλησιάσας,
Κατησπάσθην τὴν γῆν ὅθεν τόσαι δόξαι προπατόρων
Προεπέρασαν καὶ τόσοι θρίαμβοι Αὐτοκρατόρων.
Πλὴν τὰ σάνδαλά μου νεῦσις ἀφαιρέσασα Ἰράμου,
Συναφίηρεσε τὸ ζέον εἰς τὰ στήθη αἰσθημά μου.
Ἔρεινε νεκρά ἡ χεὶρ μου εἰς τὸ μέτωπον ἐν τούτοις
Πρὶν τὸ ἅγιον σημεῖον ἀποσώσῃ τοῦ σταυροῦ τῆς.

Ἄ. Σοῦτσος

17. Τὸ λείψανον τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε'.

Ἀλαλαγμοὶ ἀπαίσιτοι ἀκούονται βαρβάρων
Ἑβραίων ὄχλοι φαίνονται καὶ στίφη γενιτσάρων,
Κ' ἐν μέσῳ συριγμῶν, φωνῶν κ' ἐκχύσεων ἀγρίων
Σύρεται πτώμα γέροντος δεμένον μὲ σχοινίον!
Ὁρχεῖται πέριξ δερβισῶν παράφορος χορεία,
Καὶ τρέμει τὸ Βυζάντιον καὶ τρέμ' ἡ παραλία
Τὰ ὧτα σχίζουσιν αὐλοὶ καὶ θόρυβος τυμπάνων,
Καὶ λυσσαλέα ὕλακῃ ἀχρείων ἀδιγγάνων . . .
Ἄ! εἶν' εἰς ἔκστασιν χαρᾶς, ἀγάλλει' ἡ Τουρκία.
Ἀπαγορεύει εἰς αὐτὴν τὸν οἶνον ἡ θρησκεία,
Καὶ οἶνον πίνει αἵματος, φυλάττουσα τὸν νόμον!
Κλείουσι τὰ παράθυρα τῶν οἰκιῶν μὲ τρόμον,
Κ' εἰς τὰς ὁδοὺς κυλίνεται τὸ τεθλιμμένον πτώμα . . .
Οὕτω, Τουρκία, θὰ συρθῆς, καὶ σύ, καὶ σὺ ἀκόμα!
Καρτέρει, οἶδεν ὁ Θεός· παρέρχονται οἱ χρόνοι,
Καὶ θέλει μία εὐρεθῇ καὶ διὰ σὲ ἀγχόνη.
Πρὸ ἀνακτόρων σύρουσι τὸ θῦμα ἡμαγμένον.
Δικτυωτὸν ἀνοίγεται πρὸ χρόνων κεκλεισμένον,

Καὶ ὁ Μαχμούτης¹ εὐχαρις καὶ μειδιῶν προκύπτει.
 Τὸ βλέμμα του μετὰ στοργῆς πρὸς τοὺς δημίους ῥίπτει,
 Καὶ βλέπουσα φαιδρύνεται ἡ ζοφερὰ μορφή του·
 Ἀνοίγει τὴν καρδίαν του τὸ πτώμα τοῦ πρεσβύτου!
 Ἀλλὰ ἐγγὺς του βλέπουνσι τὸν μάρτυρα καὶ ἄλλοι·
 Τευτόνων παῖδες, Βρεττανοί, Αὐστριακοὶ καὶ Γάλλοι.
 Ἡ ὄψις των οὔτε χαρὰν ἐκφράζει οὔτε πόνον·
 Ὀλίγην περιέργειαν δεικνύει.... τοῦτο μόνον!

Ῥίπτουσιν εἰς τὴν θάλασσαν μετὰ κραυγῶν τὸ θῦμα,
 Καὶ τρεῖς μ' ἀγάπην ἡνοιξε καὶ σεβασμὸν τὸ κῦμα.
 Ὁ χιονώδης του ἄφροδς τὸ σῶμά του δροσίζει,
 Τὴν πολιάν του μὲ μητρὸς στοργὴν ἀρωματίζει
 Τῷ ψιθυρίζει ὕσματα παρήγορα καὶ κλαίει,
 Καὶ μετ' ἐκείνου φέρεται, καὶ μετ' ἐκείνον πλέει.

.....
 Παρῆλθον χρόνοι· ὁ σεπτὸς νεκρὸς τοῦ Γρηγορίου
 Εἰς γῆν κοιμᾶται ἱερὰν τὸν ὕπνον τοῦ Κυρίου.
 Πλὴν πάλιν τὸν ἀναζητεῖ τὸ φίλον αὐτοῦ κῦμα,
 Καὶ πλέει ἀγαλλόμενον πρὸς τὸ λευκὸν του μνήμα!

Βλέπω σημαίαν κυανῇν καὶ κύκνειον ἰστίον,
 Καὶ σήματα Ἑλληνικὰ εἰς ποντοπόρον πλοῖον.
 Πῶς μειδιᾷ ὁ οὐρανὸς κ' ἡ θάλασσα, καὶ ποίαν
 Ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἀκούω μελωδίαν!
 Φέρετρον λάμπον θεωρῶ, ἐκεῖ, ἐπὶ τοῦ πλοίου·
 Ἐγκλείει κόνιν ἱερὰν καὶ λείψανον ἁγίου.
 Εἶναι τοῦ Πατριάρχου μας τὸ ἐπιστρέφον σῶμα.
 Ἡ ναὺς ὡς σύννεφον πετᾷ εἰς τοῦρανοῦ τὸ δῶμα.
 Φθάνει γοργῶς εἰς Βόσπορον κ' εἰς τὴν ἀκτὴν ἐκείνην,
 Εἰς ἣν ποτε τὸν ἔρριψαν μὲ τόσην κατασχόνην.
 Πρὸ ἀνακτόρου φαίνεται τὸ λείψανόν του πλέον,
 Ἀλλὰ δικτυωτὸν κατὰν χεῖρ δὲν ἀνοίγει πλέον.
 — Μαχμούτη, ἄφες τὴν ψυχρὰν τοῦ τάφου σου ἀγκάλην,
 Κ' ἐλθὲ νὰ ἴδῃς εὐχαρις τὸ θῦμά σου καὶ πάλιν!

Ἀχιλλεὺς Παράδχος.

1. Ὁ Σουλτᾶνος.

18. Θεοῦ παρουσία.

Θεὸς ὑπάρχει εἰς οὐρανὸς
προσιότης τῶν ἀνθρώπων
καὶ ἡ καρδιά καὶ ὁ νοῦς
τὸν βλέπ' εἰς πάντα τόπον.

Τὸν βλέπ' εἰς τὸν οὐράνιον
φωστήρα τῆς ἡμέρας,
καὶ εἰς τὸ φῶς τὸ δάνειον
τῆς νυκτοπόρου σφαίρας.

Τὸν βλέπει εἰς τὸν ἡμέρον
παλμὸν τῆς εὐτυχίας,

ἀλλὰ κ' εἰς τὴν ἐφήμερον
δδύνην τῆς καρδίας.

Εἰς τοῦτοῦ τοῦ πάπυρον
ἡ δόξα του ἐγράφη,
καὶ τὸν ὑμνεῖ τὸ ἄπειρον
καὶ ἡ ζωὴ κ' οἱ τάφοι

Τὸ κράτος Του δοξάζοντα
τὸν τρέμουνσι τὰ ὄντα,
τὸν πᾶν ἐξουσιάζοντα
καὶ πανταχοῦ παρόντα.

Ἄ. Ρ. Ραγκαβῆς.

19. Τὸ λείψανον τῆς κόρης.

Ἀπρίλης εἶναι γύρου μας πετοῦν τὰ χελιδόνια
Καὶ δένδρα, κάμπιοι καὶ βουνά, ὅλα μωσχοβολᾶνε.
Γλυκά λαλοῦν τὰ ἡδόνια
Καὶ ζευγαράνει ἡ πέρδικα κ' οἱ κοῦκοι κελαηδᾶνε.

Ἡ γῆ γελάει καὶ ὁ οὐρανὸς μαργαριτάρια χύνει
Εἰς τὰ τριαντάφυλλά της,
Καὶ κάπου, κάπου φαίνονται καὶ μαραμμένοι κρίνοι.
Ἀγρίμι κἄν τοὺς πάτησε, κἄν ἄπονος διαβάτης.

Σὰν κρίνο ποῦ μαράθηκε καὶ γέρνει πρὸς τὸ χῶμα,
Ὡ, κύτταξε ἓνα λείψανο, μιὰ νηὰ καμαρωμένη !
Θαρρεῖς ποῦ κραίνει ἀκόμα.
Ἀλλὰ τὰ λόγια δὲν τάκουζ' μ' ἀγγέλους συντυχαίνει.

Κοιμᾶται ἡ νηὰ σὰν τὰ νερά τῆς λίμνης, ὅπου ἀνέροι
Καὶ ζάλαις δὲν κυλᾶνε.

Καὶ ὅμως 'ς τὰ χεῖλη ἓνα πικρὸ χαμόγελό της τρέμει,
Ὡσὰν νὰ λέη «βαρέθηκα, κόσμε σκληρὲ καὶ πλάνε».

Γερόντισσα γονατιστὴ μὲ δάκρυα φλογισμένα
Τὴν πεθαμένην βρέχει.

Μυριολογάει ἡ κακότυχῃ, πικρά, φαρμακωμένα,
Καὶ κλαίγει καὶ σκοτώνεται. Ἄλλο παιδί δὲν ἔχει.

«Ἐύπνα, Νεράϊδα τοῦ χωριοῦ, ζῦπνα, λαμπρό μου ἀστέρι,
Νὰ ἰδῇς τὴ γῇ πῶς χαίρεται, τοὺς κήπους πῶς ἀνθίζουν.

Μὲ τὸ χρυσὸ σου χέρι
Σήκου νὰ κόψῃς τοὺς ἀνθοὺς ὅπου μοσχομυρίζουν.

Ὡ συμφορά μου ! τοὺς ἀνθοὺς τοὺς κόψουν ἄλλα χέρια,
Τοὺς βλέπουν ἄλλα μάτια.

Ἐσὺ μ' ἀγγέλους οὐρανοῦ τώρα πετᾷς 'ς τ' ἀστέρια,
Καὶ ἐρεῖ ἡ καρδούλα καίγεται καὶ γίνεται κομμάτια¹.

.....

Γ. Ζαλοκώστας.

20. Ὁ βορηᾶς ποῦ τ' ἀρνάκια παγώνει².

Ἦτον νύχτα· εἰς τὴν στέγη ἐβογγοῦσε

Ὁ βορηᾶς, καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι.

Τί μεγάλο κακὸ νὰ ἐμνηνοῦσε

Ὁ βορηᾶς ποῦ τ' ἀρνάκια παγώνει !

Μέσ' 'ς τὸ σπίτι μιὰ χαροκαμένη,

Μιὰ μητέρα ἀπὸ πόνους γεμάτη,

Σ τοῦ παιδιοῦ της τὴν κούνια σκυμμένη

Δέκα νύχταις δὲν ἔκλειγε μάτι.

Εἶχε τρία παιδιὰ πεθαμένα,

Ἀγγελούδια, λευκὰ σὰν τὸν κρίνο,

Κ' ἓνα μόνον τῆς ἔμενεν, ἓνα,

Καὶ 'ς τὸν τάφο κοντὰ ἦτον κ' ἐκεῖνο.

Τὸ παιδί της μὲ κλᾶμα ἐβογγοῦσε

Ὡς νὰ ἐξήταε τὸ δόλιο βοήθεια,

Κ' ἡ μητέρα σιμά του ἐθρηνοῦσε

Μὲ λαχτάρα χτυπώντας τὰ στήθια.

1. Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ «Συναπαντήματος».

2. Τὸ πλήρες πάθος καὶ ἀφελείας λαμπρὸν τοῦτο ποίημα ἐγράφη ὑπὸ τοῦ

Γ. Ζαλοκώστα τῷ 1848 ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ τετάρτου υἱοῦ τοῦ Χρίστου.

Τὰ γογγύσματα ἐκεῖνα καὶ οἱ θρήνοι
Ἐπληγώναν βαθυὰ τὴν ψυχὴ μου.
Σύντροφός μου ἡ ταλαίπωρη ἐκείνη,
Ἄχ' καὶ τὸ ἄρρωστο ἦτον παιδί μου.

Σ τοῦ σπιτιοῦ μου τὴν στέγη ἐβογγοῦσε
Ὁ βορηᾶς, καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι.
Ἄχ, μεγάλο κακὸ μοῦ ἐμνηνοῦσε
Ὁ βορηᾶς ποῦ τ' ἀρνάκια παγώνει.

Τὸν γιατρὸ καθὼς εἶδε, ἐσηκώθη
Σὰν τρελλή. Ὅλοι γύρω ἐσωπαίναν
Φλογεροὶ τῆς ψυχῆς τῆς οἱ πόθοι
Μὲ τὰ λόγι' ἀπ' τὸ στόμα τῆς ὀργαίναν.

ὦ, κακὸ ποῦ μ' εὐρῆκε μεγάλο!
Τὸ παιδί μου, Γιατρέ, τὸ παιδί μου . . .
Ἐνα τῶχῳ, δὲν μ' ἔμεινεν ἄλλο.
Σῶσέ μου το, καὶ πάρ' τὴν ψυχὴ μου.

Κ' ὁ Γιατρὸς μὲ τὰ μάτια σκυμμένα
Πολλὴν ὥρα δὲν ἄνοιξε στόμα.
Τέλος πάντων — ἄχ, λόγια χαμένα —
Μὴ φοβᾶσαι, τῆς εἶπεν, ἀκόμα.

Κ' ἐκαμώθη πῶς θέλει νὰ σκύψη
Σ τὸ παιδί, καὶ νὰ ἰδῇ τὸ σφυγμό του.
Ἐνα δάκρυ ἐπροσπάθαιε νὰ κρύψη
Ποῦ κατέβ' εἰς τῶχρό πρόσωπό του.

Σ τοῦ σπιτιοῦ μας τὴν στέγη ἐβογγοῦσε
Ὁ βορηᾶς, καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι.
Ἄχ, μεγάλο κακὸ μᾶς ἐμνηνοῦσε
Ὁ βορηᾶς ποῦ τὰρνάκια παγώνει.

Ἡ μητέρα ποτὲ δακρυσμένο
Τοῦ γιατροῦ νὰ μὴ νοιώσῃ τὸ μάτι,
Ὅταν ἔχῃ βαρὴν ἔαπλωμένο
Τὸ παιδί τῆς σὲ πόνου κρεββάτι!

21. Ἀρματωλοὶ καὶ κλέφται.

(Ὑπὸ Κ. Παπαρρηγοοῦλου)

[Κατὰ τὰς ἄχρι τοῦδε ὑπαρχούσας εἰδήσεις οἱ πρῶτοι γνωστοὶ ἀρματωλοὶ ἀναφέρονται περὶ τὰ τέλη τῆς ἐκκαιδεκάτης ἐκατονταετηρίδος· ὁ Βονίτσης καὶ Λούρου Θεόδωρος Μπούας Γρίβας καὶ οἱ τῆς Ἡπείρου Πούλιος, Δράκος καὶ Μαλάμος. Ἀλλ' οἱ μὲν ἀρματωλοὶ ἰδρῦθησαν ἔτι πρότερον, πιθανῶς ἐπὶ Σουλεϊμάνη τοῦ μεγαλοπρεποῦς (1520-1566), οἱ δὲ κλέφται παρήχθησαν ἐξ αὐτῆς τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς κατακτήσεως¹.

[Ὑπάρχει δημοτικὸν ἄσμα κάλλιστα περιγράφον τὸν τρόπον καθ' ὃν ἀδιακόπως ἐστρατολογεῖτο τὸ μέγα τῶν κλεφτῶν σῶμα.]

»Μάννα, σοῦ λέω, δὲν ἔμπορῶ τοὺς Τούρκους νὰ δουλεύω.
 »Δὲν ἔμπορῶ, δὲν δύναμαι, ἐμάλλιασ' ἡ καρδιά μου.
 »Θὰ πάρω τὸ τουφέκι γου νὰ πᾶ' νὰ γείνω κλέφτης,
 »Νὰ κατοικήσω 'ς τὰ βουνὰ καὶ 'ς ταῖς ψιλαῖς ὄραχούλαις,
 »Νᾶχω τοὺς λόγγους συντροφιά, μὲ τὰ θεριὰ κουβέντα,
 »Νᾶχω τὰ χιόνια γιὰ σκεπή, τοὺς βράχους γιὰ κρεβάτι,
 »Νᾶχω μὲ τὰ κλεφτόπουλα καθημερνὸ ἄνημέρι.
 »Θὰ φύγω, μάννα, καὶ μὴν κλαῖς, μόν' δός μου τὴν εὐχή σου,
 »Κ' εὐχήσου με, μαννούλα μου, Τούρκους πολλοὺς νὰ σφάξω,
 »Καὶ φύτεψε τριανταφυλλιά καὶ μαῦρο καρυοφύλλι
 »Καὶ πότιξέ τα ζάχιοι καὶ πότιξέ τα μόσχο·
 »Κι' ὅσο 'π' ἀνθίζουν, μάννα μου, καὶ βγάνουνε λουλούδια,
 »Ὁ γιὸς σου δὲν ἀπέθανε, μόν' πολεμáει τοὺς Τούρκους.
 »Κι' ἂν ἔρθῃ ἡμέρα θλιθερή, ἡμέρα φαρμακωμένη,
 »Καὶ μαραθοῦν τὰ δυὸ μαζί καὶ πέσουν τὰ λουλούδια,
 »Τότε κ' ἐγὼ θὰ λαβῶθῶ, τὰ μαῦρα νὰ φορέσης».
 Δώδεκα χρόνια ἔπρασσαν καὶ δεκαπέντε μῆνες,
 'Π' ἀνθίζαν τὰ τριαντάφυλλα κ' ἀνοίγαν τὰ μπουμπούκια.
 Καὶ μὴν αὐγὴ ἀνοιξιάτικη, μὴν πρώτη τοῦ Μαΐου,
 'Ποῦ ἔκελαδοῦσαν τὰ πουλιὰ κι' ὁ οὐρανὸς ἔγελοῦσε,
 Μὲ μιᾶς ἀστράφτει καὶ βροντᾶ καὶ γίνεται σκοτάδι·
 Τὸ καρυοφύλλι ἔστέναξε, ἡ τριανταφυλλιά δακρύζει,
 Μὲ μιᾶς ἔξεράθηκαν τὰ δυὸ κ' ἐπέσαν τὰ λουλούδια.
 Μαζὶ μ' αὐτὰ ὥριαστικε κ' ἡ δόλια του μαννούλα.

1. Τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β' τῇ 29 Μαΐου τοῦ 1453, ἐπὶ φθορὰ τοῦ ἔθνους ἐπὶ τὸ ἴδιον τοῦτο Ἐκπαιδευτικὴς Πολιτικῆς ἡμέρας τοῦτον.

[Ἡ Ὀθωμανικὴ κυβέρνησις συνθηκολογοῦσα πολλάκις, κατ' ἀνάγκην, πρὸς τὰς μαχίμους ἐκείνας ομάδας τῶν κλεφτῶν, ἐπέτρεπεν εἰς αὐτὰς τὴν τήρησιν τῆς δημοσίας τάξεως καὶ τὴν περιστολὴν τῆς ληστείας, συγκροτοῦσα ἐξ αὐτῶν σώματα, τὰ ὁποῖα, δαπάνης τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ συντηρούμενα, καὶ ἐξ Ἑλλήνων μόνον συγκείμενα, ἐκλούντο ἀρματωλοί. Ἐκάστου ἀρματωλικίου προίστατο ἀρχηγὸς καλούμενος καπετᾶνος, ἔχων παρ' ἑαυτῷ βοηθὸν ἢ ὑπασπιστὴν τὸ πρωτοπαλλήκαρον, διότι οἱ στρατιῶται ὠνομάζοντο παλληκάρια. Τὸ ἔργον τοῦ καπετάνου δὲν ἦτο εὐκολόν· ἔπρεπε νὰ εὐχαριστῇ Χριστιανούς ἅμα καὶ Τούρκους, τὰ δὲ συμφέροντα ταῦτα πολλάκις δὲν συνεβιβάζοντο. Ὑπάρχει δημῶδες ᾄσμα τοῦ Στουρνάρη, τὸ ὁποῖον ἀνατρίχον μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς 18ης ἑκατονταετηρίδος, 1710, παρίστησι δι' ὁλίγων μὲν, ἀλλ' ἀκριβῶς τὴν δυσχερείαν ταύτην.]

Βουνά μ' ἀπ' τὰσπροπόταμο μὲ τὰ πολλὰ τὰ χιόνια,
Τὰ χιόνια μὴν τὰ λυώσετε ὅσο νάρθουν καὶ τὰλλα,
Τ' εἶν' ὁ Στουρνάρης ἄρρωστος βαρὴν γιὰ νὰ πεθάνῃ
Καὶ τοὺς γιατροὺς ἐκάλεσε νὰ τὸν ἀποφασίσουν,
Κι' ἀπὸ τὰ παλληκάρια του ἐκάλεσε τὸ πρῶτον·
— Ἐλα, Φοντύλη, ἀδελφὲ καὶ πρῶτο παλληκάρι,
Ἐλα κάθου 'ς τὰ γόνατα, ἔλα κάθου σιμὰ μου
Σ' ἀφίνω διάτα τὸ παιδί, τὸ μικροχαϊδεμένο,
Τ' εἶναι μικρὸ κι' ἀνήξερο, τάρματα δὲν γνωρίζει,
Νὰ μοῦχρῃ ἔννοια τὰ χωριά καὶ τὸ καπετανλίκι.
Γέροντες θέλουν χαϊδεμα κι' ἀγάδες θέλουν ἄσπρα.
Καὶ ὁ Καπετᾶνος δόκιμος, γιὰ νὰ τοὺς κυβερνήσῃ.

[Ἀλλὰ οὔτε ὅλοι οἱ κλέφται ἐσυνθηκολόγησαν καὶ ὑπετάχθησαν οὔτε ὅλοι οἱ ἀρματωλοὶ παρέμενον πιστοὶ εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν κυβέρνησιν. Πολλάκις οἱ ἀρματωλοὶ περιήρχοντο εἰς ἐχθροπραξίας κατὰ τῶν Τούρκων, ὅτε φυσικῶς τῷ λόγῳ ἡ Ὑψηλὴ Πύλη καθήρει αὐτοὺς καὶ ἠγωνίζετο ἐκ παντὸς τρόπου νὰ τοὺς ἐξοντώσῃ. Ἐνίοτε ἐπετύγχανεν, ἐνίοτε ὅμως ὄχι, καὶ πολλάκις οἱ ἀρματωλοὶ ἀπέβαινον τοσοῦτον ἰσχυροί, ὥστε ἠδύναντο ν' ἀνακτήσωσι τάρματωλίκια αὐτῶν καὶ ἠνάγκαζον μάλιστα διὰ τῆς βίας τὴν κυβέρνησιν νὰ τοὺς ἀναγνώρισῃ πάλιν].

«Κάτω 'ς τοῦ Βάλτου τὰ χωριά

Ξηρόμερο καὶ Ἀγραφα,

Καὶ 'ς τὰ πέντε βιλαέτια,

(Ἐβγάτε νὰ δῇτ' ἀδέρφια !)

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εἰσαγωγικῆς Πολιτικῆς

Ἐκ' εἶν' οἱ κλέφταις οἱ πολλοὶ
 Ὅλοι ντυμένοι 'ς τὸ φλωρί.
 Κάθονται καὶ τρών καὶ πίνουν
 Καὶ τὴν Ἄρτα φοβερίζουν.
 Πιάνουν καὶ γράφουν μὲν γραφῇ,
 Βρίζουν τὰ γένεια τοῦ Κατῆ.
 Γράφουνε καὶ 'ς τὸ Κομπότι,
 Προσκυνοῦν καὶ τὸν Δεσπότη.
 Συλλογισθῆτέ το καλά,
 Γιατὶ σὰς καίμε τὰ χωριά.
 Γλήγορα τ' ἀρματωλίκι,
 Ὅτ' ἐρχόμαστε 'σὺν λύκοι»

[Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ὑπώπτευσεν πάντοτε τοὺς ἀρματωλοὺς καὶ πολ-
 λάκις ἐπεχίρει νὰ ἐκδικηθῇ αὐτούς. Ἐντεῦθεν δέ, καθὼς οἱ κλέφται
 εἶχον γείνει ἀρματωλοί, οὕτως οἱ ἀρματωλοὶ ἐγίνοντο πάλιν κλέφται,
 ἡ δὲ μετὰβασις αὐτῶν ἀπὸ τῆς μιᾶς ιδιότητος εἰς τὴν ἄλλην ἀπέβαινε
 τοσοῦτον συγχῆ, ὥστε τὰ ἐπωνύμια ἐκείνα κατήντησαν νὰ ἐκλαμβάν-
 νονται ἀδιαφόρως τὸ ἓν ἀντὶ τοῦ ἄλλου καὶ ἐκ παραλλήλου ν' ἀπο-
 δίδωνται εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον. Εἰς τὰ δημῶδη ἄσματα τοῦτο συμ-
 βαίνει συχνότατα].

«Ὁ Ὀλύμπος κ' ὁ Κίσσαβος, τὰ δυὸ βουνά, μαλῶναν
 Γυρίζει τότ' ὁ Ὀλύμπος καὶ λέει τοῦ Κισσάβου:
 Μὴ μὲ μαλῶνης, Κίσσαβε, κονιαροπατημένε!
 Ἐγὼ μ' ὁ γέρω-Ὀλύμπος, 'ς τὸν κόσμον ἔξακουσμένος.
 Ἐχὼ σαράντα δυὸ κορφαὶς κ' ἐξῆντα δυὸ βρουσούλαις.
 Πᾶσα βρουσὴ καὶ φλάμπουρο, κάθε κλαδί καὶ κλέφτης,
 Καὶ 'ς τὴν ὕψηλὴν μου τὴν κορφήν ἀπτός εἶν' καθισμένος
 Καὶ εἰς τὰ νύχια του κρατεῖ κεφάλι ἀντρειωμένου.
 —Κεφάλι μου, τί ἔκαμες κ' εἶσαι κριματισμένο;
 —Φάγε, πουλί, τὰ νηᾶτά μου, φάγε καὶ τὴν ἀντριά μου
 Νὰ κάνης πύχνη τὸ φτερό καὶ πιθαμὴ τὸ νύχι.
 Ὡς τὸ Λοῦρο, 'ς τὸ Ξηρόμερο ἀρματωλὸς ἐστάθην,
 Ὡς τὰ Χάσια καὶ 'ς τὸν Ὀλύμπον δώδεκα χρόνους κλέφτης.
 Ἐξῆντ' ἀγάδες ὀκότωσα κ' ἔκαψα τὰ χωριά τους.
 Κι' ὅσους 'ς τὸν τόπον ἄφησα καὶ Τούρκους κ' Ἀρβανίταις
 Εἶναι πολλοί, πουλάκι μου, καὶ μετρητὸ δὲν ἔχουν.
 Πλὴν ἦρθε κ' ἡ ἀράδα μου 'ς τὸν πόλεμον νὰ πέσω».

[Κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀνέσεως οἱ κλέφται ἐγυμνάζοντο πρὸ πάντων περὶ ποικίλας χρήσιμους εἰς τὸ ἐπάγγελμα αὐτῶν ἀσκήσεις. Ἐρριπτον εἰς τὸ σημάδι καὶ ἐγυμνάζοντο περὶ τὸν δίσκον καὶ τὸ ἄλμα καὶ τὸν δρόμον. Ἀξιοθαύμαστος ἦτο ἡ καρτερία αὐτῶν εἰς τὴν πείναν, τὴν δίψαν καὶ τὴν ἀγρυπνίαν. Πολλάκις ἐμάχοντο ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας συνεχῶς, χωρὶς νὰ πῶσι, χωρὶς νὰ φάγωσι, χωρὶς νὰ κοιμηθῶσι. Μία τῶν συνηθεστέρων εὐχῶν, ὥς ἐν τοῖς συμποσίοις αὐτῶν ἤρχοντο πρὸς ἀλλήλους, ἦτο : καλὸ μολύβι. Οἰκτρὸν ὑπελάμβανον τὸ νὰ κόψωσι τὴν κεφαλὴν αὐτῶν οἱ Τούρκοι. Ὅθεν ἡ σπουδαιότερα καὶ ἡ ἱερωτέρα παράκλησις, τὴν ὁποίαν ὁ ἀποθνήσκων ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης κλέφτης ἠδύνατο ν' ἀπευθύνῃ πρὸς τοὺς συναγωνιστὰς αὐτοῦ, ἦτο νὰ κόψωσι τὴν κεφαλὴν του καὶ νὰ ἀπαγάγωσιν αὐτήν, ἵνα μὴ κοπῇ καὶ ἀπαχθῇ ὑπὸ τῶν πολεμίων. Πολλάκις τὰ δημῶδη ἄσματα ἐκφράζουσι τοιαύτας παρὰκλησεις].

«Σὰν δένδρῳ ἐρραγίστηκε, 'σὰν κυπαρίσσι πέφτει·
'ψηλὴ φωνοῦλαν ἔβαλε 'σὰν παλληκάρ' ὁποῦ-ἦταν·
—«Ποῦ εἶσαι, καλέ μου ἀδερφέ, καὶ πολυαγαπημένε ;
Γύρισε 'πίσω, πάρε με, πάρε μου τὸ κεφάλι,
Νὰ μὴν τὸ πάρ' ἡ παγανιά¹ καὶ ὁ Ἰσοῦφ Ἀράπης
Καὶ μοῦ τὸ πάρ' ἔς τὰ Γιάννινα τ' Ἀλῆ πασᾶ τοῦ σκύλλου».

[Τὸ δ' εὐγενὲς τοῦτο αἶσθημα, τὸ κηδόμενον περὶ τῆς τιμῆς καὶ μετὰ θάνατον, διεποικίλλετο παραδόξως. Ὁ κλέφτης λ. γ. ἐπεθύμει νὰ κηδεύηται τοιουτοτρόπως ὥστε νὰ φαίνεται ὅτι καὶ μετὰ θάνατον ἐξακολουθεῖ κατὰ τῶν Τούρκων ἀγωνιζόμενος. Τίς δὲν ἠξέυρει τὸν τάφον τοῦ Δήμου, τὸ ἄσμα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀντηχῆσαν εἰς ἐν τῶν θεάτρων τῶν Παρισίων τοσαύτας ἀπέσπασε χειροκροτήσεις καὶ τοσαύτας παρήγγχε συγκινήσεις ;]

«Ὁ ἥλιος ἐβασίλευε κι' ὁ Δῆμος διατάζει·
—Σύρτε, παιδιά μου, ἔς τὸ νερό, ψωμὶ νὰ φᾶτ' ἀπόψε,
Καὶ σύ, Λαμπράκη μ' ἀνεψιέ, κάθισ' ἐδῶ κοντά μου.
Νά ! τ' ἄρματά μου φόρεσε, καὶ ἰδὲς νὰ τὰ τιμῆσῃς !
Καὶ σεῖς, παιδιά μου, πάρετε τὸ ἔρμιο τὸ σπαθὶ μου,
Πράσινα κόψετε κλαριά, στρώστέ μου νὰ καθίσω
Καὶ φέρτε τὸν πνευματικὸ νὰ μ' ἐξομολογήσῃ,
Νὰ τοῦ εἰπῶ τὰ κρίματα 'ποῦ ἔχω καμωμένα.
Τριάντα χρόνι' ἄρματωλὸς καὶ εἴκοσι ἔχω κλέφτης,
Καὶ τώρα μ' ἤρθε θάνατος καὶ θέλω νὰ 'πεθάνω·

1. Ἀπόσπασμα ἐγερῶν στρατιωτῶν, καταδιώκον τοὺς κλέφτας.

Κάμετε τὸ κιβουρί μου πλατύ, ἤψηλὸ νὰ γένη,
Νὰ στέκ' ὀρθὸς νὰ πολεμῶ καὶ δίπλα νὰ γεμίζω.
Κι' ἀπὸ τὸ μέρος τὸ δεξιὸ ἀφήστε παραθύρι
Τὰ χειλιδόνια νάρχωνται τὴν ἀνοιξὶ νὰ φέρουν
Καὶ τ' ἀηδονάκια τὸν καλὸ τὸ Μᾶν νὰ μὲ μαθαίνουν».

[Ἐν γένει δὲ οἱ κλέφται, καίτοι διάγοντες βίον τοσοῦτον ἄγριον καὶ τραχύν, σπανίως ἦσαν θηριώδεις καὶ αἰμοχαρεῖς. Ἐφόνευον μὲν ὅσους ἠδύναντο μουσουλμάνους, Τούρκους ἢ Ἀλβανούς, μὴ φειδόμενοι ἐνίοτε, ἀλλὰ σπανιώτατα, καὶ αὐτῶν τῶν Χριστιανῶν· ἐλαφυραγωγούν, ἅμα ἐδίδετο περίστας, τοὺς πρώτους καὶ ἐν ἀνάγκῃ τοὺς δευτέρους, ἀλλὰ ὥμοι καὶ ἀδυσώπητοι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, δὲν ἦσαν. Δὲν ἐθασάνιζον λ.χ. οὐδὲ τοὺς Τούρκους αὐτοὺς, ἀλλ' ἤρκοῦντο νὰ τοὺς θανατώνωσιν].

22. Ἀγᾶς καὶ Λάμπρος.

(Ἐκ τῆς Ἱστορίας Κ. Παπαρρηγοπούλου).

[Ὁ Μανουὴλ Τομπάζης διηγείτο, αὐτόπτης τοῦ πράγματος γενόμενος, ὅτι ὁ πατὴρ αὐτοῦ Νικόλαος ἠναγκάσθη ποτὲ ἐξ ἐναντίων ἀνέμων νὰ καταπλεύσῃ εἰς Πύλον, ὅπου εὗρεν ἠγκυροβολημένον τὸν φίλον του Νικόλαον Λάμπρον ἐκ Σπετσῶν. Ἀμφότεροι οἰκειωθέντες πρὸς τὸν ἄγαν τοῦ τόπου, προσεκληθήσαν ὑπ' αὐτοῦ εἰς γεῦμα· καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς εὐωχίας εἶπεν ὁ ὁσμανίδης τοπάρχης εἰς τὸν Λάμπρον νὰ τραγουδήσῃ, ὁ δέ, ζητήσας τὸ μουσικὸν ὄργανόν του, ἤρ-
χισε]:

*Διψοῦν οἱ κάμποι γιὰ νερὰ
Καὶ τὰ βουνὰ γιὰ χιόνια,
Διψᾷ καὶ ὁ δόλιο Ζαχαριάς
Γιὰ τούρκικα κεφάλια.*

[Μετὰ τὴν πρώτην ταύτην στροφὴν διέκοψε τὸ ᾄσμα, ἵνα εἴπῃ πρὸς τὸν ξενίζοντα δεσπότην· «μὴ σοῦ κκχοφανῇ, ἀγᾶ μου· τὸ τραγουδι τὸ λέγει»· — «Δὲν πειράζει, ἀπήντησε μειδιῶν ὁ ὁσμανίδης· δὲν πειράζει, ρεῖζῃ Νικόλα, ἐξαχολούθει»].

23. Ὁ θούριος τοῦ Ῥήγα.

Ὡς πότε, παλληκάρια, νὰ ζῶμεν 'ς τὰ στενά,
Μονάχοι 'σὺν λιοντάρια 'ς ταῖς ράχαις, 'ς τὰ βουνά ;

Σπηλιαῖς νὰ κατοικοῦμε, νὰ βλέπωμε κλαδιά,
Νὰ φεύγωμ' ἀπ' τὸν κόσμον γιὰ τὴν πικρὴ σκλαβιά ;

Νὰ χάνωμεν ἀδέρφια, πατρίδα καὶ γονεῖς,
Τοὺς φίλους, τὰ παιδιὰ μᾶς κί' ὅλους τοὺς συγγενεῖς ;

Καλλίτερα μιᾶς ᾠρας ἐλεύθερῃ ζωῇ
Παρά σαράντα χρόνια σκλαβιά καὶ φυλακῇ !

Τί σ' ὠφελεῖ κί' ἂν ζήσης καὶ εἶσαι 'ς τὴ σκλαβιά ;
Στοχάσου πῶς σὲ ψήνουν καθ' ᾧρα 'ς τὴ φωτιά.

Βεζίρης, δραγουμᾶνος, αὐθέντης κί' ἂν σταθῇς,
Ὁ τύραννος σὲ κάρνει ἀδίκως νὰ χαθῇς.

Δουλεύεις ὅλ' ἡμέρα εἰς ὅ,τι κί' ἂν σοῦ 'πῃ,
Κί' αὐτὸς κυττάζει πάλιν τὸ αἷμά σου νὰ πιῇ

Ἐλᾶτε μ' ἓνα ζῆλον σὲ τοῦτον τὸν καιρὸ
Νὰ κάρωμε τὸν ὄρκον ἐπάνω 'ς τὸν σταυρό

Καὶ ὅλοι μὲ τὰ χέρια 'ψηλὰ 'ς τὸν οὐρανὸ
Νὰ ποῦμ' ἀπ' τὴν καρδιά μας ἐτοῦτα 'ς τὸν Θεό :

«Ὁ Βασιλεὺς τοῦ κόσμου, ὀρκίζομαι σὲ Σέ,
»Στὴν γνώμην τοῦ τυράννου νὰ μὴν ἐλθῶ ποτέ,

»Μήτε νὰ τὸν δουλεύσω, μήτε νὰ πλανεθῶ,
»Εἰς τὰ ταξίματά του νὰ μὴν παραδοθῶ.

»Ἐν ὅσῃ ζωῇ 'ς τὸν κόσμον, ὁ μόνος μου σκοπὸς
»Τοῦ νὰ τοὺς ἀφανίσω νὰ εἶναι σταθερός

»Κί' ἂν παραβᾷ τὸν ὄρκον, ν' ἀστράψ' ὁ οὐρανὸς
»Καὶ νὰ με κατακάψῃ, νὰ γείνω 'σὺν καπνὸς

»Γιὰ τὴν ἐλευθερίαν νὰ ζῶσωμεν σπαθί,
»Πῶς εἴμεθ' ἀνδρειωμένοι, παντοῦ νὰ 'ξακουσθῇ.

- »Καὶ ὅσοι τοῦ πολέμου τὴν τέχνην ἀγροικοῦν,
»Ἐδῶ ἅς τρέξουν ὅλοι τυράννους νὰ νικοῦν . . .
»Κάλλιο γιὰ τὴν πατρίδα κανέννας νὰ χαθῇ,
»Ἡ νὰ κρεμάσῃ φοῦντα γιὰ ξένον 'ς τὸ σπαθί.
»Σουλιῶται καὶ Μανιάται, λιοντάρια ζακουστά,
»Ὡς πότε 'ς ταῖς σπηλιαῖς σας κοιμᾶστε σφαλιστά ;
»Μαυροβουνιοῦ καπλάνια, Ὀλύμπου σταυραετοί,
»Κι' Ἀγράφων τὰ ξεφτέρια, γενήτε μιὰ ψυχὴ ! » ...

24. Τὸ δεῖπνον τῶν κλεφτῶν.

Εἰς δάση κ' εἰς βράχους κ' εἰς ἄγριον σκότος,
ἐδῶ ποῦ δὲν φθάνει τυράννου σπαθί,
ἀφῆτε, ἅς παύσῃ τῶν ὅπλων ὁ κρότος,
καὶ δεῖπνον εἰς θάμνους χλωροὺς ἅς στρωθῇ.
Εἰς κύκλον καθίστε,
ταῖς πλώσκαῖς γεμίστε·
κι' ὁ δεῖπνος ἂν εἶναι λιτὸς καὶ μικρὸς,
ζοῦν ἄλλοι εἰς ἄλλας
τρυφὰς καὶ κραιπάλας·
πλὴν εἶναι ὁ ἄρτος τῶν δούλων πικρὸς.

Ἀδέσμευτοι ὡς τῶν βουνῶν μας ἡ αὔρα,
ὀρμᾶμεν, πετᾶμεν ὡσάν ἀετοί·
τὰ βλέμματα φλόγες, τὰ ὅπλα μας μαῦρα,
τὸ βῆμά μας εἶναι θανάτου βροντή.
Εἰς χεῖρας τὸ ξίφος,
γελαῖμεν ἀψήφως
μ' ἀγρίων τυράννων στρατοὺς καὶ ὀργὴν·
κ' εἰς δάση κ' εἰς βάτους,
κ' εἰς βράχους ἀβάτους
ζεχνᾶμεν τὴν δούλην καὶ ἀνανδρον γῆν.

Ἀνίσυχα τρίζουν τὰ ξίφ' εἰς τὰς θήκας·
ἅς τρίζουν· θὰ ἔλθῃ κι' αὐτῶν ἡ στιγμὴ.
Θὰ εὗρουν ἀκόρη καὶ μάχας καὶ νίκας,
κ' εἰς αἶμα θὰ σθέσ' ἡ σκληρὰ τῶν ὀρμή.

Καιρὸς ὅσον εἶναι,
τραγοῦδα καὶ πίνε.
Γλιστρά ὁ καιρὸς, καὶ σὺ γλίστρα μαζί·
Εὐφραίνου ὡς νέος·
παντοῦ ὁ γενναῖος
γενναῖ' ἀποθνήσκει, γενναῖα καὶ ζῇ.

Ὁ δοῦλος ἐνφ' τὰ δεσμά του χροσώνει,
τὴν χεῖρα δειλῶς 'ποῦ τὸν σφάζει φιλεῖ.
Ἡμεῖς εἰς κανένα δὲν κλίνομεν γόνυ,
κ' ἐμπρὸς εἰς τὰ ζῖφη μας κλίνουν πολλοί.
Κιρνᾶτε, κιρνᾶτε·
ταῖς πλώσκαῖς γυρνᾶτε,
καὶ πίνετ' εὐθύμως καὶ μ' ἵσυχον νοῦν.
Οἱ πλέοντες οὗτοι
εἰς δόξαν καὶ πλοῦτι
συχνὰ μὲ χολὴν τὸ κρασί των κιρνοῦν.

Ποτὲ εἰς κανέν δὲν φωλεύομεν μέρος,
ἀλλ' ὡς τὰ πετώντα τοῦ δάσους πιπνά,
μ' ἀτάραχον φρένα τερπνῶς κ' ἐλευθέρως
πλανώμεθα ὡς ὁ καιρὸς μᾶς πλανᾷ.
Ἐκλέγομεν στρώμα
τοῦ δάσους τὸ χῶμα,
καὶ σκέπην τοῦς κλάδους ἀγρίας δρυός·
τοῦ βράχου ἢ κρίνη
τὴν δίψαν μας σβύνει,
καὶ πρόχειρον δίδει τροφήν ὁ Θεός.

Ἡ πλώσκ' ὡς γυρνᾷ! Εἰς τὸν γείτονα δότε.
'Αστράπτουν οἱ λόφοι καὶ σεῖετ' ἡ γῆ.
'Ὡς ἄγραν ἡμᾶς κυνηγοῦν στρατιῶται.
'Ὁ πόλεμος ἦλθε καὶ ἦλθ' ἡ σφαγὴ.
Κι' ἂν ἔλθῃ τὸ βόλι,
κι' ἂν πέσωμεν ὅλοι,
κι' ἂν ἔσχατον πίνωμ' αὐτὸ τὸ κρασί,
καγεῖς δὲν θά κλαύσῃ,
κ' ἡ γῆ δὲν θά παύσῃ
νὰ ἔχῃ τυράννους καὶ νὰ τοῦς μισῇ.

Ἄ. Ρ. Παγκαθῆς.

25. Ὁ Κλέφτης.

Μαῦρό' εἶν' ἡ νύκτα 'ς τὰ βουνά,
'ς τοὺς βράχους πέφτει χιόνι.
Μέσ' 'ς τ' ἄγρια, 'ς τὰ σκοτεινά,
'ς ταῖς τραχαῖς πέτραις, 'ς τὰ στενά,
ὁ κλέφτης ξεσπαθώνει.

Ὅσον τὸ δεξι χέρι τὸ γυμνὸ
βαστᾷ ἀστροπελέκι.
Παλάτι ἔχει τὸ βουνὸ
καὶ σκέπασμα τὸν οὐρανὸ
κ' ἐλπίδα τὸ τουφέκι.

Φεύγουν οἱ τύραννοι χλωμοὶ
τὸ μαῦρό του μαχαῖρι·
μ' ἰδρωτὰ βρέχει τὸ ψωμί,
ξέρει νὰ ζήσῃ μὲ τιμὴ,
καὶ νὰ πεθάνῃ ξέρει.

Τὸν κόσμ' ὁ δόλος διοικεῖ
κ' ἡ ἄδικη εἰμαρμένη.
Τὰ πλούτη ἔχουν οἱ κακοί,
κ' ἐδῶ 'ς τοὺς βράχους κατοικεῖ
ἡ ἀρετὴ κρυμμένη.

Μεγάλοι ἔμποροι πωλοῦν
τὰ ἔθνη 'σάν κοπάδια,
τὴν γῆν προδίδουν καὶ γελοῦν.
Ἐδ' ὅμως ἄρματα λαλοῦν
'ς τ' ἀπάτητα λαγκάδια.

Πήγαινε, φίλει τὴν ποδιά,
'ποῦ δοῦλοι προσκυνοῦνε
Ἐδῶ 'ς τὰ πράσινα κλαδιὰ
μόν' τὸ σπανάκι τοὺς τὰ παιδιὰ
καὶ τὸν Σταυρὸν φιλοῦνε.

Μητέρα, κλαῖς. Ἀναχωρῶ.
Νὰ μ' εὐχηθῇς γυρεύω.
Ἐνα παιδί σου σὲ στερῶ,
ὅμως νὰ ζήσω δὲν ἔμπορῶ,
ἂν ζῶ γιὰ νὰ δουλεύω.

Μὴν κλαῖτε, μάτια γαλανά,
φωστῆρες ποῦ ἄρῃσω
τὸ δάκρυό σας μὲ πλανᾷ.
Ἐλεύθερος ζῶ ἔς τὰ βουνά,
κ' ἐλεύθερος θὰ πέσω.

Βαρηά, βαρηὰ βοῦζ' ἡ γῆ.
Ἐνα τουφέκι πέφτει.
Παντοῦ τρομάρα καὶ σφαγὴ
ἐδῶ φυγὴ, ἐκεῖ πληγὴ.
Τὸν σκότωσαν τὸν κλέφτη.

Σύντροφοι ἄσκεποι, πεζοὶ
τὸν φέρουν λυπημένοι,
καὶ τραγουδοῦν ὅλοι μαζί·
« Ἐλεύθερος ὁ κλέφτης ζῇ,
κ' ἐλεύθερος πεθαίνει ».

Ἄ. Ρ. Παγκαθῆς

26. Εἰς τὸ Φεγγάρι.

Χαρὰ τῆς πρώτης μου ζωῆς, Φεγγάρι ἀγαπημένο,
Σὺ δὲν πονεῖς, ἐγὼ πονῶ·
Γιατὶ ἔψηλὰ ἔς τὸν οὐρανό,
Κρεμιέσαι λυπημένο ;

Ἐσὺ ποῦ χρύσωνες τὴ γῆ κ' ἐμάγευες τὸ κύμα,
Γιατὶ μοῦ ῥίχνεις φῶς πικρό,
Σὰν νὰ φωτᾷς ἓνα νεκρὸ
Ποῦ κοίτεται ἔς τὸ μνήμα ;

Φεγγάρι ! ἔς τὸ βασίλειο σου μὴ κατοικοῦν ἀγγέλοι
Καὶ ὁ ἄγγελός μου κατοικεῖ ;
Μὴ φίλημα πικρὸ ἀπὸ 'κεῖ,
Τὴν λάμπη σου μοῦ στέλλει ;

Τὸ φῶς σου ἂν εἶναι φίλημα, μυστήριον χυμένο
'Απὸ τοῦ γυνιοῦ μου τὴν ψυχή,
"Ωχ, ἄκουσέ μου μὴν εὐχή,
Φεγγάρι ἀγαπημένο !

"Ωχ ! λάβε αὐτὸν τὸν στεναγμὸ καὶ 'πέ του, δὲν φοβάται
"Αλλὴν ὁ νοῦς μου συμφορά.—
Κάθε μου πόθος καὶ χαρὰ
'Σ τὸ χῶμά του κοιμᾶται.

Αὐτά, Φεγγάρι, σοῦ ζητῶ καὶ 'πέ του, ἂν σ' ἐρωτήσῃ
Πότε θὰ παύσουν οἱ καῦμοί ;
—"Οταν μιὰ ἀχτίδα σου χλωμὴ
Τὴν πλάκα μου φωτίσῃ.

Γ. Ζαλοκώδτας.

27. 'Η 'Ελλάς ἐλευθέρα !

'Ο λέων ὅταν ἔξαφνα
Τὴν ἄλυσίν του σπάσῃ,
Τὴν ἀλαζόνα χαίτην του
Βρυχώμενος τινάσσει,
Καὶ βλέμματα τριγύρω του
Τοξεύει φλογερά.

Μὲ τοὺς ἀλκίμους ὄνυχας
Τοὺς φύλακὰς του σχίζει,
Κ' αἵματωμένα, σπαίροντα
Τὰ σπλάγχχνα των σκορπίζει,
Καὶ σημαδεύει μ' αἵματα
Τὸν δρόμον 'ποῦ περᾷ.

'Ελλάς ! καὶ σύ, τοῦ λέοντος
Φοβερωτέρα ἀκόμα
'Ηγέρθῃς περιστρέφουσα

Κεραυνοβόλον ὄμμα
'Απὸ τὰ δοῦλα δάκρυα
Σχεδὸν ἀκόμ' ὑγρόν.

Κ' ἡγέρθῃ βαρυσίδηρος
'Η σπάθῃ τῆς ὀργῆς σου,
Κ' ἐβέρισε τ' ἀμέτρητα
Καθάρματα τῆς γῆς σου,
Καθὼς θερίζει δρέπανον
Τοὺς στάχυν των ἀγρῶν.

'Ο ἀγὼν δὲν ἐπεράνθη,
Μὴ δεχθῆτε ἴθι ξένα.
Τῆς ἐλευθερίας τάνθη
Εἶναι δῶρα τοῦ Θεοῦ,
'Ποῦ αὐξάνουν φυτευμένα
Εἰς τὰ σπλάγχχνα τοῦ λαοῦ.

Γ. Ζαλοκώδτας.

23. Θούριον τοῦ Τυρταίου.

Τί τιμὴ 'ς τὸ παλληκάρι, ὅταν πρῶτο 'ς τὴ φωτιά
σκοτωθῇ γιὰ τὴν πατρίδα μὲ τὴ σπάθα 'ς τὴ δεξιὰ !

Πόσο λυπηρὸ νὰ ἀφίνῃ τὴν πατρίδα τὴ γλυκειά,
τὰ καλὰ του τὰ χαράφια καὶ νὰ ζῇ μὲ διακονειά !

Μὲ γονηρὸ νὰ παραδέρνῃ, μὲ γυναῖκ' ἀμορφονιά,
μὲ γερόντισσα μητέρα καὶ μ' ἀνήλικα παιδιὰ !

Κ' ἀπ' τὴ στέρησι καὶ φτώχεια ὅπου πάη, ὅπου σταθῇ
νὰ γνωρίζ' ὅτ' εἶναι 'ς ὅλους ἡ ζωὴ του μισητή.

Νὰ 'ντροπιάζῃ τὴ γενιὰ του, νὰ 'ντροπιάζεται κ' αὐτός.
καὶ ποτὲ νὰ μὴ τοῦ λείπῃ ἀπ' τὰ χεῖλι ὁ στεναγμός !

Τέτοιον ἄνθρωπον καθέννας ζωντανὸν καταφρονᾷ,
μηδ' ἀφοῦ 'ς τὸν τάφον πέσῃ τ' ὄνομά του μελετᾷ.

Εἰς τὴν μάχην ἅς χυθοῦμεν ὅλοι μ' ἀφοβῇ καρδιά,
ὁ καθέννας ἅς πεθάνῃ γιὰ πατρίδα, γιὰ παιδιὰ.

'Σ τὴ φωτιά, παλληκαράδες, γενεῇτ' ὅλοι ἓνα κορμί,
'ς τὴ φωτιά, μὴ 'ντροπιασθῆτε, 'σάν φυγάδες, 'σάν δειλοί.

Λεοντόκαρδο τὸ στήθος καθενός σας ἅς φανῇ·
τοὺς ἐχθροὺς σας πολεμοῦντες μὴν ψηφάτε τὴ ζωὴ.

'Εντροπὴ σας, ἐντροπὴ σας ἀπὸ 'πίσω νῆν' ὁ νηός,
κ' ὁ ἀδύνατος ὁ γέρος νὰ πεθαίνῃ 'μπροστινός,

'Πῶχει κάτασπρα τὰ γένεια, κάτασπρη τὴν κεφαλὴ,
κ' εἰς τὰ χάρματα ν' ἀφίνῃ τὴν ἀδούλωτη ψυχὴ !

Ὅλ' οἱ κίνδυν', οἱ πολέμοι, ὅλοι πρέπουνε 'ς τὸ νηό·
εἰς τὸ νηὸ πολέμοι πρέπουν 'πῶχει σῶμα ἀνθηρό.

'Ἀς ρίφθῃ 'μπροστὰ 'ς τὸ γέρο κ' ἄσειστος ἅς στυλωθῇ,
καὶ τὰ δόντια του ἅς σφίξῃ, μεσ' 'ς τὸ αἷμ' ἅς κυλισθῇ.

(Τυρταῖος)

Παράφρασις Σ. Τρικούπη.

29. Ὁ Δῆμος καὶ τὸ καρνοφύλλι του.

Ἐγέρασα, μωρὲς παιδιά ! Πενήντα χρόνους κλέφτης
Τὸν ὕπνο δὲν ἐχόρτασα, καὶ τῶρ' ἀποσταμένος
Θέλω νὰ πάω νὰ κοιμηθῶ. Ἐστέρεψ' ἡ καρδιά μου.
Βροῖσι τὸ αἷμα τῶχυσα, σταλαματιά δὲν μένει.

Θέλω νὰ πάω νὰ κοιμηθῶ. Κόψτε κλαρὶ ἀπ' τὸ λόγγο
Νῆναι χλωρὸ καὶ δροσερό, νῆναι ἀνθοὺς γεμίτω,
Καὶ στρωθεὶς τὸ κρεβάτι μου καὶ βάλτε με νὰ πέσω.

Ποιὸς ξέρει ἀπὸ τὸ μνημῖά μου τί δένδρo θὰ φυτρώσῃ !
Κι' ἂν ξεφυτρώσῃ πλάιανος ἔς τὸν ἱσχιό του ἀποκάτω,
Θᾶρχωνται τὰ κλεφτόπουλα τᾶρματα νὰ κρεμιᾶνε,
Νὰ τραγουδοῦν τὰ νηῆτά μου καὶ τὴν παλληκαριά μου.

Κι' ἂν κυπαρίσσι ὁμορφο καὶ μαυροφορεμένο,
Θᾶρχωνται τὰ κλεφτόπουλα τὰ μῆλά μου νὰ παίρνουν,
Νὰ πλένουν ταῖς λαβωματιαῖς, τὸν Δῆμο νὰ σχωρᾶνε.

Ἐφαγ' ἡ φλόγα τᾶρματα, οἱ χρόνοι τὴν ἀνδρεία μου.
Ἦρθε κ' ἐμένα ἡ ὥρα μου. Παιδιά μου, μὴ μὲ κλάψτε.
Τᾶνδρειωμένου ὁ θάνατος δίνει ζωὴ ἔς τὴ νηότη.
Σταθῆτ' ἐδῶ τριγύρω μου, σταθῆτ' ἐδῶ σιμά μου,
Τὰ μάτια νὰ μοῦ κλείσετε, νὰ πάρτε τὴν εὐχή μου.

Κ' ἔν' ἀπὸ σᾶς τὸ νηότερο ἄς ἀναιβῇ τὴ θάχῃ,
Ἄς πάρῃ τὸ τουφέκι μου τ' ἄξιό μου καρνοφύλλι,
Κι' ἄς μοῦ τὸ ὀρίξῃ τρεῖς φοραὶς καὶ τρεῖς φοραὶς ἄς σκούξῃ :
« Ὁ Γέρο Δῆμος πέθανε, ὁ Γέρο Δῆμος πάει ».
Θ' ἀναστενάξ' ἡ λαγκαδιά, θὰ νὰ βογκήξῃ ὁ βράχος
Θὰ βαργομήσουν τὰ στοιχεῖα, ἡ βρύσαις θὰ θολώσουν
Καὶ τ' ἀγερᾶκι τοῦ βουνοῦ, ὅπου περνᾷ δροσᾶτο,
Θὰ ξεψυχήσει, θὰ σβεσθῇ, θὰ ὀρίξῃ τὰ φτερά του
Γιὰ νὰ μὴν πάρῃ τὴ βοή ἄνελα καὶ τὴν φέρῃ
Καὶ τήνε μάθῃ ὁ Ὀλυμπος καὶ τὴ ἀκούσῃ ὁ Πίνδος
Καὶ λυώσουνε τὰ χιόνια τοὺς καὶ ξεραθοῦν οἱ λόγγοι.

Τρέχα, παιδί μου, γλήγορα, τρέχα ἤψηλὰ ἔς τὴ θάχῃ
Καὶ ὀρίξε τὸ τουφέκι μου. Ὡς τὸν ὕπνο μου ἐπάνω
Θέλω γιὰ ὅποτε φορὰ ν' ἀκούσω τὴ βοή του.

Ἐπρεξε τὸ κλεφτόπουλο, ὅαν νῆτανε ξαρκάδι,
Ψηλὰ ἔς τὴν ὀράχην τοῦ βουνοῦ καὶ τρεῖς φορὰς φωνάζει·
» Ὁ Γέρο Ἀῆμος πέθανε, ὁ Γέρο Ἀῆμος πάει·
Κ' ἐκεῖ ποῦ ἀντιβοοῦσανε οἱ βράχοι, τὰ λαγκάδια,
Ῥίχνει τὴν πρώτη τουφεκιά, κ' ἔπειτα δευτερώνει.
Ἐς τὴν τρίτη καὶ τὴν ὕστερη, τᾶξιο τὸ καρυοφύλλι
Βροντᾷ, μουγκρίζει ὅαν θεοῖό, τὰ σωθικά του ἀνοίγει,
Φεύγει ἀπ' τὰ χέρια, σέρνεται ἔς τὸ χῶμα λαβομένο,
Πέφτει ἀπ' τοῦ βράχου τὸν κορμὸ, χάνεται, πάει, πάει.

Ἄκουσ' ὁ Ἀῆμος τὴ βοή μέσ' ἔς τὸν βαθὺν τὸν ὕπνο,
Τ' ἀχνό του χεῖλη ἐγέλασε, ἐσταύρωσε τὰ χέρια...
Ὁ Γέρο Ἀῆμος πέθανε, ὁ Γέρο Ἀῆμος πάει.

Τ' ἀνδρειωμένον ἡ ψυχὴ τοῦ φοβεροῦ τοῦ Κλέφτη
Μὲ τὴ βοή τοῦ τουφεκιοῦ ἔς τὰ σόγγεφ' ἀπαντιέται,
Ἀδερφικά ἀγκαλιάζονται, χάνονται, σβενῶνται, πᾶνε.

Α. Βαλαωρίτης.

30. Ἡ τυφλὴ ἀνθρώπωνις¹.

Ἀγοράσατέ μου τ' ἀνθῆ!
Τοῦ φωτός μου στερημένη,
Ἐρχομαι μακρόθεν ξένη,
Καὶ τὸν οἰκτόν σας ζητῶ.
Ἄν τὴν γῆν ὥραϊαν λέγουν,
(Σὺ δὲ βλέπων μόνον κοῖνε!)
Τ' ἀνθῆ μου καρποί της εἶναι,
Τ' ἀνθῆ ταῦτα ποῦ κρατῶ.

Θάλλουν ἔτι. Ἐγὼ κρίνω
Ἀπὸ μόνην τὴν ἀφήν των.
Πρὸ μικροῦ ἀπὸ τὴν γῆν των
Τὰ συνέλεξα νωπά.

Τῆς αὐγῆς τὸ πνεῦμα τώρα
Ὡ, θαρρῶ πῶς μουρμουρίζει,
Θαρρῶ τώρα πῶς δροσίζει
Τ' ἀνθῆ μου τὰ χαροπά.

ὦ, ἰδέτε τα πῶς λάμπουν·
Ἦσαν μοσχομυρισμένα,
Εἰς τοὺς κόλπους φυλαγμένα
Τῆς καλῆς μητρὸς των γῆς.
Ὅταν ἄπλωνα νὰ κόψω,
Μύρον ἦτο ἡ γῆ ὅλη
Κ' ἔλαμπον οἱ φωτοβόλοι
Μαργαρίται τῆς αὐγῆς.

.....

Γ. Ζαλοκώδτας.

31. Πρὸς τὴν μητέρα Ἑλλάδα¹.

«Ἀνοίξε, μάννα μας γλυκειά, τὴν ἄφθαρτη καρδιά σου
Κι' ἀγκάλιασέ τα τὰ φτωχά, τὰ μαῦρα τὰ παιδιὰ σου.
Σφίξε μας, μάννα, σφίξε μας. Γυμνά, ξαρρατωμένα
Ἵσαν νᾶτανε κατὰδικα, ὅσαν νᾶταν νικημένα
Ἔρχονται μέσ' ᾗ τὸν κόρφο σου. Δῶσέ μας τὴν εὐχή σου
Καὶ σβέσε πᾶσά μας πληγὴ μ' ἓνα θερμὸ φιλί σου.»

«Ἄλλο δὲν θέλομε οἱ πικροί. Θέλομ' ἐδῶ σιμά σου
Νὰ βλέπωμε τὸ δάκρυ σου κ' ἔρεῖς ᾗ τὰ βλέφαρά σου,
Καὶ νὰ τ' ἀκοῦμε ἐπάνω μας ὀλόθραστο νὰ στάξῃ·
Θέλομε μέσ' ᾗ τὰ σπλάγχνα μας νὰ χάνεται, νὰ σφάζῃ
Ὁ στεναγμὸς σου κορτερός ὅσα δίκωπο μαχαίρι.
Θέλομε τὴν ὀρφάνια σου, θέλομε νὰ μᾶς δέρῃ
Μαζὶ μ' ἐσένα συφορὰ καὶ καταδίκη αἰώνια...
Δὲν θέλομε περίγελα καὶ ξένου κατηφρόνια»...

.....

Α. Βαλαωρίτης.

32. Ὁ βράχος καὶ τὸ κύμα.

«Μέριασε, βράχε, νὰ διαβῶ» τὸ κῆμ' ἀνδρειωμένο
Λέγει ᾗ τὴν πέτρα τοῦ γαλοῦ θολοῦ μελασμένο,
«Μέριασε, μεσ' ᾗ τὰ στήθη μου ποῦσαν νεκρὰ καὶ κοῦρα
Μαῦρος βορηᾶς ἐφώλιασε καὶ μαύρη τριζυμία.

1. Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ «Ἀσπασμοῦ».

» Ἀφροῦς δὲν ἔχω γι' ἄρματα, κούφια βοῇ γι' ἀντάρα,
 « Ἐχω ποτάμι αἵματα, μὲ θέρειρε ἢ κατάρα
 » Τοῦ κόσμου ποῦ βαρέθηκε, τοῦ κόσμου ποῦπε τώρα,
 » Βράχε, θὰ πέσης, ἔφτασεν ἢ φοβερὴ σου ὥρα.
 « Ὅταν ἐρχόμουν σιγά, δειλό, παραδαρμένο,
 » Καὶ σὸν γλυφα καὶ σὸν πλενα τὰ πόδια δουλωμένο,
 » Περὶ φάνα μ' ἐκύτταζες καὶ ἰφώναζες τοῦ κόσμου
 » Νὰ ἰδῇ τὴν καταφρόνῃ ποῦ πάθαινε ὁ ἀφρός μου.
 » Κι' ἀντὶς ἐγὼ κρυφά, κρυφά, ἐκεῖ ποῦ σ' ἐφιλοῦσα,
 » Μέρα καὶ νύχτα σ' ἔσκαφτα, τὴν σάρκα σου ἔδαγκοῦσα
 » Καὶ τὴν πληγὴ ποῦ σᾶνοιγα, τὸ λάκκο ποῦθε κάμω
 » Μὲ φύκη τὸν ἐπλάκωνα, τὸν ἔκρυβα ἔς τὸν ἄμμο.
 » Σκύψε νὰ ἰδῇς τὴ ρίζα σου ἔς τῆς θάλασσας τὰ βύθη,
 » Τὰ θέμελά σου τᾶφαγα, σ' ἔκαμα κουφολίθι.
 » Μέρισσε, βράχε, νὰ διαβῶ. Τοῦ δούλου τὸ ποδάρι
 » Θὰ σὲ πατήσῃ ἔς τὸ λαιμό... Ἐξύπνησα λιοντάρι...»

Ὁ βράχος ἐκοιμώτο. Ὡς τὴν καταχνιὰ κρυμμένος,
 Ἀναίσθητος σοῦ φαίνεται, νεκρός, σαβανομένος.
 Τοῦ φώπιζαν τὸ μέτωπο, σχισμένο ἀπὸ ῥυτίδας
 Τοῦ φεγγαριοῦ ποῦταν χλωμό, μισόσβυσταις ἀχτίδας.
 Ὀλόγυρά του δνείρατα, κατάραις ἀνεμίζουν
 Καὶ ἔς τὸν ἀνεμοστρόβιλο φαντάσματα ἀρμενίζουν,
 Καθὼς ἀνεμοδέχοντε καὶ φτεροθορυβοῦνε
 Τῇ δυσωδία τοῦ νεκροῦ τὰ ὄρνια ἂν μυριστοῦνε.

Τὸ μούγκρισμα τοῦ κύματος, τὴν ἀσπλαγχνὴ φοβέρα
 Χίλιας φοραὶς τὴν ἄκουσεν ὁ βράχος ἔς τὸν ἀθέρα
 Ν' ἀντιβοᾷ τρομαχτικά, χωρὶς καὶ νὰ ξυπνήσῃ,
 Καὶ σήμερ' ἀνατρίχισε, λὲς θὰ λιγοψυχῇ.

« Κῦμα, τί θέλεις ἀπὸ μὲ καὶ τί μὲ φοβερίζεις;
 » Ποιὸς εἶσαι σὺ καὶ ἐτόλμησες ἀντὶ νὰ μὲ δροσίξῃς,
 » Ἀντὶ μὲ τὸ τραγοῦδί σου τὸν ὕπνο μου νὰ εὐφραίνῃς,
 » Καὶ μὲ τὰ κρύα σου νερά τὴ φτέρνα μου νὰ πλένῃς,
 » Ἐμπρός μου στέκεις φοβερὸ μ' ἀφροῦς στεφανωμένο,
 » Ὅποιος κι' ἂν εἶσαι, μάθετο, εὐκόλα δὲν πεθαίνω.»

« Βράχε, μὲ λένε ἐκδίκησι. Μ' ἐπότισεν ὁ χρόνος
 » Χολὴ καὶ καταφρόνῃσι. Μ' ἀνέθρεψεν ὁ πόνος.

» Ἡμῶνα δάκρυ μιὰ φορά, καὶ τώρα κίτταξέ με,
 » Ἐγείνα θάλασσα πλατειά, πέσε, προσκύνῃσέ με.
 » Ἐδῶ μέσα ἔς τὰ σπλάχνα μου, βλέπεις, δὲν ἔχω φύκη,
 » Σέρνω ἓνα σύγνεφο ψυχαίς, ἐρμιά καὶ καταδίκη.
 » Ἐύπηρε τώρα σὲ ζητοῦν τοῦ ἄδη μου τ' ἀχνάρια...
 » Μ' ἔκαμες ξυλοκρέββατο... Μὲ φόρτωσες κουφάρια...
 » Σὲ ξένους μ' ἔρριξες γιαλούς... Τὸ ψυχομάχημά μου
 » Τὸ περιέλασαν πολλοί, καὶ τὰ παθήματά μου
 » Τὰ φαρμακέψανε κρυφὰ μὲ τὴν ἑλεημοσύνη.
 » Μέρισσε, βράχε, νὰ διαβῶ, ἐπέρασε ἡ γαλήνη,
 » Καταποτήρας εἰμ' ἐγώ, ὁ ἄσπονδος ἐχθρός σου,
 » Γίγαντας στέκω ἐμπρός σου».

Ὁ βράχος ἐβουβάθηκε. Τὸ κῆμα ἔς τὴν ὁρμή του
 Ἐκαταπόντισε μὲ μιᾶς τὸ κούφιο τὸ κορμί του.
 Χάνεται μέσ' ἔς τὴν ἄβυσσο, τρίβεται, σβύεται, λυώνει.
 Ἦσαν νῆαται ἀπὸ χιόνι.

Ἐπάνωθι τοῦ ἐβόγκηξε γιὰ λίγο ἀγριομένη
 Ἡ θάλασσα κ' ἐκλείσθηκε. Τώρα δὲν ἀπομένει
 Ἦς τὸν τόπο ποῦταν τὸ στοιχεῖο κανεὶς παρὰ τὸ κῆμα
 Ποῦ παίζει γαλανόλευκο ἐπάνω ἀπὸ τὸ μνημα.

Α. Βαλαωρίτης.

33. Ἡ Λιάκουρα καὶ ἡ Γκιώνα.

Κλαῖνε τὰ μαῦρα τὰ βουνά,
 παρηγοριὰ δὲν ἔχουν.
 Δὲν κλαῖνε γιὰ τὸ ὑψίλωμα,
 δὲν κλαῖνε γιὰ τὰ χιόνια.
 Ἡ κλεφτουριὰ τάρνιθηκε
 καὶ ῥοβολάει ἔς τοὺς κάμπους.
 Ἡ Γκιώνα λέει τῆς Λιάκουρας
 κ' ἡ Λιάκουρα τῆς Γκιώνας·
 — «Βουνό μου, ποῦ εἶσαι πιὸ ὑψηλὰ
 καὶ πιὸ ὑψηλ' ἀγναντεύεις,
 Ποῦ νῆναι, τί νὰ γένωνται
 οἱ κλέφταις, οἱ Ἀνδρουτσαῖοι ;
 Ἦσαν ποῦ νὰ ψένουν τὰ σφαχτά,
 νὰ ρίχνουν ἔς τὸ σπηῶδι ;
 Ποιοὺς κάμπους νὰ στολίζουμε
 μὲ Τούρκικα κεφάλια ;»

— «Τί νὰ σοῦ εἰπῶ, βρὲ Λιάκουρα,
τί νὰ σοῦ εἰπῶ, βουνό μου ;
«Τὴν κλεφτουριά τὴν χαίρονται
οἱ ψωριασμένοι κάμποι.»
Ἡ Λιάκουρα ὅσ' ἄκουσε
πολὺ τῆς 'κακοφάνη'.
Κυττάει δεξιά, κυττάει ξερβά,
κυττάει κατὰ τὸν κάμπο
— «Βρὲ κάμπε, ἀρρωστιάρικε,
Βρὲ κάμπε μαραζάρη,
Μὲ τὴ ὀδική μου λεβεντιά
νὰ στολισθῇς γυρεύεις ;
Γιὰ βγάλε τὰ στολίδια μου,
δός μου τὴ λεβεντιά μου,
Μὴ λυώσω ὅλα τὰ χιόνια μου
καὶ θάλασσα σὲ κάμω.

(Δημῶδες)
(τέως ἀνέκδοτον).

34. Ὁ ἀσπαδμὸς τῆς ΚΕ' Μαρτίου.

(Τῷ πολυδακρύτῳ μάρτυρι Ῥήγα.)

Ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων
Θεσσαλοὶ ἐλειτουροῦντο,
Εἰς χωρίον μονωμένον,
Εἰς ἀπόκεντρον ραόν,
Προσκυνοῦντες ἓνα μόνον
Τρισευλόστατον Θεόν.

Τελειώνει ἡ λειτουργία,
Καὶ χαρμόσυνοι ἐξηλλθον
Χωρικοί, πλὴν ἀγαραεῖα
Τοὺς προσμένει ποταπή·
Τὸν Ναὸν εἶχον ζωσμένον·
Ὅπλοφόροι σκυθρωποί.

Ἐποχὴ πικρᾶς δουλείας !
Ἐπρεπῶς ἐνδεδυμένος
Ἦλθε τότε νεανίας
Νὰ ἰδῇ τοὺς συγγενεῖς.
Ἀὐτὸν τὸν εἶπαν, καλῶς ἦλθες.
Ἀὐτὸν τὸν φίλησε πατεῖς.

Μετὰ τὴν μάλιστα δαρμένον,
Εἰς ἓν ὄψμα βορβορῶδες
Ἐπεροῦσαν φορτωμένοι,
Ὅσ' ἄν κτήρη, οἱ χωρικοί,
Καὶ ὁ νέος λυπημένος
Τοὺς ἐκύτταζεν ἐκεῖ.

Καὶ ἰδοὺ τὸν πλησιάζει
Βάρβαρος μαστιγοφόρος,
Καὶ λοξὰ λοξὰ κυττάζει,
Καὶ τοῦ λέγει μὲ ὀργήν·
«Σκύψε κάτω καὶ φορτώσου
Σκύψε, κτήνος, εἰς τὴν γῆν».

Ῥίπτει πλήρες νομισμάτων
Ἐν βαλάντιον ὁ νέος·
Ἄλλ' ὁ βάρβαρος φρονάτιον
Τὸν ὠθεῖ ἀργιωπά,
Καὶ τὸν δείχνει τὸ φορτίον,
Καὶ τὴν μάλιστα κτηνᾶ.

Φορτωμένους σάκκον αἵτου,
Κολλημένους εἰς τὴν λάσπην,
Ἔσταμάτα, κ' ἡ ψυχὴ του
Πνιγμένη εἰς τὸν θυμόν,
Ἔνα ἔχυνσε, σπαράκτην
Τῆς καρδίας, στεναγμόν.

— « Ὅσοι οἱ κόκκοι τοῦ φορτίου,
Τόσους ὄφεις θὰ σκορπίσω
Εἰς τὰ σπλάγχνα τοῦ θηρίου,
Ποῦ μὲ ρύχια σκληρὰ
Πρὸ τριῶν μακρῶν αἰώνων
Μᾶς σπαράττει τὰ πλευρά. »

Καὶ τὴν αὔριον μὲ πήραν
Καὶ μὲ ῥάσον καλογήρουν
Ἐπλανᾶτο κρούων λύραν
Με χορδὰς μεγάλας τρεῖς,
Καὶ χορδαὶ τῆς λύρας ἦσαν,
Δόξα, Πίστις καὶ Πατρίς.

Οὕτως ἤρχισε νὰ ψάλλῃ,
Κ' ἐδυνάμωνε τὸν ψάλτην
Ὁ θυμός, δι' οὗ προσβάλλει
Ὁ μικρὸς τοὺς δυνατοὺς,
Ὁ θυμός, ποῦ μεγαλύνει
Τοῦ Θεοῦ τοὺς ἐκλεκτοὺς.

Αὐτὸς ἔρριψε τοὺς σπόρους
Ὅπου σήμερον ἀνθίζουν.
Ἄλλ' ἀπ' ἄνδρας αἰμοβόρους
Εὔρε βάσανα σκληρὰ,
Κ' ἐκυλίσθη αἱματωμένος
Εἰς τοῦ Ἰστροῦ τὰ νερά.

Διαβάται τὼρ' ἀκόμα,
Ἀσκεπεῖς ἔς τὸ Βελιγράδι
Σκύπτουν καὶ φιλοῦν τὸ χῶμα
Καὶ τὴν ἄμμιον τῆς ἀκτῆς,
Ὅπου ἔπεσεν ὁ Ῥήγας
Ὁ Τυρταῖος ποιητής.

Γ. Ζαλοκώδτας.

35. Εἰς τὸν ἀνδριάντα Γρηγορίου τοῦ Ε' Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

[Ὅτε κατὰ τὸ 1871 ἐστήθη ὁ ἀνδριὰς τοῦ Γρηγορίου πρὸ τῶν
προφυλαίων τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικοῦ ἡμῶν Πανεπιστημίου, πλησίον
τῶν ἀνδριάντων Κοραῆ καὶ Φεραίου, ὁ ἐθνικὸς ἡμῶν ποιητὴς Ἀρι-
στοτέλης Βαλαωρίτης ἀπήγγειλε τὸ ποίημα τοῦτο]

Πῶς μᾶς θωρεῖς ἀκίνητος ; Ποῦ τρέχει ὁ λογισμὸς σου ;
Τὰ φτερωτά σου τὰ ὄνειρα ; . . . Γιατί ἔς τὸ μέτωπό σου
Νὰ μὴ φυτρώνουν, Γέροντα, τόσαις χρυσαῖς ἀχτίδες
Ὅσαις μᾶς δίδ' ἡ ὄψις σου παρηγοριαὶς κ' ἐλπίδες ;
Γιατί ἔς τὰ οὐράνια χεῖλ᾽ σου νὰ μὴ γλυκοχαράζῃ,
Πατέρα, ἓνα χαμόγελο ; . . . Γιατί νὰ μὴ σπαράζῃ
Μέσα ἔς τὰ στήθη σου ἡ καρδιά ; Καὶ πῶς τὸ βλέφαρό σου
Οὔτ' ἓνα δάκρυ πρόβαλε, οὔτ' ἔλαμψε τὸ φῶς σου ;
Ὁλόγυρά σου τὰ βουνὰ κ' οἱ λόγγοι στολισμένοι
Τὸν λυτρωτὴν τοὺς χαιρετοῦν. Ἡ θάλασσα ἀγριωμένη
Ἀπὸ μακρὰ σ' ἐγνώρισε, καὶ μ' ἀφρισμένο στόμα
Φιλεῖ, Πατέρα μου γλυκέ, τὸ ἑλύτερο τὸ χῶμα,

Ποῦ σὲ κρατεῖ 'ς τὰ σπλάγχνα του!... Θυμᾶται τὴν ἡμέρα,
 'Οποῦ κι' αὐτὴ 'ς τὸν κόρφο της 'σάν τρυφερὴ μπτέρα,
 Πατέρα μου, σ' ἐδέχτηκε... Θυμᾶται 'ς τὸ λαιμὸ σου
 Τὸ 'ματωμένο τὸ σχοινί... καὶ 'ς τ' ἅγιό πρόσωπό σου
 Τὰ ἄττιμα ῥαπίσματα... τὸ βόγκο.., τὴ λαχτάρα...
 Τοῦ κόσμου τὴν ποδοβολή... Θυμᾶται τὴν ἀντάρα...
 Τὴν πέτρα 'ποῦ σοῦ 'κρέμασαν... τὴ γύμνια τοῦ νεκροῦ σου..
 Τὸ φοβερὸ τ' ἀνάβρασμα τοῦ καταποντισμοῦ σου...

.....
 Τώρα σὲ βλέπει γίγαντα, Πατέρα, ἡ θάλασσά σου...
 Τὸ λείψανό σου τὸ φτωχό, τὸ ποδοπατημένο
 Τ' ἀνάστιν' ἡ ἀγάπη μας, κ' ἐδῶ μαρμαρωμένο
 Θὰ στέκη ὁλόρθο, ἀκλόνητο, κ' αἰώνια θενὰ ζήσει,
 Νᾶναι φοβέρα ἀδιάκοπη 'ς Ἀνατολὴ καὶ Δύσι...

.....
 Τὸ μάρμαρο μένει βουβό... Καὶ θενὰ μείνῃ ἀκόμα
 Ποιὸς ξέρ' ὡς πότε ἀμίλητο τὸ νεκρικό σου στόμα...
 Κοιμᾶται κι' ὄνειρεύεται, καὶ τότε θὰ ξυπνήσῃ,
 'Όταν 'ς τὰ δάση, 'ς τὰ βουνά, 'ς τὰ πέλαγα βροντήσῃ.
 Τὸ φλογερό μας κήρυγμα· «Χτυπᾶτε, πολεμάρχοι!...
 Μὴ λησμονᾶτε τὸ σχοινί, παιδιὰ, τοῦ Πατριάρχῃ!».

36. Τὸ χάνι τῆς Γραβιάς¹.

(ὑπὸ Γ. Ζαλοκώστα).

Ἀπὸ κρότον ὀργάνων βοίξει
 Τῆς Γραβιάς τὸ βουνὸν ἀντικρύ,
 Λάμπουν ὅπλα χρυσᾶ καὶ λερὰ
 Φουστανέλλα μαυρίζει.

Πρὸς τὸ χάνι χορὸς καταβαίνει
 Ἀπ' ὁδὸν ἐλικώδη, λοξήν,
 Καὶ φλογέρα μὲ ἦχον ὀξύν
 Χοροῦ ἄσμα σημαίνει.

Ὀδυσεὺς ὁ ταχύπους ἡγεῖται
 Τοῦ μαχίμου ἐκείνου χοροῦ,
 Καὶ ἐγκύμων σκοποῦ τολμηροῦ
 Πρὸς τὸ χάνι κινεῖται.

1. Ἀπόσπασμα κατ' ἐκλογὴν.

Ἐκεῖ δὲ τὸν χορὸν διαλύει,
Κλεῖ' τὴν μάνδραν καὶ οὕτω λαλεῖ·
— Ἡ πατρίς μας ἐδῶ μᾶς καλεῖ,
Στρατιῶται ἄνδρεῖοι.

Μετ' ὀλίγον ἐδῶ καταφθάνει
Στρατιὰ μυριάδρων ἐχθρῶν.
Εἶναι στάδιον δόξης λαμπρὸν
Τὸ μικρὸν τοῦτο χάνι.

Ἡ σκιά τοῦ Διάκου παρέκει,
Τοῦ εἰς σοῦβλαν ψηθέντος σκληρὰν,
Μὲ μεγάλην θ' ἀκούσῃ χαρὰν
Νὰ βροντᾷ τὸ τουφέκι.

Ἐκεῖ κάτω κυττάξατε· φθάνει
Ὁ πομπώδης στρατὸς τῶν ἐχθρῶν·
Ἴδου στάδιον δόξης λαμπρὸν
Τὸ μικρὸν τοῦτο χάνι.

Στρέφουν ὅλοι καὶ βλέπουν! Διέβη
Τὸ ποτάμι ἀπίστων πληθὺς
Καὶ ἀκούεται δοῦπος βαθύς,
Καὶ ὁ τόπος σαλεύει.

Πρὸ τῶν ἄλλων ξιφίης προβαίνει
Εἰς δερβίσης τὸν ἵππον κεντῶν.
Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀνδρούτσου αὐτὸν
Ἐρωτᾷ ποῦ πηγαίνει.

Ἀποκρίνεται ἐκεῖνος· «Νὰ σφάξω
Ὅπου ἴβῃ τοῦ προφήτου ἐχθρούς,
Καὶ πατῶν τοὺς ἀπίστους νεκρούς
Τὸ Ἀλλάχ ν' ἀνακράξω».

— «Ἄλλ' ἐδῶ, ὦ υἱὲ τοῦ προφήτου,
Μιναρὲν δὲν θὰ ἴβῃς ὑψηλόν,
Ἄλλὰ μόνον τουφέκι καλόν·
Καὶ ἰδοὺ ἡ φωνή του»

Καὶ ἡνίας καὶ σπάθην ἀφίνει
Ὅ δερβίσης τὰ στέρνα πληγείς,
Καὶ μὲ κρότον πεσὼν κατὰ γῆς
Ῥεῖθρον αἵματος χύνει.

Σῶμα μέγα, πυκνόν, ταραχῶδες,
Ἀλαλάζον, ὀρμῇ μὲ κραυγὴν,
Καὶ βαρύδουπον σκάπτουν τὴν γῆν
Σιδηροῖ ἵππων πόδες.

Ἄλλ' ἀκοίμνητον πῦρ ἐκ τῆς μάνδρας
Τοὺς ὀρμῶντας προσβάλλει ἐχθροὺς
Κ' ἐξαπλώνει τριγύρω νεκρούς,
Νεκρούς ἵππους καὶ ἄνδρας.

Οὐτ' ἐν ὅπλον εἰς μάτην καπνίζει,
Οὐτ' ἐν ὅπλον εἰς μάτην βροντᾷ.
Κάθε βόλι συρίζον πετᾷ
Καὶ τὰ κρέατα σχίζει.

Πεντακόσια πτώματ' ἀφίνων
Ὅ εἰς μάτην παλαίσας ἐχθρός,
Ἀπεσύρθη μακρὰν τοῦ πυρός
Μιᾶς χούφτας Ἑλλήνων.

Τοὺς ἀνδρείους στενὰ τριγυρίζει
Ὅ πασᾶς δι' ἀμέτρου στρατοῦ,
Καὶ τὴν λείαν εἰς χεῖρας αὐτοῦ
Ὡς βεβαίαν ἐλπίζει.

Ἀδελφός πλὴν ὁ ὕπνος θανάτου
Εἰς τὰς τάξεις τῶν Τούρκων πετᾷ
Καὶ τὰ μέλη των ζώνει σφιγκτὰ
Μὲ τὰ μαῦρα δεσμὰ του.

Μόνος ἀγρυπνος εἰς ἐπροπάτει,
Ὅ πασᾶς, ἀνασπῶν τὰς ὀφρῦς.
Ἄλλ' ἐρρίφθη κ' ἐκεῖνος βαρὺς
Ἐπὶ τὸ παχὺ του κρεββάτι.

Οἱ μοχλοὶ τότε πίπτουν τῆς θύρας,
Κ' ἡ ἀνδρεία τῆς μάνδρας φρουρὰ
Ὅρου' ἔξω πυκνή, τολμηρὰ,
Μὲ τὰ ξίφη 'ς τὰς χεῖρας.

Σιγαλή, τακτικὴ κ' ἐνωμένη
Εἰς σωρείας πτωμάτων πατεῖ,
Καὶ εἰς ἄπιστος τὸ ὄπλον κροτεῖ
Καὶ βοᾷ παντὶ σθένει·

— «Μουσουλμάνοι, βοᾷ τρομαγμένος,
Ὁ Γκιαούρ, ὁ Γκιαούρ μᾶς ἐπῆ...»
Δὲν ἐπρόφθασε—ρε—νὰ εἰπῆ,
Πίπτει κάτω σφαγμένος.

Ὡς δέ, ὅταν βαρύκροτος σπασῇ,
Ρίπτει κύκλῳ θανάτου πυρὰ,
Οὕτως ἕκαστος Ἕλληνα περᾶ,
Σφάζων ὅπου περάσῃ.

Ὁ πασᾶς θεωρεῖ ἐμπροστά του
Τὴν σκληρὰν τῶν οἰκείων σφαγὴν,
Καὶ τραβᾷ μὲ ἀγρίαν ὀργὴν
Τὰ πυκνὰ γένειά του.

Εἰς τὰ ὕψη τοῦ ὄρους ἐπάνου
Τῆς Γραβιάς σταματοῦν ἀντικρὺ
Τῶν Ἑλλήνων οἱ παῖδες, λαμπροὶ
Νικηταὶ τοῦ τυράννου.

— Εἰς γραμμὴν, παλληκάρια, σταθῆτε.
Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀνδρούτσου μετρᾷ·
Εἰς τὰ μάτια του λάμπει χαρὰ·
Παλληκάρια, χαρῆτε.

Ἐκατὸν δεκαοκτὼ ἦστε ὅλοι
Κ' ἐδαμάσατε τόσους ἐχθρούς·
Δύο μόνον δ' ἀφῆκε νεκρούς
Τῶν ἀπίστων τὸ βόλι.

37. Ὁ Μῆτρος καὶ ἡ Δέσπω.

Τῆς Ἄρτας νᾶμουνα πουλί,
Τῆς Λάρισας γεράκι,
Ν' ἀγνάντευα πῶς πολεμᾶν
Μὲ τὴν Τουρκιά οἱ λεβένταις.

— «Μῆτρο, γιὰ δὲ μοῦ τῶλεγε
Πῶς θὲ νὰ πᾶς 'ς τὴν Ἄρτα
Νὰ σοῦ ζυμῶσ' ἀπὸ βραδὺς
Νὰ σοῦ 'τοιμάσω ῥοῦχα,
Μόν' 'σὰν ἡ πούλια 'χάραξε,
«Δέσπω, θὰ φύγω» μοῦ 'πες;»

Φτερά εἶχανε τὰ πόδιά του,
Ἀγέρα τὰ μαλλιά του,
Σφίγγουν τὴ μέση τάρματα,
Τὰ στήθια τὰ τσαπράζια.

— Φύλαξ', ἀγιά μου Δέσποινα,
Τὴν ἀγουρή του νηότη,
Νὰ τιμηθῇ 'ς τὸν πόλεμο,
Καὶ 'πίσω νὰ γυρίσῃ·
Νὰ σύρῃ πρῶτος τὸ χορό,
Νὰ ῥίξῃ 'ς τὸ σημάδι,
Νὰ τοῦ χαρίσω ἕναν ἀνθὸ
Κ' ἕνα χρυσὸ μαντιῶλι.

(Δημῶδες)

(ἀνέκδοτον τέως)

38. Εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λόρδου Βύρωνος.

Δευτεριά, γιὰ λίγο πάψε
Νὰ χτυπᾷς μὲ τὸ σπαθί!
Τώρα σίμωσε καὶ κλάψε
Εἰς τοῦ Μπαῖρον τὸ κορμί.

Φλάμπουρα, ὅπλα τιμημένα
Ἄς γερθοῦν κατὰ τὴ γῆ,
Καθὼς ἦσαν γερμένα
Εἰς τοῦ Μάρκον τὴ θανά.

Ποῦ βαστοῦσε τὸ μαχαῖρι,
Ὅταν τοῦ λειπ' ἡ ζωὴ
Στ' ἀνδροφόνο του τὸ χέρι
Καὶ δὲν τ' ἄφινε νὰ βγῇ.

Ἄκου, Μπαῖρον, πόσον θρηῖνον
Κάνει, ἐν ᾧ σὲ χαιρετᾷ,
Ἡ πατρίδα τῶν Ἑλλήνων.
Κλάψε, Κλάψε, λεντεριά.

Δευτεριά, γὰ ἄλγο πάρε
Νὰ χτυπᾷς μὲ τὸ σπαθί·

Τώρα σίμωσε καὶ κλάρε
Εἰς τοῦ Μπαῖρον τὸ κορμί¹.

Διον. Σολωμός.

39. Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος εἰς Κρήτην.

Κατευόδιο, καραβάκια, τόσαις πίκραις ποτισμένα . . .
Φεύγουν φεύγουν μ' ἀγεράκι μυρωμένο κι' ἐλαφρό . . .
Μάτια σκλάβων κι' ἐλευθέρων, σηκωθῆτε βουρκωμένα
νὰ τὰ ὀῖτε πῶς πετοῦν 'ς τοῦ πελάγου τὸν ἀφρό.

Κατευόδιο, παλληκάρια καὶ ναυτόπουλα τοῦ στόλου·
'σὰν ἀράζετε 'ς τὴν Κρήτη νὰ γλυκορροδίζ' ἡμέρα,
ταξιδεύει 'ς τ' ἄρμενά σας κι' ἡ ψυχὴ τοῦ γένους ὅλου,
ποῦ πνιγμένη μέσ' 'ς τοὺς βούρκους ἐλαχτάρισε γι' ἀέρα.

Σπάζει κῦμα δοξασμένο 'ς τὸ καθένα σας πλευρό·
πᾶρτε κτύπους τῆς καρδιᾶς μας νὰ τοὺς κάνετε φτερὰ
καὶ νὰ πᾶτε φτερωμένα τῆς γαλαζίας τὸ σταυρὸ
μέσ' 'ς τ' ἀκοίμητα τῆς σκλάβας κι' αἱματόβρεκτα νερά.

Κατευόδιο, καραβάκια . . . Τῆς φωτιᾶς σας κάθε σπῖθα
πέφτει μέσα μας κ' ἀνάφτει τὴν σβεσμένη μας καρδιά . . .
Κατευόδιο, κατευόδιο ! Σὺ, Σταυρέ, ξαναβοήθα
τῶν Κανάρηδων ἐγγόνια, τῶν Μιαούληδων παιδιὰ.

Γ. Σουρῆς.

40. Ἡ Ἑρις².

Ἐξ ἀφορμῆς τινος μικρᾶς ἡ Ἑρις πάντοτ' ἀρχινᾷ
Καὶ βαθμηδὸν 'ς τοὺς οὐρανοὺς τὴν κεφαλὴν της προσκολνᾷ.

Παράφρασις Θ. Ν. Ἀποστόλοπούλου.

(Ὅμ. Ἰλ. 442)

1. Ἐκ τοῦ ἐκτενοῦς λυρικοῦ ποιήματος «εἰς τὸν θάνατον τοῦ λόρδου
Μπαῖρον» ἀπεσπάσαμεν τὰς εὐαρίθμους ἄνωθι παρατεθείσας στροφάς.

2. Ἐκ τῆς Στιχουργικῆς Θ. Ἀποστόλοπούλου, σελ. 31 καὶ 163.

41. Ἡ νεότης.

Τὴν νεότητα αἰνεῖτε
τὴν νεότητα ὑμνεῖτε.
Εἶναι ἄνθος ἡ νεότης
καὶ χαρὰ καὶ ἀθρότης.

Ἄνθος εἶναι τῶν ἀνθέων,
ἐκ τῆς κάλυκος ἐκχέον
ζωογόνον εὐωδίαν
εἰς τὴν αὔραν τὴν πρωϊαν.

Ὅσφρανθῆτε, ὁσφρανθῆτε,
ἀπολαύσατε, χαρῆτε
τῆς νεότητος τὸ ῥόδον,
πρὶν γηράτων κρούσῃ κώδων.

Τότε πλέον θὰ νοῆστε
ὅτι ὄναρ ἄνθους ἦστε
ποῦ παρήλθε κ' ἐμαράνθη
ὥς μαραίνονται τὰ ἄνθη.

Θεόδ. Ν. Ἀποστολόπουλος.

42. Ἡ χιὼν.

Τί ὥραϊα τὸν χειμῶνα,
ὅταν βλέπω τὴν χιὼνα
ἐλαφρὰ νὰ καταπίπτῃ,
ὄρη, κάμπους νὰ καλύπτῃ!

Σὰν πτερὰ λευκὰ νὰ ῥίπτῃ
ὁ Θεὸς τὴν γῆν νὰ κρύπτῃ
τὰς νιφάδας του νομίζω,
τὰς ὁποίας ἀτενίζω.

Ἐλαφρὰ πολὺ τὰς χύνει,
χωρὶς θόρυβος νὰ γείνῃ,
καὶ κολλᾷ ἡ μιὰ ἐς τὴν ἄλλῃ
ἕως γίνεται μεγάλη.

Καὶ στολίζεται ἡ χώρα
ἀθροῦβως εἰς μιὰν ὥρα
μὲ κατάλευκο μανδύα.
Τί χαρὰ καὶ εὐτυχία !

Θεόδ. Ν. Ἀποστολόπουλος.

43. Αἶνιγμα¹.

Ποιὸς πατέρας εἶν' ἐκεῖνος
πῶχαι δώδεκα υἱοὺς
Καὶ ὁ κάθε γυιὸς του ἔχει
ἀπὸ ἑῆντα θυγατέρας ;

Τῆς μισαῖς τῆς ἔχει ἄσπραις
καὶ τῆς ἄλλαις ἔχει μαύραις.
Ποτὲ Χάρο δὲν φοβοῦνται
κι' ὅμως ὅλαις τοῦ πεθαίνουν.

Παράφρασις Θ. Ν. Ἀποστολοπούλου.

1. Ἐκ τῆς Στιγουρικῆς Θ. Ἀποστολοπούλου σελ. 82.

44. Εὐχὴ πρὸς κόρην¹.

— Καλῶς ἦρθες,
Καλὴ κόρη,
Καλῶς ἦρθες
Ἄπ' τὰ ὄρη !

— Καλὸ νᾶχης,
Κυρὰ Λένη,
Καλὸ νᾶχης
Ἄπ' τὴν ξένη.

— Καὶ τί φέρεις
Γιὰ μᾶς τώρα

Ἄπ' τὰ ὄρη,
Κυρὰ Φλώρα ;

— Χαρὰ φέρω
Δροσιὰ κι' ἄνθη
Κ' ὕγεια μὲ τὸ παντάρι.

— Χαρά, μάτια μ',
Δροσιὰ κι' ἄνθη
Σ' τὸ νηὶ ποῦ θά σε πάρη-

Θεόδ. Ν. Ἀποστολόπουλος.

45. Ἐθνικὸς ὕμνος.

Σὲ γνωρίζ' ἀπὸ τὴν κόψι
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
οὐκ ἀπὸ τὴν ὄρη,
ποῦ μὲ βιά μετράει τὴ γῆ.

Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ ὅσων πρῶτ' ἀνδρειωμένη,
Χαῖρε, ὦ ! χαῖρε, Ἐλευτεριά.

Ἐλὲι μέσα, κατοικοῦσες
πικραμένη, ἐμποπλή,
κ' ἕνα στόμα καρτεροῦσες
« ἔλα πάλι » νὰ σοῦ πῇ.

Ἀργεῖ νάλθ' ἐκεῖν' ἡ μέρα
κ' ἦταν ὅλα σιωπηλά,
γιατὶ τᾶσκιαζ' ἡ φοβέρα
καὶ τὰ πλάκων' ἡ σκλαβιά.

Αὐστηχὴς ! Παρηγορία
μόνη σοῦμεινε νὰ λὲς
περασμένα μεγαλεῖα,
καὶ διηγῶντάς τα νὰ κλαῖς.

Κι' ἀκαρτέρει, κι' ἀκαρτέρει
φιλελεύθερην λαλιά·
τῶνα ἐκτύπαιε τᾶλλο χέρι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά.

Τότ' ἐσῆκωνες τὸ βλέμμα
μέσ' ἔς τὰ κλάυματα θολό,
καὶ ἔς τὸ ῥοῦχό σου ἔσταζ' αἷμα,
πληθὸς αἷμα Ἑλληνικό.

Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά
καὶ ὅσων πρῶτ' ἀνδρειωμένη
Χαῖρε, ὦ ! χαῖρε, Ἐλευτεριά².

Διον. Σολωμός.

Τ Ε Λ Ο Σ

1. Ἐκ τῆς Στιχουργικῆς Θ. Ἀποστολοπούλου, σελ. 222.

2. Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Ἐθνικοῦ ὕμνου.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Βιογραφικαί τινες δημειώσεις τῶν ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ ποιητῶν.

ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ. — Ἐγεννήθη ἐν Λευκάδι τῇ 27 Αὐγούστου 1824. Διδαχθεὶς τὰ πρῶτα μαθήματα ἐν Κερκύρᾳ, ἐπεράτωσε τὰς σπουδὰς του ἐν Παρίσις. Ἔργα αὐτοῦ δημοσιευθέντα εἶναι τὰ «Μνημόσυνα» ποιητικῆ συλλογῇ, τὸ ἐπικολυρικὸν ποίημα «ἡ Κυρά Φροσύνη», ὁ «Διάχος», ὁ «Ἀστραπόγιαννος». Ἐγένετο ἀντιπρόσωπος τῶν Λευκαδίων εἰς τὴν Ἰόνιον Βουλὴν, καὶ εἰσηγητὴς τοῦ διαγγέλματος πρὸς τὸν λόρδον Ἀρμοστήν τῆς τελευταίας Βουλῆς. Τῷ 1862 ἐξελέχθη πληρεξούσιος, εἴτα βουλευτής. Ἐτελεύτησε δὲ τῇ 24 Ἰουλίου 1879.

ΒΛΑΧΟΣ ΑΓΓΕΛΟΣ. — Ἐγεννήθη τῷ 1838 ἐν Ἀθήναις, ἔνθα καὶ ἐξεπαιδεύθη, συμπληρώσας εἴτα τὰς νομικὰς του σπουδὰς ἐν Γερμανίᾳ. Διωρίσθη τὸ πρῶτον εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν, εἴτα τμηματάρχης τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας, κατόπιν γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν, εἴτα δὲ διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Βασιλέως ἐπὶ τινὰ χρόνον ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστ. καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως. Κατέχει θέσιν ἐπιζήλον μεταξὺ τῶν λογίων τῆς νέας γενεᾶς ὧς ποιητῆς ἐβραβεύθη ἐν ποιητικῷ διαγωνισμῷ. Ἐδημοσίευσε πολλὰ φιλολογικὰ ἔργα πρωτότυπα, ἥτοι κωμωδίας, ποιήματα κλπ. καὶ μεταφράσεις ξενογλώσσων δραμάτων καὶ ποιημάτων, ἔτι δὲ διάφορα ἄλλα ἱστορικά, διδακτικὰ κλπ. Ποιήματα σὺν ταῖς ἄλλοις ἐποίησε τὸν Ἀντίνοον, τὸν Φειδίαν καὶ Περικλῆ, τὴν Κόρην τοῦ παντοπώλου, τὰς Ὠρας. Ἐβραβεύθη εἰς τὸν Ῥοδοκανάκειον φιλολογικὸν διαγωνισμόν ἡ ἱστορία τοῦ Ὀμηρικοῦ ζητηματος.

ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Ἐγεννήθη ἐν Συρακούῃς τῆς Ἠπείρου, ἐξεπαιδεύθη δ' ἐν Ἰταλίᾳ. Τῷ 1821, νεαρὸς ἔτι, κατήλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἠγωνίσθη κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν ἐν Μεσολογίῳ καὶ ἀλλαχοῦ. Μετὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἀνεξαρτησίαν ἠκολούθησε τὸ στρατιωτικὸν στάδιον, ἱεραπέυων ἅμα καὶ τὰς Μούσας. Ἔργα αὐτοῦ εἶναι τὸ «Μεσολόγγιον» βραβευθὲν, οἱ «Ἀρματολοὶ καὶ Κλέφται» βραβευθὲν, τὸ «Στόμιον τῆς Πρεβέζης» ἐπαινεθὲν, αἱ «Ὁραὶ τῆς Σχολῆς» ἐπαινεθὲν, τὸ περιφημον «Χάνι τῆς Γραβιάς», ὁ «Βότσαρνος» κλπ. Καταπεπονημένος ὑπὸ οἰκογενειακῶν δυστυχημάτων ἀπέθανε τῷ 1857.

ΚΑΡΑΣΟΥΤΣΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. — Ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ τῷ 1824. Μαθητεύων ἔτι ἐν Σύρῳ ἐξέδωκε, δεκαπενταετῆς ὢν, ποιητικὴν συλλογὴν, τὴν «Λύραν», τὴν «Μοῦσαν θηλάζουσαν», τῷ 1846 τὰς «Ἑωθινὰς αὔρας». Μετὰ ταῦτα δὲ τὴν «Κλεονίκην» ἐπαινεθὲν, τὴν «Βάρβιτον» συλλογὴν ποιημάτων, «Πολιτικὰς καὶ πατριωτικὰς μελέτας» κλπ. Ἐχρημάτισε καθηγητῆς τῆς Γαλλικῆς, ἐκδοὺς γαλλικὴν χρηστομάθειαν καὶ γραμματικὴν τῆς γαλλικῆς γλώσσης. Ἀπεβίωσε τὸν Μάρτιον τοῦ 1873.

ΟΡΦΑΝΙΔΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ. — Ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ τῷ 1817. Ἐμαθῆτευσεν ἐν Ναυπλίῳ. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις καὶ εἴτα ἐν Εὐρώπῃ τὴν Βοτανικὴν. Διωρίσθη καθηγητῆς τῆς Βοτανικῆς ἐν τῷ Ἑθνικῷ ἡμῶν Πανεπιστημίῳ καὶ διετέλεσε τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1881, ὅτε σπουδαίως ἔπαθεν ἡ

ύγεια αὐτοῦ. Ἔργα αὐτοῦ εἶναι ἡ «Χίος δούλη», ὁ «Πύργος τῆς Πέτρας», ὁ «Ἅγιος Μηνᾶς», τὸ σατυρικὸν «Τίρι—λίρι».

ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ.— Ἐγεννήθη τῷ 1843 ἐν Ἀθῆναις, υἱὸς ὧν τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Κ. Παπαρρηγοπούλου. Ἐσπούδασε τὴν Νομικὴν καὶ ἐγένετό δικηγόρος. Ἐξέδωκεν εἰς βιβλία καὶ ἐδημοσίευσεν τῆςδε καθεῖς πλεῖστα ἔργα φιλολογικὰ ἔμμετρα καὶ περὶ τῆς φιλοσοφικᾶς καὶ ἱστορικᾶς μελέτας. Ἔργα αὐτοῦ εἶναι ἡ «Ἀγορὰ» καὶ ἡ «Συζύγου ἐκλογὴ» κωμωδίαί, καὶ οἱ «Χαρακτῆρες», σκηναὶ διαλογικαί. Ἐμμετρα δὲ αἱ «Ποιήσεις», καὶ ὁ «Ὁρφεὺς καὶ Πυγμαλίων». Τριακονταετὴς μόλις, ἀπέθανεν αἰφνιδίως τὸν Μάρτιον τοῦ 1873.

ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ.— Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1815. Θανατωθέντος τοῦ πατρὸς τοῦ τῷ 1821 κατὰ τὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει σφαγὰς, ὁ Κωνσταντῖνος κατέφυγεν εἰς Ὀδησσόν, ἔνθα μετ' ἄλλων Ἑλληνοπαίδων ἐξεπαιδεύθη αὐτοκρατορικῇ δαπάνῃ μέχρι τοῦ 1830 ἐν τῷ λυκείῳ τοῦ Ῥισελιέ. Τῷ 1830 κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τῷ 1846 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Ἀ' γυμνάσιον· τῷ δὲ 1851 εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Συνέγραψε καὶ ἐξέδωκε πολλὰς μονογραφίας ἱστορικὰς ἀλλὰ τὸ κυριώτατον ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ εἶναι ἡ μεγάλη Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους εἰς τόμους ἑξὶ μετὰ τοῦ ἐπιλόγου. Ποιήματα δὲν συνέγραψε.

ΠΑΡΑΣΧΟΣ ΑΧΙΛΛΕΥΣ.— Ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ τῷ 1838. Ἔγραψεν εἰς γλώσσῃν δημώδη καὶ εἰς καθαρεύουσιν ποιήματα λυρικά, ἐν οἷς πολλὰ ἀναγόμενα εἰς ἐθνικὰς ὑποθέσεις. Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων αὐτοῦ ἐξεδόθησαν εἰς τόμους τρεῖς. Ἀπέθανε κατὰ Μάρτιον τοῦ 1896.

ΠΑΡΑΣΧΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ.— Ἀδελφὸς τοῦ Ἀχιλλέως Παράσχου, συνέγραψε καὶ ἐδημοσίευσεν τῆςδε καθεῖς διάφορα ποιήματα, ἀναγόμενα κυρίως εἰς ἐθνικὰς ὑποθέσεις. Ἀπέθανε δεκαετίαν πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἀχιλλέως.

ΡΑΓΚΑΒΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ.— Ἐσπούδασεν ἐν Εὐρώπῃ. Ἦτο κάτοχος πολλῶν ξένων γλωσσῶν, καὶ τῆς μουσικῆς μύστης. Ἐγένετο καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου, ὑπουργός, πρέσβυς. Ὑπῆρξεν ὁ πολυγραφώτατος τῶν Ἑλλήνων συγγραφεὺν γράψας ἀρχαιολογικά, ἱστορικά, ἰδίᾳ δὲ φιλολογικά. Τὰ «Φιλόλογικὰ Ἀπαντα» αὐτοῦ πρὸ εικοσιπενταετίας περίπου ἐκδοθέντα πληροῦσι δέκα ὀγκώδεις τόμους, περιλαμβάνουσι δὲ ποιήματα, δράματα, κωμωδίας, διηγήματα πρωτότυπα, καὶ ἑμμέτρους μεταφράσεις ἀρχαίων ἑλληνικῶν δραμάτων καὶ ξενογλώσσων ἐπῶν καὶ τραγωδιῶν. Ὁ Ἀλέξανδρος Ῥ. Ραγκαβῆς ἀπέθανεν ἐν πρεσβυτικῇ ἡλικίᾳ τῷ 1892, ἐν Ἀθήναις.

ΣΟΛΩΜΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ.— Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1798. Ἐκ πλουσίας καὶ περιφανοῦς οἰκογενείας καταγόμενος ἐσπούδασεν ἐν Ἰταλίᾳ τὴν ἰταλικὴν Φιλολογίαν καὶ κατόπιν τὰ Νομικά. Τῷ 1818 ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου κατέγεινεν εἰς τὴν μελέτην τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας Ἑλληνικῆς γλώσσης, συνθέσας τὰ ποιήματά του εἰς γλώσσῃν δημώδη καὶ ἰδιόρρυθμον. Κατὰ τὸ 1823 ἔγραψε τὸν «Ὑμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν», τὸν πρῶτον γνήσιον καρπὸν τῆς Ἑλληνικῆς φαντασίας μετὰ μαρτυρῶν μακρῶν αἰῶνων μετὰ δύο ἔτη τὸν «Ὑμνον εἰς τὸν θάνατον τοῦ λόρδου Βύρωνος», κατόπιν δὲ τὸν «Λάμπρον», οὗ σώζονται τεμάρια, καὶ ἄλλα. Τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου διήλθεν ὁ Σολωμὸς ἐν Κερκύρᾳ, ὅπου ἐξηκοντούτης περίπου ἀπέθανε τῷ 1857.

ΣΟΥΡΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ.— Ὁ γνωστὸς σύγχρονος σατυρικός ποιητής, συντάκτης τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐκδιδόμενου «Ρωμηοῦ».

ΣΟΥΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1803 ἐξ οἰκογενείας περιφανεστάτης. Ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ γυμνάσιον τῆς Χίου, κατόπιν δέ, τῷ 1829, μετέβη εἰς Παρισίους καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἰταλίαν, ἔνθα διέμεινεν ἐπὶ τριετίαν σχεδόν. Κατελθὼν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα ἐξέδιδε διάφορα συγγράμματα περὶ καὶ ποιητικά. Ἦτο ἀδιάλλακτος πολέμιος τοῦ Κυβερνήτου. Ἐξέδωκε τῷ 1827 τὰς «Σατύρας», εἴτα δὲ τὸν «Ἀσώτον» κωμωδίαν, καὶ ἐν περὶ τὸν «Ἐξόριστον». Τῷ 1836 ἐξέδιδε περιοδικῶς τὴν «Ἑλληνικὴν Πλάστιγγα». Τῷ 1839 τὸν «Περιπλανώμενον» καὶ τῷ 1850 τὴν «Τουρκομάχον Ἑλλάδα». Τελευταῖον ἔργον αὐτοῦ εἶναι τὰ «Ἀπομνημονεύματα τοῦ Ἀνατολικοῦ Πολέμου» (1857). Θεωρεῖται ὡς ὁ πατὴρ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς ποιήσεως. Μετὰ πολλὰς κακουχίας καὶ περιπλανήσεις ὡς ἐκ τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ φρονημάτων, καὶ ἔνδεκαμηνον φυλάκισιν ἐν τοῖς δεσμοτηρίοις Ἀθηνῶν, ὁ Ἀλέξανδρος Σούτσος, πάσχων καὶ ἐν ἐσχάτῃ πενίᾳ, ἐτελεύτησε, μακρὰν συγγενῶν καὶ φίλων, ἐν τῷ νοσοκομείῳ τῆς Σμύρνης κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1863 καὶ ἐτάφη ἐν τῷ ναῶ τῆς Ἀγίας Φωτεινῆς, ὁπάρθεν μετὰ δέκα τέσσαρα ἔτη μετεκομίσθησαν τὰ ὀστέα του εἰς Ἀθήνας.

ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ.— Ἐγεννήθη ἐν Μεσολογγίῳ τῷ 1788. Ἐσπούδασεν ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ. Συνειργάσθη μετὰ τοῦ λόρδου Γκυίλφορντ πρὸς ἴδρυσιν τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας ἐν Κερκύρᾳ. Εὐθύς ὡς ἐξεργάγη τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν κατήλθεν ἐκ Παρισίων εἰς Ἑλλάδα. Ἀντεπροσώπευσε τὸ Μεσολόγγιον εἰς τὰς Ἑθνικὰς Συνελεύσεις, ἐγένετο μέλος τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ 1826, καὶ ὑπουργὸς ἐπὶ Καποδιστριαίου καὶ ἐπὶ Ὀθωνος. Ἀποσταλεὶς ὡς πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος εἰς Λονδίνον ἐξέδωκεν ἐκεῖ τὴν «Ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως». Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐγένετο Γερουσιαστής, ἐξελέχθη δὲ πληρεξούσιος εἰς τὴν δευτέραν Ἑθνικὴν Συνέλευσιν. Τέλος ἀποσχὼν τῆς πολιτικῆς ἔζη ἰδιωτεύων. Ἀπέθανε δ' ἐν Ἀθήναις τῇ 12 Φεβρουαρίου 1873.

ΦΕΡΑΙΟΣ ΡΗΓΑΣ.— Κωνσταντῖνος Ῥήγας, ὁ ἐπονομαζόμενος Φεραῖος, ἐγεννήθη ἐν Φεραῖς (Βελεστίνω) τῆς Θεσσαλίας τῷ 1754. Ἐμαθήτευσεν εἰς τὰ ἐν Ζαγοράᾳ σχολεῖα, κατὰ δὲ τὸ 1780 μετέβη εἰς Βουκουρεστίον, ἔνθα ἐδιδάχθη τὴν Ἰταλικήν, τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν καὶ ἄλλας. Συνέγραψε πολλὰ ἔθνηκα ποιήματα, διὰ τῶν ὁποίων ἐξήγειρε παρὰ τοῖς ὁμοφύλοις τοῦ τὸ αἶσθημα τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἐθνεγεροσύνης. Εἶναι ὁ πρῶτος ποιητὴς ὁ ὑμνήσας τὴν Ἑλλάδα δι' ὕμνων. Ἐκ Βουκουρεστίου μετέβη εἰς Βιέννην, ἵνα πορίσῃ μέσα καὶ ἐργασθῇ πρὸς ἀπελευθερώσιν τοῦ Γένους. Ὁ Ναπολέων προσεκάλεσε τὸν Ῥήγαν εἰς προσωπικὴν συνέντευξιν ἐν Βενετίᾳ, καὶ ὁ Ῥήγας κατέβη ἐκ τῆς Βιέννης εἰς τὴν Τεργέστην, μεταβαίνων εἰς Ἐνετίαν. Ἀλλ' ἐν Τεργέστῃ προδοθεὶς συνελήφθη ὑπὸ τῆς Αὐστριακῆς Κυβερνήσεως τῷ 1798 καὶ παρεδόθη εἰς τὸν παῖδα τοῦ Βελιγραδίου, ὅστις διέταξε, κατὰ Μάϊον τοῦ 1798 νὰ τὸν πνίξωσι μετὰ ἑξ συντρόφων του εἰς τὸν Δούναβιν ποταμὸν. Καὶ τοὺς μὲν ἄλλους ἐπνίξαν, ὁ δὲ Ῥήγας ἀντεστάθη τοσοῦτον γενναίως, ὥστε ἐφόνεύσεν αὐτὸν ἐκεῖ διὰ πυροβόλων ὀπλῶν. Ὁ Φεραῖος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἥρωας καὶ μάρτυς τῆς Ἑθνικῆς ἡμῶν ἀπελευθερώσεως.

ΕΓΚΡΙΣΙΣ

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΥΠΟ

ΤΗΣ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

« Ἡ ἐκλογή τῆς ὕλης, ἐν τε τῷ συνόλῳ καὶ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα, ἔγινε μετὰ πολὺν μεγαλειτέρας προσοχῆς ἢ ἐν τοῖς πρότερον κριθεῖσι βιβλίοις τῶν λοιπῶν διαγωνιζομένων (Π. Π. Οἰκονόμου, Γ. Βανδώρου, Γ. Κοινάδου)· ἐν γένει δὲ τὸ Ἀναγνωσμάτιον τοῦ κ. Ἀποστολοπούλου ἔχει πολλὰς ἀρετάς, ὧν ἐκεῖνα στεροῦνται. Παραλείπονται ὅσα πρέπει νὰ παραλειφθῶσιν, ὅπου δ' ἔγειναν μεταθέσεις οὐ μόνον εὐλογοὶ εἶνε, ἀλλὰ καὶ ἐπαινεταί . . . Ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν δέ, ὁμολογοῦμεν ὅτι αἱ φράσεις αὐτοῦ εἶναι ἀπλάϊ, αἱ περίοδοι ὁμαλαί, καὶ ἡ σύνταξις οὐδὲν ἔχει τὸ δύσκολον καὶ συνεστραμμένον

« Ἀνακεφαλαιοῦντες λοιπὸν τὰ περὶ τῶν ἐκ τοῦ Ἡροδότου ἀναγνωσμάτων τοῦ κ. Ἀποστολοπούλου εἰρημένα, παρατηροῦμεν, ὅτι τὸ βιβλίον τοῦτο εἶνε οὐ μόνον τὸ ἁριστόν τῶν συνυποβληθέντων, ἀλλὰ καὶ καθ' ἑαυτὸ ἀξιόλογον· ὅτι δ' ἄξιος ἐπαίνου εἶναι ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ διὰ τὴν ἐπιμέλειαν, ἀκρίβειαν καὶ προδοχὴν, μεθ' ἧς ἐπεξεργάσθη τὸ ἔργον αὐτοῦ.

Διὰ ταῦτα ἐγκρίνομεν αὐτό . . . ὥς καὶ τὰς ἐν αὐτῷ εἰκόνας, ἐπειδὴ καὶ αὗται εἶναι μετὰ πολλῆς φιλοκαλίας ἐκλελεγμέναι.

Ὁ Πρόεδρος

Τὰ Μέλη

Ἰω. Παναζίδης

καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου

Σπυρ. Λάμπρος, καθηγ. Πανεπιστ.

Χαρίδ. Παπαγάκος, διευθ. Διδασκ.

Φίλ. Γεωργαντᾶς

Δ. Βικέλας

Ο Γ. ΚΟΝΙΔΑΡΗΣ

Ἀποτυμπανιζόμενος ὑπὸ τῆς Ἀνωτάτης Ἐπιτροπείας.

Γνωστὴ τυγχάνει ἡ κακοῦθρα συγγραφοαντιγραφῶν τινῶν, οἵτινες θαυμασίαν ταχυδακτυλουργικὴν ἐπενόησαν ἀπὸ τινος μέθοδον συγγραφικὴν, ἥτοι ν' ἀντικαθίστωσιν ἐπὶ μόνον τῶν ἐξωφύλλων τῶν βιβλίων διὰ τοῦ ἑαυτῶν ὀνόματος τὸ ὄνομα τοῦ ἀληθοῦς συγγραφέως πονήματός τινος, νὰ καρπῶνται δ' οὗτοι τὰ ἐντεῦθεν κέρδη, ὕλικά τε καὶ ἠθικά! Ἀλλὰ τὴν τοιαύτην ἐγκληματικὴν πράξιν τιμωρεῖ μὲν ἡ Πολιτεία διὰ τῶν Ἐπιτροπειῶν τῶν κρινουσῶν τὰ βιβλία, τιμωρεῖ δὲ καὶ διὰ τῶν δικαστηρίων, πολιτικῶν τε καὶ ποινικῶν.

Ἐν τοιοῦτο ἔντιμον ὑποκείμενον εἶναι ὁ συγγραφοαντιγραφεὺς Γεώργιος Κονιδάρης, δημοδιδάσκαλος, ὅστις ἀπὸ πολλοῦ ἔχει καταγγεληθῇ δημοσίᾳ διὰ τὴν ἀσύστολον λογοκλοπίαν του. Νῦν δέ, μέλλοντες νὰ ἐναγάγωμεν αὐτὸν εἰς τὰ δικαστήρια, ποινικά τε καὶ πολιτικά, ἀρκούμεθα ν' ἀναδημοσιεύσωμεν κάτωθι ὀλίγα ἐξ ὧν γράφει περὶ αὐτοῦ τελευταῖον ἡ κριτικὴ Ἐπιτροπεία τῶν βιβλίων ἐν τῇ πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον ἐπισήμῳ ἐκθέσει αὐτῆς, ἵνα παραδώσωμεν αὐτὸν εἰς τὴν καταφρόνησιν τῆς κοινωνίας, ἰδίᾳ δὲ τῶν Διδασκάλων. Καὶ ἰδοῦ:

«**Ἡρόδοτος** ὑπὸ Γ. Κονιδάρη» Το βιβλίον τοῦτο ὑποβλήθη εἰς τὸν διαγωνισμὸν τοῦ 1897 ἐνεκρίθη ὑπὸ τῆς τότε Ἐπιτροπείας, παρατηρησάσης ὅτι ὁ συγγραφεὺς «μεταφράζει τὰ κυριώτατα καὶ ἄμεστον σχέσιν πρὸς τὰ Μηδικὰ ἔχοντα τῆς Ἡροδότου Ἱστορίας, καταλλήλως πᾶν καὶ ἐπαινέ-» τως περικόπτων τὰ περιττά (τοῖς μνηταῖς) καὶ συνδέων τὰ λοιπὰ, χωρὶς νὰ » φαίνεται χάσμα, μὴ ἀπομακρυνόμενος μὲν τοῦ κειμένου, ἀλλὰ καὶ μὴ » προσηλούμενος τυφλῶς εἰς αὐτό» (Ἐκθ. τοῦ 1897 σ. 23) ».

«Καὶ οὕτω μὲν ἔκρινε περὶ τοῦ ἔργου τούτου ἡ τότε Ἐπιτροπεία, νομίσασα ὅτι ὁ συγγραφεὺς εὐτυνευδέτως καὶ φιλοπόνως ἐργάσθη εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ βιβλίου ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀρχαίου κειμένου τοῦ Ἡροδότου, οὐδαμῶς δὲ ὑποπεύσασα, ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἄνευ πολλοῦ κόπου καὶ **μετὰ δυναιδύσεως** **ἐλαφροῦς ἔξενον πνευματικὴν περιουσίαν ἐξωτερίσθη.** Ἀλλ' ἡ νῦν Ἐπιτροπεία, εἰς ἣν τὸ ἔργον τοῦ Γ. Κονιδάρη δι' ὑπομνήματος κατηγγέθη ὡς κλοπιμαῖον συμπλήμα ἐκ τοῦ κατὰ τὸν διαγωνισμὸν τοῦ 1888 ἐγκριθέν-» τος Ἡροδότου τοῦ κ. Θ. Ἀποστολοπούλου, πεισθεῖσα ἐξ ἰδίας μελέτης περὶ τῆς ἀληθείας τῶν καταγγελλομένων δὲν δύναται πλέον νὰ ἔχῃ τὴν αὐτὴν γνώμην πρὸς τὴν Ἐπιτροπεῖαν τοῦ 1897.

* Τοὺς αὐτοὺς ἐπαίνους εἶχεν ἄλλη Ἐπιτροπεία ἀπονείμει τῷ 1888 (βλέπε τὸ ἔντυπον τῆς τότε Ἐκθέσεως, ἀναδημοσιευομένης ἐφέτος ἐν ἰδίῳ Τεύχει, ἀναλυτικῶς τοῦ Παιδευτικοῦ Συστήματος τοῦ κ. Θ. Ἀποστολοπούλου, ὅπου δίδονται ὡρεᾶν τοῖς αἰτούσι) εἰς τὸν μόνον τότε ἔγκριθέντα Ἡρόδοτον τοῦ κ. Θ. Ἀποστολοπούλου. Ὁ Γ. Κονιδάρης, ὁ κλέψας τὰ κείμενα ἐκείνου, οὐ μόνον ὕλικά κέρδη μεγάλα ἐκαρπώθη ἐπὶ πέντε ἤδη ἔτη ἀνεμίτω, ἀλλὰ καὶ ἐγκωμίων καὶ στεφάνων τιμῆς πρὸς ὧν ἡξίωθη!!!

«Ὡς δὲ ἰκὼν τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ὁ Γ. Κονιδάρης συνέγραψεν ἡ ἀληθέστερον εἰπεῖν **ἀντέγραψε** καὶ **δυνέγραψε** τὸ ἑαυτοῦ βιβλίον παρατιθέμεθα ἐνταῦθα περικοπὰς ἔκ τε τοῦ **δυληθέντος** Ἡροδότου τοῦ κ. Θ. Ἀποστολοπούλου καὶ ἔκ τοῦ συρραφέντος τοῦ Γ. Κονιδάρη.

Θ. Ἀποστολοπούλου 1888

Εἰσαγωγή

Ἐκεῖνος, ὅστις πρῶτος συνέγραψε τὰς ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ ἱστορίας ὀνομάζεται Ἡρόδοτος: (Σημ. Ἀπ. Καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς ἀντιπαράθεται ἡ Ἐπιτροπεία μακρὰς σελίδας).

Καὶ κατωτέρω

Ὁ Κύριος καὶ οἱ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἕλληνες.

§ 33. Οἱ Ἴωνες καὶ οἱ Αἰολεῖς, ἀμέσως ὥς οἱ Λυδοὶ ὑπεδουλώθησαν ὑπὸ τῶν Περσῶν, ἔπεμπον ἀγγέλους εἰς τὰς Σάρδεῖς πρὸς τὸν Κύρον, θέλοντες νὰ εἶναι εἰς αὐτὸν ὑπήκοοι (Σημ. Ἀπ. Καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς ἡ ἀσυνειδησία ἐξακολουθεῖ αὐτολεξεῖ τὸ ἔργον της).

Καὶ κατωτέρω

«Ἄλλ' ὁ Κύριος δὲν ἐδέχθη διότι οἱ Ἴωνες πρότερον, ὅτε αὐτὸς δι' ἀγγέλων παρεχάλει αὐτούς.....

Σημ. Ἀποστ. Καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς ἐξακολουθοῦσιν οἱ κ. Κριταὶ νὰ ἀντιπαράθωσιν ἐν τῇ Ἐκθέσει των σελίδας ὅλας. Εἴτα δὲ προσθέτουσι ταῦτα:

«Ἐκ τῆς τοιαύτης κατὰ παράγραφον γενομένης παραβολῆς τῶν δύο βιβλίων, τοῦτο ἐξηγῶμεν ὥς τελικὸν συμπέρασμα, ὅτι ἅπαν σχεδὸν τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου τοῦ Γ. Κονιδάρη εἶναι ἀντιγεγραμμένον ἔκ τοῦ τοῦ Θ. Ἀποστολοπούλου, πλην ὅτι αἱ παράγραφοι ἐν τῷ **ἀντιγράφῳ** δὲν φέρουσι πλέον τὸν αὐτὸν αὖξοντα ἀριθμὸν τοῦ πρωτοτύπου διὰ τὰς γενομένας ἐν τῷ μεταξὺ παραλείψεις ἢ καὶ συμπτώσεις πολλῶν παραγράφων, καὶ οὕτω ἐνῶ ἡ τελευταία παράγραφος «ἔργα τῶν Ἑλλήνων μετὰ τὴν ἐν Μυκάλῃ μάχην» ἐν τῷ βιβλίῳ Θ. Ἀποστολοπούλου φέρει αὖξοντα ἀριθμὸν 97, ἐν τῷ τοῦ Γ. Κονιδάρη φέρει αὖξοντα ἀριθμὸν 53.

«Οὐ μόνον δὲ τὸ κείμενον, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς τὰς ὑποσημειώσεις τοῦ κ. Θ. Ἀποστολοπούλου, δὲν ἀπώκνησεν ὁ Γ. Κονιδάρης καθ' ἅπαν τὸ βιβλίον του νὰ ἀντιγράψῃ, Ὡς δὲ ἰκὼν καὶ τῶν τούτων ἀντιγραφῆς ἑστῶσαν τάδε:

Γ. Κονιδάρη 1897

Εἰσαγωγή

Ἐκεῖνος, ὅστις πρῶτος συνέγραψε τὰς ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ ἱστορίας ὀνομάζεται Ἡρόδοτος..... (Σημ. Ἀπ. Καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς ἐξακολουθεῖ ἡ σύλησις τοῦ Ἡροδότου Ἀποστολοπούλου ὑπὸ Γ. Κονιδάρη).

Καὶ κατωτέρω

Ὁ Κύριος καὶ οἱ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἕλληνες.

Οἱ Ἴωνες καὶ οἱ Αἰολεῖς, ἀμέσως ὥς οἱ Λυδοὶ ὑπεδουλώθησαν ὑπὸ τῶν Περσῶν, ἔπεμψαν πρέσβεις εἰς τὰς Σάρδεῖς πρὸς τὸν Κύρον, ζητοῦντες νὰ εἶναι εἰς αὐτὸν ὑπήκοοι..... (Καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς).

Καὶ κατωτέρω

Ἄλλ' ὁ Κύριος δὲν ἐδέχθη, διότι οἱ Ἴωνες πρότερον, ὅτε αὐτὸς δι' ἀγγέλων παρεχάλει αὐτούς.....

(Σημ. Ἀπ. Καὶ ἀντιπαράθετουν οἱ κ. Κριταὶ σελίδας ὅλας ἐν τῇ Ἐκθέσει των, ἃς ἡμεῖς μὲν ὧδε παρῃλείπομεν, ἀναδημοσιεύομεν δὲ ἐν ἰδίῳ Τεύχει).

« Ἡ Ἐπιτροπεία μὴ θέλουσα νὰ ἐνθαρρύνῃ διὰ τῆς ψήφου αὐτῆς τὴν οὕτω μετ' ἐλαφροῦς δυνειδύσεως γενομένην δύλνιδιν ξένης πνευματικῆς περικοπῆς δὲν ἐγκρίνει τὸ βιβλίον ».

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 9 Μαΐου 1902.

Ὁ Πρόεδρος

ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

καθηγητῆς τῆς Φιλοσοφίας κλπ. ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ

Τὰ Μέλη

Ἀν. Σακελλάριος, Διευθ. Διδασκαλείου.

Β. Ἰατροίδης, Ἐπιθεωρ. σχολείων Ἡλείας.

Δ. Κουβελάς, Ἐπιθεωρ. σχολείων Λαρίσης.

Ν. Βούλτσος, Ἐπιθ. σχολείων Εὐρυτανίας.

Σημ. Τοιαύτη εἶναι πᾶσα ἡ Ὁλλενδόρφειας μέθοδος καὶ τὸ περιδοξὸν συγγραφικὸν στάδιον τοῦ **Γ. Κονιδάρη**, ὃν παραδίδομεν εἰς τὴν καταφρόνησιν τοῦ διδασκαλικοῦ σώματος, ἀροῦ καὶ ἡ Ἀνωτάτῃ Ἐπιτροπείᾳ, ἡ κρίνουσα τὰ βιβλία, ῥητῶς ἀποφαίνεται περὶ τῆς κακοθείας αὐτοῦ ὡς **δύλντου** τῆς ἀλλοτρίας πνευματικῆς ιδιοκτησίας. Τοὺς τοιούτους ἀφιλοτίμως ἐργαζομένους συγγραφοαντιγραφεῖς ἐγνώρισαν εὐτυχῶς ἤδη οἱ κ. Διδάσκαλοι, καὶ ἐνόησαν ὅτι οὐ μόνον δὲν πρέπει νὰ ἐνθαρρύνωσι πλέον εἰς τὸ κακὸν καὶ ἐγκληματικὸν ἔργον των, ἀλλὰ καὶ περιεφρόνησαν ἀπὸ πολλοῦ πάντα τὰ λεγόμενα συγγράματά των, ἅτινα **δυσγράπτουδιν** ἀσυστόλως, διαστρεβλοῦντες τὰ ἔργα ἄλλων δοκίμων συγγραφέων ἢ ἀπλῶς ἐναλλάττοντες τὸ ὄνομα ἐκείνων διὰ τοῦ ἐκυτῶν ἐπὶ τοῦ ἐξωφύλλου μόνον, ὡς ὁ ἄλλος ταχυδακτυλογράφος **Νικόλ. Μεταξᾶς** ἐν τῇ λεγομένῃ **Γραμματικῇ** του καὶ πέρυσιν ὁ αὐτὸς ἐν τῇ **Γεωγραφίᾳ** **Π. Κυπριώτου**.

Ἀριθμ. Πρωτ. 8395
Διεκπ. 7361

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 22 Μαΐου 1902

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ

ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τὸν κ. Θ. Ν. Ἀποστολόπουλον

(Περίληψις) Ἐχόντες ὑπ' ὄψει τὸν νόμον ΒΤΓ' κλπ., τὸ σχετικὸν Β. Διάταγμα κλπ., τὰς προκηρύξεις περὶ διαγωνισμοῦ κλπ. καὶ τὴν ἔκθεσιν τῆς οἰκείας Ἐπιτροπείας, δηλοῦμεν ὑμῖν ὅτι ἐγκρίνομεν τὸ ὑφ' ὑμῶν εἰς τὸν διαγωνισμὸν υποβληθὲν **ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑΡΙΟΝ (ΗΡΟΔΟΤΟΣ)**, ὅπως εἰσαχθῇ ἐπὶ **ΠΕΝΤΑΕΤΙΑΝ** κλπ. ὡς διδακτικὸν βιβλίον διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς Δ' τάξεως τῶν δημοτ. σχολείων, δημοσίων, δημοσυντηγητῶν καὶ ιδιωτικῶν κλπ. κλπ.

Ὁ Ὑπουργός

Ἀντ. Οἰκουμενερράτος

Σ. Μ. Παρίσης

Τιμᾶται δρ. 1,25